

ఉ పో ధౌ త ము.

ఈ విష్ణుపురాణమును దెనిగించిన కవి భావనారాయణ. ఆశ్వాసాంత గద్యముల నీతని యింటిపేరు కలిదిండివారని కలదు. కాని కృత్యాదిపద్యములలో స్వవిషయమును జెప్పకొన్న.—

“నీ సమధికస్ఫూర్తి కృష్ణాగౌతమీమధ్య, దేశంబునకు భవ్యతిలకమగుచు,
బొగడొందు కలిదిండిపురమున కధిపతి, సుగుణుడౌపస్తంబ సూత్రుడధికుఁ
డసమశాలంకాయనసగోత్రుడడవిరా, చయమంత్రి వెలయుఁనయ్య నఘమతికిఁ
దనయుండు మంత్రి రాజనఘుడౌతఁడుగాంచె, విమలచారిత్రుని వేంకటాద్రి ;
గీ॥ సమృహాత్మనకును సూరమాంబికకును, నందనుడఁ బూరుషోత్తమనాథపాద ।
భండనానంద మహిమ జీవాతుజీవ, నాధ్యుడను భావనారాయణాభిదుడను ॥”

ఈ పద్యమునుబట్టి యింటిపేరు ‘అడవి’ వారనుటయుఁ గలిదిండియనునది యీతని నిహీనగ్రామము పేరేకాని యింటిపేరు కాదనుటయు స్పష్టము. కాని యీతని ముత్తాత. రాచయమంత్రి కలిదిండికధిపతియైయుండుటను బిమ్మట మూఁడు తరములు కడచునప్పటికి (భావనారాయణుని నాఁటికి) మొదటియింటిపేరు పోయి చిరకాలనివాసమువలన గ్రామనామమే గృహనామముగా సిద్ధించె నేమో ? అట్లు జరుగుటయుఁ బెక్కుచోట్లఁగలదు.

“తరములే నొల్లయి దెందు నెందునగు, దత్తత గ్రామనామంబులన్
బరగున్ వంశములెల్ల బూర్వపునిజ ప్రఖ్యాతిమాయరేగ ”

అను పింగళి సూరనార్యోక్తి యిప్పట్లఁగూడ సార్థక మైనదేమో ? అట్లుగాక గద్యలో ‘కలిదిండి’ అనిపడుట వ్రాయనకాండ్ర ప్రమాదమైనఁ గావచ్చును. ‘కలిదిండి’ ప్రస్తుతము ‘బందరు’ పట్టణమునకు సుమా రిరువదిమైళ్ల దూరమునఁ గలదు. ఆయూర నిప్పటికిని గోటయను పేర వ్యవహరింపఁబడు నొకప్రదేశము కలదు. అచ్చటఁ బూర్వమొకదుర్గముండెనట. ఉండెనను టకుఁ దార్కాణముగా నాప్రదేశమున నిప్పటికిని గోడలయు, బురుజులయు జూడలుగలవు. రాచయ మంత్రియాదుర్గాధిపతియో, లేక, కేవలము గ్రామ కరణకుడో యయియుండును.

కాలము:—ఈ కవికాలమును నిర్ణయించుటకు గ్రంథస్థ నిదర్శనము లేమియుఁ గానరావు. కాని యితరగ్రంథములలో నొకదానింబట్టి కొంత యాధారము

ఈపురాణమునకు ముందీకవి పురుషోత్తమఖండమును నొక ప్రబంధము ప్రాసెనట.

“గీ॥ ఘనత శ్రీపురుషోత్తమఖండమాంధ్ర,
నవ్యపరబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి |
యెన్నఁగలదై వమైయున్న వెన్నముద్ద,
ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగనొనర్చి ||

(ఆ 1 ప 11)

ఈ పురాణమును మూలముతోడను, వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణముతోడను బోల్చి చూచితిమి. తఱచిచూడఁగాఁ దెనుఁగుపురాణములలో నింతయథా మాతృకమైన రచనయేకన్పట్టదు. వెన్నెలకంటి సూరన విష్ణుపురాణము భారతాదులవలె మూలమునకు యథోచితానుసరణమేగాని దీనివలె యథామాతృకముకాదు. తనకుఁ బూర్వము నుప్రసిద్ధమైన యొకవిష్ణుపురాణము తెనుఁగుననుండఁగా దానును నాగ్రంథమే రచింపఁబూనుటలో నీకవి సంకల్పము స్ఫుర్ధాహుకార ప్రేరితముగాక మూలవిధేయతను సంపాదించు కోర్కెవలనఁ గలిగి యుండును. నేడు బ్ర॥ శ్రీ. వే. కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారి భారత రచనా సంకల్పమువంటిదే యీ భావనారాయణకవి సంకల్పమై యున్నది. ఇదీతఁడు కృతార్థుడయ్యెననియే చెప్పవచ్చును. ఎడనెడఁగొలది మూలాతిక్రమణములున్నను నవియంతగాఁ బాటింపఁదగినట్లుగా నగపడవు. అయినను నెచ్చో స్వతంత్రరచనలున్నవై, వానినన్నిటి నేరి యీ క్రిందఁ బొందుపఱచెదము.

(1) యజ్ఞవరాహ విర్భావఘట్టమున మూలములోలేనితన్నూర్తి విశేషవర్ణనమిందుఁగలదు. మూలమున.—

“సామస్వరధ్వనిః శ్రీమాన్, జగర్జపరిఘ్నరః ”

అని యున్నయేకవాక్యమును బురస్కరించుకొని యీకవి,

“నీ॥ తనుప్రవిజర్ప సంస్తబ్ధతనూరు హో, ద్ధతి నజాండంబురంధ్రములు ప్రావ,
వాల్గి తిప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ వలయాద్రియవలికేగ |
ఘర్జురధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాక, నిర్ఘాతారభటిశంక గడలుకొనఁగ,
అడుగువెట్టిన బలోదగ్రఖురాది ఘట్టన సగేండ్ములై నదునిసిపోవ ||

గీ॥ హరియెయజ్ఞత్రయీమయంబై నఘోణిరూపధేయంబుదాల్చియాదాధమహిమ |
దనుజనస్థానవాసులై మునులువైగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిఁజొచ్చె ||

(ఆ 1 ప 98)

అనుపద్యముబెంచి ప్రాసెను.

చిక్కినది. దీనిని బట్టియైనను సిద్ధాంతముచేయ సాహసింపక బలవత్తర, యాధారము లంభించువఱకు నిదియేయుపాదేయము కావచ్చునని కైకొంటి నుదఱిగా పరిణయకర్తయైన తెనాలి అన్నయ్యకును, నీ భావ నారాయణ గురుస్థానమొకటియే.

క॥ కందాళ-భావనార్యుల, నందను శ్రీరంగగురుని నతబుధరత్నా ।

మందాదంబు సుతింతును, మందారమరందబిందు మధురారభటిన్ ॥

(సుదక్షిణా పరిణయః)

కందాళభావనార్యుని కుమారుడైన శ్రీరంగాచార్యులే మనయడవిభావనా యణకవికిని గురువని యూహించుట కాధారము, రెంటును దండి పేరుక సరిపోవుటయే.

ఈ సుదక్షిణాపరిణయకృతీశ్వరుడు కోనేటిరామరాజుమంత్రియైన పులిజాలసా నామాత్యుడు. ఈ కోనేటి రామరాజు, సదాశివరాయలకుఁ బ్రతినిధి విజయనగర సామ్రాజ్యము పాలించి 1565 లోఁ దల్లికోట యుద్ధమ గలిగించిన అళియరామరాజునకుఁ బెదతండికొడుకు మనుమడు. అళి రామరాజు చిరకాలజీవి. అతనికి మరణకాలమునాటికే యెదిగిన మన్మథ కలరు. కాన నాతని పెదతండికొడుకునకును నాతల్లికోటయుద్ధము నాఁటి మనుమడుండియుండవచ్చును. ఆ మనుమడు (కోనేటి రామరాజు)రాజా పత్యము వహించుటకుఁ గొంత యెక్కువకాలమే పట్టినదనుకొన్నను, నల్ల క్రీ॥ శ॥ 1600, సంవత్సర ప్రాంతముల జరిగియుండవచ్చును. కనుక సుదక్షి పరిణయకృతీశ్వరుని ప్రభువు క్రీ॥ శ॥ 1600 సంవత్సర ప్రాంతముల వాఁ కాఁగా సుదక్షిణాపరిణయకర్తయు నాకాలమువాఁడే యగును. మనభావనా యణయు నాతనికి సమకాలికుడగుటచే నప్పటి వాఁడేయైయుండును. అనఁ క్రీ॥ శ॥ 16 శతాబ్దితుది భాగమువాడని మాత్రమే చెప్పవచ్చును.

భావనారాయణ శ్రీ పురుషోత్తమస్వామిభక్తుడు. సుభద్రాదేవతోపాసకుఁడ కావుననే “సుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్వ పవిత్రుండ” న చెప్పికొనెను. (ఆ 1 ప 10) కందాళ శ్రీరంగాచార్యు లీతని గురువు. గ వనఁగాఁ గులగురువేగాక, విద్యాగురువని కూడ నూహించుట కాధారము. “కందాళ శ్రీరంగ గురుని మద్దురుని భజంతు నభీష్టార్థరూఢికోటకు”

(ఆ 1 ప 1)

అని గురుశబ్దము రెండుమార్లు ప్రయుక్తమైనది. గురుదేవతాభక్తి కలవా డగు నీకవి విద్యాగురు నొకని వేఱుగాఁ బేర్కొనకపోవుటయు నీ యూహక బ్రాద్భలముగానున్నది.

శ్రీకృతైన దేవతలు, బ్రహ్మనుపురస్కరించుకొని పాల్కడలిచేరి విష్ణుని
కీర్తముచేయఁగా భగవంతుఁడు వారికి దర్శనమిచ్చు సందర్భమున మూల
ములో. —

తందృష్ట్యాతే తదాదేవాః, శంఖచక్రగదాధరమ్ ।
పూర్వరూప సంస్థానం, తేజసాంరాశి మూర్జితమ్ ॥

కొక్కశ్లోకము కలదు. — ఈ శ్లోకార్థమును నీ కవియెంతగాఁ బెంచెనో
పఁడు. —

ఎదబాదల్ సిరిమేననొదుగు నుంజాయల మక్కడించిన నైడిమణుఁగువాని
భుకుదంతముల నిద్దపురుచిచ్చటలని, న్నడియైన కలికిలే నగవువాని ।
పలిడాల్చుల్లుకెంకేలిచిందపుతేట, నీటైనచుట్టు వాల్కెటగువాని
తేలికన్నుగొనల చూపులఁ జాలకళ లెక్కు, నక్రకుండల సమున్నతులవాని॥
నతురకలశాంబునిధి సుధాసాధవీధి, జిలుగుతరగల ముత్యాలచేర్లుసిరుల ।
లరుఘణిరాజు తూగుటుయ్యాలదూగువాని, శ్రీజానిఁగనిరి వాగ్వరుఁడుసురలు॥

(ఆ 1-స 208.)

లగంటి సూరనగ్రంథములో నిట్టిదే యొక వర్ణనకలదు. ఇది వానియను
రణమని తోఁచెడిని.

కతకోటి భాస్కర సందీప్తతేజునిఁ, బ్రావృట్టయోధర భవ్యగాత్రు
ంఖనుదర్శన శార్జగదా హస్తుఁ, బీతకాశేయశోభిత కటీరు ।
గాలిత శ్రీవత్సలాంఘన లాంఛితుఁ గొస్తుభగై వేయక ప్రభావు
ందిరామందిరా యతవీనవత్సునిఁ, దారుణ్యకోటి కందర్పమూర్తి ॥

ప్రండరీకాక్షు జగదీక పూతచరితు, సతతకరుణాకటాక్ష వీక్షణసమస్త ।
మోగినిర్మల హృదయపయోజనిలయు, విష్ణుపాడగాంచి సంతోషవివశులగుచు॥

(వె. సూ. విష్ణుపురాణ, ఆ 1 ప 166.)

పాల్కడలిని లక్ష్మి యావిర్భవించు ఘట్టమున మూలములో లేనివర్ణన మిందు
చాలఁగలదు. (ఆ 1 ప 224-230) ఇట్టి వర్ణన వెన్నెలగంటి సూరనగ్రంథ
ములోనులేదు.

ప్రవచరిత్ర.

కథయంతయు యథామాతృకమే గాని తపము చేయఁబోవుఘృష్ణుఁడు
కల్గితో. —

అమితపరాభవానల శిఖావృతిగందిన నింకను త్రమే

త్రమపద లాభమొందెద వృథావచనంబులు వల్లు నీనప ।

ఈపురాణమునకు ముందీకవి పురుషోత్తమఖండమును నొక ప్రబంధము వ్రాసెనట.

“గీ॥ ఘనత శ్రీపురుషోత్తమఖండమాంధ్ర,
నవ్యపదబంధముల్ బ్రబంధంబుచేసి ।
యొన్నెగలదై వమైయున్న వెన్నముద్ద,
మృదుకృష్ణన కంకితంబుగనొనర్చి ॥

(ఆ 1 ప 11)

ఈ పురాణమును మూలముతోడను, వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణముతోడను బోల్చి చూచితిమి. తఱచిచూడఁగాఁ దెనుఁగుపురాణములలో నింతయథా మాతృకమైన రచనయేకస్పట్టదు. వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణము భారతాదులవలె మూలమునకు యథోచితానుసరణమేగాని దీనివలె యథామాతృకముకాదు. తనకుఁ బూర్వము సుప్రసిద్ధమైన యొకవిష్ణుపురాణము తెనుఁగుననుండఁగాఁ దానును నాగ్రంథమే రచింపఁబూనుటలో నీకవి సంకల్పము స్పర్థాహంకార ప్రేరితముగాక మూలవిధేయతను సంపాదించు కొరకైవలనఁ గల్గి యుండును. నేడు బ్ర॥ శ్రీ. వే. కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారి భారత రచనా సంకల్పమువంటిదే యీ భావనారాయణకవి సంకల్పమై యాన్నది. ఇందీతఁడు కృతార్థుడయ్యెననియే చెప్పవచ్చును. ఎడనెడఁగొలఁది మూలాతిక్రమణములున్నను నవియంతగాఁ బాటించఁదగినట్లుగా నగపడవు. అయినను నెచ్చో స్వతంత్ర రచనలున్నవై, వానినన్నిటి నేరి యీ క్రిందఁ బొందుపఱచెదము.

(1) యజ్ఞవరాహ విర్భావఘట్టమున మూలములోలేనితన్నూర్తి విశేషవర్ణనమిందుఁగలదు. మూలమున.—

“సామస్వరధ్వనిః శ్రీమాన్, జగర్జ పరిఘ్నరః ”

అని యున్నయేకవాక్యమును బురస్కరించుకొని యీకవి,

“సీ॥ తనువువిదర్ప సంస్తబ్ధతనూరు హా, ద్ధతి నజాండంబురంధ్రములు పైవ,
వాల్మీశ్రీప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్జముల్ వలయాద్రియవలికేగ ।
ఘర్జరధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాక, నిర్ఘాతారభటిశంక గడలుకొనఁగ,
అడుగువెట్టిన బలోదగ్రఖురాది ఘట్టన నగేండ్ములై నదునిసిపోవ ॥

గీ॥ హరియెయజ్ఞత్రయీమయంబై నఘోణిరూపధేయంబుదాల్చియారూఢమహిమ
దనుజసస్థానవాసులై మునులుచైగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిజొచ్చె

(ఆ 1 ప 98)

అనుపద్యముబెంచి వ్రాసెను.

మదికి విస్మయంబొదవఁ దెల్లముతండ్రియుఁ బొందనోపఁడు
ముఁడన నెంతయంచువిబుధ ప్రవరుల్వినుతించునట్లుగన్ ॥

ండినమాట మూలములో లేదు. ఈ యతిక్రమణముపల్లనేమేని గుణము
ందినదాయన్న, ధ్రువునకహంకారము కూర్చినదేకాని గుణముకూర్పలేదు.
కథకు మూలమున లేని వన్నె తెచ్చినవాఁడు వెన్నెలగంటి సూరన. రస
పాద నార్థమాతఁడీ కథను గొంత విపులముగఁ జెంచి వ్రాసి సంకల్ప
స్కండుయ్యెను. సర్వథా యీ ఘట్టమున సూరనయే మేలుచేయి యనవచ్చును
గాహరణార్థ మొక సందర్భము చూపెదము. నవతి తల్లిచే వ్రేటువడిచిక్కు
గముతో ధ్రువుఁడు తల్లిచెంతకుఁ బోవుటను.—

ధ్రువుఁడవుడవిరళకోపో, ద్భ్రువుఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
ము తనతల్లికెఱిగిం, చ వడిందద్దేహమునకుఁ జయ్యనఁబోయెన్ ॥

భవ పీడితునీపట్నో, స్ఫురితాధరుఁ దనయునపుడు చూచి జననియా ।
ముననగకన్ధలినిడి, శిరమాఘ్రాశించియనియెఁ జిత్తముచెదరన్ ॥

న నారాయణ చిత్రించెను. దీనినే సూరన.—

గవనశ్రుపూరములు గ్రమ్మగ వీడిన కాకపక్షముల్
సకకువీల దైన్యరసవేదన నిల్వఁగలేక యేడ్చుచున్ ।
ని నికేతనంబునకుఁ జయ్యనఁబోయి ధ్రువుండు దీనుఁడై
పెదతల్లి సేతయును దండ్రియుపేక్షయుఁ జెప్పెఁజెప్పినన్ ॥

పకుకన్నుల బాష్పముల్ తుడిచి తల్లి, శిరముమూర్కొని కాగిటఁ జేరియేడు ।
పితనకునుగన్ను నీరొలుకుచుండ, నతనితోగద్గద స్వరయగుచుననియె ॥

రళ తానుందరములును, హృదయంగమములు నైన పద్యములలో
ంచెను.

ఘముని చరిత్ర.

నితపము సేయదొరకొనఁగాఁ దత్తోభ కొఱకు సురేంద్రునిచేఁ బ్రహ్లా
దును నప్పరన ప్రయుక్తయై యామునిని గలఁచెనట.

తేపే సుమహత్తపః,

తత్తోభాయసురేంద్రేణ ప్రహ్లాచాఖ్యావరాప్సరాః ।

ప్రయుక్తాత్తోభయా మాన తమృషింసాశుచిస్సితా ॥” మూలము.

ము నర్జనానుకూల విషయముగాన నీకవి యాముని చేయుతపము వేడిమి
ర్వాక్షమై లోకముల బెగ్గిడిలఁ జేసెననియు, సంత దేవేంద్రప్రేరితయై
ప్రహ్లాచ యామునిమ్రాల శృంగారచేష్టా విలాసములు నెఱపె

ననియు, సంత నాతని తపము కలతవడి చెడెననియు, నేమేమో పెంచి
కొన్ని రసవంతములైన పద్యములు పొందుపఱచినాడు, (1 ఆ ప 406—412)^అ
ఇది మూలాతి క్రమణమే యైనను రససంపాదన హేతువే యైనది. మతియుఁ
గండుముని మరల నెఱుక గలవాడై యపురస నుజ్జగించి క్కాలక్రమమున
శ్రీ పురుషోత్తమ తేత్రముచేరి స్వామిని సంఙ్గించు సందర్భమున న్నిందు
గల పద్యములకు మూలమున నాధారములేదు. (ఆ 1—450—477 ప.)
కవి యిచ్చట నింత విపుల వర్ణనముచేయుట కేవల మిష్టదేవతా పక్షపాత
గఱచుచేతనే యనవచ్చును.

5. ప్రహ్లాదచరిత్ర.

భాగవత ప్రసిద్ధమైన నృసింహ విర్భావము విష్ణు పురాణమున లేనేలేదు.
హిరణ్యకశిపుఁ డనుతత్త్వఁడై కుమారునిఁ బ్రేమ పూర్వకముగాఁ గైకొని
శేషించిన జీవితకాలము సుఖముగా గడపినట్లొక శ్లోకమున నున్నది. అట్ల
య్యును దరువాతి శ్లోకమునఁ బ్రహ్లాద రాజ్యాభిషేకమునకుఁ గారణముగాఁ
దండ్రి నృసింహునిచే సంత మొందింపఁ బడఁగాఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యె
నని కలదు. ఇది సందర్భ రహితముగానున్నది.

“ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే విష్ణుః, తత్రమైత్రేయపశ్యతః ।

సచాపి పునరాగమ్య వసందే చరణౌ పితుః ॥

తంపితా మూర్ధ్నై వహూయ, పరిష్వజ్యచ పీడితమ్ ।

జీవసీత్యాహ, వత్సేతి బాష్పార్ద్ర సయనోద్విజ ॥

ప్రీతిహంశ్చ భవత్తస్మిన్, అనుతాపీ మహానురః ।

గురుపిత్రోశ్చకారైవ, శుశ్రూషాం సోవిధర్మవిత్ ॥

పితర్యు పరతంసీతే, సరసింహ స్వరూపిణా ।

విష్ణునా సోఽపి దైత్యానాం, మైత్రేయా భూత్పతి స్తతః ॥”

మూలమున నిట్లుండఁగా నీ తెనుఁగు సేతలో నృసింహరూపము మాటయే వదలి
జనకుఁడు దివికేగఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యెనని కలదు.

“నీ॥ జనకుండు దివికిఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత.”

(ఆ 1—ప 657).

పెన్నెలగంటి. సూరన్న గ్రంథములో నింకను భిన్నముగానున్నది.

(ఆ 2—ప 329 etc)

6. జడభరతోపాఖ్యానము,

ఈ గాథ యిందు మూలమును సూరనరచననుగూడ ధిక్కరించుచున్నది. భాగ
వతముతోఁగూడఁ బోల్చిచూడ భావనారాయణ రచనయే సర్వాశిశాయియై

కనుపట్టినది. ఒక తాడ్కాణము, భరతాశ్రమమున లేడి పిల్ల సంచారము వర్ణించుపట్టు.

మూలము. “చచారాశ్రే మపర్యంతే తృణాని గహనేషునః |
దూరంగత్వా చ శార్దూల త్రాసాదభ్యాయయాపునః ||
ప్రాతన్తత్వాతి దూరంచ సాయమాయాత్త దాశ్రమమ్ |
పునశ్చభరతస్యా భూత్ ఆశ్రమస్యోట జాజరే ||

సూరన.

సీ॥ పూరి మేయగదవ్వపోయి బెబ్బలిపిండు, దిగులునఁ గ్రమ్మఱఁ దిరిగివచ్చు
సారెసారెకుఁడదాశ్రమ సమీపమున్న, వేడ్కతోగంతులు వేయుచుండు |
మలయుచువచ్చికోమల యుగ్మశృంగంబు, చేతనెమ్మేని కంఠాతిఁదీర్చు
యోగాసనంబునబాగు మీరగనుండ, మవ్వంపుతోడలవైఁ బవ్వళించు ||

గీ॥ పర్ణశాలచుట్టు పరువులువెట్టుచు, లేతయైనపూరి మేతమేయు |
ననుదినంబునిట్టు లామృగశాబంబు, ముద్దుచూపుచుండు మునివరునకు ||

భాగవతస్థము.

చ॥ గురువులువాటి, బిట్టుటికికొమ్ముల జిమ్ముచునంతకంతడ
గ్గఱచునుగాలుద్రవ్వచు నఖంబులగీటుచు గాసిసేయుచు |
న్నొటగుచుధారుణీ శ్వరునియూరువులస్వయ నించియంతలో
నఱకడయెక్కుచున్ బొదవియాడుచు నాహరిణంబులీలతోన్ ||

(పంచమస్కం॥ 106-ప॥)

భావనాతాయణ

సీ॥ నటనగా నుటజాంగణమున గంతులువేయు, మురియుచు నవకుశముష్టిమేయు
కంఠాతి ప్రాఖురా గ్రములనంగముగోకు, వెఱమృగంబులఁజూచిబెడటిపఱచు |
తరుణిసాలపోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారుకుంజ గర్భములుదూరు
ధూరంబుగానటవీరాజఁబడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ||

గీ॥ కెలనఁడననీడఁగన్దొని క్రేళ్లుదాటు, నేలమూర్కొని పలుమారునింగిచూచు |
నలసిశయనించిరోమంధమాచరించు, తరుణమృగశాబమారాచతపసియెదుట ||

వైనుదాహరించిన పద్యములలోనీపద్యము లలితలలితమై, స్వభావైక్తి గుంభితమై
యెంతరేనా మనోహరముగా నున్నదనుటకు సంశయములేదు.

7. రామచరితము.

రామునిపుట్టుక, రామునిమహిమ, దక్షిణాపథము, ఋషిజనస్తోత్రము మొదలగు విషయములు మూలమున లేనివియందు కల్పించి వ్రాయఁబడినవి.

(ఆ 4-వ 165-193)

ఈయాశ్వాసము నందే పరశురామవర్ణనగల 276 పద్యమునకు మూలాధారము లేదు, గ్రంథమంతయు మూలముతోఁ బోల్చిచూడఁగా స్వకల్పితములని చెప్పందగిన ప్రకరణము లివిమాత్రమే. గ్రంథబాహుళ్యమును బట్టియాస్వల్పము పేక్షించితిమేని, రచన మొత్తముమీఁద యథామాతృక మనుట సత్యేతరము కాఁజాలదు. ప్రాసంగికముగా సూరసవిష్ణు పురాణమునుగూడఁ దడవిప్రకరణ వశమునఁ జెప్పఁ దగిన తారతమ్యములఁ దెల్పితిమి. కాని యింకొక్కవిషయము. సంస్కృతపురాణ మాటంశలుగలది. సూరసదాని సంతయు నెనిమిది యాశ్వాసములుగాఁ దెనిగించెను. ఈ గ్రంథమున నాటంశలు మాత్రమే గలవు. తక్కు రెండును నీకవితెనిగింపనే లేదో, యట్లుగాక గ్రంథమేనష్టమైనదో, యుభయపక్షముల నేదియైనను నిదిమాత్ర మనమగ్ర గ్రంథమే యైనది.

శైలి:-

సాధారణముగాఁ బురాణముల యందలిశైలికిని, ప్రబంధముల శైలికిని స్థూల దృష్టికిఁగూడ గోచరించు వానియుండును. మొదటిది ప్రసన్న గంభీరమైన శరన్నదీ ప్రవాహమువంటిది. రెండవది దరులొరసి కొనుచు, తరంగితమై పొంగిపొరలు ప్రావృట్ట వాహమువంటిది. తెనుఁగున భాగవతమువంటి యేయొకటి రెండోతక్కు, తక్కినపురాణము లన్నియు నీప్రమాణమునకు విధేయములే. తెనుఁగునఁ బ్రబంధ రచనయు, దత్పఠనమును మిక్కిలిగా సాగిన పిమ్మట బయలుదేరిన పురాణములు కాలధర్మమతిక్రమింపఁజాలక ప్రబంధ ఘక్కినే నడచినవి. కంకంటి పాపరాజకృతోత్తర రామాయణ మిందుకుఁ దార్కాణ. ఈ భావనారాయణ విష్ణుపురాణమును నిట్టిదియే. శాస్త్రులగంటి సూరసగ్రంథము నకును దీనికిని ముఖ్యభేదమిచ్చటనే కలదు. సూరసశైలి సర్వథా పురాణవిలక్షణ శోభితము. ఇది ప్రబంధల లక్షణసంయుతము.

8. శబ్దప్రయోగవిశేషములు.

కొన్ని వ్యాకరణములను ప్రమాణములుగా గైకొని యీ గ్రంథమును బరీక్షించినచోఁ దప్పులని చెప్పదగిన ప్రయోగములు కొన్ని పొడగట్టినను, కాని

మువానికీ దప్పలనక ప్రయోగవిశేషము లందుము. ఏమనస్వతంత్రుడను, హుగ్రంభ కర్తయనగు కవినిసమగ్ర లక్షణమునకు విధేయుని జేయుట స్తవిరుద్ధము అట్టి ప్రయోగ విశేషముల నీక్రింద బొందుపఱచుచున్నాము. —

ప

విశేషము.

- 23 — కార్మోగుల్ పసగెల్వ (కార్మోగుల పసలనియర్థము)
 481 — కార్మోగుల్ నిగనిగల్ (కార్మోగుల నిగనిగలు)
 538 — మిక్కిలీ భూవలయంబునన్. (మిక్కిలి యీ భూవలయంబునన్)
 64 — మిక్కిలయ్యున్.
 578 — గట్టెయుండన్ - (కట్టియైయుండన్)
 105 — ఒనరు దేను (ఒనరుదున్, ఏను)
 111 — కేశవాచ్యుత (కేశవ ! అచ్యుత !)
 182 — చేసిటు - (చేసి+ఇటు)
 చుట్టిచ్చి - చుట్టి+ఇచ్చి)
 190 — ఎక్కుక - ఎక్కుకొని.
 208 — ఎదబొదల్ - ఎదబొదలు.
 206. — చొరవఁగా - చొరఁగా.
 408 — సతుల వెయ్యింటిఁ గనియె, - వేయిమందిని అనుట.
 568 — అని దై త్యేంద్రుని సమ్మతించి - సమ్మతింపఁజేసి.
 71 — 2పా॥ సంపూర్ణ స్ఫూర్తి-ర్ణ-లఘువు చేయబడినది.
 78 — క్రొవ్వనఁ గోడలిఁగూతురుఁ గలిసిన.
 235 — తనయుకు - (తనయునకు)
 74 — పథ్యకు - పథ్యనకు.
 184 — తీసుక - తీసికొని.

వ్యతిరేక పుస్తకభాండా గారమున నీగ్రంథము ప్రతియొక్కటి యేకలదు. దెక్కుడు తప్పులు గాని గ్రంథ పాఠములుగాని లేవు. ఇదిగాక డాక్టర్. ఎంతా శేషగిరిరావు పంతులుగారు యమ్, ఏ. పిహెచ్, డి. (ఆంధ్రభారతీ ధాధ్యక్షులు (విజయనగరము) వారియొద్దఁగల వేటొక ప్రతి యాదరమున) సంగిరి. మాయొద్దనున్న ప్రతిలో సందిగ్ధములై యున్న కొన్ని పాఠముల గానినిబట్టి చక్కఁ జేసితిమి. ఈ రెంటునుతీరని సందేహములను మూలమునుబట్టి

సంస్కరించితిమి. ఈ రెండు ప్రతులలోనుగూడ సర్వవై శత్యము కొఱకని
గాఁబోలును తఱచుగా వినంధిపాటింపఁబడినది. - ఇది వ్రాయసగాని యజ్ఞత
వలనఁ గలిగినదిగాఁ దోపకుండుటచేఁ జెక్కుస్థలముల యథామాతృకముగా
దానినట్లే యుంచినారము గాని సంస్కరింప సాహసింపలేదు.

ఆంధ్రశాఖ.
ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము.
లిమ్డి గార్డన్సు
మద్రాసు, 15-9-1929.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య ఎమ్. ఏ.
రీడరు.
పింగళి - లక్ష్మీకాంతం, బి. ఏ.
ఛెల్లో.

1930-వ సంవత్సరము జులై మాసారంభమున నీప్రాచ్యపరిశోధనాలయ
విషయమున జరిగిన మార్పులనుబట్టి, యాంధ్ర శాఖలో సంతకుఁబూర్వము ఛెల్లో
గానుండిన పింగళి - లక్ష్మీకాంతం. బి. యే. గారికి ప్రతిగా వస్తుల చిననీతా
రామస్వామి శాస్త్రిలుగారు వచ్చియుండుటచే, నీగ్రంథమున 3-వ యాశ్వాసము
150-వ పద్యము మొదలు కొన్నిపూర్వులు వీరిసాహాయ్యమున సరిచూడఁబడినవి.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య.

శ్రీ రస్తు.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

ॐ నమః శివాయ ॥

—◆— ప్రథమాంశము. —◆—

నీలాచల శృంగభాగమున, సంశ్లిష్యత్సుభద్రాలతా
వ్యానద్ధత్వమెలర్ప, నాశ్రితమనోవాంఛావిధానావధా ।
నానూనంబగు పూరుషోత్తమ సుపర్వానోకహస్వామి, మా
కానందప్రదకామితార్థ ఫలవర్గావాప్తిగావించుతన్ ॥ 1

సీ॥ తనోభజించగ నేర్పు జనులకోర్కెలదీర్పు, సిరిఁగూర్పు కేలికెంజిగురులలర ।
అధికమాధురిఁదెచ్చు సమృతపూరముమెచ్చు, పసహెచ్చు కెమ్మోవిపండువెలయ ।
సామనస్యమునించు, చక్కంపనముమించు, తులకించు గుబ్బగుత్తులువెలుంగఁ ।
జెవులసేదలుదేరు సింగారములుమీరు, నినుపారుఁబల్కు తేనియలుచిలుక ॥

గీ॥ నీలగిరివాస నృహరి వక్షోలవాల, దేశమునవృద్ధిఁబొంది యర్థితములొసఁగు ।
ఘనతరశ్రీసుభద్రాఖ్యకల్పలతక, లీల నేఁగోరు ఫలము ఫలించుఁగాత ॥ 2

మ॥ కలధౌతాచల చాకచక్య హసదంగచ్ఛాయతో, గండమం
డల నృత్యస్థానికుండల ప్రతిభతో నవ్యాసితోద్యన్నిచో
లలనద్దీధితితో, మనోజ్ఞవనమాలాలంకృతోరస్థలీ
విలుకధారలతాభతో వెలయునద్వేద్యుం, బలుం, గొల్చెదన్ ॥ 3

చ॥ మెలఁగునినాగ్నులుట్టిపడు మిణ్ణురు లుద్ధతయుద్ధబద్ధదో
హలబలవన్ని శాటు తెదురై పడు సాంద్రపతంగకోటిగా
శౌలఁదిడరాని తేజములకుప్ప, కకుప్పతిపాలకంబు, శ్రీ
నిలయుమహానుదర్శనము, నిచ్చలు, నగరుఁగించుఁగావుతన్ ॥ 4

సీ॥ ప్రకటప్రభావ మార్కండేయశంకర ప్రముఖాష్టకము, ష్టేత్రపాలనికర ।
మావషణత్రయాధ్యక్షత్వమునమించు దీపించువిమలాదిదేవతలును ।

వలచినమాత్రంబాతక జాలములందుంచు పటువైభవము తీర్థపంచకంబు ।
త్రిభువనశాసనోద్దీప్తితుండగు సేన సమాహ్వాముండు సేనావిభుండు ॥

గీ॥ కమలనేత్రుని దేహమత్యయవటంబు, సిరులు శ్రీపురుషోత్తమ ఔత్తమునకు ।
నఖిలధనమునునగువీరయస్కదీయ, కృతికిశుభ మొనగుదురుగాకయతులమహీమ ॥

సీ॥ తనరు మ్రొక్కిన మ్రొక్కు, జనురనోకహ వినిర్దళన ప్రచండపరశ్వధంబు ।
తనసేన పాతకోదకగభీరత్వ దుస్తరసంసరణవార్ధితరణతరణి ।
చక్రమదంఘ్రి తీర్థము, ముక్తిసామ్రాజ్య పట్టాభిషేకసంభారజలము ।
తనసంశ్రయణము, సౌధాయిత మహనీయ కైవల్య నిశ్చేతికాశ్రయంబు ॥

గీ॥ గాఁగ వాఘాలగోత్ర సాగరశశాంక, భావనాచార్య తనయుడై ప్రబలు, నవర ।
హరిని, కందాళశ్రీరంగ గురుని, మద్గురునిభజింతు నభీష్టార్థయాశికొఱకు ॥ 6

సీ॥ పూర్ణభక్తిభజింతుఁ బొయిగపూదత్త పేయాళువారుల చరణంబుజములు ।
సేవింతుమదిలోన శ్రీభక్తిసార భట్టాధిప కులశేఖ రార్యపరుల ।
బ్రణుతింతు మునివాహభక్తాంఘ్రిరేణు ద్విషద్దండధరుల నిశ్చలమనీష ।
వరివస్యగూర్తు మధురకవిశతగోప భాష్యకర్తలకు సౌభాగ్యరేఖ ।

గీ॥ నాథయామునముని కూరనాథపుండరీక, దృఢామ మిత్రాదిలోకవిశ్రుక్తు ॥
తాద్యగురుసంఘములకుసాష్టాంగనతులు, సేయుదు మదీయకృతికి మేల్సేయుకొఱ

సీ॥ తారకబ్రహ్మ మంత్రరహస్య సంవేదిఁ బ్రాచేతనుని మనః పదవిఁగొలిచి ।
చిదచిదీశ్వర తత్త్వపద వినిర్ణయశాలి శ్రీపరాశరుని నర్తిభజించి ।
గీతోపనిష దర్థజాత నిర్ణేతయా బాదరాయణు పదాబ్జముల కెఱిగి ।
శ్రీకృష్ణ పాదరాజీన చంచచ్చంచరీకాత్ముశుకుని సంప్రీతిఁబొగడి ॥

గీ॥ ఆంజనేయ కయాధుసు తాంబరీష, నారద విభీషణాది పుణ్యస్వరూప ।
పరమభాగవతాంఘ్రి పంకరుహములకు, సవినయాధిక సద్భక్తిసాగ్రి మ్రొక్కి ॥

సీ॥ సమధికస్ఫూర్తిఁ గృష్ణా గౌతమీమధ్య దేశంబునకుభవ్య తిలకమగుచు ।
బాగడొందు కలిదిండిపురమున కధిపతి సుగుణుడౌప స్తంబసూత్రుడధికు ।
డనమశాలంకాయనసగోత్రుడడవిరాచయమంత్రి వెలయు, నయ్యనఘమతికి ।
డనయుండు, మంత్రి రాజసఘుడౌతఁడుగాంచె విమల చారిత్రుని వేంకటాద్రి ।

గీ॥ నమ్మహాత్మునకును సూరమాంబికకును, నందనుడఁ బూరుషోత్తమ నాథపాద ।
పంద నానందమహిమ జీవాతుజీవ, నాధ్యుడను భావనారాయణాభిదుండఁను ॥

వ॥ శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్త్వ పవిత్రుండనై యుండి
మున్ను ॥

మనత, శ్రీపురుషోత్తమఖండ మాండ్ర, నవ్య పదబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి
మొన్నఁగుల దైవమైయున్న వెన్నముద్ద, ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగ నొసర్చి || 11
సరియు నొక్కపురాణంబు తెనుంగుచేసి శ్రీజగన్నాథునకు సమర్పింపవలయు
ని తలంచి || 12

మునీంద్రునితాత తామరసాసన, చోద్య సంయమ వసిష్ఠుఁడు, వసిష్ఠుఁ ।
మునీంద్రుని తండ్రి భామాంతరిక్ష విస్మయకృత్తహ తపశ్శక్తి శక్తి ।
మునీంద్రునిపుత్రుఁ డిద్ధ జగద్రక్షణాయతాఖ్యుఁడు బాదరాయణాఖ్యుఁ ।
మునీంద్రునిపాత్రుఁడామోదిహృత్కంజసుఖతకారస్వరాంశుకుఁడు శుకుఁడు
గతిఁబొగడొందునతఁడుజాజ్వల్యమాన సవనహుతవహహుతపరాశరుఁడుభక్త
స్యసుఖ కృద్ధనకటాక్ష జనికృపాప, రం పరాశరుఁడగు శ్రీపరాశరుండు || 13

ట్టి శ్రీపరాశర మునీంద్రుం డానతిచ్చిన పురాణరత్నంబైన శ్రీవిష్ణు పురా
ం బ్రజేష పురాణంబులకు రాధాంతంబని విబుధ ప్రకరంబులవలనవిని,
నుంగుసేయ సమకట్టి, యవిష్ణు పరిసమాప్తికి శ్రీసుభద్రా వల్లభుండైన
జగన్నాథుండ కలండని కృతనిశ్చయుండవై, కడంగి || 14

సపదబంధబంధుర తరకథిత ప్రసవమాల్యతతి శ్రీహరికిన్ ।
మ, సమర్పించుచు నిహ, పరసుఖములు గన్న సుకవిపతుల నుతింతున్ || 15

సమున్ శ్రీపురుషోత్తమాధిపతికిం దేదీప్యమాన ప్రసూ
నమ్రోద్యద్వనమాలికా ఫలవిమానంబుల్ సమగ్రంబులై ।
రన్, దోటలు డేత్రరాజమునఁ జెంతన్నిల్చి, యప్పద్మలో,
మఁడే తానగు రామకృష్ణభటు గోసాయిం బ్రశంసిం చెదన్ || 16

తి, శ్రీవిష్ణుపురాణము, కృతికినధీశ్వరుఁడు నీలగిరిపతి, కవితా
తిథాత్రి శ్రీసుభద్రానతి, యహహా! మదీయభవము సఫలముగాదే || 17

శ్లవేళ్లఁ జెనంగి పల్లాలదరిఁబాలుమాలుచుఁ గూయుమార్జాల కవులు ।
నవాదుస్సహదుష్టశబ్ద సంగతిఁ బోగుగట్టి వాపోవు సృగాల కవులు ।
మారు చులుకఁగాఁ బలికి తోలినఁ బోక కావుకావను కృష్ణకాక కవులు ।
బుడువిని గుండె జంకి గొందులు దూరఁ జలపట్టి పట్టు పిశాచ కవులు ।
చివత్తురె, యింతైనఁ జక్రహస్త, శస్త్ర గుణవర్ణ నాపూర్ణ సరసకవిత,
విత్తోభయలోక వై భవము, శబ్దరమ్యసత్కవివరశిరోరత్నములకు || 18

సభయున్ మృదుత్వమును జక్కదనంబు, నల్లంక్రియాపరి
రక్షాము గల్గి, శ్రీవిభుని బొందినచోఁ గృతి, సౌధ్యయందు తా ।

సంతయుఁ మృదుత్వమును, జక్కదనంబు, నలంక్రియాపరి
స్ఫుటము గల్గియుం బగులఁ బొందిన దుష్కృతియందు రెందునకా ॥

ఉ॥ లాలితకావ్యసీమ నొకలక్షణ మొప్పక యున్న సత్కవులే
జేలు గ్రహింపఁ గోరుదురు మించినసత్కృపఁ, గాకవుల్ గడున్;
ప్రేలుదురింతెగాక, సవరింపఁగ నేర్తురె, యంచకై వడిన్
బాలునునీరు నేర్పఱచు పాకము కాకముపొంద నేర్పునే ॥

చ॥ అని యిష్టదేవతా నమస్కారంబును, శిష్టజనపురస్కారంబును దుష్టకవి
స్కారంబును జేసి యేతత్ప్రబంధ భూషణంబునకు నాయకరత్నంబైన శ్రీ
న్నాథు దివ్యావతారం బభివర్ణించెద॥

చ॥ జగములుచేసి వేసరి, ప్రజాపతి, సర్వజగంబు లెల్ల ము
క్తిగనిన, నింక నీయిడుమ తీరి సుఖంచెదనంచు నెంచి, స
త్సగుణగరిష్ఠుడై హృదయవారిజసీమ నికామభక్తి ని
ష్ఠ గదుర శ్రీశపాదవిలసత్కమలద్వయినిల్పి కొల్చినన్ ॥

సీ॥ కమలారిసేలు చక్కని నెమ్మొగమునకు మొలక వెన్నెలతేట కలికి నవ్వు |
కార్తీ గుల్పస గెల్వఁగల తమచ్ఛాయకుఁ బసిమి మించిన మించు, పసిడిఁజ్ఞాలు
మాననీయారువట్టి నభోవీధికి హరిధనూరుచి, రమాతరుణికాంతి |
మండిత ప్రభ నేత్రపుండరీకములకు మాకరందర్పరం బమందకరుణ |

గీ॥ సొగసుపుట్టించఁద్రొక్కనిచోట్లు ద్రొక్కు, తేజుగలవాఁడెక్క నేవాజిరాజు |
నెక్కి గ్రక్కున నిందిరాధీశ్వరుండు, తామరసగర్భ నెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యె

వ॥ అప్పుడు॥

గీ॥ అజుడుమ్రొక్కి, యిష్టమర్థించుటయు, శ్రుతిస్మృతిపురాణతతులు చతురవంది
సముదయములభంగి, సమితభక్తినుతించు, మహితపూరుషోత్తమంబు దెలిపి ॥

క॥ కమలభవ! నీవుగోరిన, క్రమమున జుంతుత్కరములు గాంచు విముక్తి |
ప్రమదం బచటికిఁ జనుమని, కమలాధీశ్వరుండు వల్కుఁ గ్రక్కున సజుడున్ ॥

ఉ॥ పొంగుచు, నగ్రభాగమునఁ బూనికనిల్పిన యౌపవాహ్యచ
క్రంగము నెక్కియేగి, చెలువారఁగఁగన్దొనె, నీలభూమిభృ
త్పంగవభూషితన్, విబుధపూజితదక్షిణవారిరాశివా
న్తుంగతరంగరావపరిశోభిత, శ్రీపురుషోత్తమస్థలిన్ ॥

ఉ॥ కాంచి, విరించి, మున్ను తనకన్నులకుం బొడగట్టి నట్టియ
భ్యందితమూర్తి శ్రీవిభుని నచ్చటఁజూచి కృతార్థవృత్తితా

చితుఁడై, యనేకనిగమార్థముల నివృన్ముతించి యుండ, నే
చె బిహసనోరిగురఁ దీవ్రతతో, నొకకాకి గ్రక్కునన్ ॥ 28

కూవారిపూరితసుఖప్రదరోహణనామకుండవి
స్థరభలంబుద్రావి, సులభస్థితి సంగముదోచి, తత్సర
ధరాస్థలిన్ బారలి, దేహమువీడి, చతుర్భుజత్వ శృం
శరీరియై సురలుగన్గొన దివ్యపదంబు చేరినన్ ॥ 29

సరాధరవరశిఖ, రాలయగతనీలమాధవాగ్రస్థలసం,
తరోహణకుండజ, లాలఘుమహిమలు జగములన్నియు నిండెన్ ॥ 30

కుడుండధరుండు, నిజాధికార సంశయము మానసమ్మున సందడింప ।
బోయిన మోము, నిట్టూర్పువడల బడల, నొడలెల్ల సం తాపభరితముగను ॥

ద్రికరిగి యిందిరఁగూడియున్న శ్రీ నీలమాధవుగాంచి నిభృతభక్తి ।
తించి ప్రార్థింప, విశ్వంభరాధరుం డతని వంచించి తానప్పటికిని ।
రసంతర్ధానమొంది క్రమ్మట మాళ వేంద్రుఁడొంద్రద్యుమ్నుఁడెద్దమహిమ ।
మేధసహస్రమాహరింపఁ దదంతమున నవభృథవేళవసధిలోన ॥

జమాంజిష్ఠకాంతిసంపదలఁబాదలు, కల్పభూజాతమై, తరంగములఁదేలి ।
నధరాధిపుఁడు తెచ్చి వర్ణనీయ, తరమహావేదిపై నిడఁ, దక్షణంబు ॥ 32

మొగము, వాలుకన్నులు, మృగనాభినదృక్షమైన మేచాయ, మణి ।
గితదివ్యభూషలు, తగటువలువ వెలయఁ జక్రధరుఁడై నిలిచెన్ ॥ 33

తకుండలనీలనిచోళధవళ, దేహవనమాలికోజ్జ్వలదీప్తితత్తులు ।
సర్వసహాధురావహనదీప్త సప్తఫణుఁడు, బలుం డహిస్వామియయ్యెన్ ॥

బ్రరుచినేలు, తనకటాక్షేక్షణాంచలము లెక్కుడుసిరుల్ సంఘటింప ।
మద్యుతులనెగ్గులువట్టు తనమేనిచాయ సల్లిక్కులఁజొకళింప ।
ప్రతిభఁ గాదను, తనధమ్మిల్ల కాంతులు కటికచీకటిఘటింప ।
నుకప్రభకు మించులుచూపు తననుణిభూషణద్యుతులు విస్ఫూర్తిచూప

దాబ్జాతములు గొల్పుమనుజతతికిఁ, గల్పతరుణిభయగుచు, సంకల్పితార్థ
యములిచ్చుకలశాభిజాత, శ్రీసుభద్ర, భద్రప్రదాత్రియై ప్రౌఢి, నిలిచె ॥

వన శుభదాయి, రవి । ప్రభము దనుజకోటిహరము భాస్వరలాఘా ।
స్థి, సుదర్శనము, మహారథసము ప్రాదుర్భవించె, రక్షాచణమై ॥ 36

వ॥ ఇట్లు దైత్యసంహారి జతురూపధారియై నిలిచిన, మొలచినహస్తోత్కర్షంబు
నిండ్రద్యుమ్న మహీమహేంద్రుండు, రత్నప్రభాధురంధరంబగు మహానా
స్రసాదవివరంబు నిర్మించి ॥

ఉ॥ నారదుఁగూడి బ్రహ్మసదనంబునకుఁ జని, తత్ప్రతిష్ఠకై ।
వారిజసంభవుఁ బిలువ, వచ్చి ప్రతిష్ఠయొనర్చె నప్పడ ।
వ్వారిజనేత్ర, భక్తజనవత్సలు, సంశ్రితదీనలోకమం ।
బారు జతుర్విధాకృతి నుదారవిహారునిఁ బూరుషోత్తముఁ ॥

వ॥ ఇవిధంబున ॥

సీ॥ సకలవేదపురాణశాస్త్రేతిహాసముల్ వందులై యేతేత్ర వరముఁబొగడు ।
నాంబుజభవకీటకాంతజీవులకు నే తేత్రంబుమోక్షలక్ష్మీప్రదంబు ।
సకృదుచ్చరణమాత్ర వికలీకృతాఘసంహతికమై, యేతేత్రమతిశయిల్లు ।
కమలభవాండసంఘములు, ప్రియైననై నఁ జెక్కుచెమర్చ దేతేత్రరాజ ॥

గీ॥ మట్టి శ్రీపూరుషోత్తమాహ్వయవిముక్తి, దాయకతేత్రమున నీలధరమునందు
శ్రుతివినుతదారుదేహమున్నతిధరించి, శ్రీజగన్నాథుడుండువాంఛితములిడుచు॥

—●—వ్యవస్థాంతములు—●—

క॥ ఏతాదృశగుణమణిఖద్యోత, ద్యోతప్రతానతోషితలోక ।
వ్రాతనవపద్మనకు, విఖ్యాతోరస్సౌధమధ్యగతపద్మనకున్ ॥

క॥ శుభమతికి, దివ్యతరబోధభరితసామ్రాట్సహస్రతమహాయమేధా ।
వభ్రుభనమయార్ణవావిః ప్రభవద్దారవతనుప్రభాసంహతికిన్ ॥

క॥ సకృదురిచ్ఛతనిజాఖ్యా ప్రకటితచాంద్రమనకిరణపాళీబహుధా
వికలీకృతాజవంజవ నికరాంధతమసవిహృతికి నిఖిలాకృతికిన్ ॥

క॥ కళ్యాణగుణికి, మోచితఖల్యాదుర్తోచపాపకంచుకబలసా ।
కల్యాతికల్యఘనసౌ, శీల్యమహానీలశైల శేఖరమణికిన్ ॥

క॥ వై హాయనవీధీగమ, నాహమహమికాప్రవర్ధితాతిపిపాసా ।
మోహవదరిష్టమోచన రోహణవ్రాస్తతికి, నిగమరూఢాగతికిన్ ॥

క॥ కరుణాకల్పన, కురుమ్మణి, తరుణారణబింబవిశ్రుతస్ఫుటవిలస ।
త్కిరణాలూనోగ్రతమః, పరిణామఫణాఢ్యభుజగపతితల్పునకున్ ॥

క॥ బహుళబ్రహ్మహాసనపా, పహరణచణనిత్యతావిభాసిచ్ఛాయా ।
సహితసదాత్మనపల్లవ, బహుపాద్రూపునకు దళితభవతాపునకున్ ॥

ప్రథమాంశము.

సభక్తిప్రణామపూర్వకంబుగా, నే నొనర్చి సమర్పింపబూనిన శ్రీ విష్ణుపురాణంబునకనుక్రమణిక యెట్లనిన :—

శ్రీ పరాశరుండు, జగద్ధితార్థంబుగా నంశపట్కనమేతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబు నంగపట్కనమేతంబైన నిగమంబునుబోలె నిర్మించిప్రియశిష్యుండైన మైత్రేయమహామునికింజెప్పె. తత్ప్రకారంబు॥ 48

తథుకు మెఱుంగుకొరలు, నుదగ్రమహావివృతాస్యగహ్వర
జ్వలితకరాశజహ్వ, జలజాతభవాండము తూట్లుబుచ్చును ।
జ్వలితసటాచ్చటల్, ప్రళయసంజనిత స్తనితోద్భటార్భటిన్
గలఁచు ఘనాట్టహాసములుగల్గిన శ్రీనరసింహుఁగొల్పెదన్ ॥ 49

తెలివి పౌర్వాహ్నికక్రియల్, దీర్చియధిక, గరిమనాసీనుడగుపరాశరమునీం ద్రుఁ
గాంచిమైత్రేయుఁ డత్యంతశౌరవంబు, తనరసాగిలి మొక్కియిట్లనుచుబలికె ॥

అమితమశీష, వేదములు సంగచయంబులు సర్వశాస్త్రముల్
క్రమముననభ్యసించితి, సలక్షణయుక్తి భవత్కృపారసం ।
బుమహిమ నెల్ల శాస్త్రములఁబూని పరిశ్రమమెక్కుడంచు, సం
వముగ మనీషులెన్నగ మనంబుల నన్నతిధిప్రసన్నతన్ ॥ 51

కలిగె నేలీజగంబు, క్రమమె నెట్లుకలుగు యన్మయమయి కానుపించుఁ?
బూడము నెచ్చట, నెందు పొడవటియడఁగు భూతముల ప్రమాణంబు తలఁపనెంత?
దేవాదిసంభవం బా వసుధాచలసాగరప్రమితి సంస్థానసరణి ।
విత్పప్రభృతికసంస్థాన ప్రమాణముల్ దేవాదివంశసంస్థితులు, మనువు ।

మన్నిమాన్వంతరములు, కల్పాదికముల, వరుసయుగధర్మములును, బేసిర్నిరాజయ ॥
వరితములు, వేదశాఖావ, తరణమహిమక్రమము, వర్ణాశ్రమములధర్మములు తెలి

ననియిమ్మని, నిజ పాదానతుండై వేడుకొనిన యమైత్రేయున్ ।
మానికఁజూచి పరాశరుఁ, డనందరసార్ద్రహృదయుండై యిట్లనియెన్ ॥ 53

భిభ్రలి, లెస్సతలంచితి, వలఘుండుమాతండ్రి తండ్రియైన నసిష్ఠం ।
లవునఁజెప్పినదిప్పుడు, తలఁపునకువచ్చెనీవు తలఁచుటకతనన్ ॥ 54

స్థారగతి శాశికునిచే, ప్రేరితుడగుదనుజుచేత, మృతిబాంధెను, వి ।
స్థారతపోనిధి శక్తియు, దారుండుమాతండ్రి యనుచునంతయువింటిన్ ॥ 55

ని, వినివిష్టకోపశిఖివిహ్వలచిత్తత, దుష్టదైత్యనా
నమున్నకొక్కనత్రము, విశంకటలీలనొనర్ప, నగ్నిలో ।

ననిమిషవై రికోటి దెగటార, మదీయపితామహుండు క్ర
న్నననుజూచి యిట్లను, మనంబు కృపారసమిశ్రమైతగ్గఁ ॥

ఉ॥ కోపముమాను, రక్కసులకుఁ మనకుఁ బనియేమి, నీగోరుం
డా పతితుండు గాఁడు, దివిజారులచే నిటులాట, పూర్వజ ।
న్తాపరిమేయకర్త ఫల, మట్లగుటకవిను, మూఢునట్లు కో
ధోపహతుండుగాఁడు, ఘనుఁడున్నతబోధముకల్పి పౌత్రకా ॥

క॥ ఐవ్వరినెవ్వరుచంపెద, రెవ్వరుచచ్చెదరు జనులకెల్ల నియతమై ।
నివ్వటిలు పూర్వకర్తం, బెవ్వలనికెఁజనినఫలమునిచ్చుచు నుండుక ॥

గీ॥ మనుజుకోటి బహుక్లేశమునఘటించి, నట్టికీర్తితపంబుల నడగఁజేయు ।
క్రోధమెన్ని తెరంగుల, క్రోధియాట, పాతకంబనిచెప్పిరి పరమమునులు ॥

క॥ వాసిక స్వర్గశ్రేయో, వ్యాసేధనిదానమనుచువర్ణింతురు పు ।
ణ్యానదృశులు, పరమర్షు, లుదాసీనత కోపముడుగవయ్యకుమారా ॥

గీ॥ అనపరాధులు దైతేయులగ్నిలోనఁ, గాలిరింతట చాలు నీకర్మమనని ।
సాధుజనములు నిత్యక్షమాధనాధ్యు, లనఁగవిందుముగాదె యెందును గుఱూ ॥

వ॥ అని యిట్లు మహాత్ముండైన, అస్మత్ప్రతామహుం డనునయిండ్చినఁ దద్వాక్
గౌరవంబున, నపహృతసత్రయాగుండనైతి. వసిష్ఠుండును సంతృప్తుండయె
నంత ॥

ఉ॥ వారిజసంభవాత్కృజఁడవారితదివ్యతపోధనుండు దే
వారులకెల్లఁ గర్తయగునట్టి పులస్త్యుండు వచ్చినకా మహా ।
దారుండు మత్ప్రతామహుండు సర్వమొసంగి, మహార్షపీఠిపై
ధీరతనుంచ, నుండి, సముదీర్ఘతతో, ననుజూచి యిట్లనున్ ॥

ఉ॥ వైరము మిక్కిలయ్యును, నవార్యతపోధన ! యివ్వసిష్ఠవా ।
గ్నారవమూది, తాల్ని మదిఁగైకొని నిల్పితిగాన నీవు, న ।
ర్వోరుపురాణవర్ణములు యుక్తినెఱింగెదు, మత్కృపారస
స్ఫారకటాక్షవీక్షణవశంబున భాసురధీనమగ్రతక ॥

సీ॥ సన్మునీంద్ర ! మదీయసంతతిపైఁగడు, నల్కగల్గియుఁ దెగవైతిగాన ।
పరమిత్తుఁగొనుము, భవ్యపురాణసంహితా, కర్తవ్యుండులెస్సగాఁగ, దేవ
తాపారమార్థ్యమంతయునెఱింగెదు, ప్రవృత్తనివృత్తకర్తసంతతులయందు ।
నీమతివిమలమై నెగఁడెడు మత్ప్రసా, దాతిశయంబున, ననిపులస్త్యుఁ ॥

ప్రథమాంశము.

కానతీయ వసిష్ఠుఁడెట్లునియె నివ్వు, హాత్తుఁ డానతియిచ్చిన యట్లునీకు ।
 ర్వమును నగుననియె, నాచందమెల్లఁ, దలఁపునకువచ్చెనిపుడు నీపలుకువలన॥
 శ్చూరాణసంహితీ నీకెఱింగించెద ఇజ్జగంబు శ్రీవిష్ణునివలన నుద్భవించె;
 తనియరిద నిలిచె ; ఇజ్జగంబునకు స్థితిసంయమకర్త యతండ ; ఇజ్జగంబులు
 విష్ణుఁడేవుండని చెప్పి యప్పరాశరమునీంద్రుఁడెట్లునియె॥ 66

వికారుఁడై శుద్ధుఁడై నిత్యుఁడై పర, మాత్ముఁడై సర్వజీవాత్ముఁడగుచు ।
 త్రైకరూపుఁడై నీరజగర్భుఁడై పద్మాయతాత్ముఁడై భర్తుఁడగుచు ।
 పుఁడై శ్రీవాసుదేవుఁడై ప్రణవమై, భూరిసృష్ట్యవనాంతకారియగుచు ।
 వ్యక్తమై వ్యక్తమై స్థూలసూక్ష్మాత్ముఁడై, యేకరూపుఁడై, యాద్యుఁడగుచు॥
 గములకుమూలభూతుఁడై, నకలలోక, ములకునాధారమై, సర్వమునకు నంత ।
 త్తయై, యణువులకును నణువగుచును, వెలయునేదేవుఁడాదేవు విష్ణుఁగొలుతు॥

విధంబున జగదీశ్వరుఁడగు శ్రీ విష్ణుదేవునకు మ్రొక్కి చెప్పెద. తొల్లి దత్తాది
 లగులకు పితామహుండుచెప్పె. ఆ దత్తాదిమునులు సర్వదాతటంబున సార్వ
 ముండగు పురుకుత్సనకుం జెప్పిరి. అప్పరుకుత్సుండు, సారస్వతునకుంజెప్పె
 సారస్వతుండు నాకుంజెప్పె॥ 68

డు, పరులకుఁబరముఁడై, ప్రబలమహిమ, జెలఁగుపరమాత్ముఁడాత్మ సంస్థితుఁడు,
 నాది వినిద్రేశవర్జితుండు, సిద్ధగతి నూర్చి పట్కంబుచెందకుండు ॥ [రూప ।

••◆• వాసుదేవతత్త్వము. ◆•••

ముఖలోపలతా, న, జగములుతనలోపలను ప్రశస్తినిలుచుటకా ।
 ఘాంతవేదులెన్నుదు, రగణితగతి“వాసుదేవుఁడనిమునినాథా ॥ 70

వాసుదేవతత్త్వంబు నిత్యంబును, నజంబును, నక్షరంబును, నవ్యయంబును
 స్వరూపంబును, వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపంబును, హేయగుణప్రతిభటంబును,
 లంబునునగు పరబ్రహ్మంబు. ఆ బ్రహ్మంబునకుఁ బురుషుండును, బ్రహ్మ
 ంబును, వ్యక్తంబును, కాలంబును నననాల్లరూపంబులు, వీనికన్న పరంబయి
 న్నబైన యవిష్ణుపరమపదంబును సూరిజనంబులు చూతురు; ఇప్పుడు
 ధానవ్యక్తకాలంబులను బ్రహ్మరూపంబులు ప్రతినర్థంబునందును వ్యక్తి
 ాభావహేతువులై వర్తిల్లు. విష్ణుదేవుండు క్రీడించు బాలకుండునుంబోలే
 విధంబున బహురూపంబులజేష్టించు ॥ 71

నయము నిత్యమై నదనదాత్మికమై, యతిసూక్ష్మయైకడున్
 షుగళుచున్న తత్ప్రకృతి పెద్దలుచెప్పుదురాగమార్గముల్ ।

- గనుఁగొనుచున్ బ్రధానమని, కాపుననింతకుఁ గారణమున్ న
జ్జననుత యాప్రధానమ, నిజంబు తలంపఁ బ్రపంచకోటికిన్ ॥
- క॥ అవ్యక్తమనెడునామము, సువ్యక్తంబగుచుఁదనకుఁజొప్పడఁగా, స ।
ర్వవ్యాపియై ప్రధానము, దివ్యమహిమ వెలయుచుండు ధీరప్రవరాః ॥ 7
- వ॥ ఆప్రధానతత్త్వంబక్షయంబు, నాన్యధాధారం బమేయం బమలంబు, ధ్రువంబ
శబ్దస్వరూపరసగంధరహితంబు, త్రిగుణంబు, జగత్కారణంబు; అనాదిప్ర
వాప్యయంబు, వ్యాప్తంబునునని బ్రహ్మవాదులు చెప్పదురు ॥
- ఉ॥ రేలుఁబగల్గునాకసము, పృథ్వి, తమంబు వెలుంగుఁగాక యు
ద్వేలత రేంద్రియంబులకుఁ దెల్లముగాక, నిజప్రధానలీ ।
లాలలితుండు పూరుషుఁడు జ్ఞాఘృత బ్రహ్మసమాఖ్యనొప్పభ
వ్యాలఘుచిత్స్వరూపమహిమాస్పదమై మునిలోకపూజితా ॥
- క॥ వెలయఁగవ్యక్తమతీత, ప్రలయంబున నణఁగి మగుడఁ బ్రకృతిభవంబై ।
నిలుచుట నిసర్గమదితా, నలవడు స్రాకృతమనంగ, నధికస్ఫుర్తిన్ ॥
- మ॥ కమలాధీశుఁడు సుమ్ము మానివర! యిక్కాలంబుచర్చింప, నం
తములేదాదియులేదు, దీనికి ననూనత్వంబునక సర్గసం ।
యమసంస్థానము లిందుచేనెపుడు సమ్యక్సృష్టి నచ్చిన్న భా
వములై వర్తిలుఁజువ్వె యెల్లపుడు దివ్యలీలసంధిల్లగన్ ॥

—◆◆◆ సృష్టికమము. ◆◆◆—

- వ॥ ఇట్లు ప్రవర్తిలుచుండ గుణసామ్యంబున నప్పురుషుండు పృథక్స్థితుండై
యుండ విష్ణుస్వరూపంబైన కాలంబుపరివర్తించు. అప్పుడు పరబ్రహ్మంబును
పరమాత్మయు జగన్నయండును, సర్వభూతేశ్వరుండును, సర్వాత్మయుఁ ప
మేశ్వరుండును నగు శ్రీహరి సర్గకాలంబున స్వేచ్ఛాప్రధానపురుషు
యందుఁ బ్రవేశించి ఊభంబు నొందించును. అట్ల ఊభంబునొంది తేత్ర
జ్ఞాధిష్ఠితంబైన ప్రకృతివిశేషంబువలన మహత్తత్త్వంబు పుట్టె. గుణమే
నంబునఁ ద్రివిధంబయ్యె. త్వక్కుచేత బీజంబువలె బ్రధాన తత్త్వంబుచే
మహత్తత్త్వం బావరింపంబడు. అమ్మహత్తత్త్వంబువలన వైకారికంబును
తైజసంబును, భూతాదియునన గుణమేలనంబున నహంకారంబు. త్రివిధంబై
వర్తిలును. అందుఁ దామసంబైన భూతాదియను నహంకారంబు వికృతినొం
శబ్దరస్తాత్రంబువలన శబ్దలక్షణంబైన యాకాశంబు పుట్టె. భూతాదిచే
నావరింపఁబడు నయ్యాకాశంబు వికృతినొంది స్ఫర్శమాత్రంబు పుట్టింపఁ

దానివలన మహాబలవంతంబై స్వర్గుణులైన వాయువుపుట్టె. ఆకాశంబుచే నావరింపబడు నావాయువు వికృతినొంది రూపతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దాని వలన రూపగుణంబైన తేజంబుపుట్టె. వాయువుచే నావరింపబడు నాతేజంబు వికృతినొంది రసతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన రసగుణంబులైన జలంబులు పుట్టె. తేజంబుచే నావరింపబడి యాజలంబు వికృతినొంది గంధమాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన గంధగుణంబైన పృథివిపుట్టె. ఇది తామసాహంకారంబువలన బుట్టిన భూతతన్మాత్ర సృష్టియనంబరగు॥ 78

సీ॥ అనఘాత్మ తై జనంబను నహంకారంబు, వలన నింద్రియములు గలిగెనవియుఁ జెప్పెద, శ్రోత్రంబు జిహ్వయు నేత్రంబు, నాసిక త్వక్కుమనంబు ననఁగ । నాఱును బుద్ధీంద్రియంబులు శ్రవణాదిసిద్ధికై కలిగె నూర్జితము లగుచుఁ । బరిపాటి వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ, ములగు కర్మేంద్రియంబులు మునీంద్ర !

గీ॥ యుక్తి శిల్పాదిసిద్ధికై యొనరు నివియు, వినుమువై కారికం బన విశ్రుతిగను । నయ్యహంకారమునఁ బుట్టె నఖిలమైన, దేవతాసర్గవీరీతి తెలిసికొనుము॥ 79

వ॥ ఇట్లు వై కారికాహంకారంబు వలన నింద్రియాధిదేవతలుపుట్టిరి. ఆకాశ వాయుతేజస్సలిలపుష్పపులు శబ్దాదిగుణసంయుతంబులై శాంతంబులును, ఘోరంబులును, మూఢంబులును, విశేషంబులును నై పృథగ్భూతంబులై యుండు, అనోన్య సయోగంబు నొంది ప్రజల సృజించు ॥ 80

సీ॥ తెలివితోఁ బూరుషాధిష్ఠితత్వమున, నవ్యక్త మహానుగ్రహంబువలన । మహదాదు లత్యంత మహిమ నండంబు ను త్పాదించు,నది పరిపాటి పెద్ద । యగుచు బుద్బుదతుల్యమై భూతసమితిచే, నభివృద్ధమగు జలాభ్యంతరమున । బ్రహ్మస్వరూపమై పరగు విష్ణున కది, తలపోయ ప్రాకృతస్థాన మయ్యె ॥

గీ॥ నందుఁజతురాననుండయ్యెనబ్జనేత్రుఁ, డుల్బముసురాచలముజరాయువున గాని । గర్భజలము నముద్ర సంఘములు నయ్యె,నధికవిస్కయ మొదవ బ్రాహ్మణ వరేణ్య॥

క॥ గిరిపాగరాంతరీప, స్ఫురితసురాసురమనుష్యపూర్ణములై భా । సురలీల జగములెల్లన్ ; బరిపాటిం గలిగెనందుఁ బరమమునీంద్ర ॥ 82

వ॥ అయ్యండంబు బహిర్భాగంబున నుత్తరోత్తరదశగుణితములైన వారివహ్ని వాయువ్యామభూతాదిమహదవ్యక్తంబు లనెడు సప్తావరణంబుల చేతను సారికేశఫలాంతర్భజంబు బాహ్యోదకంబులచేతఁబోలె బరివృతంబగుచు నుండు ; అందు రజోగుణకలితుండై విశ్వేశ్వరుండైన హరి బ్రహ్మత్వంబుదాల్చి యీజగత్సృష్టియందుఁ బ్రవర్తించు. సత్త్వగుణకలితుండై సృష్టంబైన

జగంబు విష్ణుత్వంబునం బాలించు; తమోగుణకలితుండై యతి భీషణుండై
రుద్రరూపంబు దాల్చి యఖిలభూతంబుల భక్షించు; ఇవిధంబున॥

సీ॥ అఖిలంబు మ్రింగి యేకార్ణవంబున, నాగ పర్యంకతలమునఁ బవ్వలించి ।
యోగనిద్రారూఢినొంది మేల్కనివున, స్పృష్టి గావించు స్రష్టత్వ మొంది
సృష్టిరక్షణనాశకృత్యంబులకు బ్రహ్మ, విష్ణు రుద్రాఖిలుద్వృత్తిదాల్చు ।
సమదంబుతోడత భగవంతుడగుజనార్దనుఁ డొక్కరుఁడనువ్వెమునివరేణ

గీ॥ భూతములునిం ద్రియములుపూరుషుండు, కూడఁగనుపట్టు, జగమునుగుణచయఁ
మహాదహంకారములును శ్రీమత్సయోజ, సత్రనేత్రుండనున్ముతప్పదునిజంబు ॥

ప॥ అని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె॥

గీ॥ అప్రమేయంబు నిర్గుణం బమలతరము, నరము శుద్ధంబు నైనట్టి బ్రహ్మముఁ
కలిగెనేలీల స్పష్ట్యాదికర్తృకత్వ, మానతీయంగవలయు సంయమివరేణ్య ॥

ప॥ అనినం బరాశరుం డిట్లనియె॥

సీ॥ యత్నంబు చేయు బ్రహ్మమునకు శక్తులు, సర్వభావము లెడ సంభవించు ।
కొలఁదిడఁగారాక, గోచరింపఁగరాక, సద్గాదివై భవ శక్తులమరుఁ ।
బావకునకునెట్లు పరగునుష్ణత యట్లు, బ్రహ్మంబునకు శక్తి పటిమనువ్వె ।
నారాయణుండు తా నలినాసనుండను, భూమికతాల్చె సంపూర్ణ కుహిమ ॥

గీ॥ నాతనికి నిజమానంబుచేత వర్ష, శతము పరమాయువది రెండు సగములై
నొకటిపూర్వ పరార్థమా, నొకటియెన్ని, కొన ద్వితీయపరార్థమా, మునివరేణ్య

◆◆◆ కాలవిభాగము. ◆◆◆

చ॥ కనుఁగొన విష్ణురూపమగు కాలము సుమ్మిటులై ప్రవర్తిలున్
మునుపు తదీయవైభవము మోదముతో నెఱిగించినాడనీ ।
కనఘ! చరాచరంబులకు నన్నిటికిన్ పరిణామకారియై
వినుతికి నెక్కు తత్క్రమము, విస్తరలీల నెఱుంగఁగూడగున్ ॥

ప॥ పదేను నిమేషంబు లొక్కకాష్ట, ముప్పదికాష్ట లొక్కశ, ముప్పదికశలొ
ముహూర్తంబు. ముప్పది ముహూర్తంబులు మనుష్యమానంబున నొ
యహోరాత్రంబు. పదియేనహోరాత్రంబు లొక్కపక్షంబు, రెండుపక్ష
లొక్కమాసంబు. ఆఱుమాసంబు లొక్కయయసంబు. అవిదక్షిణో
సంజ్ఞలం గలరెండు సంవత్సరంబు. అందు దేవతలకు దక్షిణాయనఁ
రాత్రియు, సుత్రరాయణంబు పగలునునగు. ఇట్లుదేవతా పరిమాణంబు

బండ్రిండువేల వర్షంబులు కృతత్రేతాః ద్వాపరకలిసంజ్ఞతంబై నయొక్క చతుర్య గంబగు. అందు కృతయుగంబునకు నాల్గువేలు. త్రేతాయుగంబునకు మూడు వేలు. ద్వాపరంబునకు రెండువేలు. కలియుగంబునకు వేయిదివ్య సంవత్సరంబు లని చెప్పుదురు. కృతయుగపూర్వసంధ్య నన్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నన్నూఱు, త్రేతాయుగ పూర్వసంధ్యమున్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబుమున్నూఱు, ద్వాపరయుగసంధ్య యిన్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నిన్నూఱు, కలియుగ పూర్వసంధ్య నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నూఱు దివ్యవర్షంబులు. ఇట్లు యుగ సంధ్యా సంధ్యాంశంబులు పండ్రెండువేలు దివ్యవర్షంబులు నొక్క చతుర్య గంబగు. సంధ్యా సంధ్యాంశంబుల మధ్యకాలంబు యుగాంతం బనంబరగు. ఇట్లు కృతత్రేతాద్వాపరకలిసంజ్ఞలంగల నాల్గుయుగంబులు నొక్క చతుర్య గంబనంబరగు. అట్టి చతుర్యగ సహస్రంబు బ్రహ్మకు నొక్క దివసంబగు. అట్టి దివసంబునందు చతుర్దశమనువులు పుట్టుదురు. వారికాలంబు వినుము. సప్తఋషులు సురలుఁమనువునకును బుత్రులై న సృపతులు నేకకాలంబున సృజిం పంబడి యేకకాలంబున సంహృతులగుదురు. వీరలకాలంబు డెబ్బదియొక్క దేవతాయుగంబు. అది మనుష్యమానంబున ముప్పదికోట్లునరువదియేడు లక్షలు నిరువదివేలు వత్సరంబు లవిచతుర్దశగుణితంబైన బ్రహ్మకు నొక్క పగలు. అప్పగటి చిపుర, నైమిత్తిక ప్రళయం బనంబరగు, అందు॥ 90

చ॥ విలయదవాశలఁబ్బటల, వేడిమి భూర్భువరాదిలోకముల్
కలయఁగఁ బర్యే, తాపమునఁ గ్రాగి, మహర్షిలయుల్ వడిన్ జను ।
స్థలమున కేగి రంత, నతి దారుణలీల మహానిలోత్కరం
బులజగ మెల్లముంచె, పరిపూర్ణ మహాల్ల వవారిపూరముల్ ॥ 91

క॥ ఆయోక్తార్ణవమున ఫణి, నాయకశయనమున బద్ధనాభుడు నెలయున్ ।
దోయజభవసంజ్ఞ జగం, బాయతగతి మ్రింగి, యోగులభినుతిసేయన్ ॥ 92

వ॥ దినప్రమాణమైన రాత్రిచనినఁదదంతంబున నెప్పటియట్ల జగంబుల సృజించు.
ఇట్లు బ్రహ్మకుఁ దత్ప్రమాణంబున వర్షశతంబు పరమాయువగు. అందునగంబు పూర్వపరార్థంబు సతిక్రమించె. తదంతంబున పద్మకల్పంబన విశ్రుతంబయ్యె.
ఇప్పుడు ద్వితీయపరార్థంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. కల్పంబు వారాహంబనం బరగు ననిచెప్పి మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 93

గీ॥ అనేఘచరిత ! యతీతకల్పావసాన, మున నిశానువుఁడై లేచి వనజభవుఁడు ।
సత్త్వసమధికుఁడగుచుశూన్యత్వమందు, లోకమీక్షించితనయాత్మలోఁదలంచి॥

వ॥ బ్రహ్మస్థిరమైన నారాయణుంఁగూర్చి యమృతంబుదాహరించె॥ 94

శ్లో॥ ఆపోనారా ఇతిప్రోక్తా ఆపోవై సరసూనీవః ।

అయనంతస్య వాః పూరం తేన నారాయణ స్స్మృతః ॥

క॥ అరయ సరసూసులగుట, నారములన జలములమరు, నారములయనం
బై రాజిల్లుకతంబున, నారాయణుడనఁగఁ బద్మనాభుడు వెలయున్
వ॥ అనితలంచి విశ్వంభర యంభోంతర్గత యగుట యెఱింగె నప్పడు॥

సీ॥ తనువు విదర్శ సంస్తబ్ధ తనూరుహో, ద్ధతి నజాండంబు రంధ్రములు
నూలధి త్రిప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ నలయాద్రి యవలికేగ
ఘుర్గురధ్వనిచేయఁ గోటినంఖ్యాకని, ధ్వాతారభటిశంక గడలుకొనఁగ ।
అడుగు వెట్టిన ఛలోదగ్రఖురాధిఘ, ట్టనన గేంద్రములై నఁ దునిసిపోవ॥

గీ॥ హరియె యజ్ఞత్రయామయంబై నఘోషి, రూపధేయంబుతాల్చి, యా
దనుజనుస్థానవాసులై మునులుపొగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధి

వ॥ ఇట్లు మత్స్యకూర్తాదిరూపంబులుదాల్చి జగద్ధితంబొనర్చు సీశ్వరుండు
వరాహరూపంబుదాల్చి రసాతలగతియైన విశ్వంభరడాసిన నద్దేవియ
మిల్లి భక్తివినయవినమితో త్రమాంగయై యిట్లని నుతించె॥

గీ॥ శంఖచక్రగదాధరా! సర్వభూత, మయ! జగన్నాథ! నీకునమస్కరిం
ప్రేమతోల్లియు నను నుద్ధరించితి వను, కంప నిష్పడు నను నుద్ధరింప

క॥ ఏమొదలగు భూతంబులు, దామోదర! తావకాంశధరములుగావే!
వేమరునీ కిదె మొక్కెద, శ్రీమహిళానాథ యుద్ధ రింపుమునన్నుక॥

సీ॥ పరమాత్మ! ప్రకృతిరూపక! పూరుషాకార, మహాదహంకారతన్మాత్ర
కాలేంద్రియాత్మక! కలుషనాశన! జనా, ర్దన! సర్గవిలయసంస్థానకా
నిపుణ! గోవింద! మానితగుణాధార, నిర్గుణైక! కొనునాదుమ్రొక్కు
తల్లివిదండ్రీవి దాతపు భర్తపు, పోషకుండపు జగంబులకునెల్ల ।

గీ॥ లీలనేకార్ణవంబై నవేళ భోగి, భోగపర్యంకతలమునఁ బూర్ణ మహిమఁ ।
బవ్వళింతుపునీకన్న పరముఁడొకఁడు, కలఁడె, చర్చించిచూడ, జగన్ని

క॥ వనజాక్ష! వాసుదేవా, నినుగొలువకదొరకనేర్చు నేమర్చునకుక ।
వీనుతవీము క్తివధూనం, గనికామసుఖానుభవవికస్వరలీలల్ ॥

క॥ కనునవి, వినునవి, మనమున ననయముఁడలపోయఁ గొలఁదియైనవి, బు
బనుపడనిశ్చితమైనవి, మునిసుతభ వదీయరూపములుచర్చింపన్ ॥

గీ॥ అరయనాథారమై, సప్తవై యుపాశ్ర, యంబవై, యాత్మవై నాకునప్ర
యండుదువు సీవు, వానిచేసొనరు జేసు, మాధవియనంగనత్యంతమహిమ

క॥ జ్ఞానస్వరూపజయ, ! విత్త్వానుపమానందగుణ ! జయ ! నిరుపమదయా !
ధీనమనోంబుజ ! జయ, ! లక్ష్మీనారీ రమణ ! జయ ! సమేధితశౌర్యా ॥ 107

చ॥ యజ్ఞంబును, వషట్కారంబును, ఓంకారంబును, అగ్నులును, వేదంబులును,
తదంగంబులును, యజ్ఞ పురుషుండును, సూర్యాదిగ్రహంబులు, నఖిల నక్షత్రం
బులును, మూర్తామూర్తంబులును, దృశ్యాదృశ్యంబులును నీవ, యిట్లునర్చె
శ్వరుండవైన, నీకునమస్కారంబు ॥ 108

చ॥ అని వసుధాపురంధ్ర, వినయాతిశయంబునఁ దన్నునీగతిఁ
వినుతులుసేయ మెచ్చి, పృథివీధరుఁడుద్ధత శుద్ధసామని ।
స్వనఘనఘర్షురారభటి సారెకుఁజేయుచు దంష్ట్రికాంచలం
బునవడినెత్తితెచ్చె నతిమోదమెలర్పవసుంధరాసతిఁ ॥ 109

చ॥ సురుచిరదంష్ట్రచే, ధరణిసుస్థితఁ జేసి రమావధూమనో
హరుఁడువిడిచె వేదమయమైన శరీరము స్తబ్ధతాతిభీ ।
కరవరరోమఘాతములఁ గంజభవాండము తూట్లుచ్రావనా
హరి, నీదనీయ రోమనిచయాంతర సంస్థితులై ననన్తునుల్ ॥ 110

చ॥ జనస్థాననివాసులైన సనందనాదులు భక్తిసమ్రక్తంధరులై ధీరతరోద్ధతేక్ష
ణుండైన యద్ధరాధరుని నిట్లనిస్తుతించిరి॥ 111

॥ పరమేశ ! కేశవామృత, ! వరశంఖగదాసి చక్రవర్తితబాహ ।
పరిఘ ! జగదుద్భవస్థితి, పరిహృతికారణచరిత్ర పాలించుమముఖ ॥ 112

॥ వేదముల్పాదముల్, విశేషదంష్ట్రకలుయూ, పములు, యజ్ఞములుదంతములు, చితులు ।
వక్త్రంబు, జిహ్వపా వకుఁడురోమంబులు, కుశసముత్కరము, లక్షులు, దివంబు ।
రాత్రియు, స్థూలశరంబు బ్రహ్మపదంబు, సకలసూక్తంబులు సటలు, స్మరా ।
మతులహవిస్సు, గండతలముల్ స్రుస్కులు, మహితనాదంబు సామస్వరంబు॥

॥ తనువుసాగ్వంశ, మఖిలసత్రములుసంఘ, లిప్తములుపూర్తములు, చెవులిద్దమహిమ
వెలయు దేవరవారికి వేదవేద్య, ! యజ్ఞపూరుష ! వికచపద్మాయతాక్ష ॥ 113

॥ పన్నగశాయి ! భక్తజనపాలనఖేలనలోల ! లీలనీ
యన్నత దంష్ట్రికాగ్రమున నున్నవసుంధర చూడనొప్పె, సం
పన్నపయోరుహకరనిమజ్జనకేళికవేళఁ గోరపై
నున్న సమున్నపంకిలపయోరుహిణీనవపత్రమోయనన్ ॥ 114

॥ వింతగ భవత్పదక్రమాక్రాంతమయ్యె, నంతయు, ననంతపదము, శ్రీకాంతకాంత ! ।
తావకీనవభృత్యాప్తమై వెలసెను, రోదనీగహ్వరంబు నిరూఢ మహిఘ్న ॥ 115

వ॥ దేవా! నీపైక్కరుండవే పరమార్థంబవు. నీప్రభావంబున చరాచరాత్మ
జగంబు వ్యాప్తంబయ్యె, జ్ఞానాత్మకుండవైన నీరూపంబైన జగంబు
బుద్ధితేక యర్థస్వరూపంబుగాఁ జూచి మోహంబున మునుంగుదురు. ౬
జ్ఞానవిదులు శుద్ధచేతన్ములై యిజ్జగంబు జ్ఞానాత్మకంబుగాఁ జూతురు. ?
కుండును, పరమేశ్వరుండును నైన నీవు ప్రసన్నుండవై. యిద్ధరం
మాకు సుఖంబు సేయుమనిరంత ॥

చ॥ మొనసి, సనందనాది మునిముఖులు తన్నునుతింపఁ, బద్మలో
చనుఁడు మహర్షి వంబుపయి సాగరమేఖలనిల్పె, నల్ల మే।
దినియు మునుంగడయ్యె, నతిదీర్ఘవిశాలత, నంబురాశిలో
ననువుగ నెప్పటట్ల సమయై తగె, ద్వీపసరిధరాభ్యయై ॥

మ॥ మును, సర్గాంతమునన్, లయాగ్ని శిఖలం, మోఘక్రియం, గాలి పో
యినభూమీధరకోటి, దివ్యతరభూయిష్టప్రభావంబునన్ ।
వనజాతాక్షుఁడు తొంటియట్ల, చెలువైందన్ నిల్పె, బద్ధోద్భవుం
డనునామంబు ధరించి తాన మహనీయామోఘసంకల్పుడై ॥

వ॥ ఇట్లమోఘవాంఛితుండైన, ధరాధరుండు, బ్రహ్మరూపధరుండును
గుణావృతుండునై, భూవిభాగంబుచేసి, సప్తద్వీపంబులు యశాప్రకా
నేర్పరించి, భూరాదిచతుర్లోకంబులు తొల్లిటి యట్లయేర్పరించి, సృజ్య
ప్రథానకరణీభూతంబులుగా, సమస్తజనంబుల సృజించెనని శ్రీప
దానతిచ్చిన మైత్రేయుం డిట్లనియె.

క॥ దేవముషిపితృదనుజమ, ర్త్యవళులన్, వృక్షతిర్యగాదుల నా రా ।
జీవభవుఁ డే విధము వాఁ, డై వెలయ సృజించె, చెప్పమయ్యె, తెలియ

మ॥ అనినన్, శక్తిమూరుఁడిట్లనియెఁ గల్పాది సిస్మత్సత్వచిం
తనఁబడ్డాననుడుండ సర్గమపుడుద్ధంబయ్యె, నుద్యత్తమో ।
ఘనమై, బుద్ధివివర్జితంబయి, సమగ్రంబై నగాఖ్యాకమై
వినుత ప్రక్రియజూడఁ బెంపెసఁగియున్నదేవచూడామణీ! ॥

వ॥ తమంబును, మోహంబును, మహామోహంబును, తామిస్రంబును,
తామిస్రంబును, అనునైదు పర్వంబులుగల యవిద్య ప్రజాపతివలనఁ
వించె. అదియ పంచథావస్థితంబై బహిరంతరంబుల, అప్రకాశంబై,
తాత్కలంబై, నగాత్కలంబైన సర్గంబై పుట్టి, ముఖ్యసర్గంబునంబర్కగె. :
బుల్గుగదా నగాదులు, అప్పుడప్పితామహుం డాముఖ్యసర్గంబున

మఱియు సాధకంబైన సర్గాంతరంబు తలంచుచుండ, నతనికిఁ దిర్యక్సర్గం బభివర్తింప నందువల్లఁ దిర్యక్సర్గంబు పశ్వాదులు తమఃప్రాయంబులు, నపేదులు, నుత్పద్ధిగ్రాహులు నజ్ఞానులు, జ్ఞానమానులును, అహం మానులును, అంతఃప్రకాశంబులు, పరస్పరావృతంబులు నష్టావంశ ద్వీభాత్తకంబులునై పుట్టెను. ఆతిర్యక్సర్గం బన్యసాధకంబుగాఁ దలచి సర్గాంతరంబు తలంచునజనకు మార్గశ్రోతంబు ప్రవర్తించిన నందువలన సాత్త్వికంబైన దేవసర్గంబుపుట్టె. వారు సుఖప్రీతిబహుళులును, బహిరంతరం బుల ప్రకాశులును, అనావృతులును, తుష్టాత్తులునునై వెలుంగుదురు. ఆదేవ సర్గంబుచూచి పరమప్రీతినంపన్నుండై, పుండరీకాసనుండు వెండియుసర్గాం తరంబు చింతించుచుండ, సర్వాశ్రోతంబు ప్రవర్తింప నందువల్ల తమోరజో ఽధికంబును, దుఃఖబహుళంబును పునఃపునఃకార్యు, బహిరంతఃప్రకాశం బునునైన మనుష్యసర్గంబుపుట్టె. బ్రహ్మకుప్రథమంబు మహత్సర్గంబు. ద్వితీ యంబు తన్మాత్రభూతసర్గంబు. తృతీయంబు వైకారికంబును, నైంద్రియకం బును. చతుర్థంబు ముఖ్యసర్గంబు. పంచమంబు తిర్యక్సర్గంబు. షష్ఠంబు దేవ సర్గంబు. సప్తమంబు మానుషసర్గంబు. అష్టమం బనుగ్రహసర్గంబు. నవమంబు కామారసర్గంబు. ఈతోమ్మిదిసర్గంబులును జగన్మూలహేతువులగునని సంక్షేప ప్రకారంబునఁజెప్పి సవిస్థరంబుగా వినందలంచిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరం డిట్లనియె.

122

క॥ ప్రాచీన కర్తృభావితృ, లై చచ్చుచుఁ బుట్టుచుఁ నిరంతరసంసా ।
రాచితులగుదురు, చెప్పఁగ, నీచందము చిత్తవృత్తి నెఱుగుదు. రార్యుల్ ॥ 123 ॥

గీ॥ అమరతిర్యక్సర్గనుష్యాచరములబాడమఁ, జేయునజనకు మానస సీమఁబుట్టి ।
రాత్తజులు, వారి చేజగంబంతయునుస, ముద్ధితంబయ్యెవినుముసన్ననివరేణ్య ॥ 124

క॥ జలములలో మునిగిన, యజ్జలజాసను జఘనసీమ, జనియించిరి ని ।
శ్చలదైర్య లసురవరు లతి, బలవంతులు తామనప్రబలమానసులై ॥ 125

క॥ వనజభవుండునునపు డ, త్తనువిడువఁగ రాత్రియగుచుఁ దనరె నది వినూ ।
తనగతి, రాత్రిల బలియుట, దనుజవరులు దానచేసి ధర్మప్రవణా !! ॥ 126

చ॥ అనఘ పితామహుండు వపురంతరమొంది సృజించె, సత్త్వయు
క్తిని, సురకోటి నంత, నిజదేహము త్యక్తముసేయ నాక్షణం ।
బున ధ్విసమయ్యె, దేవగణముల్ దినభాగమునందు నొందు పెం
పును బలముకొ మునిప్రసర ! పూనె విధాతయు నన్యదేహముకొ ॥ 127

గీ॥ అందుఁ బితరులు జనియింప నబ్జభవుఁడు, విడిచెడ తమ వదియును వెలసె
యనఁగ, ద్విజకోటిచే సేవ్యయగుచు నెపుడు బ్రహ్మయునునంత దేహంతరంబుఁ

క॥ వినుము రజోధికమగున, తనువునలన మనుజకోటి తద్దేయుఁ బాడమెన్
వనజఁడు విడువ దనువది, వినుతజ్యోత్స్నిభిధాన విశ్రుతిఁగొంచెన్

వ॥ జ్యోత్స్నిరాత్ర్యహస్సంధ్యలు నాలుగును బ్రహ్మశరీరంబులుగా
గుము. మఱియు రజోమాత్రాత్మికయగు తనువు ధరించియున్న యన్న
నుకకు యుతంబువైడమె, నందువలన సంధకారంబునందు యుత్తములు
పులు శ్శక్రములు నైన వారుపుట్టి ధాతంజుట్టుముట్టి, మాంరక్ష
యనివలుకుటం జేసి రాక్షసుల నంబరగిరి. కొందఱు భక్షితమను జతు
వలన యక్షులనఁ బుట్టిరి. వారి నప్రియంబులం జూచుధాత కేశంబులు విశీ
లై తలకెక్కి విసర్పించు కతంబున సర్పంబులుపుట్టి హీనంబు లగుట నహ
బరఁగె. అంత క్రోధావిష్టుండై, జగత్సప్త కపిలవర్ణంబులును స్మగ్గంబు
బిశితాశనంబులగు భూతగణంబుల నిర్మించె నంగంబువలన గంధర్వ
నయస్సువలనఁ బక్షులను, వక్షంబువలన మేషంబుల, ముఖంబువలన ఫజ
నుదరంబుల వలననుఁ బార్శ్వంబుల వలనను గోవులను, బాదంబుల
నశ్వమాతంగ రాసభగవయ మృగంబులను, నుష్టాశ్వతర న్యంకువులను, &
బులవలన ఫలమూలినులగు నోషధులం గల్పించె, నిట్ల కల్పాదిత్రేత
ముఖంబున నిర్మించి ॥

గీ॥ గోవు నజమును పురుషుండు గొఱియ గుట్టు, మశ్వతరగర్దభంబులు ననఁ
గ్రామ్యపశువులనధ్వర కార్యమునకు, ధాతనియమించెకుశలసంధాతయగుచు

ఉ॥ ఓపరమర్షి వర్య ! కమలోద్భవుఁడధ్వర కార్యభారను

శ్రీపరిమాణామమొప్ప విభజించె నరణ్యపశువ్రజంబు గాం ।

తూపరలీల నెన్నికకు సప్తవిధంబుల భూతధాత్రివై

శ్వాపదవానరద్విఖురసామజషక్షిజలేచరాహులన్ ॥

సీ॥ దుఙ్గివహంబు త్రివృద్ధధంతరము ల, గ్నిష్టోమగాయత్రినియమవిధులు ।

యజురాగమంబుస్తోమాధ్వరత్రైవ్యభం, బులుబృహతాస్సమోక్త్యముల తెలు

సామంబు జాగతఛ్ఛందంబు సోమంబు, వైరూప మతిరాత్రవర్తనంబు

సమధికాధర్వ మార్యమణమానుష్టుభ, ఛ్ఛందంబు వై రాజసారసరణి ॥

గీ॥ ఘనుఁడు రాజీవభవుఁ డనుక్రమనిరూఢి, యెనర సాక్షాక్షిణప్రతీచోత్తరా

నీరజంబులవలనఁబూనికెస్మజించె, సాంద్రవిభవంబుమీరమునీంద్రశంద్ర

వ॥ ఇట్లు దేవాసురపితృమనుష్యుల సానావిధభూతంబుల సృజించి మఱియు సంకల్పంబున యక్షపిశాచగంధర్వాపురోగణనరకిన్నరరక్షోవయఃపశుమృగంబుల నవ్యయవ్యయంబులైన స్థావరజంగమంబుల సృజించె. ప్రాచీనకర్తం
• బులు బీజంబులుగా వేదశబ్దంబులనలన నెఱింగి నామరూపంబులు కల్పించు. ఇట్లు ప్రతినర్గంబునందును సిన్ధుతౌశక్తియుక్తుడై సృజ్యశక్తిప్రేరితుడై సృజించుచుండునని చెప్పిన మైత్రేయుండిట్లనియె. 134

క॥ మునివర ! యర్వాక్రోశ్చతో, జనితులుమానవులు వారిజన్తంబులవెం ।
పును వర్ణములునుగర్తము, లనూనగుణములును జెప్పవయ్యతేలియఁగా॥ 135

వ॥ అనినఁ బరాశరుండిట్లనియె ॥ 136

సీ॥ కల్పించె నాస్యపంకజముల సత్త్వైక, గుణగరిష్ఠులను బ్రాహ్మణులఘనుల ।
కలిగించె నక్షంబువలన రజోగుణ, ధిక్యభాసురుల, క్షత్రియకులజుల ।
నిర్మించె తోడల నున్నిద్రరజ స్తమా, వశ్యమానసుల సద్వైశ్యవరుల ।
పుట్టించె పదముల భూయిష్ఠతామన, గ్రస్తవిగ్రహుల శూద్రప్రవరుల ॥

గీ॥ పద్మగర్భుండు యజ్ఞనిష్పాదనార్థ, మనఘవీరలు యజ్ఞసాధనమునువ్వె ।
యజ్ఞములఁదృపులై సురలడిగినపుడు, పృష్ఠియొనఁగూర్చబ్రతుకుదురెల్లప్రజలు ॥

మ॥ వినుతాచారులు, నై జకర్కనిరతుల్, విఖ్యాతధర్మయశో ।
ధనులంతకకరణాతినిర్మలులునై ధాత్రీజనుల్కోరిన ।
ట్లననర్గంబపనర్గముం గనుచు వేడ్కంబెక్కుకాలంబులి ।
ట్లనఘప్రక్రియనుండ నంతట సమగ్రాశ్చర్య సంపాదియె ॥ 138

క॥ హరిధూపమైనకాలము పరిపాటిం జనులయందుఁ బడవైచు సుని ।
ఘృగపాపబీజ మదియు, ధూరగతికడుఁబ్రబలె బహుళ దోషాస్పదమై ॥ 139

గీ॥ కర్మతతులుఫలింపక ధర్మసరణి సాగక, విశేషసిద్ధులు సంభవింప । [కొనియె॥
కపుడుజనసంఘములకు పాపాభిభవము, మించద్వంద్వాదిదుఃఖముల్ ముంచు

క॥ వనగిరిజలకృత్రిమ దుర్గనికరములుపట్టణములు ఖర్వటములువెం ।
వెనయ రచియించియందుల, ననువుపఱచుకొనిరి తగుగృహంబులుతమకున్ ॥141

వ॥ ఇట్లు శీతాతపాదిబాధాప్రశమనంబునకుఁ బ్రతీకారంబుగా గృహాదికంబు నిర్మించుకొని జీవనోపాయంబునకై వ్రీహులు, గోధుమలు, యవలు, అణువులు, తిలలు, ప్రియంగువులు, ఉదారంబులు, కోద్రవంబులు, సతినకంబులు, మాపంబులు, ముద్గఙ్గులు, మసూరంబులు, నిష్పావంబులు, కుళుద్ధంబులు ఆధకంబులు, చణకంబులు, శణంబులు, ననఁబదియేడు విధంబుల గ్రామ్యాషధులు సంపాదించిరి.

ఇందు యజ్ఞాంత్రంబులు వీరహియవ మాషగోధూమూణు తిలప్రియంగు
 ధంబులన గ్రామ్యాపధు లెనిమిదియు, శ్యామాక, నీవార, జర్జిల, గవే
 వేణుయవ, మర్కటకంబులను నారణ్యాపధు లాఱునుంగో బదునాలుగో
 లేర్పఱించి దీనిచేబరావర విదులైన మునులు యజ్ఞంబు లొనరింతును. 5
 చిత్తంబునఁ బాపంబు వృద్ధింబొందు వారు యజ్ఞంబులను వేదవేద్యు
 శ్రీహరిని దేవతలను నిందింతురు. అట్లు వేదాదినిదకులై దురాత్ములు 6
 చారులు కుటిలాశయులునై నిరయంబునంబడి దుఃఖభాగులై య
 యాతంబులం బొందుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥

- గీ॥ ఇట్లుజీవననిర్వాహ మేర్పడంగ, కమల గర్భండు వర్ణాశ్రమములకఖిల ।
 ధర్మ వర్తులలోకముల్ ధర్మములను , నేర్పువిఖ్యాతి నొందగా నేర్పరించె
- సీ॥ సత్కర్మ నిరతులై జరగుబ్రాహ్మణులకు, నొదవుప్రాజాపత్యపదనివాస ।
 మాహావశూరతాఖ్యాతు లౌరాజుల, కైంద్రసంస్థాన సౌఖ్యంబుగలుగు ।
 పరిపాటినిజకర్మ పరులైనవై శ్యుల, కనుచెందువాయులోకాధిపసతి ।
 ద్విజపరిచర్యల వెలయుశూద్రులకబ్బు, నవ్యవైభవము గాంధర్వపదము ॥
- గీ॥ ధర్మమర్యాద యింతైనఁ దప్పకుండ, జగములెల్లను బాలించుసారసాక్షు ।
 నక్షయాంశంబు తానగునబ్జగర్భు, నాజ్ఞచొప్పది సుమ్ము సంయమివరేణ్య
- క॥ అష్టాశీతినహస్రవి, శిష్టమునీంద్రవ్రజంబుచెందెడిలోకో ।
 త్కృష్టపదమధివసించురు, స్పష్టత,గురుకులనివాసపరులుమునీంద్రా! ॥
- క॥ మౌనివర! సప్తముషులున, నూనత వసియించునట్టి యున్నతపదవికా ।
 బూనికతో వసియింతురు, వానప్రస్థులు సమగ్రవైభవమొప్పన్ ॥
- చ॥ అనిశము నిత్యకర్మ పరులై, విజితేంద్రియులై వినిష్ట వ ।
 ర్తన, ఋతుకాలదార నిరతత్వమునొంది, దయాద్యులై, మనం ।
 బున పరహింసమాని, జనపూజ్యతనొందు గృహస్థులొందువా ।
 రనుపమమైనబ్రహ్మనిలయంబు వినిర్మలధర్మ విత్తమా ॥
- గీ॥ చంద్రసూర్యాదులైనను జనుచుఁజనుచు, మగిడిపత్తురుగాని సన్మోనిచంద్ర
 ఎప్పుడును పునరాన్మత్తి మొఱుగరవని, ద్వాదశాక్షరచింతనాధన్యమతులు
- సీ॥ తామిస్రమును, సంధతామిస్రమును, రౌరవంబు, మహారౌరవంబు, వీచి ।
 కాలసూత్రంబు, సంహతంబు నివియాది,గాఁ బెక్కునరకముల్ గలవు వా
 యందుమునుంగుగు రధ్వరప్యాసేధ, కారులువేదంబు గర్వాచేయు । 4
 వారును నిజకర్మ పర్గ పరిత్యాగు, లైనమానవులు నిట్లగుటచేసి 5

- గీ॥ మానవులు నిజవల్లెకమాన్దవృత్తి, నాశ్రమార్హసదా చారమర్హకర్త ।
పథము, పదలక, మెల్లగ, నిర్భరవివేక!, యైహికాముష్మికంబులనందుటరుదె ॥ 149
- వ॥ సర్వనియంత్రయగు వాక్యాంతోపయంత, భృగుపులస్త్యపులహస్త్యుగిరు
లును. మరీచిదక్షాత్రివసిష్ఠులు నను మానసపుత్రుల, ననబ్రహ్మలసృజించి, భ్యాశీ,
భూతి, సంభూతి, క్షమ, ప్రీతి, సన్నతి, ఊర్జ, ఆననూయ, ప్రసూతులనఁ
దొవ్వుండు శాంతల సృజించి క్రమంబున భృగ్వాదులకుఁ బత్నులగానిచ్చె ॥
- చ॥ మఱియు సనందనాదులగు, మానసపుత్రులు వీతరాగులై ।
కరకరిమాని, సంసృతిసుఖంబులపై కడురోసిపోవ, న ।
తైలఁగునకబ్బ గర్భఁడతితీవ్రపుఁ గోపమునొంద, భూకుటి ।
స్ఫురితతదీయఫాలమున పుట్టెనుతుండొకఁడుగ్రమూర్తియై ॥ 151
- గీ॥ జననమొందుచు నతఁడురోదనముసేయు, కతనరుద్రుండు నా పేరుకలిగె నతని ।
కంత నారీతరాత్మకంబైన తచ్చ, రీరమిక్షించి యధికసంప్రీతితోడ ॥ 152
- క॥ విభజించుము నిను ననియీ, ప్రభుడంతర్ధానమొంద, పదపడి తన్నుక ।
విభజింపనతఁడు పురుషుండు, నిభగమనయునైరి చిత్రమిదియని పొగడక ॥ 153
- వ॥ అప్పరుషుండు పదనొకండు భేదంబులనొంది శాంతంబులును ఘోరంబులును
నైనరూపంబుల వెలసె. అయ్యంగనయు సర్వమంగళాకారంబున శాంత
రూపయై వెలసె ॥ 154
- ఉ॥ సంభృత సృష్టిచింతన వశంవదుండై, కమలాసనుండు స్వా ।
యంభువు మానసంబున ప్రహర్ష మెలర్ప సృజించి, నవ్య వి ।
సంభకురూపలక్షణవరక, శతరూపసతిన్, స్వయంమనః ।
సంభవ నిచ్చెనాతనికి సమృత్తి బాణి గృహీతియై తగన్ ॥ 155
- వ॥ వారిద్దఱికి ప్రియవ్రతోత్తాన పాదులను పుత్రులిద్దఱును ప్రసూత్యాకూతులను
రూపాదార్యగుణాన్వితలగు కన్యక లిద్దరునుబుట్టిరి. అందు ప్రసూతిదక్షునికి,
ఆకూతి, రుచిప్రజాపతికి భార్యలైరి. అందు ఆకూతి రుచిప్రజాపతివలన దక్షిణ
యను కన్యకను యజ్ఞనామ భేయుండైన పుత్రునిం గనియె. వారిద్దఱును మిథు
నంబైరి. అందు యజ్ఞండు దక్షిణయందుఁ బన్నిద్దఱు పుత్రులంగనియె. వారు
స్వాయంభువ మన్వంతరంబున, యామాఖ్యదేవతలైరి. దక్షుండు, ప్రసూతి
యందు నిరుపదినలుగురు కన్యకలంగనియె. అందు శ్రద్ధ, లక్ష్మీ, ధృతి, పుష్టి,
తుష్టి, ఘృథ, క్రియ, బుద్ధి, లజ్జ, వపు, శాంతి, సిద్ధి, కీర్తి, అను నీపదమువర్ణనను
ధర్మండ్ల భార్యలుగాఁ బరిగ్రహించె. వారి చెల్లెండ్రఖ్యాతి, సతి, సంభూతి, స్మృతి

స్త్రీతి, తమ, సన్నతి, అనసూయ, ఊర్జ, స్వాహా, స్వధలను పదు
క్రమంబున భృగుండును, మరీచియు, అంగిరుండును, పులస్త్యుండు
హుండును, క్రతువును, అత్రియు, వసిష్ఠుండును, వహ్నియు, పితరులున
లగాఁ బరిగ్రహించిరి. అందు ధర్మనివలన సశ్రద్ధ, కామంబును, భక్తి
బున, ధృతినియమంబును; తుష్టి, సంతోషంబును; పుష్టి, లోభంబును
శ్రుతంబును; క్రియ, దండంబును; నయంబు, వినయంబును; బుద్ధి, బోధ
లజ్జ, వినయంబును; వపువు, వ్యవసాయంబును; శాంతి, తమను; సిద్ధి
మీసీ ; కీర్తి, యశంబును పుత్రులగా గనిరి. అందు శ్రద్ధాసూనుండగు క
వలన నందియనుకాంత హర్షుండను పుత్రునింగనియె. అతండు ధ
జాత్రుండయ్యె ॥

గీ॥ పరమపుణ్య! యధర్మనిభార్యయ్యె, హింస, వారిద్దటికిఁగలిగె నెన్నిఁ
అన్యతుండనుండనుఁడు, నికృత్యాఖ్య, కన్య, వారిద్దఱుమిథునమైభూరిక

వ॥ భయంబును, నరకంబును, ననునిద్దఱు పుత్రులను, మాయయు వేదనయ
నిద్దఱు కన్యకలంగనిరి. అందు భయంబును మాయయు నరకంబును
మిథునంబులైరి. అందు భయంబు మాయయందు భూతాపవ
మృత్యువుంగనియె. నరకంబు వేదనయందు దుఃఖంబును పుత్రునిక
మృత్యువువలన వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాకోధంబులు పుట్టె. అవి య
నూర్ధ్వరేతంబులయ్యె. ఇవియన్నియు జగత్ప్రళయ కార్యపరుండగు
దేవుని రాద్రరూపంబులుగా నెఱుంగుము. దక్షమరీచ్యాదులగు ప్రజ
సృష్టికార్యనిర్వాకుండగు శ్రీ విష్ణుదేవుని రాజనరూపంబులుగా నెఱు
మనువులు మనుపుత్రులు సన్మార్గవర్తులగు సరోత్తములు జగత్స్థితికా
హకుండైన శ్రీవిష్ణుదేవుని సాత్త్విక రూపంబులుగా నెఱుంగుమని
మైత్రేయుం డిట్లనియె.

క॥ స్థితిసర్గవిలయములు ని, శ్చితగతినిత్యంబులనుఁచు జెప్పఁబడియె నూ ।
ర్జితపుణ్య! తత్స్వరూపము, వితతంబుగనాకుఁ జెప్పవే, కృప ననినన్

చ॥ ప్రమదమెల్ల నిట్లను, బరాశరుఁ డుద్భవరక్షణాంతముల్ ।
క్రమమున రూపభేదములు గైకొనిచేయు జనార్దనుండు ని ।
త్యము మహనీయదివ్యమహిమాతీశయంబున నడ్డపాటలే ।
కమితవివేకపాకపరమాద్భుతభూరితప్రభావుండై ॥

వ॥ నై మిత్రకంబును, బ్రాకృతికంబును, సత్యంతికంబును నిత్యంబును,
భూతంబులకుఁ జతుర్విధప్రళయంబు గలదు. అందు బ్రహ్మశయనించి

యంబునై మిత్తికంబు. బ్రహ్మాండంబు ప్రకృతియందు లయంబొంద నది
 ప్రాకృత ప్రళయంబు. యోగీంద్రులు జ్ఞానంబునఁ బరమాత్మయందు నత్యంత
 లయంబునొందిన నది యాత్యంతిక ప్రళయంబు. అహర్నిశంబును జంతువులు
 భౌంధు విదానాశంబది నిత్యప్రళయంబు. ప్రకృతివలని ప్రసూతియది ప్రాకృత
 సృష్టియనంబడును. అవాంతర ప్రళయవర్యంతంబును జెప్పంబడునది నై మిత్తిక
 సృష్టి. అనుదినంబును సమస్తభూతంబులుం బుట్టుట నిత్యసృష్టి. అనిపురాణార్థ
 విచక్షణులచేతం జెప్పంబడు. ఇట్లు సర్వశరీరంబుల యందుసంస్థితుండై భగ
 వంతుండును భూతభావనుండును నగు శ్రీవిష్ణుదేవుం డుత్పత్తిస్థితి సంయమం
 బులు చేయుచుండు. సృష్టిస్థితి వినాశంబులకు సర్వప్రాణులయందు వైష్ణవ
 శక్తులు పరివర్తించు. జగంబు గుణత్రయ మయంబును బ్రహ్మశక్తిమయంబును
 నై యుండు. ఇట్లెఱింగినమర్త్యుండు పునరావృత్తి నొందఁడు ||

161

ఉ॥ అది పితామహుండు తనయంతటి పుత్రకుఁగాంతు నంచు న ।

త్యాగ్యతీనుండ నవ్విభుని యంకమునందు జనించె పుత్రుఁ డు ।

నాన్మఁడు నీలలోహితుఁడనన్, వడి నేడ్చె నతండు భీతినం ।

పాదకుండై యుపద్రవము పాటిల సద్విజ వంశవర్ధనా ! ॥

162

క॥ ఏమిటి కేడ్చెదవని తనుఁ, దామరసప్రభవుఁడడుగఁ దడయక నాకున్ ।

నామమిడుమనిన రోదన, సామగ్రికరుద్రుఁడనఁగఁజనుదనిపలికెన్ ॥

163

గీ॥ రోదనము మానుమనిననారుద్రుఁడేమఁ మార్లు మతియును నేడ్వ నమ్మహితమతికి ।

నామసప్తకమిడియె విన్నాణమమర, నబ్జగర్భుఁడుమానికులార్గ గణ్య ॥

164

క॥ స్థానములునందనులు బత్నినివహముగలుగఁ జేసె నిపుణుఁడువాక్యాం ।

తానాఘం డెనమండ్రకు నానందరసార్ద్ర హృదయుండై మునినాథా ॥

165

ప॥ అవియును భవుండు, శర్వుండీశానుండు, పశుపతి, భీముం డుగ్రుండు, మహా
 దేవుండన నేడు నామంబులు రుద్రునకువెలయు. సూర్యుండు, జలంబు, భూమి,
 వాయువు, వహ్ని, ఆకాశంబు, దీక్షితుండగు బ్రాహ్మణుండు సోముండుననఁ
 గ్రమంబున రుద్రాదులకుఁ దనువులయ్యె. సువర్చల, ఉమ, సువికేశి, అపర, శివ,
 సాహ, దీక్ష, రోహిణి యనునెనమండ్ర క్రమంబునభార్యలైరి. శనై శ్చరుండు
 శుక్రుండు, లోహితాంగుండు; మనోజవుండు, స్కందుండు, సర్గుండు, నుతా
 నుండు, బుధుండునన పుత్రులైరి; దీనిపుత్రపౌత్రులచే జగంబు పూరితంబయ్యె.
 ఏతత్ప్రభావుండగు రుద్రుండు సతీదేవిఁ దనకుభార్యగాఁ గైకొనియుండునంత॥

ఉ॥ దత్తునిమీడికోపమునఁ దాళక యాసతి యోగచాతురీ ।
దక్షత మేను వ్రావిడిచి, తాహిమనంతుని పుత్రియైన, ఛా ।
లాక్షుడు పెండ్లియాడె బ్రయమార, నుమాసతి, నాత్మవీధి బ్ర ।
త్యక్షముతన్ను గోరు వికచాంబుజ పత్రవిశాలలోచనన్ ॥

గీ॥ ధాతయు విధాతయు నన ఖ్యాతులైన, సుతులనిద్దటి పంకజాత్మునకు వ
యైన శ్రీదేవిగాంచెనయమివరుండు భృగుడు ఖ్యాత్యాఖ్యగలతనమగున
వ॥ అనిన మైత్రేయుండి ట్లనియె ॥

క॥ శ్రీతరుణిదుగ్ధసాగర, జాతయనుచుఁ జెప్పదురు, నిజంబుగమీరల్ ।
ఖ్యాతికి భృగునకునుతయం, చీతఁజెప్పితిరి దీనినెఱిగింపఁ దగున్ ॥

వ॥ అనిన, బరాశరుం డి ట్లనియె ॥

గీ॥ నిత్య సుమ్నా జగన్తాత నీరజాయ, తాత్మునకు, సనపాయని యనఘచరి
భర్తకై వడితానును బ్రచురలీల, వెలయునీలోకములయందునలఘుమహి

నీ॥ అర్థంబు, పంకజాత్ముండు, వాక్కు, ప ద్దాలయసుమ్ము, సంయమి
జోధ, శ్రీవిష్ణుండు, బుద్ధిశ్రీకామినీ, మణి సుమ్ము కమలసంభవకులీనా
ధర్మంబు, చక్రగదాపాణి, సత్త్రియ, సాగరోద్భవ, సుమ్ముయోగివర
స్తవై టటభద్రైత్యసంహరి, సృష్టి, ల క్షిమాసవతిసుమ్ము శిష్టచరిత ।

గీ॥ భూమిధరుడబ్జనాభుండు, భూమి కమల; యిభపరిత్రాత సంతోష, మి
ధూటితుష్టి, రమాధినాభుండు కామ, మబ్జకరయిచ్చు, సుమ్ము విష్ణుగ

వ॥ శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞంబు, శ్రీకాంత దక్షిణ, జనార్దనుడు పురోజ
రమాదేవి, యాజ్ఞాహుతి; మధుసూదనుండు, స్రాగ్వంశంబు; లక్ష్మి
శాల; శ్రీహరి, యూపంబు, వారిధినందనచితి; భగవంతుండు, కుశంబు
వాస, యిద్ధ; సారసాత్ముండు, సామంబు; పద్మ, ఉద్గీతి, వాసుదేవుండు,
నుండు; హరిప్రియ, స్వాహా; జగన్నాథుండు, శంకరుండు, ఇందిర
దామోదరుండు, సూర్యుండు; లోకమాత, ప్రభ; వైకుంఠుండు, పితృ
సంపత్కాంత, స్వధ; హృషీకేశుం, డాకాశంబు; మంగళదేవత,
శ్రీధరుండు, శశాంకుండు; పద్మమందిర, కాంతి; వాసుదేవుండు, వ
మదనజనయిత్రి, జగచ్ఛేష్ఠ; గోవిందుండు, సాగరంబు; చంద్రసహోదరి,
గరుడధ్వజుం, డింద్రుండు; ఇందిరాదేవి, యింద్రాణి; మధుసూ
యముడు; కమలమందిర తత్కాంత; మాధవుండు, ధనేశ్వరుండు, మ
బుద్ధి; కేశవుండు, వరుణుడు; పుండరీకవిష్ణురవరుణాని; దైత్యు

సేనాని, క్షీరాబ్ధితనయఁ దేవసేనఁ ; పీతాంబరుం డవప్తంభంబు, విష్ణుమహిమి,
శక్తిః పురుషోత్తముండు, నిమేషంబు ; హరివక్షోనివాసిని, కాప్తః ; త్రివిక్ర
ముంభు, ముహూర్తంబు ; మా నారీరత్నంబు, కళః ; పుండరీకాక్షుండు, ప్రదీ
పంబు ; అవవిందమందీర, జ్యోత్స్నః ; పాంచజన్యధరుండు, ద్రుమంబు ; శోభన
జేవత, లతః ; విష్టరశ్రవుండు, దివసంబు ; వైష్ణవి, విభావరి ; కృష్ణుండు,
పరుండు ; వారిజాలయ, వధూమణి ; ఉపేంద్రుండు, నదంబు ; నలినపాణి,
పది ; అచ్యుతుండు, ధ్వజంబు ; అబ్జగేహిని, పతాకః ; నాగశయనుండు,
రోలుండు ; నలినాసన తృష్ణః ; ధరణీధరుండు, రాగంబు, రమాకాంత, రతి ;
సువ్యధంబున ॥

174

న్నని చెప్పెదన్నని కులేశ్వర ! పూరుషరూపధారు లె
న్నయిం బంకజోదరుని యాకృతులంచు దలంచు, స్త్రీత్వసం ।
న్నములెన్ని భావములుపాటిలు, నన్నియు పద్మమందిరా
న్నత మ్మూర్తులంచు, మదిఁజక్కదలంచు, మచంచలస్థితిఁ ॥

175

సతిశుణ్యగాథ ముని శేఖరుండైన మరీచిచెప్ప, ను
సమ్యక్తోడ వింటి, నదిల్లాఘ్యము, సీకెఱిగింతుఁ దొల్లిదు
స్సుండు, శంకరాంశజుఁ డవారితదుర్భరస త్తపో విభా
సిత విగ్రహుండు, పరిపాటిఁ జరించె వసుంధరాస్థలిఁ ॥

176

రునితంబాభోగ పరిణాథమేఖలా, మణి ఘంటికలు, వాద్యమహిమఁజూప
ననాబ్జసౌరభ్య వాంఛామిశ్రద్భృంగ, రావముల్, గేయకార్యము ఘటింప ।
చలన్నవపాణి వరమణి కంకణో, త్కర నిక్వణంబులు, తాళగింప
'దమ' తెమ్మెరల సోకునవాలిముంగురు, లలికభాగమున, నృత్యంబు నలుప ॥

లనగతులకు, రాయంచ లాసపడఁగి, పృథుకుచభరంబునకు మధ్యరేఖ వణక ।
ర్నవిరిదండతాల్చి మార్గమునవచ్చె, నొక్కవిద్యాధరాంగనయక్కజముగ ॥ 177

కుసుమదామ సౌరభ, మాకారిత మధుపనివహ మన్వనమెల్లఁ ।

కటగతి వాసింపఁగ, నా కమలభ ప్రాపమానుఁ డంగనకనియెఁ ॥

178

అండజయాన ! నీకు శుభమయ్యెడు, నాకు నొసంగరాదె, పూ
డ " యనఁ, లతాంగి కరతామరసంబులుమోడ్చి, "మీరు కై ।
డు, లతాంతదామ మిదిగో " యని యిచ్చి నమస్కరింప, మ
డును బోలెఁగై కొని, సదోహలుండై తలఁదాల్చి పోవఁగఁ ॥

179

సీ॥ కూడి ముప్పదిమూడుకోటులు దేవతా, సంఘముల్నిగుల హెచ్చరికఁ
తాళమేళ ప్రాప్తిదప్పక హాహాది, గంధర్వనాథు లుత్కంఠఁబాడ ।
చోద్యోవేద్యముగ రంభాద్యపురోగనా, మాణులు లాఘ్యైక సంభ్రమః
జయజయజీవేతి శబ్దాయమానయై, విద్యాధర శ్రేణి వినుతినేయ॥

సీ॥ వేలసంఖ్యకుమిగులుముత్యాలగొడుగు, లమితచామరములుడాల్చి యవ
గొలువజాలోమితోసభకుంజరాధి, రూఢుడై వచ్చెనటకు మరుత్త

వ॥ ఇట్లు స్వేచ్ఛాగతుండైన యాఖండలుంజూచి ప్రచండతపోమద శౌ
నమ్ముని మార్తాండుండు, నిజజటా మండలి మండనంబైన యప్పవృక్ష
దేవమండలేశ్వరువై వినరివైచిన నతండును మెండుకొన్న యః
బున మనఃపంకజం బశంకంబైయుండ కరాంకుశంబున నందుకొని
బిందు నందదిందిందిరవంది బృందసుందర గీతికారామంబైన యద్వివ్య
దామంబు దిగిచి కైలాస శిఖరంబుజుట్టిన జాహ్నువియనం దగునట్లుగ
మదస్తా మాభిరామంబులగు సామజకుంభంబులం జుట్టిన బెట్టువదీరు
దుమ్మెద పదువుల రొదకుచెదరి యమ్మదకలభంబుదిరిపడి, వడిం,
దిగిచి మధుఃకరమలీమసాకారకల్యంబగు సమ్మాల్యంబు కరగలితనిగళః
సాక్యలంబుగా ధరణింబడవైచి యేచిన, మదాంధకారంబు ఘో
బెచ్చువెరిగి, రెచ్చి, పదంబులబెట్టుమట్టి, పుట్టిన కోపచాపలంఘన,
బుగాఁ, బుచ్చికొని, వినరి, వియచ్చరకోటివై, వైచి, యద్దెనకుం
కొప్పుననార్చి, దేవసంఘంబులు, వెకలి పికవికలై చెదరిపఱవ
సహస్రాక్షుండ క్షీణసంరంభంబునన్ గుంభమధ్యం బంకుశంబున
నూన శోణితధారలు కటంబుల నుత్కటంబుగా, నుదీర్ణ కర్ణోపాం
విద్రుమ గుళుచ్చ ఛాయాకారంబుగా జారినన్ చేరిన కోపాటోప
రంబుగ క్రమ్మటం బుచ్చుకొని యుచ్చైర్నాదంబున మేదినివైచి
రాచి ఘీంకారంబుచేసి నిలిచినంజూచి, వాచంయమింద్రుడు య
నిస్తంద్రుండై యింద్రున కిట్లనియె॥

క॥ స్వారాజ్యపద మదాంధుడవై, రాజసమున, మదీయహస్తార్పిత మా
లారత్న మిచ్చమెచ్చక, యారీతిన్ బాటవై తువే కుటిలాత్మా॥

ఉ॥ సాగిలిమొక్కి, దేవరప్రసాదము నుమ్మనివేడ్కతో శిరో
భాగముచేర్చకేనొసగు భవ్యరమాస్పద పుష్పదామ మీ ।
లాగునఁ బాటవైచితివలక్ష్మము చేసిటుగాన సంపదా
భోగమువాయు మూడుజగముల్ ప్రభుడౌ నినుగూడ వాసవా॥

క॥ నను నన్యులతో సరిగ్గా మనమునఁ దలఁచితివై, కుపితమాననునన్నున్ ।
గనివణకు జగములిపుడే, యేనువున నీకింత చులకనై తిన్ జెపుమా ! ॥ 184

క॥ అనవిని సురపతియును, గ్రక్కునఁ గరి దిగనుజికి, మహానికుంజరుపదముల్ ।
• తనహూళి సోకఁమొక్కచు, ననునయవచనములు వలుకనమ్ముని వలికెన్ ॥ 185

చ॥ పదరులునూని పొ మ్ముడుపవచ్చునె యెవ్వరికైననన్ను, నా
హృదయమునందు లేదుదయయెంచగ నించుకయైన, తొల్నిచెం ।
దదు మదినెంత తెచ్చికొనినన్, భువనత్రయ జంతుసాధ్వస
ప్రదుని నెఱుంగవే నను, పురందర, ! యెందఱు లేరు తాపనుల్ ॥ 186

గీ॥ గౌతమాదులు మునులు నీకడకుఁజేరి, కలవిలేనివి నొక కొన్నిపలుక, లేని ।
చేవ యెక్కించుకొని యెంతచేసితింద్ర, ! యెఱుగవే నన్న దుర్వాసు నిద్ధతేజ ॥

సీ॥ తరుణారుణచ్చాయదార్కొను ఘనక్షిప్త జటలుజ్వల తీలజాలములుగ
భయదకేతు ప్రభం, బక్కుననగు, నటద్యౌకుటిధామ విస్ఫుర్తిగాఁగ ।
కోకనదద్యౌతిఁ గుచ్చించు కనుచూపుగము లురు విస్ఫులింగములఁ బోల
స్తనిత నాదముఁగేరు దంతసంఘట్ట నారావంబు చిటచిటార్భటలుగాఁగ ॥

గీ॥ పేళ్ళకార్చిచ్చునఁగ మహాభీకరోగ్ర, మూర్తియైవచ్చు, ననుజూచిముజ్జగముల ।
వారు భయమందికందని వారుగలరె, చెనటివైయింద్ర ! యిట్లేలచేసితివు ॥ 188

క॥ అటునిటు నీవిప్పుడు, తటవెటమాటలు కొన్నియాడవిడుచునె, యస్మత్ ।
పటుకోప తీవ్రదహనో, దృటకీలాజాలతాప భరమునురేంద్రా ॥ 189

గీ॥ ఎన్ని చెప్పిననై ననే నిప్పుడాడు, మాటదప్పునె, నీవనుమానముడిగి ।
నాగపత్రినెక్కిదేవతానగరమునకు, పొమ్ముదేవేంద్ర ! యీవట్టిబూమెలేల ॥ 190

క॥ అనిపరుషో క్తులుపల్కుచు, చనియెన్ మునిపతి, యధేచ్ఛ, శతమన్యుడు గ్ర ।
క్కున నభగజము నెక్కుక, యనుపమభేదమునఁబోయె నమరావతికెన్ ॥ 191

వ॥ అంత ॥ 192

సీ॥ నిశ్చలిపుణ్య తపశ్శర్యలుడివ్రాయె, సవనతంత్రంబులు సాగవయ్యె
ఫలియింపవయ్యె పృథ్విలతాదు లామ్నాయ శాస్త్రపాఠంబులు జరుగవయ్యె ।
స్రాణివర్ణములు దుర్బలవృత్తులయ్యె, సనాతనధర్మముల్ నడువవయ్యె
కౌమలోభాదు లగ్గలమయ్యె వగ్రహవ్యాప్తి నర్హవిశేష మల్పమయ్యె ॥

గీ॥ పాకదమనుండు సురలు నిశ్చీకులైరి, లోకములు, లేమిచేత, చికాకుపడియె ।
హరిహర్భక్తతాపరాధకుప్యన్కుసింద్ర, చంద్రరుంద్రభయంకరశాపమహిమ ॥ 193

స॥ ఎచ్చట సత్యంబుగల దచ్చటలక్ష్మీనిలుచు. ఆ సత్యంబును లక్ష్మీనను
లక్ష్మీహితులకు సత్యంబెక్కడిది. సత్యంబులేకున్న గుణంబులు గలుగ
గుణంబులులేకున్న పురుషులకు బలశౌర్యాద్యభావంబుపిద్ధంబగు. బలశ్శే
వివర్జితండు సకలజనంబులకు లంఘనీయుండగు. అట్లు సర్వజన లంఘి
ప్రసిద్ధుండయ్యును అపద్వస్తమతియగు. ఇట్లుత్తైలోక్యంబు నిశ్చీకంబు
గుణవివర్జితంబును నగుచుండ, నిశ్చీకులగు దేవగణంబులతోఁ దా
దైత్యదానవులు రణోద్యోగంబుచేసిన పరాజితులై పురుషాతహ
పురోగములై న త్రిదశులు పితామహు శరణంబుచొచ్చి యథావృత్తం
వృత్తాంతంబు విన్నవించిన వారలనాదరించి విరించి యిట్లనియె॥

చ॥ పరముఁ బరాపరేశ్వరు శుభవ్రజవర్ధను దైత్యమర్దనున్
నరదు జగద్భవస్థితి వినాశనకారణు దుఃఖదారణున్ ।
నిరఘ్ను ప్రజాపతీశ్వరుని నీరజనేత్రుని దివ్యగాత్రునిన్
శరణమువేడు దీక్షణము, సత్యముమీకు శుభంబు గల్గెడిన్ ॥

చ॥ అనియని యంత సంభ్రమ నిరంతరతాంత నితాంత చింత బా
యని మునిదేవతల్ గొలువ నంబుజగర్భుడు నిర్భరత్వరన్ ।
చనిచనితానుమోదము లెనంగ గనుంగొనె శుభ్రతావిమో
హన ఘనవీచితల్ప సుఖతాఙ్గనసారథి, క్షీరవారిధిన్ ॥

స॥ ఇట్లు క్షీరాబ్ధిగాంచి, విరించి, తదుత్తర తీరంబాశ్రయించి సాష్ట
గావించి, యంజలిపుటంబులు ఫాలంబులంగీలించి, పంచాస్త్రగురు
యిట్లని వినుతించె॥

చ॥ సరసిజనాభ, సర్వగత, సర్వశరణ్య, యనంతనామ, య
క్షర, యజ, యస్యయాత్యక, సుఖప్రద, భూధర, లోకధామ, భా
స్వర, శరణాగతార్తిహర, చక్రగదాధర, దేవదేవ, నీ
చరణసరో దుహంబులకు సాగిలిమ్రొక్కెద నిష్టసిద్ధికిన్ ॥

గీ॥ ఆదరమున ముముక్షువులైనయోగు, లాత్మదలఁతురు నిన్నుమోతొ
అరయప్రకృతిగుణములునీయందులేవు, శుద్ధసత్వాత్మమముకృపజు
॥

సీ॥ కాలమై, శక్తియై, కారణంబై, కారణమునకు కారణత్వము పహిం
కార్యమై, కార్యసంఘాతంబునకు కార్య మై సర్వభూతాత్మయై వె
భోక్తయై, భోజ్యమై, వ్యక్తయై, ప్రప్తయై, సృజ్యమై యఖిలకర్తృ
బోధయై, బోధమై, బోధ్యమై, యవికారమై, స్థూలసూక్ష్మ తాప్రా
॥

- గీ॥ శంకరుడను నేను నింద్రాద్రినకలసురలు, తెలియఁగాలేనిమహిమచేఁ దెలివినొంది
పరగునెయ్యది యవ్విష్ణుపరమపదము మదితిరంబుగనిల్చిమ్రొక్కెదముభక్తి॥
- క॥ వనజాడన, శంకరుడన, వనజోదరుడనఁగ, భవనవందిత! యయ్యై
యనువుల వెలయుదు వఘనా, శన! తావకమహిమఁబొగడ శక్యమెక్కష్టా!! ॥
- వ॥ భవదీరుదత్తన సూర్యోదయంబున నన్నన్నయన కమలంబులు తెల్పినొందుం
గాక, అని పలుకు పితామహుని పలుకులువిని యనిమిషపతి పురోగములైన
సురలు సాగిలిమ్రొక్కి యుచ్చైర్నాదంబున నిట్లని స్తుతియించిరి ॥ 202
- గీ॥ మాకునధిపతియైన బ్రహ్మయునుదెలియ, జాలఁడట నీపరమపదం బేలతెలియ ।
శక్యమగుమాకు నీవప్రసన్నదృష్టి, బూచిదర్శనమొసఁగుమహ్యతముకుండ॥203
- వ॥ తదనంతరంబ బృహస్పతి పురోగములైన మునుల్లిట్లని స్తుతియించిరి ॥ 204
- క॥ ఆద్యుడవు యజ్ఞ పురుషుడ, వాద్యంత విహీనుడవు సమస్తాగమనం ।
వేద్యుడవు సృష్టిపతివన, వద్యుడ వమితుడవు సకలవంద్యుడ వెందున్ ॥ 205
- వ॥ ప్రసన్నుండవై దర్శనమొసంగుము ॥ 206
- సీ॥ ధాతయీతండు, పద్మామనోహర! త్రిలోచనుడీతఁ డుత్కుల్ల వనజనేత్ర !
పూచయీతండు సుధాంభోరాశిశయన! వైశ్వానరుండతండు దివ్యప్రభావ ।
సాకారియితండు నిర్భరకృపాసంవేశ, యాదోధిపతి యీతఁడసురదమన
ధనుదుఁడీతఁడుతప్త కనకసుందరచేల, యక్షరాజితండు విహంగగమన ॥
- గీ॥ సాధ్యమరుదశ్వ వసువిశ్వసంజ్ఞ సురలు, వీరున ర్వేశ! నిజపరివారసహితు ।
లగుచువచ్చిరి మిముఁగొల్వ నాదరించి, దృష్టిగోచరుడవు గమ్ముచేపచేప ॥207
- వ॥ డైత్యసేనా పరాజితులమై వచ్చి దేవరవారి శ్రీచరణంబులు శరణంబు జొచ్చి
తిమి రక్షించుమని ప్రార్థించిరాసమయమున ॥ 208
- సీ॥ ఎదబాదల్ సిరి మేననొడగు నుంజాయల, మక్కడించినపైఁడి మణుగువాని
తళుకుదంతముల, నిద్దపురుచిచ్చటలని, న్నడియైనకలికిలేనగవువాని ।
మేలిడాల్చుల్లు కెం గేలి చిందపుతేట, నీటైన చుట్టువాలెఱగువాని
తెలిగిన్నుగొనలజూపులఁ జాలకళలెక్కు, నక్రకుండల సమున్నతులవాని ॥
- గీ॥ చతురకలశాంబునిధి సుధాసాధవీధి, జలుగుదరగలముత్యాల చేర్లుసిరుల । 209
నలరుఘణిరాజ తుంగుట్యాలఁ దూఁగు,వానిశ్రీజానిగనిరివాగ్వరుడ సురలు॥
- వ॥ ఇట్లపూర్వరూప సంస్థానంబై వేజోరాశియగు పుండరీకాక్షునీర్మలగు పితా
మహాపురోగములు మ్రొక్కి “దేవా! బ్రహ్మాండాది సురగణంబులు నీవ,
యజ్ఞ పుష్కరగోంకారంబులు నీవ, ఇజ్జగంబంతయును నీవ, వేత్తయు, వేద్యం

బును నీవ, దైత్యనిర్జితులమై యార్జిన్ ది నిన్ను శరణంబుజొచ్చితిమి.
తేజంబున మమ్ము నాప్యాయనంబు నొందిం చి రక్షింపుము ||

క॥ నినుగొలీచి నపుడతొలఁగున్, ఘనతరదూఃఖములు శుభముగల్గును పాదౌ ।
ఘనివృత్తియగును, వికసిత, వనజాయతనేత్ర భక్తవత్సలకృష్ణా ॥

క॥ అనియిట్లు సురలువలుకఁగ, వనజాయతలోచనుం డవారితకరుణా ।
వినుత కటాక్షేక్షణములఁ, దనియఁగ సురకోటిఁజూచి తానిట్లనియె ॥

ఉ॥ ఓసురలార నాదగుసమున్నత తేజముచేత మీకు ను
ల్లాసముచేయుదున్ గడునలంఘ్యము విప్రునిమాట తప్పదా ।
యాసమనాక యోషధిచయం బఖిలంబును దెచ్చివైచి ని
స్త్రాసమునన్ బయోజలధిద్రచ్చుడు హెచ్చగుమీకు సంపదల్ ॥

క॥ మీరునుదైత్యపతులు త,త్ప్రారంభముతోడ మందరము మంధము, స ।
రోర్వరగపతివాసుకిత్రా, డారూఢింజేసి చేయుండబ్ధిమథనమున్ ॥

సీ॥ అసురలసామ్రాజ్ఞి నలరించి యమృతంబు, మీకుసగంబని మేరచేసి
మత్సహాయతనబ్ధి మధియించి యమృత,లా భముగాంచి యసురులఁబరీహరి
వినుత సుధాపానమున బలాఢ్యత,మించి యమరత్వసిద్ధి నిత్యముగఁగాంచి
శత్రువర్గముల వాంఛారూఢినిర్జించి, నిఖిలసంపదలు బూనికవరించి ॥ [ధవ

గీ॥ యలరెదరు; పొండుసురలారయనిన మ్రొక్కి, చని; రమాపతియాన తిచ్చి
క్షీరవారాశిలోన నక్షీణమహిమ, నోషధులువైచి మధియించిరురుబలమున

వ॥ ఇట్లు మందరంబు కవ్వంబుగా వాసుకి సంకత్రాడుగా క్షీరోబ్ధిమధి
నప్పుడు దేవతలుపుచ్చుంబును దైత్యులు శిరంబునుబట్టిరప్పుడు విషదిగ్ధ నిశ
వహ్నిచే నపహృతకాంతులై యసురులునిస్తేజులైరి. తన్ముఖనిశ్వాస వ
హతిందూలి వలాహకంబులు పుచ్చోపరిభాగంబునం బొగులుగట్టి వర్షిం
దవర్ష ధారాప్యాయితశరీరులై సురలుబలసంపన్నులై యుండిరంత ॥

ఉ॥ మందరభూధరంబుదధిమధ్య నిమగ్నముగాకయుండ, గో
విందుడు క్రిందుకూర్ణమయి వీపునఁదాల్చి, సురవ్రజంబు లో ।
నం, దనుజాతిలోన గగనంబున నొక్కొకరూపుదాల్చి, త
న్నందఱుగానకుండ, కలశాబ్ధిమధించె నదృశ్యరూపుడై ॥

క॥ సురలకునసురలకును, న య్యరగశ్రేష్ఠునకు పంకజోదరుఁ డొసఁగెన్ ।
వరనిజ తేజోబలవి, స్ఫురణమున, ననూనబలము, భూరివివేకా ॥

వ॥ ఇట్లు మధించుచుండ శ్రీరాభియరీదు ॥ 219

క॥ సురలు వినుతింపమానీ, శ్వరులుత్సాహంబునొంద, సకలమనుజులు ।
పరమానురాగ రసనం, భరితులుగా, సురభి, యజ్ఞమాన్య, జనించె ॥ 220

త॥ భూరితర నీజసముత్కట, సౌరభమెల్లెడలను వెదజల్లుచు సారా ।
వారాంతరమున్న నప్పుడు, వారుణియుదయించె దైత్యవర్గము చెలగన్ ॥ 221

సీ॥ కాంక్షితప్రదము నద్గంధంబు, దివ్య కాంతాసౌఖ్యదము కల్పతరువుపుట్టె
ధవళరూపము, చదుర్దం త నితాంత సత్కాంతికాంతము దివ్యగంతిపుట్టె ।
రాజభాస్వరము, ధారాజితా నిలతర స్తంత్రముచ్చైశ్ర పౌశ్వంబుపుట్టె
మదవతీ వదనోపమము సుధారసకరండము పూర్ణచంద్రమండలముపుట్టె ॥

గీ॥ అప్పరః కోటిపుట్టె దివ్యామృత ప్రపూర్ణకుండిక బూని యంభోజనేత్ర ।
మూర్తిధన్వం తరియనంగ స్ఫూర్తివెలయ, పుట్టెమంథక్షుభిత మహాంభోధిలోన ॥

క॥ అక్కజమ్మగ దేవాసురు, లుక్కున, వడి, బట్టితిగుచు నుద్ధతులకడున్ ।
త్రొక్కుడునడి, వాసుకీ, వడి, గ్రక్కినగరళంబు భోగిగణములు గొనియెన్ ॥

వ॥ అంత॥ 224

సీ॥ శృంగారలక్ష్మీమూర్తి వహించెనో యనమెఱుంగు దీగనదల్పు మేనువైరయ
తతసుధాచ్ఛాయ సుస్థితభూయమందెనో యనంగవెన్నెలఁగేరు హాసమొప్ప ।
కలువచాయలు, చూపుగములయ్యెనోయన కాముతూపులనేలు కన్నులమర
అబ్బుండువదనతాదాత్మ్యంబు నొందెనోయన తమ్మి దెగడువక్త్రాబ్జమమర ॥

గీ॥ మానితాంభోరుహాన నాసీనయగుచు, శ్రీకరకరాంబుజముల నాళికయుగము ।
పూనికళ్యాణ విభవసంతానదాన, కాంత, శ్రీకాంతవచ్చె సాగరము వెడలి ॥ 225

ఉ॥ అప్పుడు దిక్కరుల్ నిజకరాగ్రములన్, సురనిమ్మగాది పు
ణ్యాప్పరిపూర్ణ హేమకలశావళులెత్తి జగత్సవిత్రిన ।
య్యప్పతికన్యకన్ సరమహర్షముతో నభిషిక్తజేసెన
య్యొప్పిదమెల్లలోకముల కుత్సవదాయకమయ్యె నయ్యెడన్ ॥ 226

ఉ॥ ఆడకువారిరాశి, పురుషాకృతితో జనుడెంచి యెన్నడున్
ఖాడనిదివ్య హేమమయవారిజమాలిక తెచ్చియిచ్చె, కా ।
షాడుమునుమ్ము నేమరకుమంచు రమారమణీలలామ కా
ప్రేడితభక్తియుక్తిగల ప్రేమనికామగతిన్ జెలంగగన్ ॥ 227

గీ॥ తళుకులెత్తడ జిందుకుందనపుపనుల, ప్రచురదివ్యమణి కలాపములఁదెచ్చి ।
అమృతాదేవికర్పించె నపుడుభక్తి, వినయసంభ్రమరసవర్క్, విశ్వకర్క్ ॥ 228

చ॥ స్తరజనయిత్రీ, యష్టుడు ప్రసన్నమనోరీబుజయై ప్థితేపనాం
బరసుమదామభూషణ సమంచితమై, నురలెల్లజూడ శ్రీ ।
హరియరమెక్కిచూచె జగమంతయు నంశుమదంశుజాల భా
స్వరసరసీజ పత్రవిలసన్నయనాంచల చంచలేక్షలక ॥

క॥ గంధర్వులుపాడగ, నమృ తాంధ స్తరుణీగణంబులాడగ, మాపు ।
ష్పంధయవేణీమణి, యతిబంధురగతిసురుల విన్నపములాలించె ॥

వ॥ ఇట్లు పుండరీకాక్ష వక్షస్థలనివాస లక్ష్మీకటాక్షవీతూ నిరీక్షీతులై సహస్రాక్షి
రోగములగు దేవతాభ్యతు లక్షీణనిర్వృతింబొందిరి, వందిరి. ముకుందచరణ
విందవిముఖులై నముచిప్రముఖులు లక్ష్మీకటాక్షంబునకుంబాసి రేసి ధన్వంత
కరస్థయగు నమృతకుండికయొడిసి పుచ్చుకొనిన నమృతుండు కపటమానిసీ ర
ధరుండు వారివంచించి నిషేధ విబుధులకొసంగిన తదీయపానంబున బల
పన్నులై యన్ని శాచరులందోలిన పాతాళంబువట్టిరంత, అనంతస్థకు మ్రొ
గ్గుక్కున నమరులమరావతికింజనిరి. సూర్యుండవార్య తేజోధుర్యుండ
నక్షత్రంబు లక్షీణకాంతి పాత్రంబులయ్యె. అగ్నులనుద్విగ్న జ్వాలాబగ్ను
లయ్యె. ధర్మమార్గంబులునిర్మలత్వానర్గళంబులయ్యె. శక్రుండవక్ర పరోశ్ర
బున లక్ష్మీకటాక్షజుష్టంబగు విష్ణుపత్రయంబేలుచు స్వారాజ్య సింహాసనస్థుం
కరగృహీత కనకారవిందయగు నిందిరాదేవి నిట్లనిస్తుతియించె ॥

గీ॥ పద్మనదన, పద్మపత్ర సుందరనేత్ర, పద్మసద్మ పద్మభాస్వరకర ।
పద్మనాభదేవి పద్మపూజాప్రియ, నఖిలలోకజనని నాశ్రయింతు ॥

శా॥ శ్రద్ధామేధలు, భూతినీతిగతులు, స్వాహాస్వధాసత్క్రియా
సిద్దుల్, యజ్ఞరహస్యవిద్యల, పరిజ్ఞేయత్రయీవార్తలు ।
బుద్ధిప్రస్ఫుటదండనీతులును, నీపుణ్యాకృతుల్, శ్రీసునం
బధాక్షేక్షలక జూడవమ్మ! ననుపద్మా! పద్మనాభప్రియా ॥

గీ॥ నీవయిజ్జగమెల్లను నిండియుండు, దీపుతక్కుంగ నన్యులకెక్క దరమె ।
యజ్ఞమయమునుయోగి చింత్యంబునైన, సారసాయతనేత్ర వక్షస్థలంబు ॥

క॥ నీచేవిడువంబడి, యతి, నీచత్వముబొంద జగము నీవిపుడు సుధా ।
వీచుల నగు కనుచూపులక, జూచిననీక్షణమె సకలశుభములు గాంచు ॥

క॥ దారసుతాగారమహో, దారసు హృద్ధాన్య ధనవితానములు శరీ ।
రారోగైశ్వర్యాదులు, చేరున్నీచూపు మహిమ చే మనుజునకు ॥

ఉ॥ తల్లివినీవు జీవులకుఁ దండ్రిపయోగుహ లోచనుండు, మీ
రెల్లజగంబునిండి, సునమృద్ధతనుండుదు రన్తదీయహృ |
ద్వల్లభమైన కాఁక్షితమనశ్యమునిచ్చి దయావిమిశ్రసం
పుల్లకట్టాక్షవీక్షణనమాహములకొనను చూడుమిందిరా || 237

గీ॥ కమలనదన ! మామక ధనమందిరగోష్ఠ, పుత్రమిత్రతనుకళత్రచిత్ర |
తరపరిచ్చదముల నిరతంబువిడువక, నిండియెపుడు నిచటనుండుమన్తు || 238

క॥ శీలదయాసత్యాదివి, శాలనుగుణ విరతి పంచజనుని భజించుకొ |
శ్రీలలన ! త్వత్కటాక్ష న, మాలోకితుడైన యాతఁ డగుణుడైనకొ || 239

చ॥ అతఁడుకులీనుఁ డాతఁడు సమగ్రయశోధనశాలి యాత డూ
ర్జిత బలుఁడాతఁ డాహవ పరిష్కఁడతం డభిరూపుఁడాతఁ డా |
యతమతిమంతుఁడాతఁడు గుణాఘ్యుఁడతం డతి పుణ్యుఁడెవ్వఁ డ
చ్యుతనతి! నీదునత్కృపను యోగ్యుఁడు భాగ్యకళాధురీణతకొ || 240

గీ॥ అఖిలగుణములు కలిగిననై ననచట, నీకటాక్షంబొకింతైన నిలువడేని |
అవియ, విగుణంబులగు, నీగుణాలివైగడఁ, గలఁడె వాఁడానియైన పంకరుహవదన ||

లయగ్రాహి.

ఇందిర ! ధరన్నలినమందిర ! ముఖాబ్జజితచందిర ! వినీలకచబృందజితమత్తేం
దిందిర, సమస్తసురనందితపదోద్యదరవింద చరణానతముకుంద భవనీయా |
మందకరుణావశగసుందరకటాక్షరుచికందళములన్నను గనందగు దయాని
వ్యందనవభిందుతతులం దడిసి యంగము లనిందితసుఖానుభవమొందుగతిఁబొంగన్ ||

క॥ అనిభినుతించిన పద్మా, సన యింద్రునిఁ బలికె నీదు సన్నుతిచే నా |
మనమలరె వరములిచ్చెద, గొనుమన సతఁ డమరరక్షకునినతికనియెన్ || 243

క॥ వరమిచ్చెదేని నేనీ, కరుణకుఁ బాత్రంబయేని కమలాలయ మ |
త్పరిపాలిత లోకత్రయ, నిరపుకొనుము పాసిచనక యెప్పుడువేడ్కన్ || 244

ప॥ ఇది యొక్కవరం బింకనొక్క వరంబువేడెద || 245

క॥ ఏనొనరించిన నీస్తవ, మేనరుండు పఠించు నతని నిందిరభవదీ |
యానూన సత్కృపాన, న్నానితుఁగాఁ జేయుమమ్మ మానకయెపుడున్ || 246

ప॥ అనిన నరవిందమందిర పురందరున కిట్లనియె. నీపైసరించిన స్తోత్రారాధనంబునం
బరితుష్టనైతి. నీవు కోరినయట్లు త్రైలోక్యంబును విడువ, నెవ్వఁడేనియు సాయం
ప్రత్యమయంబుల నీస్తవంబు పఠించునతని నెపుడువిడువనని వరద్వయంబు

నొసంగె. ఇవిధంబున శ్రీదేవి భృగుమునీంద్రునివలన ఖ్యాతియందు నుజ
యించి క్రమ్మఱ నమృతమధన కాలంబున సంబుధివలన బుట్టె జగత్సౌమి
యగు జనార్దనుం డేకాలంబున నవతారంబుల నొందునాకాలంబులఁ దానును
సహాయత్వంబు నొందు. మఱియును హరి యాదిత్యుండుగా, పద్మ స్థంబు
వలనంబుట్టె, పదంపడి భార్గవరామావతారంబున ధరణియన, రాఘవత్వం
బున సీతయన, కృష్ణావతారంబున దుక్కిణియనంబరగు. ఇతరవతారంబుల
యందును సహాయనియగు. హరి దేవత్వంబునొంద దేవతయగు. హరిమనుష్య
త్వంబు నొంద మానుషియై భగవదనురూప చేష్టలమెలంగు ॥ 247

ఉ॥ ఇందిరదివ్యజన్మకథ యెవ్వఁడువేడ్క పఠించు, నెవ్వఁడా
నందమునన్ వినుకొనిచిమనస్థితి నాతనియింట సంతతా ।
మందములై సిరుల్ నిలుచు మానకమూడుతరంబు లెప్పుడున్
జెంద దలక్కి మాని కులశేఖర ! నీకు నెఱుంగఁ జెప్పితిన్ ॥ 248

వ॥ అనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 249

గీ॥ భృగునివలన నెట్లు నెగజెనర్గము ప్రజ, లెందఱతనికై రి యెఱుంగఁజెప్ప ।
వయ్య! నాకుననినమ్ముని ప్రవరుడి, ట్లనుచుఁ జెప్పె హర్ష మగ్గలముగ ॥ 250

క॥ ఖ్యాతికి భృగునకు ధాత,వి ధాతయునన పుత్రయుగము, తనయ జగద్వి ।
ఖ్యాత రమయును జనించుట, చేతోమోదముగనీకుఁ జెప్పితినిగదా ॥ 251

వ॥ ఆ ధాతృ విధాతలకుఁ గ్రమంబున మేరుకన్యకలైన ఆయతియు నియతియు నన
నిద్దఱుభార్యలై రి. అందుధాతకు నాయతియందుఁ బ్రాణుండును, విధాతకు
నియతియందు మృకండుండును బుట్టె ॥ 252

క॥ పాండిత్యధుర్య ! వినుము మృకండునకున్ బుట్టె, సుతుఁడు కల్పాంతాయ ।
ర్కండితుఁ డఖండమతి మా, ర్కండేయుండనఁ దపోఽధికత్వము వెలయన్ ॥ 253

వ॥ అమార్కండేయునకు వేదశిరుండుపుట్టె ధాతృపుత్రుండైన ప్రాణునకు ద్యుతి
మంతుండు, ద్యుతిమంతునకు రాజవత్తుండుపుట్టె. అతనివలన భార్గవవంశంబు
విస్తారంబు నొందె ॥ 254

ఉ॥ ఆతతన త్తపోవిభవఁడైన మరీచికిభార్యయైన సం
భూతి, విరాజనామకుని బుత్రునిగాంచె, దదీయవంశము ।
ద్యోతితమై ధరం బరగె యోగి కులోత్తమ ! యంగిరుండు వి
ఖ్యాతియెల్వఁగాఁ దనకులాంగనయా స్త్రుతియందు కన్యలన్ ॥ 255

వ॥ సినివాలియు, మహువును, రాకయు, ననుమతియును నన నలువురిం గనియె.
అత్రికి ననసూయ యందు సోముండును దుర్వాసుండును, దత్తాత్రేయ యోగీశ్వ

రుండును ననముగ్గురు పుత్రులుపుట్టిరి. పులస్త్యునకు శ్రీతియను కాంతవలన
దత్తుండుపుట్టె;నత్తుండు పూర్వజన్మంబున స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నగ
స్త్వండునంబరగు. పులహునకు తమయనుభార్య యందుఁ గర్తముండును,
ఊర్వశీయుండును సహిష్ణుండునను, సుతత్రయంబుపుట్టె. క్రతువునకు సన్నతియను
భార్యయందు ఊర్ధ్వరేతస్కులును నంగుష్ఠ పర్వమాత్ములును జ్వలద్భాస్కర
తేజులునగు వాలఖిల్యు లరువదివేలుపుట్టిరి. వసిష్ఠునకు ఊర్జయందు రజుండును,
గాత్రుండును ఊర్ధ్వబాహుండును, సవనుండును, అనఘుండును, ఘతపుత్రుం
డును, శుకుగ్రండును, నననేడురు ఋషులుపుట్టిరి || 256

గీ॥ అరయ నగ్నభిమాని, బ్రహ్మగ్రసుతుఁడు, పావకుఁడు స్వాహాయను తనభార్యయందు!
వినుము! పవమానశుచిజలాశనులనంగ, సుతులమువ్వరగనియె నూర్జితమతులను॥

వ॥ వారలసంతతి పంచచత్వారింశద్భేదంబులం బరఁగె. పావకుండును, పుత్ర
త్రయంబునుం గూడ ఏకోనపంచాశద్భేదంబుల వహ్నిలగ్నీర్తింపం బడుదురు
బ్రహ్మకు నగ్నిష్వాత్ములును, బర్హిషదులును ననుపితరులు పుట్టిరి; వారనగ్నులును,
సాగ్నులునునై యుండుదురు. వారలు స్వధయను భార్యయందు మేనయు,
వైధారిణియు నను గన్యలంగనిరి. వారిరువురు బ్రహ్మవాదినులును యోగినులును,
ఉత్తమజ్ఞాన సంపన్నులును, సకల గుణాన్వితలునునై యుండుదురు. ఇదిదక్ష
కన్యకాసంతానవృత్తాంతంబు. ఇది శ్రద్ధావంతులై వినువారు పుత్రపౌత్రాభి
వృద్ధులగుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె || 258

—♦♦♦ ధృవచరిత్ర. ♦♦♦—

సీ॥ మునివర స్వాయంభువునకుఁ బ్రియవ్రతో, తానపాదాఖ్యు లిద్దఱుతనయులు
తనఘదు రందు సుతానపాదునకును, రుచిసునీతులు భవ్యరుచులు సతులు ।
సురుచివైఁబ్రేమ హెచ్చుగనుంచు భూనాథుఁ డిడడుసునీతివై నించుకైన
సురుచికినుఁకుడు భాసురుఁ డుత్తముఁడు పుట్టెవెలయసునీతికిఁ గలిగెధృవుఁడు ॥

గీ॥ నవ్యమణిహేమరాజాననస్థుఁడైన, తండ్రితోడయెక్కియున్న యుత్తమునిజూచి!
ధృవకుమారకుండును దదారోహణాభి, కాంక్షియై డాయవచ్చినఁగాంచినురుచి॥

ఉ॥ పాపఁడ ! యీవృథాశ్రమము పాల్పడనేల నృపాలకాంక్షమే
హుపుననబ్బునీ కిది యెఱుంగవెమున్ను మదీయగర్భజ ।
• న్నాపరిమేయభాగ్య దశనంద సునీతికి నేలపుట్టి తీ
వీవతి, తండ్రియైన నిదియేలలభించుఁ ద్యజించుఁగామము ॥ 260

క॥ మాతృవయుండు త్రముండి, యుత్తమపదమునకు నర్హుఁడుగుము నీవీ ।
యుత్తలము, పుణ్యఫలనం పత్తిన్మత్సుతుఁడవైన మఱిసిద్ధించు ॥ 261

వ॥ ఈ రాజాసనంబు సామ్రాజ్య చిహ్నంబిది నా పుత్రునకే యోగ్యం బేల క్లేశ
పడియెదవు ? సునీతికింబుట్టిన నీకుచ్చైర్మనో రథంబుల్లు సిద్ధించునే యనియన్
జేపించి పలికిన నప్పుడు. 262

క॥ ధ్రువుఁ డవిరళతరకోపో, ధ్రువుఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
భవము తనతల్లికెఱిగించ, వడిం, దద్దేహమునకుఁ, జయ్యన, బోయెన్ ॥ 263

క॥ పరిభవ పీడితునీష త్స్ఫురితాధరుఁ డనయునపుడు చూచిజనని యా ।
దరమున సంకస్థలినిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తము చెదరన్ ॥ 264

సీ॥ అన్నయేటికి విన్ననై నది నీమోము ? కోపకారణమేమి ? చాపలమున ।
నెవ్వరై నను బతికెగ్గుకావించిరో ? నీకెగ్గుచేసిరో ? శోకమేల ? ।
అనుటయు సురుచి తన్నవమానవాక్యముల్, గర్వించిపలికిన క్రమముచెప్ప ।
వెండినిట్టూర్పు బల్విడిపుచ్చి దుశ్చిత్త, మున నీనవదనయై తనయుఁజూచి ॥

గీ॥ అల్పఘణితిసునీతి యిట్లనియె సత్యమయ్య తద్వాక్య మట్ల భాగ్యంబులేని ।
నాకునుదయించి నికృతినంతాప జలధి మునుగఁ బాలై తివింక నేమనఁగఁగలదు ॥

చ॥ సురుచి పురాభవంబున విశుద్ధతపంబులు చేసియుండ భూ
వరుఁడు తదీయ కార్యవశవర్తనుఁ డయ్యె, నపుణ్యకర్మదు
స్తరపరిభావవారినిధి సాంద్రతరంగనిమగ్నయైననుం
దరి ననుఱోటి భార్యయను నామమెతాల్చువిహీనభాగ్యతన్ ॥ 266

ఉ॥ అన్న ! పురాభవాంతరసమార్జిత కర్మచయంబు పాకమై
నన్నరునొంధు నెందును ఘనంబుగ దుఃఖసుఖంబులిట్లుతా
నెన్నకస్మక్కుఁబొంగు నరుఁడెవ్వఁడతండు వివేకపాపసం
పన్నతలేనివాఁడనుచుఁ బల్కుదు రాగమత త్వకోవిదుల్ ॥ 267

వ॥ రాజాసన ఛత్ర చామరాశ్వవారణాదులు పుణ్యంబులేని వారికిం గలుగవు,
పుణ్యవతియైన సురుచికడుపునంబుట్టుటంజేసి యుత్తమునకుం గలిగె నల్ప
పుణ్యనైన నాకడుపునంబుట్టిన నీకేల కల్లు నెవ్వరికేమి గల్లు వారందుచేతఁ
దృప్తిబొందవలయునని యుపశమించుము. కాకున్ననట్టి మహోన్నత పదం
బులు లభించుటకై సర్వఫల ప్రదుండైన దామోదరు నాశ్రయించి పుణ్యో
పచయార్థంబు యత్నంబు చేయుము. సుశీలుండవై, ధర్మాత్తుండవై, సర్వ
భూతహితరతుండవై, సర్వ మిత్రుండవై నర్తిలుము. ఉదకంబులు పల్లంబున
కోడిగిలినట్లు సంపదలు పాత్రంబు వెదకిబొందునని చెప్పిన సునీతికి ధ్రువుం
డిట్లనియె॥ 268

॥ అమ్మ! శమించుమనుచుమీరానతిచ్చి, సంతయునిజంబుపరులజహ్వభిధాన ।
చాపనిర్మూల దుర్భవస్సాయకములు, నాటంగందిన మదినిది దీటుగొనదు ॥

॥ అమితపర్యాభవానల శిఖా వృత్తిగందిన నింకను త్రమో
త్రపుపదలాభమొందెద వృథావచనంబులు నల్కు నీ సప ।
త్తిమదికి విస్తయంబొదవ దెల్లము తండ్రియు బొందనోపడు
త్తముడన నెంతయంచు విబుధప్రవరుల్వినుతించునట్లుగన్ ॥ 270

అనియిల్లు వెడలి పుర బా, హ్యనవీనోపవనసీమయందుఁ దనపురా ।
తనపుణ్యపాక ఫలతతి, యనఁగొందఱు మునులఁ గాంచె నర్భకుడంతన్ ॥ 271

॥ ధృతకృష్ణాజన చేలులన్, రవిసముద్భిష్టప్రభాజాలులన్
దతతామ్రాభజటాభరాభరణులన్, నందననోవృత్తులన్ ।
హతకామాదినమస్తశాత్రవుల, దివ్యజ్ఞానదీపప్రభా
ప్రతతిచ్చిన్న తమస్కులం, గనియె నబ్బలుండు సప్తర్షులన్ ॥ 272

సాగిల్ మొక్కి హస్తజలజంబుల మోడ్చి నృపాలసూనుడ
యోగ్యులఁజూచి యిట్లనియె నో మహాసీయతర ప్రభావ భ
వ్యాగమవేదులార! ధ్రువుడందురు నన్ను, మదీయపూర్వపు
ణ్యాగమనంబునన్నియు మహాత్ముల గంటిఫలించె గోరికల్ ॥ 273

ఉత్తమజనకుండై న యుత్తానపాదుని కుమారుండనని విన్నవించిన సప్తర్షు
లిట్లనిరి ॥ 274

నాలుగై యేడ్ల యీడుమాణవకుడవు వి, పాదమేటికి నీకు భూజానితండ్రి ।
యొకటఁగొదలే దభీష్టవియోగమేమి, కానుపించదు దేహరోగములులేవు ॥ 275

నిరేవదమేమిటికిగుణ, భూర్వహ! యెఱిగించుమనిన ధ్రువుడవినతుండై ।
పూర్వకథయెల్లనయ్యం, తర్వాణులతోడఁ జెప్పినం, దమలోనన్ ॥ 276

బౌరా! క్షత్రియతేజం, బారూఢక్రోధరసమహా భారము, దు ।
ర్వారాభిమానితాహం, కారై కాగారమెన్నగాశక్యంబే ॥ 277

నవతితల్లి యుల్లసంబుల నుల్లంబులెల్లడిల్లుచున్నదని యమృతహస్తలాదరించి
యిట్లనిరి. ఓయీ! క్షత్రియ కుమారా! నీకుఁ గర్తవ్యంబేమి? అప్పనికి సహ
యంబొచరించెదము. చెప్పందలంచినమాట చెప్పమనిన ధ్రువుం డిట్లనియె.

అనఘ చరిత్రులార! వినుడర్థము రాజ్యముభోగమేమియన్ ।
మనమునగోరఁ, గోరెద సమస్తపదంబులకెల్ల నెక్కుడై ।

యనుపమమై యన్యోగితమై భువనత్రయసేవ్యహాసమై ।

ఘనతరకల్పకల్పనలఁ గలసిదై తగునత్పథంబునున్ ॥ 27:

సీ॥ వరదుగోవిందుఁ గొల్వకకాని సంస్థాన మబ్బునే ? యటుచేయుమన మరీచి ।

శ్రీజనార్దనుఁడు హర్షించిన సత్సరస్థానంబు గల్లు సత్యమనె నత్రి ।

అచ్యుతు సర్వభూతాత్ముఁ బూజింప ది, వ్యవదం బెనఁగుననె నంగిరుండు ।

హరిసేవము క్షిద యన, నున్నతస్థాన లాభ మెంతనియెఁ బులస్త్య మకాని॥

గీ॥ అబ్జసేత్రభజననగు కోర్కెయనుక్రతుఁ, డింది రేకువినతి నెనఁగుకామ ।

మనియెఁ బులహముని మహాత్మువిష్ణునివేడఁ, జెందుసిద్ధులనె వసిష్ఠుఁడపుడు॥ 28:

వ॥ అని సప్తర్షులొనరిచ్చిన ॥

28:

క॥ బాలకుఁడిట్లను నన్నుని, పాలురతో నయ్య! మీరు పనిచినగతి ల ।

క్షీలల సేవ్యుఁ గొలిచెద, నీలీలకుఁదగిన జప్యమెయ్యది నాకున్ ॥ 28:

వ॥ అరాధనక్రమం బెద్విధంబొనతీయ వలయుననినఁ జిత్తంబు బోహ్య పదార్థా

యత్తంబు గాకుండంజేసి జగద్ధామంబగు వాసుదేవునియందుఁ జేర్చియేకాగ్ర

మనస్కుండవై జపించుమని మనురాజంబగు వాసుదేవ ద్వాతశాక్షుఁ

బుపదేశించి భవత్పితామహుండగు స్వాయంభువుండు జపించినం బరితృప్తుండై

జనార్దనుండు త్రైలోక్యదుర్లభంబగు నైశ్వర్యంబు ప్రసాదించె, నీవును :

మృంతంబున గోవిందుం బరితృప్తుండేసి యిష్టార్థంబు లందుమని యాః

తిచ్చిన విని కృతకృత్యునింగాఁ దలంచుకొని వారలకు మ్రొక్కి యవ్వనంబు

వెడలి ॥

28.

సీ॥ ఎందేనిపరమ మునీంద్రు లుత్తమతప, శ్చర్యనిర్వాణ సంసక్తిఁగనిరి ।

ఎందేనినిండుకాళిందీనదీపుణ్య, వారి పూరంబు లవ్వారిగాఁగ ।

ఎందేని మధుదైత్య నందనులవణు ని, ర్జించె శత్రుఘ్నుఁ డూర్జితబలమున ।

నెందేనివెలయు సమిధసంపత్పరి, పూర్ణమై మధురాఖ్య పుణ్యనగరి ॥

గీ॥ నెపుడునెందేని విహరించు నిపుణగోప, రూపసుకలాపుండైన సరోజసేత్రుఁ ।

డట్టిమధువనమున కేగెనధికధైర్య, ధుర్యమతిశాలి రాజసుతుండు వేడ్క॥ 28

ఉ॥ మకానిపు లొనరిచ్చిన క్రమంబునఁ దన్నహాసీయపావన

స్థానమునందుఁ జేసె నతిదారుణమైన తపంబుమిక్కిలిం

బూనిననిష్ఠతో హృదయపుష్కర నీమపరాపరేశు ల

క్షీణలినాననావిభు నమ్యేయుని నిల్పి యనల్పవై ఖరిన్ ॥

28

॥ ఇట్లు మధువనతీర్థంబున, సూర్యబాహుండును, వామసాదస్థితుండునునై
కొన్నిదినంబు లేకాంగుష్ఠస్థితుండై ఘోరతపంబు చేయుచున్నంత ॥ 286

॥ ధరణీచక్రము దిద్దిరందిరిగె భూధ్రవ్రాత మల్లాడ సా
గరముల్ఘూర్జిత, భూతకోటిబెగ్గెన్ గంధర్వయతీరగా,
సురదేవ్రాత్మరముల్ మదిందలకె, నక్షోభ్యప్రభావావసీ
శ్వరపుత్ర ప్రవరప్రవర్తిత తపశ్చర్యా ప్రతాపంబునై ॥ 287

॥ అప్పుడు ॥ 288

॥ యామాఖ్యదేవతల ఘో, రామితకూష్మాండతతుల నాఖండలుండు ।
ద్వామగతిఁబంపె నృపసుతుఁ, డామెయినొనరించు తపము నలజడిపెట్టన్ ॥ 289

॥ కామరూపులగు వామాఖ్యదేవతలును, గూష్మాండ గణంబులును, మధువనంబు
ప్రవేశించి నానావిధ మాయలు నన్నిరంత ॥ 290

॥ పసివాడువాడిన వదనపంకజముతో, నినుపాటివడియు కన్నీటితోడ ।
గొదలుచునొదవుగ ద్దవచోయు క్తితో, దట్టంపునిశ్వాసధారతోడ ।
గమ్యసన్నాహ సంగత మహత్కాంతితో నాకంపమానదేహంబుతోడ ।
శ్రమజలాసార సంసక్త గాత్రంబుతో, సంభవద్వైన్య రసంబుతోడ ॥

। గొడుక! యిడుమలఁ గుడిచెదే యడవిలోన, నెడునభోక్తి గళకుహారాంత రమున ।
నాగునేరుపుతోనిల్చె నగ్రసరణి, నధికదున్నీతి దైత్యమాయా సునీతి ॥ 291

। ఇట్లునిలిచి ॥ 292

। కొడుకొ దేహవ్యయకర, మిడుమిది నీకేలమాను మెన్నేనోములున్ ।
బడి బడి నోచి నినుంగని, యడవులఁ గలిపితిని నోములాటడి ప్రావన్ ॥ 293

। పాటించిమగనిచేఁబట్టులేకయనాధ, భావంబుఁదాల్చు నాబ్రదుకుఁ దలచి ।
మనసుచిల్లులు ప్రావ ఘనగర్వముననాదు, సవతివల్కెడి వచస్సరణిఁ దలచి ।
ముద్దుగాఁజెడి రూపమున నాలుగై దేండ్ల, చక్కనినీమేని సౌరుదలచి ।
నీబడివాయక నిరతంబుక్రిడనా, లంపటులైన బాలకులఁదలచి ॥

। క్కుడువఁగట్టంగ లేనియీగొదవఁదలచి, యొడలుచివుకంగఁ జేయునీయిడుమదలచి ।
హాయిగలుగని వట్టికాపేయమేల, రాఃవృథా, దీనిమానుమురా! కుమార ॥ 294

॥ మన్ననలేక భర్తయవమానముసేయ, సపత్నినవ్వ, ని
న్లన్నులఁచి యన్నియునుఖంబని యొర్చితి నిట్లు నీవురా

కున్నభవత్పురోధర ససూక్తరముం ద్యజియించుదాన స
రోవ్విస్తత సత్త పోవిభవమొంద సుఖించు చిరాయురున్నతిన్ ॥ 295

క॥ అనుచువిలపించు మాయా, జననింగని యక్కుమార చంద్రుడు వినియున్ ।
విననిగతినుండె హరిపద, వనజభ్రమరస్థనః ప్రవర్తనుఁ డగుచున్ ॥ 296

గీ॥ వత్స! వత్స! మహోగ్రరావములు బెఱయ, రయసముద్యత.తీవ్రశస్త్రప్రచండ ।
భండనోద్దండలగు డై త్యపతులువీర, వచ్చిరెచ్చట చొరవఁగా వచ్చునీకు॥ 297

వ॥ అనీ యదృశ్యం బయ్యెనప్పడు ॥ 298

క॥ పొడుపొడుమని కూకలు బ, ల్విడిచంపుఁడు చంపుడనెడు వికృతోక్తులుమ్మి ।
గుఁడుమ్మిగుఁడనెడు నార్పులు, దడ బడఁగాఁజుట్టుముట్టెదై త్య బలంబుల్ ॥ 299

చ॥ అదరులుచల్లుకై దువు లుదగ్రతఁగ్రిప్పుచు ఘోరవాక్యముల్
వదరుచుమండలభ్రమణవై ఖరిఁ బొలుచు నొక్క రొక్కరిన్ ।
బదిరుచు హుంక్రియాకలనఁ బల్కెఱు నిక్కుచువెక్కి రించుచున్
బొదుపయిబెట్టుకూసిరి నభోపలయం బద్రున న్నిశాచరుల్ ॥ 300

గీ॥ దీర్ఘసంస్థల వదనములైఱిచిమెడలు, సాచివెను మంటలురుల నుచ్చైస్త్వైరముల
మిగులవాపోయె నక్కలు మేదినీశ,తనయుముందర చెవులుబిందరులుఘోవ॥ 301

వ॥ మఱియునద్దానవులు సింహోష్ఠ మకరాసనులై, నానావిధ ఘోరారావంబుల
చేయుచు నారాజపుత్రునివెఱపించ నతండు గోవిందాన క్తచిత్తుండగుటంజే
తన్నాయావలసనంబు లేమియు నింద్రియ గోచరంబులు గావయ్యె; సంతకంతః
నేకాగ్రచిత్తుండై చిత్తజజనకుం డలంచుచునున్న యన్న రేంద్రనందనుం జూ
నంతోభంబునొంది బృందారకులు సర్వశరణ్యుండగు నిందిరారముణుపాలికి
జని యిట్లని విన్నవించిరి ॥ 302

గీ॥ దేవదేవ, జగన్నాథ, శ్రీవధూసనాథ, పురుషోత్తమ, పరేశ,నవ్యమహిమ ।
వెలయునొత్తానపాది గావించుతపము క్రాచె, మమునెల్లఁగరుణచేఁగావయ్యె

క॥ నెలబాలుఁడు, దినదినమున, కళల పసల వృద్ధి నొందు గతి నుగ్రతపో ।
విలసనమున దినదినమున, కలఘండతఁడధిక వృద్ధినందుచునుండున్ ॥ 303

క॥ బలరిపువరుణధనేశ్వర, జలజహిత శశాంకు లేలు స్థానములేలం ।
దలఁచియొ, యొనర్చెనృపసుతు, డలఘుతపము దీనిమాన్వవయ్యముకుందా

చ॥ అనవినిపద్మనాభుడను సమ్మహితాత్ముడు మీ నివాసముల్
వినఁగననొల్లఁడొక్కటి నవీనమనోరథమాత్మఁగోరు, నే ।

నొసరుతుదాని మీరూ చనుఁ డుల్లములన్ భయమొందనేల నా
ననిమిషకోటి భక్తివిసయంబుల మ్రొక్కుచు నేగునంతలోన్ ||

306

|| పంకజపత్రలోచనుఁ డపారకృపారసధార లా నమ
త్కింకరకోటి ముంచ నముదీర్ణ సువర్ణ సవర్ణ పద్మని ।
శృంగు సుపద్మ వెక్కి వినుచక్కి వడిం జనుదెంచి యన్నిరా
తంకతపోభిరాము గుణధాముఁగుమారునిఁజూచియిట్లున్ ||

307

! ఉత్తానపాదతనయ ! భ, వత్తపమునఁ దుష్టిపొంది వరమీయంగా!
ని త్తతివచ్చితిఁగోరుము, చిత్తంబునఁదలఁచినది విశ్వంఖలవృత్తిన్ ||

308

|| అని పలికినపలుకమృతరసముపగిదిఁ జెవులంజినికిన నలరి కనుగవ విచ్చి యచ్చి
ఋతపాపండ్ల భాగంబునఁగులిశాదిరేఖాభరణంబులగుట నిసర్గసుందరారవింద
ప్రభవ ప్రభాసంభరణంబులగు శ్రీచరణంబులుఁ జరణాగ్ర సమాశ్రిత ముక్తా
కారంబులగు నఖాంకురంబులును నఖాంకురచంద్రకళాధర సర్వమంగళా
వాసపదదివ్యనగఫలద్వయంబులగు గుల్బద్వయంబును, గుల్బద్వయసపుష్కర
మహాశావరణకరకాండసముద్దండంబులగు జంఘాకాండంబులును, జంఘా
కాండమండనాయితంబులగు జానుస్తబకంబులును, జానుస్తబకశుంభదూరు
రంభాస్తంభంబులును, ఊరురంభాస్తంభజననకనక సైకతాయితనితంబబిం
బంబును, నితంబబింబసమావరకమణి మేఖలాంతరితమైమోప సంవ్యాన
కాంతి సరస్వతీప్రవాహనరైతనాభిసరోజంబును నాభిసరోజగంధానుబంధ
పుష్పంధయమాలాలీలానుకారవిరాజిరోమరాజియు, రోమరాజీంద్ర నీలైక స్తం
భోపరినిర్మితకమలాభర్త సౌధోపమానమాననీయవక్షస్థలంబును, వక్షస్థలను మే
రుతట్టప్రాంతసమారూఢకల్పతరుశాఖాయమాన భుజాస్తంభసరిభరణమాన్యం
బులగు సుదర్శనపాంచజన్యంబులును, బాంచజన్యసౌభాగ్యయోగ్య తానర్గళం
బగుగళంబును, గళవృంతనితాంతకాంతముకుర ప్రభాజిత్వరంబులగు కపోల
ఫలకంబులును, గపోలఫలకనృత్యత్కాంతిపుంజరంజితనక్రకుండలోదీర్ఘంబులగు
కర్ణంబులును, గర్ణాంతవిశ్రాంత నేత్రపుండరీకప్రభావంశకాండాగ్ర జాగ్ర
న్ముక్తాఫలనాసికాప్రసూనంబును, నాసికాప్రసూనఫలితమధురఫలాధర బింబం
బును, అధరబింబ మాధుర్యయాచనార్థ సమాగతాధేందుతిరస్కారి లలాట
రేఖయు, లలాటరేఖేందుజిఘ్మితవిలంబితమోహంకారతిరస్కారి శృంగారి
భ్రమరక వ్రాతంబును, భ్రమరకోదయాద్రిసముదితార్కబింబస్పర్శి రత్నకిరీ
టంబులుంగలిగి కోటిమన్మథలావణ్యంబుననున్న పన్నగశాయికి సాగి మ్రొక్కి
యిట్లుని విన్నవించె ||

309

చ॥ సరసిజనాభ ! నాయెడఁ బ్రసన్నుడవై పరమిచ్చెదోని దే
 పరచరణాంబుజద్వయము వాంఛ నుతింపఁ దలంతు బాల్యని
 ర్భరజడిమిన్ బాసంగదది భవ్యకృపారసధార నాపయిన్
 దొరఁగ ననుగ్రహింపు మతిసూక్ష్మాని నిన్ను నుతించునట్లుగన్ ॥ 310

సీ॥ అనివిన్నవించిన సరవిందలోచనుఁ, డధికకృపావృతస్వాంతఃకగుచు
 ముకుళితహస్తఁడై ముందరనిలుచున్న, యశాత్తానపాది నెయ్యమునఁజూచి ।
 ప్లవ్వుచు పాంచజన్యప్రాంతమున మేను, నివిరిననాతఁడున్నిద్ర బుద్ధి
 సంపన్నుడై నేలజాగిలి మ్రొక్కి, గ్రక్కునతేచి యంజలిఁగూర్చి నుదుట ॥

గీ॥ మోపి, యానందరసము సంపూర్ణలీల, మనసునిండి వెలార్చిన మాడ్కిఁగన్నుఁ
 గొనల సంతోషబాష్పముల్ గురియ, నవ్విరించి జనకునిట్లు గీర్తింపఁదొడఁగె॥

క॥ భూమిజలానలవాయు, వైశ్రామమనోబుద్ధులును సమున్నతసర్గ ।
 శ్రీమించిన భూతాదియు, నా మూలప్రకృతియును ద్వదాకారంబుల్ ॥ 312

గీ॥ అరయశుద్ధండు, సూక్ష్మండు, వ్యాపకుండునై, ప్రధానంబునకునవ్వలై న్న, పురుషుఁ
 డీశ! నీరూప మిదినిక్కమిట్టిసీకు, మోడ్పుకెం గేలు నాఫాలమున ఘట్టింతు॥ 313

వ॥ భూతాదులకు, గంధాదులకు, బుద్ధ్యాదులకుఁ, బ్రధానంబునకుఁ, బురుషునకుం
 బరుండవై, పరమాత్మయు బ్రహ్మంబునునని చెప్పంబడు నీకు న్నమస్కారంబు॥

సీ॥ వేయిశరంబులు వేయికన్నులు వేయి, చరణముల్లలయట్టిపురుషవరుడ
 వంతట వ్యాపింతువధిప ! కాలత్రయ, జాతమంతయు నీవ, సంభవించెఁ ।
 జర్చింపఁగ విరాట్టు సామ్రాట్టును స్వరాట్టు, నధిపూరుషుండు నీయండ, జగము
 లన్నియు, నీరూప ; యజ్ఞంబు పృషడాజ్య, మర్ధర్చసామంబులన్ని ఘండ ॥

గీ॥ ములునుయజురాగమమునునీవలనఁబుట్టె, నశ్వగోజాతిమృగములునఖిలమునుజ
 నించె నీవలన నే, సమున్నిద్రమహిమ, పూరుఁడోత్తమ! పావనాద్భుతచరిత్ర॥

క॥ సమృతి ముఖబౌహూరుప, డమ్ముల బ్రాహ్మణులురాజతతి వై శ్వనికా ।
 యమ్మును శూద్రులు పుట్టిరి, నెమ్మదిఁజంద్రుండు పుట్టె నీకుమహాత్మా ॥ 316

ఉ॥ కన్నులఁబొద్దు, శ్రోత్రమున గాలి, ముఖంబున వహ్ని, నాభి న
 మ్మిన్నును బుట్టె, స్వర్గ ముపమింపఁగ రేతమునంజనించెన ।
 రోవోన్నత! శ్రోత్రసీమ దిశలుద్భవమయ్యెను, భూతధాత్రియున్
 బన్నలినంబులం బొడమె, భవ్యము నీమహిమంబు మాధవా ॥ 317

వ॥ దేవా ! న్యగ్రోధబీజంబునందంకురించి వృద్ధిఁబొందిన వృక్షంబు చందంబునఁ
 భరమసూక్ష్మండవై న నీయందు జనించి జగంబువృద్ధిఁబొందు, కడిలివృక్షంబు

త్వక్వత్త్రంబులకంటె • భిన్నంబులుగాని చందంబున జగంబునకన్న నీవు
భిన్నుండవుగావు, హోదతాప కారిణియైన బుద్ధి జగంబునకుంగాని గుణవర్జితం
డగు నీకు లేదు, పృథగ్భూతైక భూతుండవు, భూతభూతుండవు, ప్రధానవ్యక్త
పురుషవిరాట్టు మ్రొట్టుర్వరూపుండవు, సర్వరూపధరుండవు, సర్వతపో విశేషజన
కుండవును, సర్వేశ్వరుండవునైన నీకునమస్కారంబు. సర్వభూత హృదయరిబ
నైన నీవెఱుంగని మనోరథంబులు గలవే, భవదీయసందర్శనంబున మన్ననో
రథంబు సఫలంబయ్యె, ధన్యుండఁ, గృతకృత్యుండఁ, భాగ్యసంపన్నుండ నైతి
నని వినుతించిన నతనికి భగవంతుం డిట్లనియె. 218

ఉ॥ బాలక! నేడు నీతపముపండె ననుంగనుగొంటిగాన నీ
వేశనభీష్టమెయ్యది ప్రవీణతఁ గోరుము మద్విలోకనం ।
జేలనిరర్థకంబగు నభీష్టకరంబగుగాక, మద్భృలీ
చ్ఛాలితప్రసక్తి ననుసమ్మతిఁ గాంచి లభింతురిష్టముల్ ॥ 319

వ॥ అనిన ధృవుండిట్లనియె. 320

గీ॥ లఖిలభూతేశ! నీవు సర్వాత్మనగుట, కానుపింపదె మన్ననోగతమునీకు ।
న్యూన నాచేత విసనిష్టమయ్యెనేని, యవధరింపుము దేవమదర్శితంబు ॥ 321

చ॥ ఘనమగు మీప్రసాదమునఁ గాదె మహేంద్రుండ శేషలోక రా
జ్యనిరతభోగముల్లనియె, స్వామి! ప్రసన్నుండ వైన దుర్లభం ।
బసనొకటెద్దియుం గలదె? యస్తదపేక్షితమాట యెంత, భ
క్తనివహరక్షణంబు నియతప్రతమాగద నీకు నచ్యుతా ॥ 322

క॥ “ఈరాజాసన మొయి కు, మారక! నీ కర్తవ్యమగునె? మదుదర్శజాతుం ।
జ్ఞై రాజులు వానికిఁగా, కారయ”నని సవతితల్లి యాడెను నన్నున్ ॥ 323

ఉ॥ గాటపుగర్వరేఖఁ గనుగానక మాసవతమ్మయన్నయ
మ్మాటశరంబుపోలె మురమద్దన! మర్కమునొవ్వ నా టియు
త్పాటనచేయరాక పరితాప మొనఁచ్చుచు నున్న దాపదు
ష్టాటనదక్ష! తావకనుధానదృశేక్షులదాని మాన్యవే ॥ 324

వ॥ జగంబున కాధారభూతంబై, సర్వస్థానంబులకు నుత్తమోత్తమంబైన స్థానంబు
దయచేసి రక్షింపవలయునని ప్రార్థించిన ధృవునకు భవబంధమోచనంజ్ఞైన
పుండరీకలోచనుం డిట్లనియె ॥ 325

సీ॥ అధిపకుమార! నీయర్థించినట్లు లో, కోత్తరసంస్థాన మొందెదీవు ।
వినుచుతోల్లిటిమేన విప్రుండవర్చనా, దికములఁ దుష్టినొందించినావు ।

నను; మిత్రుడగురాజ నందనుఁ గనుగొని, యభిలషించితివి నీకందువలన
నీజన్మమొదలె నర్వేహితభోగముల్, యాననోదయమున ననుభవించి ॥

గీ॥ నకలలోకోన్నతంబైన స్థానమొంది, అనిశము మహిమపాదపద్మాభిరతుండ ।
వై విముక్తిరమాధిరాజ్యముభజించె దన్ననీయదయాసముదగ్రమహిమ ॥ 326

ప॥ సూర్యాప్తహంబులకు, సప్తబుధులకు, నశేషవైమానికులకు, నుపరితన
స్థానంబునొందెదు; కొందఱుసురలు చతుర్యుగ పర్యంతంబు, కొందఱు
సుస్వంతర పర్యంతంబు, వసింతురు. వీరలందఱు నీక్రిందవసింతురు. నీతల్లియైన
సునీతియు నతి నిర్మలమైన నక్షత్రరూపముదాల్చి దివ్యవిమానంబున నీసమీ
పంబున నాకల్పపర్యంతంబును వసియించుగాక, ఎవ్వరేని సాయంప్రాతః
కాలంబుల నిన్నుగీర్తింతురు వారికి మహాపుణ్యంబు గలుగునని యానతిచ్చి
జనార్దనుండంతర్థానంబు నొందిన ॥ 327

ఉ॥ మానితసారుడౌ ధ్రువకుమారుడు శ్రీవిభుఁ డానతిచ్చిన
ట్లా నిఖిలావనీతలనమంచితరాజ్యముచేసి యంత ది ।
వ్యానుపమాన సత్పదమునందు వసించినవాఁడు నేటికిన్
శ్రీనలినాననావిభు భజించిన వారలురి త్తప్రాదురే ॥ 328

గీ॥ అతనియభిమానస్పృహ మానట్టిమహిమ, చూచి యసురగురుండగు శుక్రుండధిక ।
విస్తయమునొంది యప్పడావిర్భవించి, హర్ష ముమనంబునిండ నిట్లనుచుఁబొగడె ।

క॥ ఈనృపసూనుపరాక్రమ, మానంత్యతపః ప్రభావ మానస్తర్లి ।
స్థానములకన్న సూర్య, స్థానంబునఁ గూర్చెనద్భుతక్రియమీరన్ ॥ 329

చ॥ నిరుపమపుణ్యలక్షణ, సునీతితపంబు వచించ నెంచ నె
వ్వరితర, మాత్మసంభవుని వద్దవిమానము మీఁదతారయై ।
నిరుపహతిస్థలంబున ననింద్యతనుండె, స్వకీయకీర్తిభా
స్వరమతి నెవ్వరేఁబొగడ వారికి శోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 331

గీ॥ ఆయురారోగ్య పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి, కరము నిహపరసాఖ్యసంఘటనకరము ।
నగును వీరలచరితంబు మిగులభక్తి, వినినవారికిధర్మ ప్రవీణహృదయ ॥ 332

ప॥ ఆధ్రువునకు, శంభువను భార్యయందు శిష్టయను పుత్రుండుకలిగె. శిష్టకు
నుచ్ఛాయయనుభార్యయందు రిపుండును, రిపుంజయుండును, విప్రుండును, పృథ
లుండును వృథ తేజుండును ననుపుత్రపంచకంబు గలిగె. అందు రిపునకు బృహతి
యను భార్యయందు చాక్షుషుండుపుట్టె. చాక్షుషునకు వాయుపుత్రియైన
పుష్కరిణియందు మనుపుత్రియై. మనుపునకు, విరణప్రజాపతి పుత్రియైన నడ్వల

యందు, ఉరుండును, పూరుండును శతద్యుమ్నండును, తపస్వియు, సత్య
వాక్కును శుచియును, అగ్నిష్టుతును, అతిలాత్తుండును, విద్యుమ్నండును, అభి
మన్యుండును అను పుత్రదశకంబును, తపతియును కన్యకయుంబుట్టె. తపతిని
• వైరాజప్రజాపతికిచ్చిరి. అందుపూరునకు ఆగ్నేయియందు అంగుండును, సుమ
నండును, సాత్తియు, క్రతుండును, అంగిరుండును, శిబియును, అనుపుత్ర
పట్కంబుగలిగె. అందు అంగునకు సునీడయను భార్యయందు వెన్నుండుపుట్టె.
ప్రజార్థంబు మహర్షులవ్వెన్నుని దక్షిణపాణి మధించిన వైస్యండును మహీ
పాలుండుపుట్టె. అతంజేకదా పృథుచక్రవర్తియనం బ్రసిద్ధుండై ప్రజలకు
హితంబుగోరి, వసుంధర సశేషవస్తు వాతంబునుం బిడికె. అనిన మైత్రేయుం
డిట్లనియె || 333

3|| మునులేటికి వెన్నునికర, వనజము మధియించి రెట్లు వరకీర్తి మహా ।
ధనుండు పృథుం డుదయించెను, వినుపింపుము నాకు పృథు వివేకాభరణా|| 334

4|| అనిన పరాశరుం డిట్లనియె || 335

5|| అంగుండు మృత్యుపుత్రియగు సంబుజనేత్ర సునీడపేరి త
న్వలిగి బరిగ్రహించుటయు సమిధునమ్మున కుగ్రహీతకో ।
త్తుంగుండు క్రూరవర్తనుడు దుర్బుణరాశి జనించె వేనుండు
హ్వింగుచు మాను లత్తులునఁ బూన్చిరి భూభరణ ప్రసక్తికిన్ || 336

6|| ఇట్లు మాతామహ దోషంబున దుష్టస్వభావుండగు నవ్వేనునిం బట్టాభిషిక్తుం
జేసిన నతండు || 137

7|| యజ్ఞములు సేయవలదు, హోమాదివిధుల, మాటగూడదు, దాన ధర్మక్రమములు!
తడవరాదని కఱవె నుదగ్రభేరి యెత్తి చాటించె భూజనులెల్ల వినఁగ || 338

8|| నాకన్న యజ్ఞభోక్తలు లోకంబునఁ గలరె? నేనలోకేశ్వరుండన్ ।
జేకొందు యజ్ఞ పతియను సాకాంక్షస్తుతులు జగములన్నియు మెచ్చన్ || 339

9|| అని ఘననాస్తికత్వనిధియై, కడుమూర్ఖత నున్న యంగనం
దనుకడ కొయ్యనే మునికదంబముపోయి, బహూకరించి యి ।
ట్లనియెఁ బరావరేశుండగు సచ్యతుంగూర్చి మఘక్రియల్ వినూ
తనగతిఁజేయు మోయధిప! తత్ఫలభాగము నీకునబ్బెడిన్ || 340

10|| యజ్ఞపురుషుండు, శ్రీహరి, యజ్ఞవిధుల, ప్రీతుండై మనకొనఁగు నభీష్టతతుల ।
ఏ విభునిరాజ్యమున చెల్లునిచ్చు లతని, కొనఁగు నభిలషితములు దామోదరుండు||

సీ॥ అనవిని వేనుఁ డిట్లను నాకు మిక్కిలి పూజ్యుఁ డైవ్వఁడు జగంబులఁ దలంప
హరియనెవ్వఁ డంబురుహ గర్భజనార్దన, శివేంద్రమారుతానలయమార్కఁ ।
నరుణచంద్రాదిదేవతలెల్ల రాజదేహశ్రితులగుట ధరాధినాథుఁ
డఖిలదేవమయుండు సామోచులై నృపులుజింప శ్రేయోవిభూతిగలడు ॥

గీ॥ భర్తృ శ్రేయోమణింబెట్లు పరమధర్మ, మంగనలకట్ల మీకురాజాజ్ఞ సేత ।
ధర్మమట గాన మీరును దడవరాదు, యాగదానాది కృత్యము లన్నదాజ్ఞ ॥

చ॥ అనీ మునులిట్లువల్కిరి, జనాధిప ! యానతియిమ్ము, ధర్మ
ర్థన మొనరింప నేమొకటి తథ్యముచెప్పెద మాదరమ్మునన్ ।
వినుము, జగంబులెల్లను హవికిపరిణామమె సుమ్ము యాగవ
ర్తనములు లేకపోయిన ధరావలయం బశుభంబుపాలగున్ ॥ 343

క॥ అనిపలుమాటనుజెప్పిన, విననొల్లక యతఁడు ధర్మవిముఖుండై నన్ ।
మునులెల్లఁ గోపమున నీ, ఘనపాపుని జంపుడనుచు గాఢప్రతిభన్ ॥ 344

చ॥ అనిశము యజ్ఞపూరుషు జనార్దను బుణ్యచరిత్రు నింద చే,
సిన కుటిలాత్ము చంపుడని శీఘ్రమె మంత్రపవిత్రదర్శన ।
జ్రునిహతిచేసి రమ్మనులు, సారసనేత్రుని నింద మున్న చ,
చ్చిన యవివేకి పాపగుణశీలుని దుర్మలినాంతరంగునిన్ ॥ 345

వ॥ అంత ॥ 346

ఉ॥ చోరులురేగి గేహములుచొచ్చి, యవధ్యుల సొమ్ములెల్ల ని,
ష్కారణవైరులైకొనిరి, సందడిగాఁగ నొకళ్లొక వ్రత ।
క్రూరత, నర్థలోభమున ఘోరరణంబులొనర్చిరంత, ది
గ్వారములెల్ల ముంచె ననివారతభూరిరజోంధకారముల్ ॥ 347

క॥ మునులు నరాజకదోషం, బనుచు విచారించి యజ్ఞనాధిపు తొడ నే,
ర్పొనరమథించిరి, పుత్ర, జననమాత్మలఁగోరి సజ్జనస్తుత చరితా ! ॥ 348

గీ॥ చూడఁజూడంగఁ గాలినమోడువంటి, మేను, మరుగుజ్జురూపు వెంబై ననోరు ।
కలుగువాఁడు జనించెనొక్కరుఁడు, వేన,మహిపు మథితోరుతలమున మానివరఁ

క॥ ఏ నేమిచేయుదున్ మీ, రానతియిండనుచు నాతఁడాతురుడై, య
ష్కానులఁ బల్కిన వారు, తదాననమున్ గని “నిషేద” యని పల్కుటయున్

చ॥ అతఁడు నిషాదనామధరుడయ్యెఁ దదంగనముద్భవుల్, సము,
ద్భతులు నిషాదు లుగ్రబలదర్పలు, పాపరతుల్ జనించి యూ,

ర్జితగతి వింధ్యపర్వతధ్వజవనసీమలనుండి రట్టు లా,
క్షీతిపుని పాపమంతయును, జెల్లె నిషాద వినిర్గమంబునన్ ॥

351

సీ॥ అమ్మనిపుంగవులాతని దక్షిణకరము మధింప భాస్కరసమాన,

• తేజిండు వీరగుణాధికుడు పృథుండు, వైన్యుడుపుట్టె, నప్పుడు వ్రామవీధి ।
నుండి యాజగన్నామోగ చాపము దివ్యకాండవర్తములు నగ్రమునబడినె,
గైకొనె నాతడక్కాలంబున నశేష భూతసంతోషంబు పొనగెవుత్తు ॥

గీ॥ డుదయమందిన వేనుండు త్రిదశపదముచేరె, పున్నామనరకంబు చెందక, తన ।
నంతరమ సర్వనదులును నంబునిధులు, సతని కభిషేక మొనరించ నరుగుడెంచె॥

చ॥ ఇట్లు పుణ్యజలంబులును మణులుంగొని నదీనముద్రంబులువచ్చె, సకల ముని
సమేతుండై పితామహుండువచ్చె, స్థావర జంగమాత్మకంబులగు సర్వభూతం
బులువచ్చె, ఇట్లు వచ్చి యావైన్య, రాజంగా నభిషిక్తుజేసిరంత ॥ 353

గీ॥ అధికతేజుని దక్షిణహస్తకలిత, దివ్యచక్రని శ్రీవిష్ణుదేవు నంశ ।
భూతునవై వైన్య గనుగొని జాతహర్ష, కంచుకిత మూర్తులయ్యె లోకంబులెల్ల॥

గీ॥ హరికొనరినట్ల యాభూపరునకు దక్షిణకరమున నర్చిలును భా ।
స్వరీలీల దివ్యచక్ర మ్మరుదుగ జగమంతయును, నిజాజ్ఞ మెలంగఁగా ॥ 355

గీ॥ తండ్రి పగిదిప్రజకు దగరంజనముసేయు, కతన విశ్వధరణిపతికి నతని ।
కొనరె రాజనామ మనుకూలమై భూమి పతులకెల్ల నొజ్జబంతి యగుచు ॥ 356

క॥ అంబుధి భూధర ప్రతతులందు తదీయమహాభ ప్రచా,
రంబు లనంధ్యయత్న రుచిరస్థితిసడ్గము లేకసాగెన ।
స్యంబు లకృష్టపచ్యము లనంతములై తగె గోగణంబు కా,
మంబులు నిచ్చలుంబిదికె మాకులజొబ్బిలె దేనియల్లహిన్ ॥ 357

గీ॥ అతనిప్రాజాపత్యయజ్ఞ సుత్యాహంబు, నందునిద్దరు సూతుడనంగ, మాగ,
ధుడనఁబుట్టిరి వారితో మునులిట్లని రీరాజు బొగడుండు మీరలనిన ।
నేమెట్లప్రెగడుదు మీతని గుణకీర్తు, లెఱుంగరావనిన వారితని భావి
సద్గుణకీర్తులుత్సాహంబుతోఁగొని, యాడుఁడాతడు వానికనుగుణముగ ॥

గీ॥ నడవఁగలవాడనిన మహానందమొదవ, పొగడఁదొడఁగిరి వారు విస్ఫూర్తితోడ ।
సఖలమునులును సంతోషమంద వైన్య, వసుమతీ భర్తయును మోదవార్ధిదేలె॥

గీ॥ సత్యవచనుండు, దానశీలుండు, సత్యదండుండు, లజ్జాశాలి, మైత్రుండు, క్షమా
శీలుండు, విక్రాంతుండు, దుష్టశాసనుండు, ధర్మజ్ఞుండు, కృతజ్ఞుండు, దయా
నంతుండు, ప్రియభాషణుండు, మాన్యుండు, మానయిత, యజ్ఞశీలుండు,

బ్రహ్మణ్యుడు, సాధువత్సలుండు, వ్యవహారంబులయెడ శత్రుమిత్రసముదాని సూతమాగధులు నుతింపఁ దృక్కర్తకుండై, ధరణి బాలింపుచు, భూదక్షిణకంబులగు యజ్ఞంబు లనేకంబులు చేయుచుండునంత ॥ 359

క॥ ప్రజలు యుధాపీడితులై, నిజవనతులు విడిచివచ్చి నృపుఁబల్కిరి భూ !
భుజుండవనిలేని దోషం, బజహద్ధతిఁ బాదవఁ జెడియె సఖిలాపధులున్ ॥ 360

గీ॥ ఓపధులు నష్టమై పోవనొడవదయ్యె, సన్న మేమియు మాకుసత్యముగఁ దండ్రి
వీవు, జీవన మొసంగక యెట్లు బ్రతుకు, వారమని విన్నవింప నివ్వటిలు కరుణ!

ఉ॥ ఆనరపాలచంద్రుఁడు మహాజగవంబు ధరించి బాణముల్
పూనిధరిత్రి వెంటఁబడఁ బొంకము దప్పఁగ గోత్యథాత్రియై ।
ఆనలినాసనాదిభువనావళిఁ ద్రిమూర వెంటనంటినన్
దానోక దిక్కులేక వసుధాసతి యిట్లను కంపమానయై ॥ 361

గీ॥ అఖిలభూతములకు నాధారమగునన్ను, జంపిలేని యెచటజంతుసేమితి ।
నిలిచిబ్రతుకఁగలదు నృపకలోత్తమయన, వసుధకిట్టులనియె వైస్యవిభుఁడు॥362

క॥ జడియకమచ్చాసనమును, గడచిన నింజంపి భూతగణముల నెల్లన్ ।
బడకుండ యోగబలమునఁ గడువేడుకఁదాల్తుననినఁ గంపితయగుచున్ ॥ 363

చ॥ క్షీణితలనాథ! యోషధులు జీర్ణములయ్యె, మదాత్మ యందునూ
జ్జితగతి, వత్సకల్పనముచేసి, మదీయపయోవిశేషమం ।
చితభుజశక్తి వై పిదికి శీఘ్రము చల్లుము దాననోషధి
ప్రతతులుపుట్టు నన్నముశుభస్థితిగల్గఁ బ్రజల్కుఁపఁగన్ ॥ 364

ప॥ అనుటయు ॥ 365

క॥ ఆనృపతి వింటికోప్పనఁ, బూనికతోఁ గొండలెల్లఁ బోద్రోసినమ ।
స్థానముచేసె ధరాస్థల, చూ నెలవు నివాసమయ్యె సఖిలజనులకున్ ॥ 366

సీ॥ పూర్వసర్గంబున భూతలంబతి విష, మముగానఁబుకలు గ్రామములు నేర్ప,
డవుగాన సస్యసంభవము గోరక్షయ, కృషియువాణిజ్యాదివృత్తులెచట ।
లేవు, వైన్యనినుండి లెస్సగానన్నియు, గలిగె నీగతి బాగుగా నొనర్చి,
నగరముల్ గ్రామముల్ నానావిధములైన, వృత్తులుగల్పించి పృథుఁడుప్రజల

గీ॥ కెల్లఁదగుకందమాలాదు లిష్టలీలఁ, దనరనాహారములుచేసి మనువరుండు ।
ఘనుఁడుస్వాయంభువుఁడు వత్సకార్యమునకు, జాలనిభవాణి బిది క్షోషధిచయఁ

వ॥ ఆయోషధులచేతఁ బ్రజలు వృద్ధింబొందిరి. ఇట్లు ప్రాణప్రదాతయగుటం జేసి జగంబులకుఁ దండ్రీయయ్యె, ఆతనివేరనే ధరణి పృథివియనంబరఁగె. అంత దేవ, ముని, దైత్య, రాక్ష, పర్వత, గంధర్వోరగ, యక్ష, పితృ, వృక్షం బుట్లు తత్తత్సాత్రంబులుగొని వత్సదోగ్ధ విశేషంబులయ్యె, నీపృథుని జన్మాదికంబులుకీర్తించినవారికిఁ బాపక్షయంబును, దుస్వప్ననాశనంబును, అగు ననిచెప్పి శ్రీ పరాశరుండిట్లనియె.

369

క॥ మునినాథ! తనయులతనికి, ననుపము లంతర్ధిపాతులనువా రుదయం । చిన నం దంతర్ధితునుతుఁ, డొనర హవిర్ధానుఁ డనఁగ నుదయం బయ్యెన్ ॥ 370

వ॥ ఇట్లంతర్ధికి శిఖండియందు హవిర్ధానుండుపుట్టె, హవిర్ధానునికి నాగ్నేయియయిన విషాణయందుఁ బ్రాచీనబర్హి, శుక్ర, గయ, కృష్ణులన నలువురు పుత్రులు పుట్టిరందు.

371

క॥ ప్రాచీనబర్హిధర్మ, ప్రాచుర్య మహాయశుండు పాథోధిసుతన్ । శ్రీచతుర సవర్ణయను న, మిచీనగుణాభిరామ మృగశాబాషీ ॥ 372

ఉ॥ శ్రేమదలిర్ప శాస్త్రవిధిఁబెండిలియాడి మనోజ్ఞలీల న, క్కామినియందుఁ బుత్రకులఁగాంచె బదుండ్రఁబరస్పరాసురా । గామల ధర్మవర్తనుల నచ్చధనుర్నిగమాఢ్యులన్ బ్రచే, తోమహనీయనామకుల దుర్దమశాస్త్రవనూనభేదులన్ ॥ 373

గీ॥ వారుసాగరజలమధ్యన ర్దులగుచు, దశసహస్రాబ్దములు ఘోరతపముచేసి । రనిన శక్తికుమారు ముఖాంబుజాత, మెలమిఁగనుగొని మైత్రేయుఁడిట్టులనియె॥

ఉ॥ ఏమితలంచి యుగ్రతపమిట్లొనరించిరి వార్ధిమగ్నులై, భూమిపనందనుల్ పరమపుణ్యులు, పుణ్యచరిత్ర! నీదు వా । క్యామృతసేచనంబున మదాత్మచెలంగఁగ నానతీయవే, యీమహి నీవు తక్కమఱి యెవ్వరెఱుంగుదురీరహస్యముల్ ॥ 375

వ॥ అనుటయు శ్రీపరాశరుఁడు హర్షమిగుర్పఁగఁబల్కె, బుత్రులన్, ఘనుల బదుండ్రఁజూచి యతిగౌరవమొప్ప కుమారులార! య । వ్వనజజాడాజ్ఞయిచ్చె, చెలువంబుతగ్గ బ్రజలకృతజిచుమం, చనయముతస్సహజ్ఞ నుగుణాకరులార! యొనర్పగాఁదగున్ ॥ 376

వ॥ అనుటయుఁ దండ్రీజూచి వినయంబున నందను లిట్లుపల్కిరో, జనక! ప్రజాభివృద్ధియగు సారపుకర్మము మాకుఁదెల్పుమి ।

వన, వనజాక్షుసద్వరదు సచ్యుతుఁగొల్పినకాక కోర్కలే,
యనువునఁగల్గు, సంశయములన్నియుమానిభజించుడాయనకా ॥ 37'

శ్లో॥ ధర్మమర్థంచ కామంచ, మోక్షంచాన్విచ్ఛతా సతా ।
ఆరాధనీయోభగవా, ననాదిపురుషోత్తమః ॥ 37

సీ॥ ధర్మంబువలసిన తాపసార్పితతపః ఫలుశార్థ ధరునిని గొలువవలయు
అర్థంబువలసిన ననుపమపరమార్తు శ్రీవధూరమణు నర్చింపవలయు ।
కామంబువలసిన కామితఫలదుఁ, బుత్రితకాముఁబ్రేమ నర్థింపవలయు
మోక్షంబువలసిన ముహ్యద్దజేంద్రమోక్షణ విచక్షణభక్తి నలుపవలయు ॥

గీ॥ పూని భగవంతుని ననాదిపూరుషోత్త, మునిభజింపక పురుషార్థములు ఘటించ
వమరముని కోటికై న నీయర్థమెఱిగి, దానవాంతకుఁ గొలుపుండు తనయులారా

ఉ॥ ఆదిఃఖితామహండు కమలాక్షునిఁబూజయెనర్చి చేసెదే,
వాదికసర్వసృష్టియు సురాధిపముఖ్యులు నమ్రహాత్మున ।
త్యాదృతిఁ గొల్చికాంచిరి, మనోర్థితసిద్ధులు, నట్లమీరు దా,
మోదరుఁగోరికొల్పుడు సమున్నతితోడఁ బ్రజాభివృద్ధికిన్ ॥ 38(

క॥ అనియాదేశించినతమ, జనకునిశాసనమువశాళి సరణినిడుచు నా ।
ఘనులుబ్రచేతసులంబుధి, మునిగితపముచేసెరపుడు ముదితహృతయులై ॥ 381

క॥ పదివేలు వత్సరంబులు, పదిలముగా హరిని మదినిబాదుకొలిపి న ।
మృదమునఁ దపమొనరించుచు, సదమలమతిఁజేసి రొక్క స్తవము ముదితులై ॥

చ॥ నిరతము శాశ్వతస్థితుల నిల్చునశేషవచః ప్రతిష్ఠ యే,
పురుషునియందు, నిజ్జగముపుట్టువు నాశమునొందుచుండు నే ।
వరమునిచేత, భక్తజనపాలకుఁడే విభుఁడట్టి యిందిరా,
వరుచరణాంబుజంబులకు వందన మే మొనరింతు మెప్పుడున్ ॥ 383

క॥ చోద్యమనౌపమ్యము జగ, దాద్యమగోచర మపార మాగమపదవీ ।
వేద్యమగుతేజమెద్ది, సముద్యతమతి నట్టిహరికి మ్రొక్కెద మెప్పుడున్ ॥ 384

గీ॥ పగలునిశయును సంధ్యయు ప్రచురలీలఁ బ్రబలునేదేవదేవు రూపంబులగుచు ।
నట్టికాలాత్మునకును, శ్రీహరికి రూపరహితునకె మ్రొక్కెదము భక్తిరంజిలంగ॥

చ॥ అనుదినమున్ సురలోపితరులాత్తలఁబొంగి భజింతురే మహా,
త్తుని, మునిపూజ్య, జీవమయు, దుర్దమశార్వరగర్వహారి న ।
య్యనఘ సుధాకరాత్మునకు సంబుజనేత్రున కాత్మవీధి మే,
ఘనితరభక్తియుక్తి చెలువారఁగ మ్రొక్కెద మెల్లకాలమున్ ॥ 386

గీ॥ తమమువాటదోలి, తన తేజమున నభః, స్థలము వెలుంగఁ జేసి తాపశ్శిత !
జలములోనఁగునట్టి జలజాస్తరూపికి, హరికి మ్రొక్కెదము నిరంతరంబు॥ 387

సీ॥ జగములన్నియు మోచి శబ్దాదిసంశ్రయంజైన భూమ్యాత్మకు హరి భజింతు,
'మఖిలవీజాకృతియై జగద్యోనియకా జలరూపి సచ్యుతు సంస్కరింతు ।
'మనిమిష పితృకోటి నరయదేవముఖాఖ్యు ననలాత్మ దనుజారి నభినుతింతు,'
మఖిలదేహములందువ్యాపించి చేప్పించు పవనాత్మ విష్ణుని బ్రస్తుతింతు ॥

గీ॥ మంతటికినవకాశ ముదగ్రలీల, నిచ్చు నాకాశరూపకుఁ గృష్ణుఁగొలుతు !,
మింద్రియములకు స్థానమై యెనఁగువిషయ, రూపునకుఁ గేశవునకివే మ్రొక్కుగ

చ॥ చతురతనెప్పుడున్ విషయజాలమునొందుచు నింద్రియాత్ముడై, [ములు॥
యతిగతి జ్ఞానమూలమయి యక్షరుడై యక్షరుడై వెలుంగు నే ।
యతిశయిత ప్రభావనిధి యట్టిరమాసఖు నాశ్రయింతు మే
మితరము మాని మానితనమీహిత నిశ్చలభక్తియుక్తితోన్ ॥ 389

గీ॥ ఇంద్రియగృహీతవిషయంబు లెపుడునాత్మ, కించి, యంతః కరణలీల నెనఁగివిశ్వ
మయతఁ జెన్నొందునట్టి రమాసహాయు, చరణములుగొల్పెదము వినిశ్చలమనీష॥

క॥ తనయందు జగములన్నియు, జననవిలయ సంస్థితులు నిజంబుగఁగనఁగా ।
పెనుపొండ్లు ప్రకృతిధర్తుని, వనజాక్షుని గొల్తు మేమవారితభక్తిన్ ॥ 391

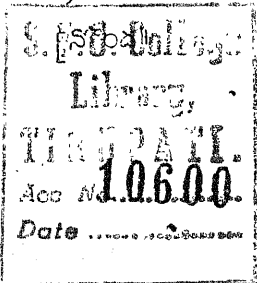
చ॥ అనయముశుద్ధుడై యగుణుడై, గుణవంతుడపోత భ్రాంతిచే,
నొనరెడునాత్మరూపుఁ బురుషోత్తముఁ జిత్తముచేర్చువారమ ।
త్యనఘ్ను, విశుద్ధు, నిర్గుణు, నిరంజను, విష్ణుపదంబు పేరిటన్,
దనరెడు నాత్మతత్త్వము, సనాతనుఁగొల్పెద మబ్జనేత్రునిన్ ॥ 392

ప॥ హ్రస్వక్షర సూలతాణుత్వవిరహిత మగ్ర్యమలోహిత మతను సక్త,
మశిశిర మప్యైమ మస్పర్శగంధరసంబచక్షు శ్రోత్రకంబపాణి ।
హాఙ్క్తానసమునామవర్జ మగోత్రమతుల మతేజంబహేతుకము విభయ,
మ.భ్రాంతిక మనిద్రమజరమరుజ మమృతంబ పూర్వాపరత్వంబఘనము ॥

గీ॥ దృష్టిజహ్వతిగంబునై దివ్యమహిమ, దనరు శ్రీవిష్ణు పరమపదంబునకును ।
మ్రొక్కెదము మేముమానసాంభోరుహముల, భక్తితాత్పర్యగరిమసంభ్రమము

క॥ అనియిట్లు ॥

శ్లో॥ లీలఁగుమారులంబుధి జలేశయులై పదివేలవర్షముల్,
హాలిఁ దపంబాసర్పి శరణాగతవత్సలు భక్తకామదుః ।

- శ్రీలల నాధినాథునిగుఱించి స్తవంబానరించునంత భా
వ్యాలఘుత త్తపఃఫల మయత్సమునన్ ఫలియించు కై వడిన్ || 395
- సీ॥ మోముచందురునందు ముగ్ధామృతముచిందు, లలితహాసాంకూరములు చెలంగ
కేలిదమ్ములయందుఁ దాళతళ్ళముగ్గందు, కమనీయశంఖచక్రములు మెఱియ |
ఘనకటీరమునందు మిను మినుక్కులుచెందు, పొన్నీటి నునుతాటి వన్నెఁజూప,
హాళిభాగమునందు మార్తాండరుచిపొందు, హటుక హీరకీరీటమమర ||
- గీ॥ కల్లుఁజరేకుల నునుచాయబలచఁజేయఁ, జాలుమేడాలు దిక్కులఁ గీలుకొనఁగ |
తేజువెంపెక్కి తెక్కులతేజనెక్కి, వారిలో వారియెదుర శ్రీవరుఁడునిలిచె || 396
- క॥ నారాయణుఁ డఘవిదళన, పారాయణుఁడెల్లునిలువఁ బార్థివతనయుల్ |
కోరికఁదచ్చిపాదాం, భోరుహములవ్రాలి వినయమున నున్నెడలన్ || 397
- గీ॥ వారిజోదరుం డవారితకృపతమ్ము, వరమువేసుమనిన వారుతండ్రి |
ప్రజలకొఱకుఁదమ్ము పనిచినపని విన్న, పంబొనర్పనిచ్చి పరముఁడర్జుగ || 398
- ఉ॥ వారునువార్ధి వారి గరువంబున వెల్వడివచ్చి భూరిభూ,
మీరుహసంఘముల్ పెరిగి మేదినినిండి నభంబుగప్పి వెం |
పారఁగమారుతంబునకునై నను దూరఁగరాకఘోర దు
ర్వారతనున్నఁజూచి ప్రచురప్రతిఘావృతి దుర్నిరీక్షులై || 399
- చ॥ తరునివహంబు లుప్పతిలిథారుణిఁగప్పఁ బ్రజాక్షయంబు దు
ష్కరగతినియ్యె నిత్తరులుగావె యనిష్టకరంబులంచు భీ|
కరపవనాగ్నులన్ నిజముఖంబుల వెల్వరువంబటిప్పని
ఘృతఁబెకల్చి మారుతముశోషిలఁ జేసె దహించె నగ్నియున్ || 400
- గీ॥ ఆడకాడకునొక్కొక్క యవనిజంబు, చిక్కనన్నింటి నీటుగాఁజేసెవహ్ని |
దానిఁగనియోషధి శుఁడమ్మాననీయు, లున్నయెడకేగుదెంచి ప్రియోక్తిఁబలికె ||
- క॥ ఆరయనోయిప్రజాపతు, లారా! యావనులులెస్సలా? శాంతి మదిన్ |
జేరిచినావచనమ్ములు, మీరక సంధింపవలయు మీరుతరులతోన్ || 402
- శా॥ కన్యారత్నము వృక్షసంజనిత చక్కంబూడుఁ డీయంగనన్
ధన్యన్ మారిపయండ్లు దీనినిటమీఁదంబుట్టు కార్యంబునే |
మాన్యాత్మస్థితిఁగాంచి మత్కిరణసంస్పర్శంబునం బోగించినా
డ న్యాయంబునఁ బెండ్లియాడుఁడు నిరూఢప్రేమ సంధిల్లగన్ || 403
- క॥ నాతేజములోనగమును, మీతేజములో నగంబుమెలతుక యందు |
ధోవ్యతిగతినుతుండై యు, జ్ఞాతుండగు దక్షుఁడనఁ బ్రజలనతఁడుగనున్ || 404

మండితనిజ తేజోఘన, మంథలమహిమాభిభూత మధ్యందినమా ।
రాండుడు దుర్వారతప, శ్చండుడు కండుడన మానిచంద్రుడు వెలయున్ ॥405

అమ్మసిపుంగవుండు పరమాద్భుతచర్యల గోమతీతటి
సమ్మితిపుణ్యకాననముచక్కినుదుశ్చరమాతపంబు తీ
వ్రమ్మగఁజేయఁడుత్తపము వాడిమివేడిమి చూపి నాకలో
కమ్మనమధ్యలోకమునఁ గంచుకి లోకమునన్మహాగ్రతన్ ॥ 406

భోరుననమ్మహముని తపోమయవహ్ని సధూమకీలదు
ర్వారము చుట్టముట్టుకొన ద్వారముగానక మానసంబులన్ ।
గూరినభీతివందురుచు గొందులుదూరి మునింగియుండె సం
చారముదూరమైచన భుజంగమలోక భుజంగవారముల్ ॥ 407

జగతీథలికార్చిచ్చే, ద్భుగతిన్ దుర్దాస్తలీల కూరజ్వాలా ।
ప్రగుణములైనలుదిక్కులఁ, బొగలెగయుచు నుండె మునితపోమయవహ్నిల్ ॥

ఆవనము వెకల్పి యందుకధ్వనులతోఁ, బారిస్వర్గదిఁజొచ్చె సౌరదంతి
అరుణకరాళకీలా ప్తిఁ జిగిర్చినపూనికఁదోచె సంతానవాటి
త్రాసంబుచెందుచందమునఁ బీటలువాతె నామరమణి సుధర్మాంతరమున
వలుగాకపోదమ్మి తలిరులెల్లఁగఱంగ, గంగనుప్పొంగె బంగారునీరు ॥

దప్పివడడస్సి సురలమృతంబు వెతకి, రింద్రుఁడాగుబ్బుపొగ రెప్పలెత్తఁడయ్యె ।
నగ్నిసూక్తంబుజపియించెనాంగిరసుఁడుమునితపోగ్నిచ్చటలుమిన్నుముంచుకొనిన॥

అప్పుడు॥ १ 410

వాచస్పతియనుమతిసతి, వాచాలప్రాథమతి దివస్పతితత్కా ।
లోచితగతి నచ్చరఁబ్రహ్మచా బనివంచెనపుడు మునివంచించన్ ॥ 411

నారీలలామధరణిన్, జేరినగ్రొక్కాటుమెఱుఁగు చెలువున ఘనగం ।
భీరతపోమహిమ మహా, నీరధియగుమాని యెదురనిలిచితురయై ॥ 412

॥ పాటలనాటలన్ గలికిపల్కులఁ గుల్కుల వీణెమీటులన్
నీటులహావభావకమనీయవిలాసవిలోకనక్రియా ।
చాటువచోపహాసముల సంయమిచిత్తము గుత్తగాఁగొనెన్
పాటలగంధి పంచశర పంచశిలీముఖపాలుచేయుచున్ ॥ 413

తమకమునమానిపతి, యక్కమలేక్షణఁ గొగిలించి గాఢమనోజ ।
క్షమముడుగ సురతసుఖమయ, సముదీర్ణానందరూప జలధిందేలెన్ ॥ 414

ఉ॥ ఆపరమర్షి పుంగవుఁ డహర్నిశముకా వినఁగోరువంచపా

ణోపనిషద్గ్రహస్యము సముత్కలికన్ మననంబొనర్చుకాం ।

తొపడుడై తవర్థము ప్రసన్నత ధ్యానముసేయు నంతతే

జోపరి మేయమైన సతియాక్యతిఁగాంచి తదాత్మతంగనున్ ॥

సీ॥ కలికిచ్చిల్కలకొల్కి కుల్కునుంబలుకుల భావించు శుకవచ్చఃప్రాధిమరీబు
భామగాంగేయ కుంభభవాభకుచముల వహియించుభారత మహితబుద్ధి ।
పడతివీతొమోఘ బాణపాతంబులఁ దలపోయు రామావతారమహిమ
సుదతివిశుద్ధతాస్ఫురితహానంబుల రూపించు వేదాంతరుచులకలిమి ॥

గీ॥ సకియాబామదోయి ధర్మజ్ఞానచేయు, కామనీమణి యనదులేకానుతీగ ।
తథ్యమిథ్యాత్వసంశయ తర్కమరయు, పండితత్వాభిమాని యక్కండుమా

గీ॥ బహుతపోభ్యసనార్జిత ప్రచురపుణ్య, పాటవంబున, నిర్ముక్తబంధుడయ్యు ।
బహురతంబుల యువతినంబంధిబంధ, బంధుడై యుండె నప్పడస్ఫురమహాని

సీ॥ జడలుగూడఁగఁబట్టి సవరించి కోరగా సికవేసినిండఁ బూచేర్లుచుట్టి
బూదివ్రాసలిచి కర్పూరసాంకవమిశ్రద్గంధసారంబంగకములనలది ।
కుశముద్రలూఢ్వియంగుళికల రత్నదీధితిధగద్గతితముద్రికలు దొడిగి
వల్కలూశుకములు వదలించిపొన్నీటి న్రాతడుప్పటి వలెవాటువేసి ॥

గీ॥ మించుగడ్డంబు బవిరిదిద్దించియెదుట, దర్పణమునిల్పివటవేష మేర్పడంగ ।
కాంచినార్షి చిహ్నమాని యాచంచలాక్షి, గాగిలిం చెప్పనోజ వికారమునను ॥4॥

క॥ ఈవిధి నభివ్రతసుఖపరుఁ డై వాచయముఁడు కొన్నియహములు చపలా
క్షీ! వసియించుము నీవని, భావభవుని యంపగములపాలై మఱియున్ ॥ 4

సీ॥ కామినిఘర్కోదకముల మజ్జనమాడు నాదరంబున నహరాగమముల
యువతికుచాభోగ భవయావనాత్యుష్ణజోతవేదుని గొల్పుసంగపముల ।
అంగసామధురాధ రామృతావాప్తి నభ్యవహృతిఁ దీర్చు మధ్యందినముల
లలనాగళోద్భవత్కల రవంబుల పురాణార్థంబు విను నపరాహ్ణములను ।

గీ॥ రుచిరనిర్జరభామిని రూపధేయ, చింతఁగనుమూసియుండు సాయంతనముల ।
పంచకాలపరాయణ త్యాగితుండు, కండుమాని పురాభ్యాసశారవమున ॥4॥

గీ॥ ఇట్లు నూజేండ్లమీద కొన్నేండ్లుచనిన, తోయజాతదళాక్షి కేల్లోయి మొగిచి ।
పలికెసుర రాజు గొలువఁబోవలయుననుచు, ననుచు ప్రేమనివారిం చెమునివరుండ

క॥ మందరకందరమందిర, సుందరమణివేదులందు సుదతీసురతా ।

మందానందముకను ఘని, బృండాంకవిభుఁడు మిగులప్రేమ దలిర్పన్ ॥ 42

- ॥ తుదగోళ్లనున్నగా దువ్వికీల్లుంటున'దిండుగాఁ జట్టు పూదండగములు
సొగసుగాఁ బచ్చిక స్తురివయోధరకుంభపాళిపై లిఖించు పత్రకములు ।
లావణ్యనవనయోలలితావయవముల భూషించు నసరత్నభూషణములు
తరుణాంబుజాత జిచ్ఛరణ పల్లవముల చతురస్ర తిబూయు జతురసంబు ॥
- ॥ తమిగదంబంబుచేసి గంధంబుపూయు, శ్రమముదీఱంగతాలవృంతమునవిసరు
ఆకుచుట్టిచ్చు బొగంబులందియిచ్చు, కాంతకమ్మానిపతిసురతాంతములను॥
- ॥ క్రీడాకందర మందిరాంతరములకై గేళీగలిక మానిరాట,
చూడారత్నము తాళమేళగతిమించుల్ సూపఁగా కోపుగా ।
నాడుకవేడుక రాగరక్తుల బెడంగొజంతగాత్రంబులకై,
పాడుకజోడుగఁగూడి నిర్జరపురీభామాలలామంబుతోకై ॥ 424
- । వారిజాక్షి మఱియు నూతేండవైఁగొంత, కాలమరుగ మునికైఁగేలుమొగిచి ।
దేవవిభునిగొలువ పోవలె సెలవిమ్ము, మానివరయటన్న మాన్పెనతఁడు ॥ 425
- । ఆపడఁతియునమ్మునిపతి, శాపభయముకతన విడిచి చననోడి, నము ।
ద్వీపిత మదనానలఘున, తాపపరీతాత్తునతనిఁ దనిపె రతులచేకై ॥ 426
- । క్రొత్తక్రొత్తయిప్రేమ నూల్కొనఁగనతఁడు, నిర్జరాంగ నతోడ నిర్దిష్ట సుఖము ।
లంద మఱియును నిన్నూఁబహుళనములు, నడిచెఁగడువడికించిదూనంబుగాఁగ ॥
- । అంత॥ 428
- అంగనపోయెదననిముని, పుంగవువేడుటయు నతఁడు పోనీయకయు ।
త్తుంగ స్తనములు వక్షము, నంగదియఁగ గొగిలించి నాతికై బలికెకై ॥ 429
- । అంగనే మాటిమాటికిదయారహితాత్మకవై సురాధరా
జంగొలువంగ పోదుననుచుకై గతినోక్తులు వల్కునేలయె ।
ట్టుంగడుసాహసంబతికఠోరతఁజేయుట నిక్కమేనిఁఘా
రాంగజ బాణవేదనలఁ బ్రాణములేమగునో యెఱుంగుమీ ॥ 430
- । అనియవ్వనంబున నవ్వఘామణి వెక్కుమారులువేడిన క్రొన్ననవింటిజోదు
క్రొవ్వాడిములుకుల వేడిమికినోడి యాప్రాజ్ఞుండొజ్జ యియ్యక కొంతకాలంబు
సురత సౌఖ్యంబులకై దేలుచుండె ॥ 431
- అంతట నొక్కనాఁడు చతురానన సన్నిభుఁ డమ్మునీంద్రుఁడ
త్యంతరయమ్మునన్ నిజగృహాంతము వెల్వడిపోవ నప్పరః ।
కాంత యౌతుండుపోయెదన నబ్జహితుండదైవాలె పట్పడి
కుంతల ! సంధ్యవార్ధవలె కొంచెములే క్రియలట్లతప్పినకై ॥ 432

చ॥ అనవిని నవ్వి యవ్వికసి తాంబుజలోచన, లోచనప్రభల్
మునిపతినామతింప “ధరలో విసమెన్నడు నిట్టి ఘస్పముల్ ।
మునుబహువత్సరంబులు సమున్నతి మీకొకవాసరంబొకో”
యన ననఘాత్తుడచ్చరకు నచ్చెరుపాటాదవంగనిట్లనున్ ॥

గీ॥ వెలయు బ్రొద్దున సంధ్యాది విధులుతీర్చి, యిన్నదీతీరవనములోనున్న నీవు
వచ్చి నను గూడితివి ప్రొద్దువ్రాలెనిపుడు, హాస్యమేటికిచెపుమతథ్యంబుతరు

ప॥ అనినన్ ప్రమోచ లోచనచ్ఛాయలెల్లడం గ్రేళ్లుదాట నజ్జటాధరున
నియె.

ఉత్సాహ॥ ఏఱుపరుప తొమ్మనూట యేడువత్సరములవై
నాఱునెలలు మూడుదినములయ్యె నన్నుగూడి దు ।
ర్వారమారకేళిఁ దేలి రాత్రులుంబగళ్లు నీ
కోరికలుపొసంగదీర్చుకొనఁగఁబట్టి గట్టిగన్ ॥

చ॥ అనుటయు నవ్వుటాల కిటులాడెదా సత్యమపల్కుమన్ననో
ఘనతరధర్మశీల ! పలుకదగునయ్య మృషానులాపముల్ ।
మునికుల సార్వభౌముడవు ముఖ్యుడవీ వడుగంగ కల్ల లే
యనువుననాడనోపుదు సుఖాబ్ధిజనించుట రిత్తగానన్ ॥

క॥ ఝల్లని గుండియయదరఁగ, వెల్లనై న మోమువాంచి విప్రుఁడుమిగులన్ ।
తల్లడమందుచుచెల్లర, చెల్లరయనియిట్టులనియె చిత్తములోనన్ ॥

ఉ॥ పూర్ణ మనూర్చిచంచల మబోధ్య మపారమునై నయట్టి బ్ర
హ్మ వమాకలించి సుఖమందఁగఁ బారముఁజేర్చుమామకో ।
దీర్ఘవివేక నాక సుదతీ ! నివీరినకటాక్షవీక్షగో
తీర్థ మహాశుగౌఘనిహతిం గతిఁ దప్పె నికేమిసేయుదున్ ॥

చ॥ అనిశము దుశ్చరక్రమములై న ప్రతంబులుపెక్కుచేసి కూ
ర్చినసుమహత్తపోధనము రిత్తకురిత్రయి బూదిలోన వే ।
ల్చినమహితాహుతి ప్రతతిలీల నిరర్థకమయ్యె నన్నుఁబో
లినయవివేకపామరులులేరు ధరావలయంబులోపలన్ ॥

సీ॥ అలరుఁ గన్నులు కన్నులని చలించుటగాక, ధారవాకారఘోరములుగావె
నునుపుగుబ్బలుగుబ్బలనుచు నుబ్బుటగాక, యతులకుంభీపాకగతులుకావె ।
కోరినూగారు నూగారనెన్నుటగాక, తలపోయ కాలసూత్రంబుగాదె ।
నునుదరుల్ నునుదరులనుచుఁ బొంగుటగాక, కనమహావీచిమార్గములుకాకె

గీ॥ సత్కవీంద్రులు తమవచశ్చతురిమములు, చూపనూరకైబ్రమసి నాత్మోభయము |
వందురుటగాక తెలిసినవాస్తవమున, వారిజాతులు జంగమనానికనులు ||

ఉ॥ ఏతతీనత్కులప్రభవుఁ డేవములేక విహీనుఁడైత్రపా
షేతేమనెన్నుఁడై యకట యేగతి ముద్దిడువాఁడు కష్టము |
ర్జాతవిదూషకాల్పనట జారభుజంగక చోరకోటి ని
ష్క్యాత శరావమైన వెలయుగ్ధులిమోవి ఐనుంధరాస్థలిఁ || 442

సీ॥ విధ్యుక్తిసాంగమా వేదప్రపంచంబు, చదివి యత్యంతప్రశస్తిఁగాంచి |
మానకయుభయమీమాంసాపరిశ్రమ, ప్రమన స్త్వమునఁ గీర్తిపరిధవించి |
సిద్ధాంతసంసిద్ధి చిదచిదీశ్వరవిని, ర్ణయవివేకనిరూఢి జయముగాంచి |
అలయకబహు శేతిహాసపురాణార్థ, వైదుష్యమునఁ జాలవన్నెకెక్కి ||

గీ॥ పిదప నీరీతి చదివినచదువులెల్ల, చిలకచదువులుచేసి దుశ్శీలలీల |
లోలనయథావిలోకనాభీలజాల, వినిహతమృగంబునైతి నేమనఁగఁగలదు ||

చ॥ అని తనురోసి రేచి జలజాయతలోచనమోముఁజూచి య
మ్ముని యను పాపజాతి ననుముంచితివీకలుపాబ్ధిలోన న |
య్యైనిమిషనాధుకార్యమునకై చను మెక్కడికైన నీవువ
చ్చినపనిదీర్చ గోపశిఖచే నిను నేర్చెదనిల్చియుండినన్ || 444

చ॥ మఱియు నొక విశేషంబుచెప్పెద. సఖ్యంబు సాప్తపదీనంబని చెప్పదురు,
బహు కాలంబు నీ తోడఁగూడియుండి నిన్ను దండింపరాదు గావున || 445

గీ॥ నినుగినియనేమి యింద్రుని, ననఁగారణమేమి ఘనవిషాభవిషయవా |
రనుపమవననిధివీచుల, మునిగిననను దిట్టఁ దగవు మూఁఖుఁ డనగుటన్ || 446

చ॥ అని యమ్ముని యధిక్షేపించి కించిదరుణాయమాన నేత్రాంచలుండై పెచ్చు
పెరిగి రెచ్చిపలికిన టిచ్చనడి యయ్యచ్చర యచ్చెరుపాటునఁ దొటతొటం
దొరగు చెమటచి త్తడిందడిసి వడ వడ వడఁకు నవయవంబులుముంచిన రోమాం
చసంచయంబునన్ కంచుకితయై సంచరించి జవంబున దివంబునకుఁ బోవు
నప్పుడు || 447

గీ॥ అమ్మునిపతి తేజము, గర్భమ్ముస్వేదమునఁగలిసి స్రవించిన న |
కొమ్ముయుఁ దరుపల్లవముల, సమృద్ధమునఁ దుడిచివేసె శాఖలమీదన్ || 448

గీ॥ మారుతమేకముచేసిన, నారీనుణియయ్యైవినుము నాకునుప్రస్థా |
ఛారమణికి మునిపతికిని, మారుతవృక్షములకిది కుమారిక యయ్యెన్ || 449

గీ॥ కండుమునియును నప్పరః కాంతకతనఁ, గూర్చిన తపోధనంబెల్ల కొల్లఁబోఁ
తల్లఁదమునంది యధికసంతానత ప్త, చిత్తుఁడై దాని నిష్కృతిచేయఁబూని॥

సీ॥ ఆమ్నాయనివహంబు లండంద వందులై పొగడు నేత్రేత్రంబుభూరి మహిఁ
గీర్వాణవితతు లేత్రేత్రంబు జనులనారూఢిఁ గన్దొనుచతుర్భుజులుగోగఁగఁ
గీర్తిఁచునంత నేత్రేత్రంబు కోటికోట్యయుత జన్మానుంబుల డఁగఁజేయు ।
శ్రీసతీపతికి నేత్రేత్రంబుదేహమై తనరు కల్పాంతరస్థాయయగుచు ॥

గీ॥ సతితపావనతాభ్యాతిఁ బ్రబలుచుండు, భూమినేత్రేత్రమట్టి శ్రీపూరుషోత్త ।
మాహ్వయత్రేత్రమునకేగె నతితపస్స, మిథరుచిహేళి, కండు మునీంద్రమా

ఉ॥ ఉత్కలికన్ముని ప్రవరుడుబ్బుచు, గొబ్బునఁజేరెభారతీ
యోత్కలసీమ దక్షిణమహాదధితీరమునందు సర్వసం ।
పత్కరమై విముక్తులకుఁ బట్టగుశ్రీపురుషోత్తమంబు, సం
విత్కలనానిరూఢి నవివిశ్రుతుఁడై యతఁ డక్షణంబునన్ ॥

సీ॥ కమలాక్షచక్రనిఖాత మార్కంజేయ కుంఠోదకంబునఁగ్రుంకులిడియె ।
తురగ మేధీయబంధురగవిఖుర దీర్ఘసమధికేంద్ర ద్యుమ్న సరసిదోగఁ ।
కాకమోక్షప్రదకారణాంభః పూర్ణ రోహణ పావనోర్ములమునింగె ।
దర్శనమాత్రపాతకవిదారణ చణాంచిత తీర్థరాజవీచికలఁదేరె ।

గీ॥ శ్వేతరాజతపస్తుంగ, శ్వేతగంగ, నంగములదోచె కోటిజన్మార్జితాఘ ।
పుంజముల నొక్క ప్రేల్పిడిపొల్లుచేసి, మహితసద్గుణశాలి యహ్మనిమాళి॥

వ॥ ఇట్లు శ్రీ పురుషోత్తమ దివ్యత్రేత్రంబునకు భూమణీభూతంబైన తీర్థజాతంబ
గుత్సానుండు పుండరీకాక్ష కృపాకటాక్ష వీక్షేక్షుసార ఝరీఘరంప
దార్కొని పేర్కొని కరడుగట్టి గట్టిగాకనుపట్టి పంచదార గట్టనం బట్ట
డట్టంపు ప్రాసాదవజ్రదీధితిధట్టంబులు చుట్టుకొన్న మిన్నందియున్న శ్రీ
మహీధరం బధిరోహించి నేత్రపర్వంబులగు ద్వావింశత్పర్వంబులు గ
చని దివ్యప్రాసాదమధ్యగత విచిత్రరత్నసింహాసనోపరిభాగంబున ॥

సీ॥ అంజనాచలకాంతిభంజనాచలతనుచ్ఛాయ లెల్లడలకు జౌకళింప ।
పద్మ సౌందర్యైకసద్మ సౌభాగ్యా కరాయి తేక్షణరుచుల్ హర్ష మొసఁగఁ ।
మేరుకూటోదార భూరిరత్న స్ఫారహాళిద్యుతులు నభోమార్గమలమ ।
బాలాతపోద్దామలీలారుచిర హైమచేలాభలంతట జికిలిచేయ ॥

గీ॥ సుకరసంవాసితదరారి సుకరవికచ, చకచకలుపేరెములదొక్కచక్కఁదనపు
రాశియైయున్న శ్రీసుభద్రాసనాధు, శ్రీజగన్నాథుఁ గనియెనాసిద్ధమాని ॥

చ॥ కనుగొని యంత సంభ్రమతగాఢ ముదర్ణ సమగ్నుడై మహా,
ముని తనివ్రాకలెప్పకవముంచిన యశ్రులుగండపాల్గివై |
జనుక్కగఁ గంటక ప్రతిచెందిన యంగముపొంగ భక్తిఁ గ్ర,
క్కున ధర్మజాగి మ్రొక్కిడియె గోష్ఠవిహారికి కంసవై రికిన్ || 456

గీ॥ మ్రొక్కిలేచి ఘాస్తములు ముకుళించి, మాశ్యగ్రసీమ నిల్పిహర్షగర్జ,
దన్వరంబు, గళపథమునమెల్లనె, యేగుదేరభక్తి నిట్లుపొగడె || 457

వ॥ జయజయ సకలజగదున్నవస్థితి విలయకారణభూత ప్రభావ, భావభవకోటి
సౌందర్య ధుర్య దివ్యవిగ్రహ, గ్రహపతి రోచి స్వహస్తప్రభాదుర్దర్శ సుద
ర్శన దర్శనభయలోకాలోక గుహంతర విలీనదై తేయతమోవార, వారణరాజ
రత్నాచిత్రణా, తుణదాచర ప్రమోషిత నిగమసందోహ పునర్దాన సంతోషిత
కమలభవకృతస్తోత్ర సంతతానంద, సందత్సురాసుర మహాభారపారావార
మగ్నమంధాసశైల నిర్విహణమహిమ సంజాత నూతన సుధావ నోస్తనస్సు
మనస్సముదాయ కృతాదర, దరవిదళ తేతకి ముకుళాభదంస్త్రాగ్రసముద్భృత
ధరణీతరుణీ సమాగమ రోమాంచిత మహాదేహవరాహ, వరాహవధరణ్య
గ్రగణ్య హిరణ్యకశిపు వక్షోవిక్షోభ సంభూత ప్రభూత రుధిరాభిషేకాశోక
ముకుళ తిరస్కారి హరినఖరాగ్ర విద్యోతమాన, మాననీయ శ్రీపాపారవింద
నివ్యంది మృకరంద బిందుధారాయిత మందాకినీ ప్రవాహ పాదితాశేష భవన
వనధివేష్టిత క్షితిశాననవిరాజి రాజన్యరాజికానన ప్రజ్వలత్రనూన పాత్మీలా
భీలకుతారధారా జాగ్రద్భుజాగ్రముని శేఖర, ఖరదూషణ త్రిశిరోముఖ విరోధి
శిరోధి గళద్రక్షధారాస్వాదామోద జవవత్ప్రతి విక్షేపణక్రీడానదోహల, హల
ముఖ నిర్భిన్న యామునాంభః ప్రవాహ, వాహదేహధారి తుపాచారి విహారి
భయుకరాలోక, లోకజిద్ధర్త్యాజిత పౌతనారి వ్రతమండల, మండలభ్రమణ
చతురతురగఖురపుట నిరశితయవనకరోటి పరంపర పరవాసుదేవ, దేవ
సార్వభౌమస్వర్గ శ్రీపురుషోత్తమనాథ, శ్రీజగన్నాథా! విజయీభవ, దిగ్విజ
యీభవ || 458

అనులోమకందము-విలోమార్య

నూరపితా నిజసునదయ, సారసనాభా సమహిమ, సరసుతవరదా |
తేరినతిగలనుతిమనవి, చేరు సురదదాసమతవశిధనాధారా || 459

తెనుంగున కందము - అదేశ్లోకము ||

ననునేలేననివాసికి, మను నీలాగేది గురుతుమానకు భాగే |
ననవయ్యుందులపసరయ, మనవలదా, వటుమిదంత యాం తేజమయా || 460

- వ॥ అనిపొగడి, బ్రహ్మపారస్తవంబున నిట్లని బొగడందొడ్డంగె ॥ 46
- శ్లో॥ పారంపరం విష్ణురపారపారః । పరఃపరేభ్యః పరమార్థరూపీ ।
సబ్రహ్మపారః పరపారభూతః । పరః పరాణామపిపారపారః ॥ 46
- శ్లో॥ సకారణం, కారణత స్తోపి । తస్యాపిహేతుః పరహేతుహేతుః ।
కార్యేషుచైవం సహకర్తృకర్తృయైరశేషై రవతీహవిశ్వం. 46
- శ్లో॥ బ్రహ్మప్రభుర్బ్రహ్మ ససర్వభూతో । బ్రహ్మప్రజానాంపతి, రచ్యుతో, సా ।
బ్రహ్మవ్యయం, నిత్యమజం, సవిష్ణు । రపక్షయాద్యై రఖిలై రనంగీ ॥ 46
- శ్లో॥ బ్రహ్మక్షరమజనిత్యం । యథాసౌ పురుషోత్తమః ।
తథారాగాదయోదోషాః । ప్రయాన్తు, ప్రశమంమమ ॥ 46
- శ్లో॥ ఏతద్బ్రహ్మపరాఖ్యం వై । సంస్తవంపరమం జపన్ ।
అవాపవరమాంసిద్ధిం । ససమారాధ్య కేశవం ॥ 46
- వ॥ మతియును. 46
- ఉ॥ తారగిరీంద్రవై ఖరి యదభ్యశరీరము, పండువెన్నెలన్,
గేరెడినవ్వు, చిత్రమణిశీలితదివ్య విభూషణప్రభో ।
దారతయున్ దగంగ, హరిడక్షిణపార్శ్వమునందుగాంచె, మం ।
దారసమాను, నీలపరిధాను భుజంగమ సార్వభౌమునిన్ ॥ 46
- గీ॥ వారియిద్దఱి నడుమ నవార్యమాణ, బాలభానుప్రభాసముద్భాసమాన ।
కాంతిసంతాన సంతతా గమ్యమాన, భాసురాంగవితాన, సుభద్రగనియె ॥ 46
- సీ॥ వదనవారిజమువై వ్రాలనూహించువై ఖరిఁ జలన్భృమరకోత్కరమువెలయ ।
అవయవకాంతి యాచ్ఛార్ధమైచేరిన పగిదిభూషాపరంపరలుమెఱయ ।
ఎల్లెడనమృతంబు వెల్లిగావిరిసినకిరణి కటాక్షవీక్షలు వ్రెసంగ ।
సౌందర్యభునతర స్పర్ధబంధీకృతంబైన రీతినికేలియజ్జమమర ॥
- గీ॥ తరుణకరపల్ల వాంగుళి తాడ్యమాన, మాననీయవిపంచికామంజునాద ।
సాదరామోదయైయున్న జలదనద్గ, పద్మలోచనంగనియె సుభద్రనపుడు ॥ 47
- క॥ హరివామపార్శ్వమున, నుస్థిర రవికోటిప్రభావిశేషదురనలో ।
కర్మరథన మహాసుదర్శన, మురుభక్తింగనియె మునికులోత్తముండచేటన్ ॥ 47
- వ॥ ఇట్లుగాంచి, బహుప్రకారంబులవినుతించి, 47
- క॥ వెండియును కండుమునిమార్కంజేయేళాది శంభుగణమును విమలా ।
చండాకృతి ముఖ్యాఖిల చండితతిఁగాంచెనపుడు సమ్యగ్భక్తిన్ ॥ 47

మ॥ పరమర్షి ప్రవరుండు భక్తివిదయ భ్రాజిష్ఠుడైకొల్పెడు,
 ర్భరకారుణ్య ధురీణుడానవతమోబాలార్కు, శ్రీవైష్ణవైశ్వానర !
 త్కర చూడామణి శత్రువేత్ర సముదగ్రప్రస్ఫురదబాహు శ్రీ,
 హరిసేనాశతి సుగ్రసేను పరమాహ్లాదంబు సంధిల్లగన్ ॥ 474

సీ॥ కమనీయముఖ్యు రుక్మాండంబు తుండంబు, చటులపక్షవిభూతి సామగ్ని
 ఆవృతయాజమామోదంబు నాదంబు, బలమధర్వకుల ప్రభావిఫలము ।
 బహువిధచ్ఛందోను బద్ధంబుస్కంధంబు, విపులనానాయజ్ఞ విధులస్త్రాపు ।
 భూరివర్ణక్రమంబులు విక్రమంబులు పుచ్ఛంబు కల్పసంపూర్ణ తాచ్ఛ ॥

గీ॥ మగుచుండెలువైంద ఛందోమయత్వమంది, యిందిరాస్రాణవల్లభ మందురాంతః
 రమున ననురలవై కాలుద్రవ్వచున్న, పన్నగారాతిఁగొలిచె నప్పరమమాని ॥ 475

చ॥ అనఘచరిత్రుడమ్ముని కులాగ్రణి యగ్రపథంబునందుఁగ
 న్నొనె ఘనమార్గ మెల్లనతి కోమలపత్రవిచిత్ర శాఖలన్ ।
 పనుపడఁ గప్పిశ్రీవిభుని మారటమూర్తియనన్ మహాఘనా
 టనపటువైన యక్షయవట షీతిజాతశిఖావతంసమున్ ॥ 476

సీ॥ తర్కలిపోవకయున్నతననీడదు స్వజ, బ్రహ్మహత్యాకోటిఁ బారఁదగులఁ ।
 తరుణత్వరమ్యమాతనదళంబు కిశోర, పద్మనాభుననుంగు బొన్నుకాఁగ ।
 దృఢగతిన్ దనమహాదీర్ఘ శాఖాగ్రజా, గ్రద్విటపాలిదిక్పాలిఁ గడవ ।
 స్థూలనిరంతరాభీలమా తనశిఖా, మూలజాలంబు పాతాళమంట ॥

గీ॥ సిరులశ్రీపూరుషోత్తమ ష్టేత్రసీమ, తాండ్రవిక్రము నపరావతారమనఁగ ।
 భువనవిఖ్యాతిఁగాంచిసంపూర్ణ మహిమ, నలరునక్షయవటభూరుహంబుగొలిచి ॥ 477

వ॥ ష్టేత్రరాజంబు నివాసంబుచేసి నారాయణమంత్ర జపపరుండై కొంత
 కాలంబునకు మోక్షసామ్రాజ్య సింహాస నాధ్యక్షుండయ్యె ॥ 478

చ॥ కలువవినాశ కారియగు కండుమునీంద్రు చరిత్రమున్ విని
 ర్గులమహిమాభిరామ యగుమారిషజన్మము విన్నఁగోరికత్ ।
 దలకొనిచెందు సత్ఫలవితానములూనము గాకయంచును
 త్కలికదర్పఁజెప్పి గుణధాముండు సోముండువారి కిట్లనున్ ॥ 479

క॥ ఇల్లలనలొల్లి యొకభూ, వల్లభునతిభర్త బాలవయసునఁ దెగిపోఁ ।
 దల్లడిలి బాలవైధ, ప్రియల్లోలనిమగ్నయగుచు నురుదుఃఖమునన్ ॥ 480

ఉ॥ పంకజనాభ భక్త పరిపాలన లాభు విభాసిశంఖచ
 క్రాంకితాబాహు నీరదనిభాంచితదేహు సభక్తియుక్తి హృ

త్వంకజవీధినిల్పి వనితామణిపూజ యొనర్చికొల్పెజ్ఞా
నాంకురితాత్మయై తదజహ్నునభక్తికి మెచ్చిగ్రక్కునన్ ||

48

సీ॥ మెఱుగురేయెండ సోదరము మేలిమిపైఁడి, జలసోనసపుశాలతళుకుఁజూపఁ |
కార్కొగుల్నిగనిగల్కాదను, నునుమేని, చాయలెల్లడలకుఁ జోకోళిప |
నిడుడకేట్టోయిఁబూనిన సంకుచుట్టువాల్, డాలిరువంక బేరేలుదొక్క |
తెలిదామరలమించుఁ దలవంచుకొనఁజేయు, మెఱుగుకన్ బెళకులు సిరులనీన |

గీ॥ గొనబుసాములగములతోఁగూడియెదకు, తగినసామై నకలుములముగుడబెళకఁ
కలికిచూపులు చదలమేల్కట్టుగట్ట, కాంతముందరనిలిచి శ్రీకాంతుండపుడు || 48

చ॥ నిరుపమపుణ్యశీలగుణ నీవైనరించిన భక్తికిప్పునే
వరదుండనై వరంబొసఁగవచ్చితి వేడుమటన్నమొక్కియ
త్తరుణియుఁగేలు మోడ్చి యను దైత్యహారా! విధవాత్వదుఃఖదు
స్థరజలరాశిమగ్ననయి తావకపాదము లాశ్రయించితిన్ ||

48

గీ॥ బాలవైధవ్యదుఃఖసంప్రాప్తపుత్ర, హీననిర్భాగ్య యిట్టి నాకిందిరేశ |
జన్మజన్మంబులం దతిశ్లాఘ్యులైన, పతులనిమ్ము లసత్కృపాపాటవమున || 48

ఉ॥ ఓకరిరాజరక్షక ! అయోనిజనై శుభలక్షణాంగినై
శ్రీకరరూప సంపదలచెన్నవహింపుచు ప్రాజ్ఞనై గుణా |
స్తోకసుపుత్రలాభమువసుంధరవెంపు వహించఁగాంచనీ
వే కృప నీవరంబనుచు వేడిన శ్రీవరుడాదరంబునన్ ||

48

సీ॥ ఇందివరేక్షణ యింకొక్క జన్మంబు, నందప్రఖ్యాతు లుదారకర్కు |
లధితపోషలులగుదురు పతులుప, దుండ్రు పుత్రకుండు బంధురయశుండు |
ధీరాత్ముండుప్రజాపతిగుణాభిరాముండు, గలుగునీకిపుడార్థ దలచినటుల |
అన్నియుఁగల్గు నీ యాత్మజుండునశేష, వంశకర్తృత్వ సద్వైభవంబు ||

గీ॥ నందుఁ దత్సంతతియెనింగునఖిలజగతి, నందఱికిఁ బ్రీతికారిణివగుచు నెపుడు |
నీవు పుణ్యస్వరూపివై నెగడెదనుచు, దనుజమర్దనుడవ్వడంతర్థినొందె ||

48

క॥ అమ్మానినీలలామం, బిమ్మారిష దీనిమీరలిందఱునుప యా |
మమ్మయి ప్రజలసృజింపుడు, సమృతమిది ద్రుహిణునకు నిజంబుగననినన్ || 48

ఉ॥ సోమునిమాటగైకొని విశుద్ధగుణాన్వితమారిష ప్రచే
తోమహిమాభిధాములుప దుండ్రునుబెండిలియాడి ప్రేమన |
క్రామినియందు దక్షునుతుఁగాంచితండు ప్రజాపతిత్వను |
శ్రీమహనీయుండై మది సృజించెవిచిత్ర తస్మష్టిజాలమున్ ||

48

|| ఇట్లు అచరంబులును, చరంబులును, ద్విపదంబులును, మత్స్యకంబులును, ననేక ప్రాణిజాతంబుల మానసంబున సృజించిచూచి, చరచాక్షరంబుల మఱియు మానసంబున పంచాశత్కన్యకల సృజించి చరచాక్షరంబుల పద్మంధ్రస్థ కశ్యపునకు బదమువ్వర, చంద్రునకు నిడువడి యేడ్వనిచ్చి, దాని యంధ దేవదైత్య నానాగణంబులును, గో, ఖగ, గంధర్వాప్సర్యో, విశంబులును, దానవాదులునుంబుట్టిరి. అదిమొదలు శ్రీ పురుష సమాగమంబు బ్రజలు పుట్టిరి. తపోనిష్ఠా గరిష్ఠులగు పూర్వులకు సంకల్పంబున సృష్టంబు బ్రజలు పుట్టుదురనిన శ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుండిట్లనియె.

|| ధాతయంగుప్తమునబుట్టెదత్తుండనుచు, జెప్పదురు మీరతండు ప్రచేతనంబు బుత్తుండనిచెప్పితిరి జగత్పూజ్యనాకు, సంశయంబయ్యె దెలుపుడిచింపెట్ల ||

|| సోమునికి బుత్రి కాసుతు, డామహితాత్మకుడు దత్తుడాతఁడెమరలన్ |
సోమునికిమామయయ్యె, మహామహిమా తెలుపుదీని నాద్యంతంబున్ || 491

|| అనివిన్నవించిన యమ్మునితో శ్రీపరాశరుండిట్లను బ్రస్ఫుటముగ |
భూతకోటులయందు పుట్టువులును, నిరోధములును నిత్యముల్ విమలచరిత |
ప్రవిమలజ్ఞాన సంపన్నులౌ ఋషివరు లీయర్థమున సంశయింపరెపుడు |
ప్రతియుగంబునయందు బ్రభవించుచునిరోధ మొందుచుదత్తుదులుందురెందు ||

|| జ్యేష్ఠకానిష్ఠ్యములులేవు చర్చనేయ, వారలకు భూరితపమునవార్యమాణ |
సారదివ్యప్రభావముల్ కారణమ్ము, లనినమైత్రేయుండిట్లనునాదరమున || 492

|| సురపన్నగ గంధర్వా, సురతతియుత్పత్తిమాకు సురుచిరపరమా |
దరముననెఱిగింపుముముని, పరయనుటయు నమ్మునిప్రవరుండిట్లనియెన్ || 493

|| కమలజనాజ్ఞ దత్తుండతి కౌశలమొప్పగదేవదానవా
ద్యమిత సమస్తభూతముల నాత్మసృజింప నవన్నియున్ యథా |
క్రమామున వృద్ధిబొందక నిరర్థములై చనఁజింతనొంది ది
వ్యమహిమ మైధునక్రియప్రజాళిసృజింపంగ నిశ్చితాత్ముడై || 494

|| వీరఁబడనెడు ప్రజాపతి, గారాబు తనూజ పుణ్యకలిత నశిక్నిం |
గోరిక పెండిలిమై కడుకూరిమి నతఁడై దువేల కొడుకులఁగాంచెన్ || 495

|| వారలకడకల్లనఁ జని, నారదుండిట్లనియె ప్రియము నయమునఁగదురక |
మీరలుప్రజలసృజించెడి, వారా, కడగనరు వెట్టివారలు తలపన్ || 496

|| భువికడ యేమిగంటిరి, సభోవివరంబదియెంత దిక్కులె
ట్టివి యడుగెంత యన్నియు కడిందియెఱుంగఁగ మీరలందఱున్ |

- జవమునఁబోయి వీనికడ చక్కగఁగాంచి, యనంతరంబ స్రా
భవముదల్పగాఁ బ్రజలఁబన్నడఁగాంచుడు పొండునావుడున్ || 48'
- క॥ హర్యశ్వనాములాగుణ, ధుర్యులు నలుదిక్కులకును దోడ్తోపారాన్ || 49'
- పర్యమెఱుంగక పోయి, యవార్యతనందడగిరభివాహినులగతిన్ || 49'
- క॥ అందఱు జనినఁ బ్రచేతో, నందనుఁ డప్పటియునుతుల నయగుణతేజ |
స్సందీప్తులగనె పరమా, నందుల వెయ్యంటివీరణతనుజయందున్ || 49'
- ఉ॥ అప్పటివచ్చి దేవముని యా శబలాశ్వులఁజూచి యిట్లనున్
తప్పక యన్నలేగిన పథంబున మీరును బోయివారి లా |
గవ్వుడుగాంచి భూమికడ యారసివచ్చి ప్రజన్ సృజించుడే
చొప్పననన్న నన్నల, వసుంధరఁ జూడఁగఁబోయి రందఱున్ || 500
- అ॥ వె॥ పోయి జలధిసొచ్చి పోయిననదులట్ల, తిరుగరై రి యెపుడుధరణియందు |
భ్రాతలరుగవెదుక పనివడిపోయిన, వారు మరలరారు వారియట్లు || 501
- ఉ॥ నందనులిట్లు క్రమరవినాశమునందుటచూచి మారిషా
నందనుఁడంతయున్ గనలి నారదు శాపమహాబ్ధిముంచి వెం |
పొంద నశిక్నియందుగనె నుగ్గులులన్ దగ నర్వదింటి న |
య్యిందు నిభాననామణులనిచ్చె బ్రసిద్ధులకున్ గ్రమంబునన్ || 502
- వ॥ ధర్మనకుం బదుండ్రను, కశ్యపునకున్ పదమువ్వరను, చంద్రునకు నిర్వదేడ్డు
రను, అరిష్టనేమికి నలువురను, బహుపుత్రునకు నిద్దఱను అంగిరునకు నిద్దఱను,
కృతాశ్వునకు నిద్దఱను, నిచ్చెనందు ధర్మనిపక్షులు, అరుంధతి వసువు, జామి,
లంబ, భాను, మరుత్వతి, సంకల్ప, ముహూర్త, సాధ్య, విశ్వ, అనుష్ఠదుండ్రు,
అందు విశ్వకు విశ్వదేవతలు, సాధ్యకుసాధ్యులు, అరుంధతికి మరుత్వంతులు,
వసువుకు వసువులు, ముహూర్తకు ముహూర్తజులు, లంబకు ఘోషుండును,
జామికి నాగవిధియు, మరుత్వతికి పృథివి విషయంబైన సర్వంబును, సంకల్పకు
సర్వాత్మకుండైన సంకల్పుండును, జ్యోతికి పురోగములైన యనేక సహస్ర
దేవతులునుం బుట్టిరి. వసుపుత్రులైన యిష్టవసువుల నామంబులంజేప్పెద.
అప, ధ్రువ, సోమ, ధర్మ, అనిల, అనల స్రత్యూష, ప్రభాసులనం బరగుడురు
అందు అవునకు వైతధ్య, శమ, శాంతనయులునుం బుట్టిరి ధ్రువునకు కాలకలన
కారియు భగవంతుండునగు కాలుండుపుట్టె. సోమునకు భగవంతుండైన
వర్చుండు, వర్చునకు వర్చస్వియుంబుట్టిరి. ధర్మనకు మనోహరయందు ప్రవీ
ణుండును, హుతహవ్యండును శిశిరుండును, ప్రాణుండును, వరుణుండునుం బుట్టిరి

శివయందు మనోజన్మండును, అవిజ్ఞాతగతియునుంబుట్టిరి. అనలునకు కుమారుండు శరస్తంబంబునఁ బుట్టె. అతనికి శాఖ, విశాఖ మేష వృష్టజులుంబుట్టిరి. అతడు కృత్తికలకు నవత్యుండై కార్తికేయుండనంబరగు. ప్రత్యూషానఁ బుష్పిష్టాన దేవలుండుపుట్టె. దేవలునకు తుమావంతులును, మనీషులును పుత్తు లిరువురు పుట్టిరి.

॥ సల్లలితగుణ బృహస్పతి, చెల్లెలు యోగప్రసిద్ధ చిరకాలము తా ।
నిల్లోకమెల్లదిరిగెన, ముల్లసిత బ్రహ్మచర్య యోగమువెలయన్ ॥ 504

॥ అక్కంత అష్టమవనువగు ప్రభావనువునకు భార్యయ్యె. వారిద్దఁక ప్రజాపతియు, దేవనర్ధకియునైన విశ్వకర్మపుట్టె. అతని శిల్పనైపుణంబుననా దేవసంఘంబునకు దివ్యవిమాన దివ్యభూషణాదులు కలిగె. మనుష్యులును అతని శిల్పంబునన నుపజీవించురు. అజ, ఏకపాప అహిర్బుధ్న, త్వష్ట, రుద్రులన నతనికి పుత్రులుగలిగిరి. త్వష్టకు విశ్వరూపుండను కుమారుండును గలిగె. మరియు హరుండును, బహురూపకుండు, త్ర్యంబకుండు, అపరాజితుండు, వృషాక్షి, శంభుండు, కపర్ది, రైవతుండు, మృగవ్యాధుండు, శర్వుండు, కపాలి, యన నేకాదశ రుద్రులుగల్గిరి. వారలకు శకుండు శ్వేతుండు సమాకూతుండునుగల్గిరి. 505

॥ ఘనతేజోనిధి కశ్యపమునికి భార్య, లనఘ మూర్తులు పదమువ్పరైరి యదితి ।
యాదిగాఁగల వికచపద్మా యతాక్షు, లతులితపతివ్రతాగుణాభ్యధికమతులు ॥ 506

॥ వారలదితియు, దితియు, డనువు, అరిష్ట, సురస, ఖష, సురభి, వినత, తామ్ర, క్రోశ, వశ, ఇల, కద్రు, మునియునన వెలయుదురు ॥ 507

॥ మనువుఁజూతుఁడై యుండమహితమతులు, భూనుతఖ్యాతిపన్నిద్దరై నతుషితు ।
లదితికడుపుననాదిత్యులనఁగబుట్టి, రనఘవైవస్వతాఖ్య మన్వంతరమున ॥ 508

॥ వారలు విష్ణుండును, శక్రుండును, అర్జునుండును, ధాతయు, త్వష్టయు, పూషయు, వివస్వతుండును, సవిత్రుండును, మిత్రానరుణుండును, అంశుండును, భగుండును, అదితేజుండును, అనుద్వాదశాదిత్యులు. అరిష్టనేమి పత్నులకుఁ బదియాటుగురు తసూజులుదయించిరి. బహుపుత్రునకు విద్యుత్సంజ్ఞగల పుత్రి కటేనలుగురు కలిగిరి. ప్రత్యంగిరునకు ఋక్సంజ్ఞగల బ్రహ్మఋషిన త్రేములు జనించిరి. కృశాశ్వనకుఁ బ్రహరణసంజ్ఞగల పుత్రులుపుట్టిరి. వీరలకుఁ బ్రతియుగ సహస్రాంతంబునందును సూర్యునకుఁ బ్రతిదివసంబునందు నుదయాస్తమయములు కలుగున ట్లుత్పత్తినిరోధంబులు గలుగుచుండు ॥ 509

॥ దితికినికశ్యపమానికి, సుతులిద్దఱుగలిగి రధికశూరులుసమిదా ।
ర్జితుండుహిరణ్యాక్షుండును, క్రతుభుద్వైత్రుండు హిరణ్యకశిపుండనఁగన్ ॥ 510

- గీ॥ సింహికాభిధాన చలయలువారికి వెలదియొకతెగలిగి విప్రచిత్తి ।
యనెడిదై త్యవతికి వనితగానిచ్చిన ప్రీతినతడుదగ్గఁ బరిగ్రహించె ॥ 4
- వ॥ ఆహిరణ్యకశిపునకు, అనుష్ఠాద, వ్లాద, ప్రహ్లాద, సంహాదులన సలుగురూ పుత్రు
పుట్టిరి. వారిలోన ॥
- క॥ సమదర్శనుడు మహాత్ముం, డమలయశోనిధి గుణాధ్యుడగు ప్రహ్లాదుం ।
డమితైకభక్తి నిలిపెన్, కమలాక్షునియందు నన్యకామరహితుడై ॥ 5
- సీ॥ చల్లనై యుండెనై శ్వానరుడంభోధి, మీఁగాలిబంటియై మీఱదయ్యె ।
శస్త్రాస్త్రజాలముల్ శకలీకృతములయ్యె, విషధరదంష్ట్రైక ల్విఠిగిసోయె ।
పూబంతులై తాకె భూధరఘాతముల్, హంసతులపుపాను పయ్యెధరణి ।
మలయమారుతమయ్యె ప్రళయజంఘానిలం బిభదంతములుపువ్వుపెత్తులదె
- గీ॥ విషము, నుధ, కృత్య, దాసియు వివిధమాయ, లెల్ల మంచుగములునయ్యెనిందిరా
హాయుడలఁచుచునున్న ప్రహ్లాదునకును, తండ్రిఘనఁగోభీషణోద్ధతిఘటించె ॥ 5
- మ॥ అనమైత్రేయుడు కేలుదోయి నిజఘాలాంతంబు నంగూర్చియి
ట్లను నోశక్తికుమార ! పంకజదళాక్షాంఘ్రిద్వ యీచింతనా
భినుతానందను, నందనుం, జనకు డ ప్రేమాత్ముడై యేల యి
ట్లనిమిత్తంబుగనొంచబంచె నిదియాద్యంతంబునుం జెప్పవే ॥ 5
- క॥ అనినఁబరాశరమునియా, ఘనుఁగనియను మునుహిరణ్యకశిపుఁ డుతపమ ।
త్యనుపమగతిమందరనగ, మునఁజేసె దృఢప్రయత్నమున నిశ్చలుడై ॥ 5
- ఉ॥ అక్కజమైనతత్తప ముదగ్రతఁజూప విరించియంచవై
వాక్కలకఠిఁగూడియటుపచ్చి వియచ్చరులెల్లఁ జూడఁగా
రక్కనుడిచ్చఁగోరిన వరంబులొసంగిచనన్ దహోమదం
బెక్కిజగత్రయంబునతఁడేలె సురాసురమర్త్యజైత్తుడై ॥ 5
- సీ॥ ఇంద్రుడై సురకోటిసేలు పావకమూర్తి, యయి కయికోనుకవ్యహవ్యతతుల
దండియై ప్రాణులదండించు కోణేశుడై, యాతుధానుల నాక్రమించు ।
యాదోధినాథుడై యాదోగణమునొంచు, పవనుడై వడకించు భవనచేయఁ
ధనపతియై సర్వధనములుహరియించు, రుద్రుడై ద్రుగనలార్చులు నిగుడ్చు
- గీ॥ తపనుడై దుస్సహోగ్రసంతాపమొనఁగు, సోముడై భూమినించు నుద్దామమహి
మేఘమై వర్షధారాసమృద్ధిఁజూపు, ద్రుహిణవరమత్తుఁడజగద్దోహియసుర
- క॥ సురలెల్లబంట్లుగాన, చ్చురలెల్లంజేటికలుగ నకలధరిత్రీ ।
నరులెల్ల భక్ష్యములుగా, హిరణ్యకశిపుఁ డెల్ల జగములేలె బలియుడై ॥ 5

- మ॥ కనదభ్రంకపరత్న సౌధములలోఁ గాంతాసహస్రంబుతో,
ననిశంబున్ శశికాంతకాంత కలశీహారసంభాని, య ।
త్యమషకోన్దఘ్నార్థితాక్షియుగ కోణాత్మ్యగ్రోచుల్ జగ,
జ్వలనంత్రాసమొనర్ప నేలెనతఁడుచ్చైః కీర్తి లోకంబులన్ ॥ 520
- క॥ పరమతియాప్రహ్లాదుఁడు, పరిపాటింజదివె బాలపాత్యంబులు ని ।
ర్భర హరిభక్తిపరుండై, గురుకులమునదైత్య బాలకులతోఁగూడన్ ॥ 521
- క॥ ఒకనాఁడు గురులతో, న య్యకలంకుఁడుతండ్రి కడకునరిగి తదీయాం ।
ప్రికమలములకెఱగిన యతి, వికచముఖుండగును సుతునివినతున్ బలి ॥ 522
- ఉ॥ పాపఁడనీవు సద్గురుకృపన్ బరిపాటిగ్రహించినట్టి వి,
ద్యాపటిమంబెఱుంగ మదిహర్షముపుట్టె పరించుమయ్య భూ ।
మీపతిసీతిశాస్త్రములమేయము లోగద వానిలోన నీ,
వేపుననే ప్రసంగములు హెచ్చనిమెచ్చెద వందుసారముల్ ॥ 523
- వ॥ అనిన్ ప్రహ్లాదుండిట్లనియె ॥ 524
- గీ॥ అచ్చుతుననాది మధ్యాంతు సజ మహాత్ము, నప్రమేయు, నవృద్ధిక్షయాత్మసర్వ ।
కౌరణములకుసారమాకారణంబు నాత్మనిడి మ్రొక్కికొలుతునిరంతరంబు ॥ 525
- చ॥ అనవినికోపవహ్నినయనాంతముల న్నెడలంగదై త్యుడి
ట్లనుగురుమోము చూచి యథమాధమ విప్ర విపక్షసంస్తుతుల్
తనయునకిట్లుచెప్పితి వుదగ్రమదీయ మహాభుజార్ణవా ।
త్యనుషమశౌర్యసారము నిరర్థముచేసి విమూఢవర్తనన్ ॥ 526
- వ॥ అనిఁ గురుండిట్లనియె ॥ 527
- క॥ కోపింపకు దైత్యేశ్వర, మాపాశముగాఁడు నీకుమారుఁడు ఘనవి ।
ద్యాపాటవకలితునిక్రియ, మాపాశము చదుషఁ డేమిమాయయొతలఁపన్ ॥ 528
- క॥ అవిమర్శనమున శత్రుస్తవకథ సీతనయునకుఁ బ్రధానత్వమునన్ ।
వివరింపలాతివారమె, భవదీయాశ్రితులమింతపని సేయుదుమే ॥ 529
- క॥ మాచెప్పినట్టి చదువుల, రోచకములు నీనుతునకు రుచియింపవు తా ।
వాచోయుక్తిత్వంబున, వాచించున్ బెక్కులైన వాచప్రౌఢుల్ ॥ 530
- వ॥ అనిపలుకు గురునివచనంబులు విని హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదున కిట్లనియె ॥ 531
- క॥ గురువులెఱుంగక యుండన్, పరిపంథి స్తవమునీకుఁ బాత్యముగానె ।
వ్వరుచెప్పిరి చెప్పమునా, కరుదుగ శాసించువారి నందఱుచూడన్ ॥ 532

- వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుండు తండ్రి కిట్లనియె॥ 53
- గీ॥ సకలజంతువులకు శాస్త్రయైపరమాత్మ, విష్ణుఁడెపుడుహృదయ వీధినుండు ।
సతఁడుదప్పజనునికన్యుఁ డెవ్వండుశా, సకుఁడుకలఁడు దైత్యచంద్రచెవును ॥53
- క॥ అనుటయుదైత్యేశ్వరుఁడి, ట్లనువిష్ణుఁడనంగ నెవ్వఁడఖలంబునకే ।
నొనరంగ నీశ్వరుండన్, ననుమిగిలినవాఁడు గలిగినన్ జెప్పమిలన్ ॥ 531
- వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె ॥ 532
- క॥ యోగి ధ్యేయమదృశ్యం, బేగుణనిధిపరమపదము హెచ్చెజగదా ।
భోగం బేవిభుక్తుతిచే, వేగున్ పరమేశుఁడతఁడు విష్ణుఁడు తండ్రి ! ॥ 533
- వ॥ అనిన విని దైత్యేంద్రుం డిట్లనియె ॥ 534
- ఉ॥ ఈవెడమాటలేల పరమేశ్వరుఁడెవ్వఁడు నాకుమిక్కిలీ
భూపలయంబునన్ ముగిసిపోడలపెత్తిన నీకునీశ్వరుం ।
డైవెలుగొందువాఁడు చపలాత్మక యెక్కడనుండువాఁడు వా
చావితథత్వ మేర్పడ నిజంబుగ నాకు నెఱుంగఁ జెప్పరా ॥ 539
- వ॥ అనుటయు ప్రహ్లాదుండు ॥ 540
- ఉ॥ నామదినేల నీతలపునన్ భవనంబుల నిండియుండి ల
క్ష్మీమహిళామనో హరుఁ డమేయుండు సర్వగతుండు నిత్యకృ ।
త్యామిత సర్వచేష్టితములందు నియుక్తులఁ జేయు నిట్టిచో
తామొనరించినామనుట తథ్యమె రాక్షసలోకనాయకా ॥ 541
- వ॥ అనుటయు ॥ 542
- గీ॥ వెడలఁద్రోయుండువీని నివ్వేళగురుని, శిక్ష నికనైన సద్బుద్ధిచేరునేమొ ।
శత్రుపక్ష స్తవంబులు చదువుమనుచు, వీని నెవ్వరో వెఱ్ఱితవ్వించినారు ॥ 543
- క॥ అనునెడదానవ భటుల, య్యనఘునిఁదోడ్కొనుచు గురునియాలయమునకున్ ।
చను దెంచిరచటఁ జదివెన్, వినుతమహామహిమ నిఖిలవిద్యలునరుసన్ ॥ 544
- మ॥ మనుజాశీశ్వరుఁడొక్కనాఁడు సవరత్నస్తంభ శుంభద్విభా
ఘనసౌభాగ్యమునన్ మణిఖదితయోగ్య ప్రస్ఫురత్ప్రీతిపై
ననుభవెందవ్వసియించి కొల్వాసఁగిదివ్యద్రాజనం బొప్పఁగాఁ ।
దనురప్పించి పఠించుశాస్త్ర మడుగన్ దైత్యార్భకుండిట్లనున్ ॥ 545
- క॥ పురుషుండు ప్రకృతియునునీ, చరాచరాత్మక మునై నజగములు నగునే ।
పరమాత్మువలన నాశ్రీ, హరిమాకుఁబ్రసన్న హృదయుఁడయ్యెడుమనీసన్ ॥546

॥ దుష్టువీనిబట్టి ద్రుంపుడు జీవించె, నేనివీనిలన నేమి కలదు ।
అరయగా స్వపక్షహానిక ర్వుత్వంబు, కలనవీడకులము కాల్పంగల ॥ 547

॥ అనియోజ్ఞయిచ్చిన సేనురులునాయుధ, హస్తులై వినిన సక్కుమారులు ।
'డన్త్రంబులందు మీయందును నాయందు, వివరించిచూడ శ్రీకృష్ణునియె
సీసత్యమున మూరలై తిన కైదుపుల్, ననుసోకకుండెడు మనిషవారు ।
నానాస్త్రములనొంప మేనింతయును నొవ్వ, కంతకంతకుఁ దేజ మధికమైన ॥

॥ రాక్షసాధీశ్వరుండు పుత్రకునిజూచి, యోరి దుర్బుద్ధికాన ! నీ యోజనాను ।
మభయమిచ్చెదనీకు నిరర్థకంబు, చావనేటికి రిపుకథల్ పోవనిమ్ము ॥ 548

॥ అనినప్రహ్లాదుఁ డిట్లనియె ॥ 549

॥ సకలభయాపహారియగు చక్రి మనంబుననున్నవాఁడు నా,
కొకభయమైనలేదు భయమొందినచో సభయంబుగాక యూ ।
రక యభయంబొసంగుట నిరర్థక మింతియెకాదు సర్వభా,
ధకభవమండలీ భయముతప్పను దండ్రి ! హరింపలంచినన్ ॥ 550

॥ అనుటయు ॥ 551

॥ రక్షోనాథుండు తక్షకప్రభృతి దుర్దాంతాహులంజూచి రూ,
తూక్షీతూతతి నిష్పలొల్కనను, నీ యజ్ఞన్ దురాచారు శ ।
త్రుజ్జేమంకరు నందనుండనక మీదుర్వారదంష్ట్రావిష,
ప్రజ్జేపంబున నీటుచేయుడన నుగ్ర క్రూరరూపంబులన్ ॥ 552

॥ భుగభుగఘన్విషాగులు సభోవివరంబుననిండ పూతృతి
ప్రగుణమరుత్పరంపరత రాయిడివారిదముల్పులింప తీ ।
వ్రగతి భుజంగముల్లటవ గ్రక్కున దంష్ట్రలునుగ్గులయ్యె న,
య్యగణితసద్గుణాకరుని యంగముసోకినయంత వింతగన్ ॥ 553

హరిపదాంభోజ చింత దేవారి సూను, డింతయైనను వివరీడ యెఱుంగఁడయ్యె!
అదిగనుంగొని యపుడు సర్వాధినాథు, లనిరి తలవంచుకొని సిగ్గులినుమడింప ॥

తమురయ్యె దంష్ట్రీకలు, రత్నములెల్లంబగిలె రక్తధారలు ఫణసం ।
ఘములందొఱగెన్ హృత్కం, పముపుట్టెన్ మాకునతని పజ్జకుఁబోవన్ ॥ 554

తీవ్రదంష్ట్రలునాటి తదీయచర్మ, మించుకేనియు భేదిలదేమిచెప్ప ।
మాకుచెఱుప, సశక్యమిమాణవకుని, పనుపు మేదైన నింకొక్క పనికిమమ్ము ॥ 555

గర్ధ ॥ అనినన్ రోషాగ్ని కీలవ్యతికర భయదోగ్రాక్షివీతాప్రభావం
బున దిక్కుల్లండ చండాద్భుతరవమెసగన్ బూని దిజ్ఞాగకోటిన్ ।

బనిచెన్ దైత్యేశ్వరుండర్భకునిఁబాడువ శంభదగ్ధతిన్ దగ్ధజంబుల్,
ఘనఘీంకారారవంబగ్గలముగఁజని జాగ్రత్వరంబిట్టముట్టెన్ || 557

సీ॥ కులిశఘోర విషాణకోటి ఘట్టననేలఁ గూలఁగాఁబడఁద్రోసి కుమ్మికుమ్మి |
దండధరోద్దండ దండప్రచండ గుం, డాకాండనిహతుల నలిచినలిచి |
గిరిపాదసదృశ నిష్ఠురపాదతల మహా, ప్రత్యేపములఁద్రొక్కి రాచిరాచి |
సకరకాసార వర్షనిభముక్తాయుక్త, సాంద్రోరువమధువుల్ చల్లిచల్లి ||

గీ॥ నినుత గోవింద చరణారవింద మాక, రంద రసపానహర్ష నిర్భరునినతని |
చెఱుపఁజాలక దంతముల్వీటిగి రక్త, పూరమూరంగ దిగ్గజంబులు దొలంగ|| 558

వ॥ అప్పుడు తండ్రికిఁగొడు కిట్లనియె || 559

ఉ॥ కొమ్ములువీలి దిక్కరటికోటి మందంబటి పోక నాదు స,
త్వమ్మునఁగాదు హైమపరిధాన పదాంబుజ చింతనప్రభా |
పమ్మునఁజమ్ము భక్తజనవత్సలుఁ డంబుజనేత్రుఁడశ్రితా,
ఘమ్ములపమ్ముచేయుట జగమ్ములవంతయె తండ్రి చెప్పమా || 560

వ॥ అని ప్రహ్లాదుండు పలికిన నాడేపించి రక్షివల్లభుండు నిజబలాధ్యక్షులంజూచి
యిట్లనియె || 561

ఉ॥ తీర్చగరాని వైరమిదె తెచ్చె దుర్మాత్ముఁడువీనిఁ గాష్టముల్,
పేర్చిదహింపుఁ డీక్షణమ భీషణరోషమునం దనూనపా |
దర్చులు గీలుకొల్పి యన నప్పడరక్కసులక్కుమారువై,
పేర్చినయల్కనట్ల యతిభీకరవృత్తి నొనర్చి రార్చుచున్ || 562

శా॥ ఆదుర్వారమహాగ్ని కీలములలో సామోదుఁడై యుండి ప్ర,
హ్లాదుండిట్లను దండ్రిజూచి పరికీర్ణాం భోజకాసారమై |
నాదేహంబున కీమహాగ్నిశిఖ లానందంబు నొందించెనా,
శ్రీదేవీపతి మానసాబ్జమున సుశ్రీయుక్తుఁడై యుండుటన్ || 563

క॥ అనునెడదైత్య పురోహితు, లనునయవచనముల విభునిననిరిబౌలుం |
డనుదితవివేకపాకుం, డనుకంఠ్యుఁడుగాక దండనార్హుఁడెతలఁపన్ || 564

క॥ బాల్యమ్ము దుష్టగుణచాం, చల్యైకాస్పదముబుద్ధి జడిచూహిత డా |
ర్బల్యఘనతౌల్యమిది సా, కల్యముగాఁబోక బుద్ధికల్లునె చెపుమా || 565

క॥ హెచ్చగునీకోపంబు, వియచ్చరపతిమీఁదఁ జూపనగు నర్హుఁడే |
యిచ్చిఱుతవానివై నిది, పిచ్చుకపై బ్రహ్మశరము పుఘులవిచారా || 566

- 1 చదివించెద మీబాల్యము, వదులున్ బరిపాటి నగ్నివలనఁగూమారుం ।
వదులుము, మాస్థానమున, నిదియేపదివేలు చనవులిచ్చుట మాకున్ ॥ 567
- 1 వినుముదై తేంద్ర మామాట వినకయితఁడు, శత్రుపక్షంబుఁబట్టిన చంద్రునిన్ ।
నగ్నిముఖముననుగ్ర కృత్యనుసృజింతు, మంతటనడంగునీతని గంతులెల్ల ॥ 568
- 2|| అనిదై తేంద్రునిసమ్మతించి ఘనకీలాభీలవన్యంతరం,
బునఁ బద్మారమణీ మనోహర పదాంభోజద్వయధ్యానసం ।
జనితానంద సుధాబ్ధిమగ్నుడయి రాజత్కాంతితోనున్న యీ,
ఘనునిందోడ్కొని తెచ్చిరింటికి సమగ్రప్రేములై భార్గవుల్ ॥ 569
- 1 గురులుపాతముచెప్పి నిర్భరత స్వప్రయోజనములకుఁ బోవనారాజపుత్రుఁ ।
డాదరమున సహశ్రోతలైన దైత్య, బాలకులఁజేరఁబిలిచి యేర్పడఁగఁబలికె ॥ 570
- 1 వినుఁడు దైత్యునందనులార పరమార్థ, మెఱిఁగింతు నే మీరలితరమైనః ।
దైవంబు నాత్మలోఁదలఁపక శ్రీహరి, గలుపవినాశనుం గొలిచిమనుఁడు ।
జననశ్శామారయావన జరామరణముల్, క్రమమునఁ బ్రాపించు ప్రాణులెల్ల ।
నిది మీరు మేమును నెఱిఁగిన దేకదా, మృతుఁడైనజన్మంబు మీఁదనిజము ॥
- గర్భవాసపునర్జన్మగతులు తొంటి, కైవడి నెగల్గునివియ దుఃఖములుకావె ।
చోద్యమిది దుఃఖశాంతులుసుఖములనుచు, తలఁచుకొందురు మూఢులుతామస
వాతాది నిశ్చలాంగకు, లైతగు వ్యాయామసుఖమునర్థించెడి, రో । [మున ॥
గాతురులు ప్రహరములున్, జూతురుసుఖమనుచునదియు సుఖ మేతలఁపన్ ॥ 572
- అక్కటఘాంసశ్లేష్మా, సృక్కలితంబైన దేహమిదియెక్కడ,న ।
మృక్కాంతిసారభాదిక, మెక్కడనివియెల్లవట్టి యెమ్మెలుతలఁపన్ ॥ 573
- 1 హేయపుతోలు మాంసమును నెమ్ములునెత్తురు చీముమజ్జయున్
స్నాయుపురీషమూత్రములు సంఘముఁగూడిన దేహమిందువై ।
రోయక ప్రేమచేసిన నరుండుమనంబున రోయనేర్పునే
ఈయెడఁగానిపించని యనిష్టమహానరక ప్రపంచమున్ ॥ 574
- ఎన్నియిష్టపదార్థము లిచ్చగించు, నన్నియునువాని హృదయమధ్యముననధిక ।
శోకశంకువులై నాటుఁ జోద్యలీల, నెన్నిచూచినసుఖము లేదెందునైన ॥ 575
- ఏయేపదార్థంబులింటి లోపలనుండు, నవియన్నియును దనయాత్మనుండు ।
ఎచ్చటికైనను నేగిన నాయాశ,దాహలోపకరణంబు తనకుఁజువ్వె ।
జన్మదుఃఖంబుదుస్సహమంత కన్నను, మరణదుఃఖంబతి మాత్రమరయ ।
యమునీయగ్రమునందు యాతనాదుఃఖంబు, గర్భసంక్రమణ దుఃఖంబు,గర్భ ।

గీ॥ వాసదుఃఖంబు చెప్పఁ గావచ్చు నెట్లు, జగముదుఃఖమునుం బయ్యించందమెఱిగి
బహుళదుఃఖాస్పదీభూతభవనముద్ర, తారకునిశ్రీవధూనాధుడలపఁవలయు॥ 57॥

ఉ॥ దేహములందు శాశ్వతుఁడుదేహి, వినుండు కుమారులార ! సం
దేహములేదు, దీనియెడఁ దెల్లముబాల్య జరాదిధర్మముల్ ।
దేహముఁజుట్టిముట్టికొను దేహికిలేవవి మీరు నాత్మన
మోహముమాని దీనివిధముంబెలియం దగునప్రమత్తులై ॥ 57॥

సీ॥ అనువుగాదిపుడు బాల్యావస్థ, మీఁదట, నాచరింతుము యశావనాగమమున ।
యావనోదయమైన నంగీకరింతము, ప్రౌఢనిర్భరవయః పాకమునను ।
ప్రౌఢత్వమైనవార్ధకమునఁ గావించు, మవ్వేళయొక పనియైనలేదు ।
వార్ధకంబైన దుర్వారరుజాదికసంగతి పొంగుడువంగుడగుచు ॥

గీ॥ చిత్తముచలించి పరలోకచింతలేక, తనువుదిగనాడి తీవ్రయాతనలవేఁగి ।
మగుడజన్మించి యారీతిమఱుఁగుగాని, జనుఁడుశ్రేయఃప్రయత్నంబు గనఁగలేడు

క॥ ఆటలబాల్యము, మగునల, కూటమ్ముల యశావనమ్ము, గురుతరరోగ్గ ।
సోఘటనవార్ధకముంజను, చోటేనీ పరము తేరె చూడఁగనైనన్ ॥ 57॥

క॥ కాపునబాల్యమునన, లక్ష్మీననితావిభుని భక్తమిత్రునిముక్తి
శ్రీవిభవదాయిఁ గొలువన్, గావలయున్ననము, మనముగట్టెయ్యుండన్ ॥ 58॥

గీ॥ అఖిలశోభనములె గల్గునాక్షణంబె, వివిధపాపతమో రాశివిరిసిపోవు ।
లేశమైననునలయిక లేదునరుఁడు, హరిదలంపంగ వలయునహర్నిశంబు ॥ 58॥

చ॥ అనయము సర్వభూతగతుఁడై కడునెచ్చెలియైన పద్మజో
చనుపయిబుద్ధిజేర్చి విలసన్నతితో వసియింతురేనిమీ ।
రనుపమలీల క్షేమములనన్నిటఁబాసినుఖో త్రరాకృతిన్
బనుపడుమోక్షలక్ష్మీ సులభస్థితిగాంచెద రశ్రమంబునన్ ॥ 58॥

క॥ పేర్చినతాపత్రయదహ, నార్పులచే వేఁగి శోచ్యులగు ప్రాణులవై ।
నేర్చునెద్వేషింపఁగజగ, దర్శితుఁడగుప్రాజ్ఞుఁడెట్టి యనువుననైనన్ ॥ 58॥

వ॥ కాపున సర్వహానికరంబగు ద్వేషంబు విడిచి జగంబు సర్వభూతమయండగ
శ్రీవిష్ణునిరూపంబని చూడవలయు. మనమందఱము నాసురభావంబు వడఁ
శ్రీకేశవునియందు మనంబుచేర్చి యనలారేందుపవనులచేతను, బర్జన
వరుణ రాక్షస, యక్ష, దైత్య, దాసవౌరగ, కిన్నరులచేతను, మనుష్యపశుసం
ఘంబులచేతను, నాత్మసంభవ దోషంబులచేతను, జ్వరాదిరోగంబులచేతను

ద్వేషేష్వాసూయా మత్సరంబులచేతను, రాగభోభాదులచేతను, కుయ్యంబు
నొందింప శక్యంబుగాని పరమనిర్వాణ సుఖంబు నొందినలయును. అచట
సార వివర్తనంబుల శోషింపక నానచనంబులు చేపట్టి యమ్యతారాభివృద్ధి
సమత్వంబునొందుడు. సమత్వంబున నారాధితుండై లక్ష్మీవల్లభుండు ప్రసన్నుం
డైన నల్పంబులైన ధర్మార్థకామంబులెంత. దుర్లభంబైన మోక్షంబు
కలుగు. కావున సప్రమత్తులై శ్రీపురుషోత్తము నాశ్రయించుడని వైత్య
కుమారుల బోధించు ప్రహ్లాదునిచేష్ట లెఱింగిభయంబున దానపు లావృత్తాం
తంబు హిరణ్యకశిపునకుం జెప్పిన ॥ 584

॥ బాలునిమీఁదరెచ్చి యడబొలలబిల్వఁ గనంపిదైత్యరా
ట్పాలుఁడువల్కువీనిఁగులపాంసనుశాత్రవ పక్షపాతిడు ।
శ్శీలునిఁ జంపఁగావలయు శీఘ్రమ, భోజ్యములందుదుర్దమ
క్ష్యేళముపెట్టి భోజనముసేయఁగఁ బెట్టుఁడువీనికిమ్ములన్ ॥ 585

॥ అని యాజ్ఞాపించిన ॥ 586

॥ సూదగణంబపుఁడప్ర, హ్లాదునకు నిష్పముపెట్ట నతఁడన్నముతో ।
మోదస్థునఁగుడిచిదైత్యని, ఘోదనునిందలఁ పనదియు నులభతనరిగెన్ ॥ 587

॥ దితిజేశ్వరుఁడత్తపురోహితుల స్వేగమునఁబిలిచి హింసింపుఁడు మీ ।
రితనినతిభయదకృత్యా, హతి నుద్ధతినినవారు నతిరోషమునన్ ॥ 588

... ..
... ..

5॥ సురపరివింధి భార్గవులఁజూచి విపక్షసపక్షువీని ను,
ద్ధురతక కృత్యజేసి త్వరతోవధియింపుఁడటన్నవారు న ।
ష్టురుషవరేణ్యుఁడున్నెడకుఁబోయి, నృపాలకుమార మేము మీ,
గురువులమేమిచెప్పినను గోరికనీవును జేయఁగాఁడగున్ ॥ 589

॥ పాపఁడలోకపూజ్యమగు బ్రహ్మకులమ్మునఁబుట్టినావు కౌ,
ర్యాపరమేయ సాహసబలాఘ్యుఁడు తండ్రి, జగంబులేలు నీ ।
వాపగిదిన్ గుణాకరుడవై మముఁబోచెదవంచునున్న సం,
తాపముఁదెచ్చె శాత్రవకథావితథాభినివేశ మింతటన్ ॥ 590

5॥ పరమగురుండు తండ్రియని పల్కుఁగఁ దద్వచనంబు మీరినన్
పరమునిహంబునుంగలదె బాలకయేల కలంక తెచ్చెనీ ।
పరకథమానిమానిత శుభస్థితి నొందు మనఁతుఁడేలయె
వ్వరునికేనేల తండ్రియ, ధ్రువంబగు దైవమెఱుంగ నేర్చినన్ ॥ 591

చ॥ అనవిని సముద్రై పలుకు నయ్యసురేంద్రకుమారుణిట్లు మీ
రనయమునానతిచ్చిన నచోర్థముగాదనవచ్చునయ్య, మ ।
జ్జనకుడు పూజ్యుడౌటనిది సంశయమయ్య, గురూ స్తిమిరరా,
దనుట యెఱుంగనయ్య, విననయ్యభవద్వచ నేరితార్థముల్ ॥ 59

క॥ గురుల్లనలరింతుఁ, దండ్రికిఁ బరిచర్యయొనర్తుఁగాని, భ్రాంతుఁడనై బర ।
ధురధర్మమార్గగమనా తరమేమిటి యుండనెవ్విధంబుననై నన్ ॥ 59

చ॥ భళిభళిమంచివాక్యములె పల్కితి రిప్పుడనంతుఁడేలయం,
చలుగకుఁడయ్య మీకుఁగడునల్పతరంబు వివేక మేమిగాఁ ।
దలఁచివతించినారు వితతశ్రుతిశాస్త్రచయంబనంతయున్,
బలుమఱునయ్యనంతుని ప్రభావములెంచి వచింపదేమొకో ॥ 59

సీ॥ మనసుభేదముమాని వినరయ్యపురుషార్థ సమితియెవ్వరినుండి సంభవించె
ధర్మాదులు మరీచి దక్షాదులెవ్వరి యనుకంపధర్మంబు లభిగమించి ।
రిష్టార్థకామేపు లింద్రాదులెవ్వరి కరుణతత్పూర్తులుగాంచిమిరచి
రసుపమధ్యానయోగాధ్యులై సనకాదు లెవ్వరి నయమోక్షమెఱిగొనిరి.
అట్టిజగదంతరాత్ముడ నంతుఁ డేమిపనికివచ్చునటంచు దుర్భాషలాడ ।
చనునె భార్గవపంశ సంజాతులైన మీకు రాక్షసభావంబుమీఱుచుండ ॥ 59

న॥ అనవినిమండిపడి, పురోహితులిట్లనిరి. 59

గీ॥ మండిపోవకుండ మంటలోవెడలించి తెచ్చుటెల్ల మఱచివెచ్చు వెఱిగి ।
ప్రేతదేవు నిన్ను భీకరకృత్యచే నుక్కడంప నిచటనిక్కుగలడె ॥ 59

వ॥ అనిరాసమయంబున, 59.

సీ॥ అమరవిద్యేషి తీవ్రాటోపమునఁ దమ్ముఁబనుపభార్గవులు తపస్సమృద్ధి,
కృత్యబుట్టించి లాగించిననదినిప్పు లురుల వెన్నిడిగ్రుడ్లు, మెఱగుకోరి ।
లాలోలజిహ్వ ఘోరానలజ్వాల కరాళ విజృంభితాభీలవక్త్ర,
మతిదుస్సహాట్టహా సార్భటులతిమాత్ర తనువును దగపదోద్ధతులనేల ।

గీ॥ పగులదాటించి యార్చుచుఁబారుడెంచి చటులశూలాయుధంబెత్తి జలధిజాన
హాయుఁడలఁచుచునున్న నయ్యసురరాజ తనయువక్షుస్థలంబు క్రోధమునఁబూడిచె

క॥ అప్పుడువజ్ర కఠినమగు నవ్వుణ్ణునితనువు సోకినంతనతుమురై ।
యప్పుడమిరా లెశూలం బప్పనికడుచోద్యమయ్యె ననురులకెల్లన్ ॥ 60

ఉ॥ పాపములేని యప్పరమభాగవతోత్తము పుణ్యచర్యచూ,
పోపక యంపశూలమటులుర్వర వ్రాలకరాళమూర్తి హే ।

- చొప్పెనుమాయకృత్య భయదార్భటి సుగ్రదవాగ్నికీల జా
లాపరిమేయమై గురుల నందఱఁగాల్చి నశించె గ్రక్కునన్ ॥ 601
- 5|| ఇట్లు స్వయంకృతదోషంబున నద్దోషాచర పురోహితులు నిష్కామానులగుట
ఛూచి పరమకృపా విధేయుండై చూడె తేయకుమారుఁడు ॥ 602
- 6|| కృష్ణ ! పద్మనాభకేశవ సర్వభూతాంత రాత్తహరి యనంతవరన్ ।
పుండరీకనయన పురుషోత్తమరమేశ కావుమయ్య వీరిఁగరుణతోడ ॥ 603
- 7|| అరయఁగసర్వభూతము లయందునమత్వము నొందియిందిరా,
వరుడువసించునంచు గరువంబునఁ జూచెదనేని శాస్త్రమై ।
త్కరములమీఁదనైన యనుకంపయెఘానుదునే ని యిప్పుడీ,
సురుచిరమంత్రపావకము సోకక లేతురుగాక మద్దురుల్ ॥ 604
- 8|| అనునెడనందఱు సుఖులై, దనుజపురోహితులులేచి తండ్రిమను మ ।
న్ననచేసి బ్రతుకఁ జేసితి, ఎనుపమకళ్యాణ సిద్ధులగు నీకెపుడుక్ ॥ 605
- 9|| అనిదీవించుచునేగి దైత్యపతికాద్యస్తంబునుం జెప్పనం,
దన్లుఁదావించియనూనరోష ఘటితార్థస్వాంతుండై పల్కె హె ।
చ్చనఁగావచ్చు భళీరయీమహిమ, మంత్రాహాఢిచేనో స్వభా,
వని రూఢిబొ యెఱుంగఁగావలయు నువ్వక్తంబుగాఁ జెప్పురా ॥ 606
- 10|| అనవినితండ్రికిట్లనియె సగ్గుణభూషణుఁడేనయేల యె,
వ్వనివృద్ధయంబునందు నవవారిజలోచనుఁడుండు వాఁడె పా ।
వనుఁడఖిల ప్రభావములు వానికెకల్లు నిదెంతవెంత య
వ్వనదుహవత్రనేత్రుని యవారితభూరితరప్రపత్తికిన్ ॥ 507
- 11|| తంగెటిజున్ను రాధావల్లభుండు, ముకుందుఁడెన్నంగ ముంగొంగుపసిడి,
గాడిగట్టిన దేవగమి పూరుషోత్తముఁ, డురగతల్పుండు గాదెనున్న కొలుచు ।
ముంగిటిపెన్నిధి మురదానవవిధేది, దైత్యారియరచేతి దైవతిమణి,
పెదటిలో సురశాఖ కరిరాజవరదుండు, రతిరాజగురుఁడు నీరాటియమృత ॥
- 12|| మాపదలఁబాప సంపదలందఁజేయ, నఘములడగింపఁ బుణ్యంబులందఁజేయ ।
మోక్ష మొనఁగూర్పభక్తసమూహమునకు, నేడుగడయునుపారియెదై త్యేంద్రవినవే ॥
- 13|| అనినన హంకరించి యభ్రంకషసౌధశిఖరాగ్రంబుననుండి పడఁద్రొబ్బించిన
నబ్బాలుండు శ్రీలనావల్లభునుల్లంబుననిడిపడిన భూతధాత్రి, తూలతల్ప
సమాన్వమై యుండుటం జేసి యవిశీర్ణాస్థిబంధనుండై సుఖంబుననున్న హిరణ్య
కశిపుండు సహస్రమాయాడంబరుండగు శంబరుని తద్వభార్థంబు నియోగించిన

వాఁడును స నేకమాయాజాల వలాహకంబుల ధైర్యసార తిరస్కృత హేమాః
ర్యుండగునప్పురుషవర్మంగప్పిన నప్పతికస్యకోపయంత నంతరంగంబునం ॥ ५
తించుచున్న సమయంబున ॥ 60

చ॥ ప్రళయవిభాకరాయిత విభావదనక్రమా, దివ్యచక్ర మా,
యలజశిమాన్వఁ బంకజదళాక్షుఁడు పంచిన వచ్చి దైత్యహా ।
యలు హరియించిపోవుటయు, నంతకుమారుఁడు శోషిలంగన,
త్యలఘువిశోషణానిలము సంప నిలింపవిరోధి కోగ్నియై ॥ 61

చ॥ విలయవిశోషణ శ్వసనవేగమునం దిను నెల్ల శోషణా,
కులదశనొందకుండ హరిగ్రోత మహాపవనంబు తన్ననో ।
జలజనివాసియై గుణవిశాలుఁడుబాలుఁడు మోదమానుఁడై,
నిలిచినఁజూచి యిట్లనిరి నిర్జరవైరికిఁ దత్పురోహితుల్ ॥ 61

చ॥ నలుకువనొండె బుద్ధి పరిణామముఁజెందెడి నింకదైత్యరా,
ట్టిలక భవత్కుమారకుఁడు దీర్ఘతతోడ త్రివర్గమార్గని ।
శ్చలమతియుక్తి నీచరణసారసముల్బజయించి శత్రుదు,
ర్బలనుతిమాను నెప్పుడు శుభంబగు నీతనిఁ బంపుమిటికిన్ ॥ 61:

క॥ ఔశనసద్వంధార్థ, సమాసమునఁ ద్రివర్గసారమంతయు, గుర్తు ।
భ్యాసమునఁగాంచునితఁడని, యాసుర బాలకుఁడు తాము నతివేగమునన్ ॥ 61:

క॥ ఇంటికి వేడుకతోఁజని, యంటినకలకళలుచెప్పి రాచారుల్లు వె ।
న్వొంట నేనేర్చె, నవిద్యాలుంటాకుండ ర్భకుం డలోలతఁబెరయన్ ॥ 614

గీ॥ మనకుఁ దలయై త్రికొనఁగల్గెననుచుఁ బోయి, గురులుచెప్పిరిదానవేశ్వరునితోడ ।
జాడ్యమెల్లనువిడిచి యాశ్చర్యలీల, నీనుతుఁడు సర్వవిద్యలు నేర్చెననుచు ॥ 615

క॥ మోదమునదైత్యపతి ప్రహ్లాదునిబిలిపించి పాపఁడా, మేధాసం ।
పాదనఁజదివితేవే సం, వాదక్షమమయ్యెనే త్రివర్గము నీకున్ ॥ 616

నీ॥ ధరణీవిభుండుశాత్రవమిత్ర, మధ్యస్థులెడయకుండగ నెట్లునడవవలయు ।
స్వామ్యమాత్యాదులౌ సంతాంగముల నెట్లు, వెంపుదీపింపరక్షింపవలయు ।
సంధ్యాదికంబై సమాధుణ్యా మేరీతి తేట, తెల్లంబుగాఁ దెలియవలయు
ప్రబలసహాయాదిపంచాంగలక్షణంబే, ప్రకారంబున నెఱుంగవలయు ॥

గీ॥ చటులశక్తిత్రయంబెట్లు జరుపవలయు, సామభేదాదులేరీతి నలుపవలయు ।
మూడుసిద్ధులునేగతి చూడవలయు, నుదయములు మూడునేరీతి నొందవలయు॥

|| మఱియుపౌరజాన పదులయందు నెవ్వధంబునం జరియింపవలయు. ఇట్లు పలు
రాజసీతి తంత్రంబెట్లు నడపవలయునని యడిగిన సంత్రీపాదంబులను బ్రహ్మ
మిల్లి ప్రహ్లాదుం డిట్లునియె || 618

|| చెప్పినచదివితినేనిం, దప్పకధర్మార్థ కామములగు చదువుల్ |
చెప్పెడిదేమియవన్నియు, నొప్పవనత్పాయములు సమున్నతి చూడన్ || 619

|| శత్రువులయందు దండంబుమిత్రులందు, సామమునుజేయుమని చెప్పినచెప్ప
జగములన్నియు పద్మలోచనుడె యచట, శత్రుమిత్రకథా ప్రసంగములెల్ల || 620

|| అనఘసీయందు నాయందునన్యులందు, తెలిసిచూచిన శ్రీవిష్ణు దేవుడు
అట్టిచోశత్రుడన మిత్రుడనగనొక్క, డరయగలడెట్టె, వట్టి మరతగాడె || 621

|| ఈవట్టిమాటలెల్లం, బోవిడిచిశుభ ప్రయత్నమున కుద్యుత్తులై |
శ్రీవనితావల్లభపద, సేవనమొనరింపవలయు చేతనులెల్లన్ || 622

|| ఆద్యబుద్ధియబుద్ధి సుమ్మసురనాథ, అదియునజ్ఞాన సంజాతయగునిజంబు |
పుడవిబెలుడుమెరుగుడు పురుగుజూచి, యాత్మలోనదలంచజెయ్యియనుచు || 623

|| కలగ్గొనబంధ మూడ్చగలకర్మము కర్మము, మోక్షలక్ష్మియీ
గలయదివిద్యవిద్య, యటుగాకవృథాశ్రమ కారికర్మము
ట్లవడకున్నవిద్య హృదయంబునఁ జూడగశిల్పవై పుణీ
కలనయటంచు చెప్పదురుగాథ వివేకవిపాక భూషణుల్ || 624

వివవయ్య ప్రణమిల్లి వినుపింతునీకు సారాంశమొక్కటి, భూమియందునుండి
రాజ్యభోగంబుకోరని వాడుకలడె, కోరినగల్గునేభాగ్య రేఖలేక |
ఉద్యమంబులుసిరులొన గూర్చునే భాగ్యకళలేక యదియునుగాకజడులు
అవివేకులునశూరులగువారు భాగ్యంబుకలిమి, రాజ్యైకసుఖములుగాంఁబు || 625

రట్లగుటపుణ్యములుసేయ నలరుసిరులు, సమతనిల్విన నిర్వాణసౌఖ్యమొందు |
నకలభూతమ్ములును పంకజాతనయనుఁ, డనుచుచూడుము మదిలోనదనుజనాథ || 626

ఎప్పుడునీగతిజూచిన, నప్పరమేశుడుప్రసన్నుడగు నీశ్వరుడా |
చొప్పై నయెల్లకడలన్, చిప్పిలుక్లేశంబులెల్ల క్షీణతనొందన్ || 627

అనిననాజ్యసమర్పణాత్యంతదీప్త, వహ్నియునుబోలి దానవేశ్వరుడుమిగుల |
మండిదిగ్గునలేచి యమ్మాణపకుని, గొమ్ముతన్నె మహోదగ్రోషమునను || 628

శ్రమమున విప్రజిత్తిబలిరాహు ముఖాఖిల దైత్యకోటితో
సమరవిరోధి యిట్లును దురాత్ముని వీని మహాభుజంగసా |

శముల నిబద్ధు చేసి రభసంబున సంబుధివై పుండన్న దు
ద్వమభుజసార సాహసధురంధరు లై వడినట్లు చేసినన్ ॥ 728

ఉ॥ అంబుధి మధ్యభాగమున నమ్మహితాత్ముడు వడ్డభూమిచ
క్రంబఖిలంబునున్ దిరిగె కంధిజలంబతివేలమై నమ ।
స్తంభునుముంచె దానిగని దై త్యులతో డనుజేశ్వరుండు లో
మంబునబల్కు నిచ్చపలుఁజంపంగ దుర్భర మెన్ని భంగులన్ ॥ 629

ఉ॥ కొండలు పెక్కు తెచ్చి యతి ఘోర విచారుని వీని కప్పుడు
ద్వండత వేయివర్షము లుదన్వదబంతర సీమ నూర్పులే ।
కుండెడు సంత వీడన శిలోచ్చయ కోటిసహస్రయోజనా
ఖండముగాఁగ గప్పిరవిగాఢని రంకుశవృత్తి రక్కసుల్ ॥ 630

వ॥ ఇట్లు మహర్షి వాంతర్జ్వలంబున సహస్రయోజన విస్తారంబుగా తనపై కొండల
తండంబులు పేర్చిననోర్చి, యర్చిత ప్రభావుండగు నాడింభకుండు మనః పుండ
రీకంబున పుండరీకాక్షుండలంచి యిట్లని నుతించె ॥ 631

గీ॥ పుండరీకాక్ష తేనమో భుజగళయన, పూరుషోత్తమతే నమోఽద్భుతచరిత్ర
సర్వభూతగ, తేనమోజలజనేత్ర చక్రధరహస్త తేనమో జగదధీశ ॥ 632

క॥ బ్రహ్మణ్య దేవునకు గో బ్రాహ్మణహితునకు ప్రపంచపాలునకుఁ బర ।
బ్రహ్మమునకు, దర్శిక్వత జహ్వాగునకు నీకు వినతిచేసెద కృష్ణా ! ॥ 633

చ॥ ఘనత రజోగుణంబున, జగంబు సృజంపుచు సత్త్వయుక్తిపా
లన మొనరించుచున్ విలయ లాలన తామసలీల నొందుచున్ ।
తనరు త్రిమూర్తి వై భవము దాల్చిన నీకు నమస్కరింతునో
వనరుహనాథ భక్తజనవాంఛిత దాన కళాధురంధరా ॥ 634

క॥ దేవాసురాదులును ధర, ణీవారి ప్రముఖ భూతని చయము తన్నా ।
త్రావలియు మహద హంకృతి, భావంబులు నీవ పద్మపత్రదళాక్షా ! ॥ 635

ఉ॥ నీవయె కాలమాత్మయును నీవగుణంబులు నీవ విద్యయున్
నీవ యవిద్య సత్యమును నీతి యసత్య విషామృతంబులున్ ।
నీవ సమస్త కర్మములు నీవ తీదీయఫలప్రభోక్తవున్
నీవ ఫలంబు నీవ ధరణీధర ! సర్వము నీవ చూడఁగన్ ॥ 636

క॥ యోగులు నిను చింతింతురు యాగపరాలు నిను యజింతురనిశము పితృదే ।
వాగణ్య రూపివై యుప యోగింతువు కవ్యహవ్య యోగ్యరసంబుల్ ॥ 637

- క॥ జగమంతయు నీరూపము జగదీశ్వర భూతభేద సముదయములు నీ ।
యగణిత రూపంబులు, నీ దగు రూపంబంతరాత్మ యారసిచూడన్ ॥ 638
- గీ॥ అట్టి సూక్ష్మంతరాత్మకు సధికసూక్ష్మ మగుచుచెలుపైదు నేవరమాన్విరూప ।
మట్టి పురుషోత్తమునకు దివ్యస్వభావ సహితునకు మొక్కిక్కువాడని ప్రబుద్ధుల ॥
- క॥ సర్వాత్మ సర్వశక్తి సర్వజగద్వంద్య సర్వసాక్షి కరుణా ।
ధూర్వహ దురంత పాతక పర్వత నిర్వాపణోగ్రపవి నిను గొలుతు ॥ 640
- సీ॥ వాసుదేవునకు సర్వజ్ఞున కఖిలాతిరిక్తునకఖిల పరిష్కనకును
నామరూపవిహీనునకును న స్తిత్వోపలభ్యున కవతారల లితమహిమ ।
సాలితనిఖిలాత్మభావున కంతరాత్మాకృతినిల్చి శుభాశుభంబు ।
వీక్షించు సర్వైక సాక్షికి ప్రభవిష్ణునకు విష్ణునకును సనాతను ॥
- గీ॥ జగదభిన్నునకును జగదాద్యునకు జగత్ ధ్యేయ రూపునకు నమేయునకును ।
యోగి న్మతునకధ్యయునకు సర్వాధారునకు నొనర్తు వందనంబులేను ॥ 641
- క॥ హరినర్వజగన్మయుండిది పరమాధ్యము దీన భేద ఫణుతులు లేవా ।
హరియే నేనాహరినని యరుదుగ తన్నయత నొంది యతఁడున్నంత ॥ 642
- శా॥ ఆగోవిందుడ యేనటంచు మదిలో సంకించతద్భావ నా
యోగారాధి నకల్మషుండుగఁ, దదీయో దీర్ఘహృత్ప్రీతివై
యోగిధ్యేయుండు చక్రియుండుటయు తద్వృత్తిక్ సమస్తావ నీ
భాగంబెల్ల తలంకె భూమిభృ దకూపారాటవీయు క్తమై ॥ 643
- ఉ॥ బౌరగ సాశముల్ దునిసె, నద్రిపరంపరలెల్ల దూదియై
జారె, కుమారుడంబునిధిచయ్యన నెల్వడివచ్చె తన్ను వెం ।
పారనెటింగె, భూమి యిదెయంచు నెటింగె ననంతగంబ య
స్మిరజనేత్రుని బాగణ నిండు మదిన్ ఘనభక్తి యుక్తుడై ॥ 644
- సీ॥ అక్షర,క్షర, పరమాత్కార, స్థూలసూక్ష్మాకార, వ్యక్త, యవ్యక్తరూప ।
నిరఘనిరంజననిర్గుణాత్మక, గుణాధారగుణస్థితధర్మరూప
అధికకరాళశామ్యాత్మక, సదసదాకార, నిత్యానిత్యగణ్యానిష్ఠ
పంచకనిఖిలప్రపంచాశ్రయ, యనేకయేకరూపసమస్తలోకనాథ ॥
- గీ॥ వాసుదేవ, సమస్తదేవాసురాది, మూలకారణ, సర్వసంపూర్ణ, యస్య ।
మేయశ్రీపురుషోత్తమమీకునెపుడు, వందనంబులొనర్తు భావముచెలంగ ॥ 645
- వ॥ ఇవిధరేబునస్తుతియించిన ॥ 646

సీ॥ అడుగునంటినయేరు నుడువమేలగుపేరు, జడధిల్గొని, బిడారు జరుగువాడు
తళుకుబంగరుచేల, కలుములీ నెడిగొల, తలచజేరెడిలీలగులుగువాడు !
వినుపొద్దుకనుడాలు, తనయంతటిపడాలు, వెనురెక్కలరవాలు దనరువాడు
ఎదకుసావ్యుకండు, మొదటిమాటలపొందు, విదురు గేహమువిందు తెలయువాడు

గీ॥ మెరుపుగలవాడు, చామనమేనివాడు, కరుణగలవాడు, జగములుగాచువాడు
ఘనుడు, శ్రీపుండరీకాక్షుడనఘచరితుఁ, డాసురకుమారు నెదుటబ్రత్యక్షమయ్యె

ఉ॥ శోరకమీరరక్కనుల గొంగమనంబు చెలంగ, ముంగిటన్,

జేరినపెన్ని ధానమనఁ జేరువనిల్చిన మొక్కిధన్యుడై ।

దారకుండింక నీదుభసతారకధీర కటాక్షవీక్షణో,

దారకనత్సుభాప్లవ విధానమునన్ ననుబోనవేయనన్ ॥

64

క॥ మారునితండ్రియు, దైత్యకు మారునివై చూడ్కినిలిపి, మామకవేదాం ।

భోరుహభక్తికి మెచ్చితి కోరుము వరమనిన బాలకుండిట్లనియె ॥

64

గీ॥ ఈశ కర్ణవశంబున నెట్టియోను లందునెందులబుట్టిన నైననాకు ।

మీపదాంభోరుహమ్ముల మీఁదిభక్తినిండి తరుగకయెప్పుడు నుండవలయు ॥

65

క॥ ఇలనవివేకులు విషయం బులవై నొనరించు ప్రేమపురుషోత్తమని ।

స్నెలమిభజియించునాకున్ గలుగంగాఁజేయుమయ్య కారుణ్యమునన్ ॥

65

వ. అనుటయు.

65

ఉ॥ నాపదభక్తియెప్పుడు మనంబుననిండియె యుండు, మీఁదటన్,

చేపడునిట్లనీకు నిదిసిద్ధమువేడు మభీష్టమేసిరుల్ ।

చూప నమోఘదర్శనుడఁజుమ్ము, ననుకొ గని రిత్తప్రాప్తచే,

తోఁపరిమేయసౌఖ్యగతులందక యెందును జంతుసంతతుల్ ॥

65

మ॥ అనినందై త్యకుమారకుండు జగదీశా ! తీవ్రరోషోద్ధతిక్,

మనముప్పొంగఁగఁదామసప్రకృతిమై మాతండ్రినామీఁడఁ జే ।

సినచాపంబులఁ బాపియయ్యె నితనిన్ శ్రీమద్భవత్సత్ప్రసా,

ఘనతీర్థంబుననోలలార్చి ప్రయతుంగావించిరక్షించవే ॥

65

వ॥ అనిన వనజాక్షుండవ్వరంబిచ్చి యింకొకవరంబు వేడుమనిన ప్రహ్లాదుండిల్ల

నియె.

65

క॥ కృతకృత్యుడనై తిన్ భవదతులిత సద్భక్తియుక్తి సచ్యుతయనినన్ ।

చతురత, మద్భక్తి నతుదినతులితని శ్లేయసంబు లందెదవంచున్ ॥

65

చ॥ జలరుహలోచనుండరుగఁ జయ్యననాయనఘండు పోయివెం,
పలవడఁ దండ్రీపాదములక ర్థిలి మ్రొక్కినఁ గౌఁగిలించి యి ।
ఘైలిమి ఘటిల్లఁగాఁ బ్రతికితేయని మూర్ఘము మూరుకొంచు క,
న్నీలఁబ్రమదాశ్రుబిందువులునూల్కొన లాలితుఁ జేసె నందనున్ ॥ 657

వ॥ ఇట్లు పశ్చాత్తాప తప్తుండగు తండ్రీకి గురువులకు శుశ్రూష సేయుచుండె
నంత ॥ 658

సీ॥ జనకుండు దివికిఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత పుత్రకులుపాత్రు
లందఱేఁగల్గిరి యెల్లసంపదలును రాజ్యంబు విడిచి నిర్జలినచిత్తుఁ ।
డై నమదృష్టి పుణ్యాపుణ్యములులేక నారాయణధ్యాన నైపుణమునఁ,
బరమనిర్వాణంబు ప్రాపించె నీపుణ్యచరితంబు పాతకక్షయకరంబు ॥ 659

గీ॥ దర్శపూర్ణిమలందును ద్వాదశులను, వెలయనష్టములందును విన్నవారి ।
నంబుజాక్షుండు ప్రహ్లాదునరసికాచి, నట్లుకాచు నిజంబునయమివరేణ్య ॥ 660

చ॥ ఆ ప్రహ్లాదునకు నాయుష్షచ్చిబి, బాష్కల, విరోచనులనఁ బుత్రులుగలిగిరి.
అరిదువిరోచనునకుబలి, బలికి బాణుండు, మొదలగుపుత్రశతంబుపుట్టె. హిర
ణ్యాక్షునకు జర్ఙ్గుండు, శకుని, భూతసంతాపనుండు, మహానాభుండు, మహా
బాహుండు, కాలనాభుండును ననమహావీరులు పుత్రులుగలిగిరి. దనువునకు
ద్విమూర్ఖుండు, శంకరుండు, అయోముఖుండు, శంకుశిరుండు, శంబరుండు,
ఏశన క్తుండును, మహాబాహుండు, తారకుండు, మహాబలుండు, స్వర్భానుండు
వృషపర్షిండు, పులోముండు, మహాబలుండు విప్రచిత్తియుననఁ బుత్రులుగలిగిరి.
అందుస్వర్భానునకు సుప్రభయు వృషపర్షునకు శర్మిష్ఠయుం బుట్టిరి. ఆ శర్మిష్ఠు
యయాతి గ్రహించుట చెప్పబడియె. వైశ్వానరునకుఁ బులోమయుఁ, గాలిక
యునననిద్రలు కన్యలుపుట్టిరి. వారిని మరీచి పరిగ్రహించె. వారలకుఁజాబో
మకాళికేయులన సరువదివేలు పరమదారుణులైన దానవులుపుట్టిరి. విప్రచిత్తి
సలస్థ సింహాకయందు వ్యనుండును, శల్యుండును, నభుండును, వాతాపియు,
సముచియు, ఇల్వలుండును, ప్రసృముండు, అంధకుండును, సరకుండును,
కాలనాభుండును, స్వర్భానుండును, వక్రయోధియు నన దనువంశవివర్ధనులైన
దానవులుపుట్టిరి. వీరలపుత్రపాత్రు లనేకసహస్రంబులుపుట్టిరి. ప్రహ్లాదునికులం
బున నివాతకవచులుపుట్టిరి. 661

। శుకియు, శ్యేనియుభాసియు, శుచియు, గృధ్రికయును, సుగ్రీవియునుననుకన్యలార్జు
దుదయమొందిరితామ్రయందుదితతేజఁ, డైనకశ్యపమునికిసంయమివరేణ్య ॥ 662

వ॥ అందు శుకివలనశుకంబులును, ఉలూకివలన నుల్లూకంబులును, శ్యేనివలన శ్యేనంబులును, భాసివలన భాసిపక్షులు, గృధ్రివలన గృధ్రంబులును, శుచివలన నుదకపక్షిగణంబులును, సుగ్రీవివలన నశ్వో, స్త్రీ, గర్దభంబులునుంబుటై ॥ 663.

క॥ వినతకునిద్దఱుపుత్రులు, ఘనతేజుండరుణుడనగ గరుడుడనంగా ।
జనియించిరందుగరుడుం, డనివారణపన్నగాశ నాఖ్యంబరఁగెన్ ॥ 664

వ॥ సురసకు అమితౌజస్కంబును, ననే కశిరస్కంబును, ఖేచరంబును, మహాత్మకంబునునగు, సర్పసహస్రంబుపుట్టె. కద్రువకుఁ దేజోబలసంపన్నంబులు, ననేకమస్తకంబులునగు సర్పంబులు సహస్రంబు పుట్టె. నుపద్ధనకు వశవర్తులయ్యె. అందుఁ బ్రధాన సర్పంబులు శేష, వాసుకి, తక్షక, శ్వేత, మహాపద్మ, శంబర, అనృతక, కర్కోటక, ధనంజయులు నాదిగాఁగల విషోల్బణ దండశూకంబులు వెక్కుగలవు, మఱియు సురభివలన స్థలజంబులు, జలజంబులు, దారుణంబులు పిశితాశనంబులునైన పక్షిగణంబులుపుట్టె. ఇలవలన వృక్ష, లతో, తృణజాతులుపుట్టె. ఘవవలన యక్షరక్షోగణంబులుపుట్టె, మునివలననప్సరోగణంబులుపుట్టె, అరిష్టవలన మహానత్వులైన గంధర్వులుపుట్టిరి. స్థావరజంగమంబులైన వీరందఱు కశ్యపదాయాదులనంబరఁగుదురు. ఏతత్పుత్రపౌత్ర పరంపరయ సంఖ్యంబై ప్రవర్తిల్లు. ఇదిస్వారోచిషమన్వంతర సర్గంబు. వైశ్నవతమన్వంతరంబున వరుణయాగంబునందువేల్చు ప్రజాపతికిఁ బ్రజాసర్గంబుకలిగెనని చెప్పంబడు పూర్వసర్గంబున నుపద్ధాఖ్యులగు సప్తర్షుల నిసర్గంబుమానసపుత్రులంగాఁగల్పించి పితామహుండుగంధర్వ, భోగి, దేవ, దాసపులనట్ల కల్పించె ॥

క॥ కొడుకులపనియివిధమునఁ, గడతేరుటచూచి దితియుఁగశ్యపమానిం ।
గడువేడమెచ్చియతఁడో, పడతుకనీయిష్టమేమి పలుకుమనుటయున్ ॥ 666

గీ॥ పాకశాసనువధియించుపాటిపుత్రు, నొసఁగుమనుటయు సతఁడునయ్యుత్పలాక్షి ।
కోరువరమిచ్చిపల్కెనోకీరవాణి ఘనశుచిక్రియ నూరేండ్లుగర్భమీపు ॥ 667

క॥ ధరియించితేని యింద్రుని, బరిమార్పఁగఁ జాలునట్టిపట్టిభవద్భా ।
సురకుక్షిఁబుట్టుననిముని, యరిగెన్ గర్భంబుదాల్చె సతివయుశుచియై ॥ 668

చ॥ అమరవరేణ్యుడింతయు నిజాత్మగతంబునఁగాంచి పోయియా
యమకతిభక్తి సేవ వినయంబునఁజేయుచుఁ గాచియుండఁగాఁ
గ్రమమునఁగించిదూనమయి కాలమువచ్చిననొక్కనాఁడుపా
దములనశౌచమై శయనధామమునం దితి నిద్రపైయినన్ ॥ 669

క॥ అంతరమువేచిపాకని, హంతయుఁదత్తుఁడీ సూక్ష్ముడై చొచ్చినుదు ।
ద్ధాంతపవినేడు గ్గనెలుగ, కాంతాగర్భంబు నటికెఁగడుమొఱుయిడఁగన్ ॥ 670

క॥ మొఱుయిడకు మంచునింద్రుఁడు, దొఱుకొనియొకటొకటి యేడుదునుకలుగననిన్ ।
సటికెనతికోపమునని, ఘరవజ్రప్రహతిమిగులఁ జోద్యముగాఁగన్ ॥ 671

వ॥ ఇట్లు ఏకోసపంచాశత్పండంబులై యింద్రుఁడు “మారోదిహి” అని మాట
మాటికింబలుకుట మారుతులను నామంబుగల తీవ్రవేగ్గులై న దేవతాశాసం
బులై యింద్రునకునహాయులై రనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కెట్లనియె॥

చ॥ మునుపుమహామునుల్ పృథునిముఖ్యునిఁజేసి నమస్తమేదినీ,
వినుతమహాధిరాజ్యపదవి స్థితికై యభిషిక్తుఁజేసిర ।
ట్లనపరమేష్ఠిరాజ్యములు శ్లాఘ్యగతిన్విభజించియిచ్చె శో,
భవకరుడై క్రమంబునఁ గృపన్సురదైత్య భుజంగకోటికిన్ ॥ 672

క॥ తారాశ్రహవిపులకును, సారతపంబులకు యజ్ఞ సముదయమునకున్ ।
భూధిమహాపథులకుగా, సారసభవుఁడ ధివుఁజేసెఁ జంద్రుని నెలమిన్ ॥ 674

నీ॥ రాజులకెల్ల వైశ్రవణుని వరుణుని, జలములకాదిత్య జాలమునకు ।
వీష్ణుని, వసునామవిబుధులకెల్లనుపావకు, సురలకుఁబాకదమను ।
దత్తుఁబ్రజాపతితతికి, ప్రహ్లాదుని దైత్యదానవసముత్సరమునకును ।
యమరాజు పితృకోటి, కైరావణము నశేషగజంబులకు, బక్షిసంఘమునకు ॥

గీ॥ వై నతేయుని, నుచ్చైశ్శ్రీవంబునశ్వములకు, వృషభంబు గోగణంబులకు, భూధి
రములకు హిమాలయంబు, సింహముమృగౌఘములకు, నధిపులఁజేసెనంభోజ

క॥ కపిలునిమునులకు, సర్పాధిపులకు శేషుని, వనస్పతితతికి ప్లతాం । [భవుఁడు ॥
ఘ్రిపమును, నధిపులఁజేసె, న్నిపుఁబుడు పద్మజుఁడునై పుణీ క్రియవెలయన్ ॥ 676

నీ॥ ప్రాగ్దిశయందు వైరాజప్రజాపతి తనయుసుధన్వనిం ధవునిఁజేసె ।
దక్షిణదిశకుఁగర్దమపుత్రకునిశంఖ పదనామధేయుని ప్రభువుఁజేసె ।
ప్రత్యగ్దిశాభూమి రజుసూనుకేతుమం, తుని పాలనక్రియాధుర్యుఁజేసె ।
ఉత్తరదిశకేతు మత్తనూజుహిరణ్య రోమాభిధానుని స్వామిఁజేసె ॥

గీ॥ అంబురుహసూతి వీరిచే నఖిలధరణి, యెపుడుపాలితయగు ధర్మనిపుణుల ।
వీరుభూతభవద్భవ్యవివిధపతులు, శ్రీవిభువిభూతి భూతులూర్జితవివేక ॥ 677

ఉ॥ సారసపత్రలోచనుఁడు సర్వమయుండు తదంశసంభవుల్,
గారెనమస్తపాలన కళామహనీయులు దేవదైత్యమా

ర్యోరగముఖ్యులెల్లను దదున్నతిఁ జెందనివారికెట్లుచే,
కూరెడుశిష్టపాలనము కుత్సిత దుష్టవినాశరూఢియున్ ॥ 678

గీ॥ సృష్టియందుజగము సృజించు స్థితియందుఁ, బ్రోచివిలయకాలమునహరించు ।
చతురులీలరజస్వత్సంబుతమమును, నాశ్రయించిపంకజాత్ముడెపుడు ॥ 679

క॥ నాలుగురూపుల సృష్టియు, నాలుగురూపులను స్థితియునాలుగురూపుల్ ।
పోలఁగలయముంజేయుచు, నాలుగురూపులను పద్మనయనుండుండున్ ॥ 680

ఉ॥ సారసగర్భుడై ధరఁబ్రజాపతులైన మరీచిముఖ్యులై,
యారయఁగాలమై ఘనచరాచరభూతములై జనార్దనుం ।
ఊరహినాల్గురూపముల నెఱుఁగజోగుణలిప్తతన్ సువి,
స్తారముగాసృజించు వివిధక్రియమైన జగంబిదంతయున్ ॥ 681

గీ॥ విష్ణుడై, మనురూపియై, వితతమైన కాలమై, సర్వభూతసంఘాతచిత్త ।
సంస్థితుండయి, రక్షించునత్వనియతి, యెనరజగమెల్ల శ్రీపురుషోత్తముండు ॥

ఉ॥ రూపర, సంతకాలమునరుద్రుఁడు తానయి యంతకాగ్నియు,
ఖ్యాపరిమేయరూపధరుడై దురతిక్రమకాలదూపుడై ।
వ్యాపితసర్వభూతగణుడై జగవంతయుఁడ్రుంచు చుండు ల,
క్షీణతితామసప్రకృతిమించఁగ నెంచగని తెఱంగునన్ ॥ 683

వ॥ ఇట్లు జగత్సృష్టిహేతువులైన బ్రహ్మయు, మరీచ్యాదులు, కాలంబు, స్థూల
జంతువులును, జగత్స్థితిహేతువులైన విష్ణువు, మన్వాదులు, కాలంబు, సర్వజంతు
వులును, జగత్ప్రళయ హేతువులైన రుద్రుడును, అగ్న్యంతకాదులును, కాలం
బును, సర్వజంతువులును, జనార్దనుని విభూతులుగా నెఱుంగుము. హరికింగాక
సృష్ట్యాది సామర్థ్యం బొరులకుంగలుగునే? సృష్టి స్థితిలయంబు లొనర్చునవి రజ
స్వత్వ, తమోయుక్తంబులగు హరిశరీరంబులు గానెఱుంగుము. జగత్సృష్టయు,
జగద్రక్షకుండును, జగద్భక్షకుండును, జనార్దనుండు గానెఱుంగుము. సర్వస్థిత్వంత
కాలంబులందు గుణప్రవర్తననతండు మూఁడుప్రకారంబుల వర్తించు. అగు
ణంబై, అనౌపమ్యంబై, జ్ఞానమయంబై, స్వయంవేద్యంబై, అధికంబై, జనార్ద
నుని పరమపదంబు నెఱుంగుచుండు. అస్పరమాత్మ స్వరూపంబును, నాల్గు
తెఱంగుల వర్తించుననిన శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె॥ 684

క॥ పరమపదాఖ్యము బ్రహ్మ, స్వరూపమూర్జిత మధికము జ్ఞానమయము మీ ।
రరయ చతుర్విధమంటిరి, యెఱిగింపుడు తత్కమము మునీంద్రాయనుడున్ ॥

గీ॥ సర్వవస్తువులందును జగ్గునేయ, కరణ మదిసాధనంబుండు కాంతీతంబు ।
వస్తువది సాధ్యమందు భూవలయమునను, దెలిసిచూచి విభాగకర్తలుమునీంద్రా॥

క॥ వేమఱు యోగికిఁ బ్రాణ, యామాద్యముసాధనము సమంచితసాధ్యం ।
బైఁ ఘించు బ్రహ్మమదిగని, తా, మరలఁడు, భవమునకు నుదారస్థాన్తిన్ ॥

ఉ॥ వెంబడి యోగిముఖ్యులకు వేగమ ముక్తియొసంగుసాధనా
లంబనమైన జ్ఞానమది లక్షణమొప్పుగ జ్ఞానమైన బ్ర ।
హ్మంబున కొక్కయంశము సమంచిత బోధనిధానసావధా
నంబయి యొప్పుమానసమునం దలపోయుము నిశ్చితస్థితిన్ ॥ 688

గీ॥ యోగిజనము లతిక్లేశమొదవసాధ్య, మైనబ్రహ్మంబు చిత్తంబునందుగూర్చు ।
నట్టి సాధ్యావలంబనంబైన జ్ఞాన, మది ద్వితీయాంశమయ్యె బ్రహ్మంబునకును॥

క॥ సాధనసాధ్యాభేదము, సాధారణభంగియగుచుఁజన, నద్వైత ।
త్వాద్భికమగు జ్ఞానముగన, మాధేయంబై తృతీయమగు సంశయమగున్ ॥ 690

వ॥ ఏతత్ జ్ఞానత్రయ విశేష నిరాకరణద్వారంబున దర్శితాత్మ స్వరూపంబై
నిర్వ్యాపారంబును, అనాభ్యేయంబును, వ్యాప్తిమాత్రంబును, అనౌపమ్యం
బును, ఆత్మసంబోధవిషయంబును, సతామాత్రంబును, అలక్షణంబును
ప్రశాంతంబును, అభయంబును, శుద్ధంబును, దుర్విభావ్యంబును, అనాశ్ర
యంబునునై, జ్ఞానమయుండగు విష్ణుదేవుని జ్ఞానంబు పరమపదంబనంబరంగు.
ఆ జ్ఞాననిరోధంబుచేసి యోగిజనులు అందు లయంబునొంది సంసారంబు
నొందరు. ఈ ప్రకారంబున సమలంబును, నిత్యంబును, వ్యాపకంబును, అక్ష
యంబును, సమస్తాపాయరహితంబును, నైన విష్ణ్వ్యాఖ్య పరమపదంబు పర
బ్రహ్మంబనంబరంగు. పుణ్యాపుణ్యోపరమంబున క్షీణక్షేశుండై యతినిర్మ
లుండై, యోగీశ్వరుండా బ్రహ్మంబుండేరి పునరావృత్తి నొందండు బ్రహ్మం
బునకు మూర్తామూర్తంబులు రెండురూపంబులు. అవి, క్షరాక్షరసంజ్ఞల
సర్వభూతావస్థితంబులునై యుండు. అక్షరంబు బ్రహ్మంబు, క్షరంబు జగంబు.
ఏకదేశస్థితుండైన హతాశనుని జ్యోతి విస్తరిల్లినపగిది పరబ్రహ్మంబుశక్తి
విస్తరిల్లి జగంబయ్యె. 691

సీ॥ విపరింపబ్రహ్మయు విష్ణుండుశివుండు ప్రధానశక్తులు బ్రహ్మతత్వమునకు ।
అంతకుఁ దక్కువ యమరులు దత్తొదు అంతకుఁ దక్కువయంతకన్న ।
దక్కువమనుజులంతకును దక్కువక్రమంబునఁ బశుమృగ పక్షిభోగికులము ।
మేదినివృక్ష గుల్మదులంతకుఁ దక్కువై యుండు నిదిజగంబంతటికిని ॥

గీ॥ శక్తిశ్రీవిష్ణుదేవుండు సకలయోగి, చింతనీయ ప్రభావుండు శ్రీవిభుండు ।
సర్వశక్తిశ్వరుండంబు జాతనేత్రుఁ డన్నిబ్రహ్మాంబుల్గును హరియనియెఱుంగు ।

క॥ వరభూషణాస్త్రరూప, స్ఫురణంబువహించియున్న పురుషాదులన ।
య్యురగేంద్రశాయి నిత్యము, ధరియించుం బ్రాణిచయహితముచేకూర్చున్

వ॥ అనినమైత్రేయుండు శ్రీపరాశరున కిట్లనియె ॥ 69

ఉ॥ నీరజలోచనుండు రమణీయవిభూషణ శస్త్రరూప ధృ
త్పూరుషముఖ్యులన్ మహిమతో ధరియించునటంచు నిట్టమీ ।
రారయనానతిచ్చితిరడంతయు సత్కృపనానతీయవే,
శ్రీరమణీవరాంఘ్రి సరసీరుహపట్నరణాయి తాత్తకా ॥ 69

వ॥ అనినమైత్రేయునకుఁ బరాశరుం డిట్లనియె॥ 69

క॥ సకలజగజ్జీవాకృతి, ప్రకటితరుచిమెఱయుఁ గౌస్తుభము ధరియింతున్ ।
సకలజగద్రక్షకుఁడగు, వికచాంబుజలోచనుండు ప్రవీణతమెఱయన్ ॥ 69

క॥ అమరు ప్రధానము శ్రీ, వత్సమనఁగగదయయ్యె బుద్ధితత్వమువీనిన్ ।
కమలామనోహరుండు, నిత్యముదాల్చు సపరభూరి హర్షముమెఱయన్ ॥ 69

గీ॥ అమరుభూతాదియునునింద్రియాదియుననఁ, గలుగుద్వివిధమహాకారమెఱమితో
నతులశంఖాకృతియును శాశ్వతాకృతియును, దాల్చిభజియించు శ్రీజనార్దనుఁ

చ॥ అమితజవాధరీకృత మహానిలవేగము చంచలస్వరూ, [నెపుడు
పముదురతిక్రమంబునయి భాసిలుచున్నమనంబు చక్రరూ ।
పముధరియించి శ్రీశుకరపద్మమునందు వెలుంగునెప్పుడున్,
స్వమహాఉదీర్ణతా శమితశాస్త్రవభూరితర ప్రతాపమై ॥ 70

గీ॥ పంచవర్ణకుసుమ భాసమానతనుగం, ధాఢ్యయగుచు వైజయంతియనఁగఁ ।
బుష్కరాక్షువక్షుముననుండు నెప్పుడు, భూతపంచకంబు భూసురేంద్ర ॥ 70

క॥ ఇరుదెఱఁగులనింద్రియములు, శరరూపముదాల్చి వినయ సంభృతలీలా ।
స్ఫురణమునఁ గొల్చియుండున్, సరసీరుహపత్రనయను చాతుర్యమునన్ ॥ 70

క॥ ఎందునవిద్యామయతా, మందంబగు ఫలకమును సమంచితమహిమా ।
నందద్విద్యామయమగు, నందకమునుదాల్చు పద్మనాభుండు వేడ్కన్ ॥ 70

వ॥ ఇవిధంబునఁ బురుషప్రధాన, బుద్ధ్యహంకార, భూత, మనస్సర్వేంద్రియ
విద్యా, విద్యలు భూషణాస్త్ర స్వరూపంబులుదాల్చి భగవంతుని భ

యించు. సవికారంబై న ప్రధానంబును బురుషుండును, జగత్తును, విద్యావిద్యలును, సర్వభూతేశ్వరుండై, కాలమయుండై న, హరియంద నిలిచియుండు. భూలోక, భువలోక, సువలోక, మహలోక, జనులోక, తపోలోక, సత్యలోకంబులకు, సత్త్వలోకంబులును, దానయి, కాలాత్మమూర్తియయి, పూర్వలకుం టూర్వంబై, సర్వవిద్యలకు నాధారంబై, దేవ, మానుష, పశ్వాది బహు రూపంబులుదాల్చి, బహు రూపధారియై శ్రీమన్నారాణండు వెలయుచుండు॥

క॥ వేదము లితిహాసంబులు, వేదాంతోక్తులు పురాణవితతులు స్మృతులున్ ।
వాదములు కావ్యగీతము, లాదట శబ్దాత్మకంబైన హరితనువులగున్ ॥ 705

క॥ హరినేను జగములన్నియు, హరి తద్వ్యతిరిక్తమొకటి యరయగలేదం ।
చురుమతి నెవ్వఁడు గను, నప్పురుషుండు ముక్తుడగునధికపూతాత్మకుండై ॥ 706

వ॥ ఇష్టపూజనంబునందు నిది మొదలియంశంబు నీ కెఱింగించితి. శ్రద్ధాపరుండై విను సతండు పుష్కరతీర్థంబుల ద్వాదశాబ్దంబులు, కార్తికపౌర్ణిమాశివ్రతంబు లాచరించిన ఫలంబునొందు. దేవర్షి, ఫిత్త, గంధర్వ, యక్షాదుల సంభవంబువిన్న నిష్టసరంబులు ప్రసంగునని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయనకు నానతిచ్చుటయును॥

శా॥ శంఖేత్యేత్రవిహార, హరికనకస్వచ్ఛభవత్ఫాల్గునీ
ప్రేంఖారోహణధీర, ధీరచితసత్ప్రమానమత్పత్రిరాట్ ।
కంఖాణప్రభుచార, చారణనుతోగ్రవ్యగ్ర చక్రప్రభా
సంఖన్నాసురవార, వారణభయోచ్చైర్యే ఘ జంఝానిలా ॥ 708

క॥ దారూభవదాత్మ తనూ, చారూభవదతులమలయ జద్రవమృదుచ ।
రొచ్చిరూభవదామోద వి, భీరూభవదఖిలలోక పృథుసంశరణా ॥ 709

తోదకము :—

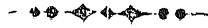
ఫేటక ఘోటక ఫేలనధీరా, హేటక శాటక హరికటిరా ।
కూట నిశాటనిగూహససారా, కాటనపాటనకార్యరిధారా ॥ 710

గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షణలబ్ధకవితత్వతత్వ పవిత్ర వేంకటా మాత్యపుత్రకందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరి చరణార విందవందన పరాయణ కలిసిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబునందు మైత్రేయ మహాముని శ్రీపరాశరునకు మ్రొక్కి ప్రశ్నంబు లడుగుటయు, రాక్షస సత్త్రయాగంబును, వసిష్ఠపరాశర సంవాదంబును, వాసుదేవు నామనిర్వచంబును, ప్రకృతిపురుషేశ్వర కాలస్వరూప కథనంబును, భూత తనూత్త సృష్టిప్రకారంబును, ఇంద్రియసృష్టి ప్రకారంబును, బ్రహ్మాండోత్ప

త్రియు, సప్తావరణ ప్రకారంబును, కాలనిర్ణయంబును, యుగపరిణామంబులును, మన్వంతర ప్రమాణంబులును, నైమిత్తిక ప్రళయ ప్రకారంబులును, నారాయణనామ నిర్వచనంబును, యజ్ఞవరాహావ తారీరిబును, భూస్తుతియు, భూసముద్ధరణంబును, సృష్టిప్రకారంబును, ముఖ్యసర్గాది సవసర్గ ప్రకారంబులును, సకలభూత సంభవంబును, చాతుర్వర్ణ్యోత్పత్తియు, వర్ణాశ్రమంబుల వారుపొందుగతులును, భృగ్వాది సవబ్రహ్మలయుత్పత్తియు, వారలవలనంబు జ్ఞోత్పత్తియు, లక్ష్మీచరిత్రంబును, దుర్వాసునిశాప ప్రకారంబును, సముద్ర మథనంబును, ఐరావతాది సంభవంబును, లక్ష్మీసముత్పత్తియు, ఇంద్రస్తుతియును, ఉత్తానపాదుని చరిత్రంబును, ధ్రువసంతతి క్రమంబును, పృథుచరిత్రంబును, ప్రచేతసులచరిత్రంబును, కండుముని చరిత్రంబును, శ్రీపురుషోత్తమమాహాత్మ్యంబును, మారిషాచరిత్రంబును, దక్షోత్పత్తియు, దక్షకన్యకా సంతాన ప్రకారంబును, రుద్రోత్పత్తియు, ప్రహ్లాదచరిత్రంబును, ప్రహ్లాదసంతతి ప్రకారంబును, మరుత్తులజన్మ ప్రకారంబును ఆధిపత్యకథనంబును, శ్రీహరి గణత్రయంబుదాల్చి సృష్టి, స్థితి, లయంబులు చేయుప్రకారంబు, పరమపదజ్ఞాన చాతుర్విధ్యంబును, ప్రకృతిపురుషాదులు శ్రీహరికి నాయుధభూషణాదులైన ప్రకారంబులును, శ్రీహరి విశ్వరూపంబును సనుకథలంగల ప్రథమాంశమనంబడు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్త.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

—♦♦♦ ద్వితీయాంశము. ♦♦♦—

లావణ్యసుభద్రో,

త్రాలపయోధరసువర్ణ ధరవిహరణకే ।

శీలోల, ప్రావృషణ్ణవ,

నీలాంబుధర స్రకాశనీలాద్రీశా ॥

1

వ॥ అపభరింపుము మైత్రేయమహాముని శ్రీపరాశరున కిట్లనియె.

2

గీ॥ ఘనులుస్వాయంభువుని పుత్రులనుపమాన, ధర్మపరులు, ప్రియవృతోత్తానపాదు ।
లందు, నుత్తానపాదునియస్వయంబు, వింటిని, ప్రియవృతునిజెప్పవేమునీంద్ర ॥

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు పరాశరుం డిట్లనియె॥

4

చ॥ ఘనభుజఃస్పృహవృతుఁడు కర్ణమపుత్రికఁబెండ్లియాడి, య
స్వసరుహనేత్రియందు, బలవంతుల పుత్రకులం, బదుండ్రన ।
త్యనపమతేజలంగనియె, నమహానీయుల నామధేయముల్,
వినుము, మునీంద్రచంద్ర ! కడువేడుకతో ననధానమేర్పడన్ ॥

5

వ॥ అగ్నిధ్రుండును, అగ్నిభాహుండును, నపుష్పంతుండును ద్యుతిమంతుండును,
మేధియు, మేధాతిథియు, హవ్యుండును, సవనుండును, పుత్రుండును, జ్యోతి
ష్మంతుండును, అందు, మేధాగ్నిభాహుపుత్రులు మువ్వరును, జాతిస్తరులై
రాజ్యంబొల్లక, నిర్ముములును, అఫలాకాంతులునై, తపోనిష్ఠులైరి. తక్కిన
యేడ్వరుపుత్రులఁ బ్రియంవదుండు సప్తద్వీపంబులకు నధిపతులఁజేసె. తత్ప్ర
కారంబువినుము. అగ్నిధ్రునకు జంబూద్వీపంబును, మేధాతిథికి ప్లక్షద్వీపం
బును, నపుష్పంతునకు శాల్మలద్వీపంబును, జ్యోతిష్మంతునకు కుశద్వీపంబును,
ద్యుతిమంతునకు క్రౌంచద్వీపంబును, హవ్యునకు శాకద్వీపంబును, సవను

నకు పుష్కరద్వీపంబును ఇచ్చి యభిషిక్తులం జేసె. అందు జంబూవీచే శ్వరుండైన యగ్నిధ్రునకు నాభి, కింపురువ, హరివర్ష, ఇలావృత, రమహిరణ్యత్తు, కుదు, భద్రాశ్వకేతుమాలులను తొమ్మిది పుత్రకులూ ప్రపతిసములుపుట్టిరి. అగ్నిధ్రుండు జంబూద్వీపంబు తొమ్మిదిభాగంబులుగా విజించి నాభియను నగ్రపుత్రునకు దక్షిణంబైన హిమవర్షంబును, కింపురువ నకు హేమకూటంబును, హరివర్షునకు నైషధవర్షంబును, ఇలావృతునకు మేరుచుట్టిన మేరువర్షంబును, రమ్యునకు నిలాచలవర్షంబును, హిరణ్యంతునకు ఉర్రంబైన శ్వేతవర్షంబును, కుదువునకు శృంగవర్షతో తరవర్షంబును, భద్రాశ్వ నకు మేరుపూర్వ వర్షంబును, కేతుమాలునకు గంధమాదనంబును నొసంగె॥

క॥ ఈమాడ్కి నమ్మహీపతి, భూమిభాగముల కాత్మపుత్రులరాజ ।

శ్రీమించఁజేసిసాల గ్రామాశ్రమమునకుఁ దపముగైకొనఁ జనియెన్ ॥

సీ॥ మునికులచంద్ర కింపురువాభిధేయాప్త వర్షంబులందు సర్వసుఖసిద్ధు ।
లప్రయత్నంబున నావిర్భవించు, విపర్యయంబును, జరాభయము మృత్యు ।
భయము నధర్మసంభవమును ధర్మసంభవమునులేదు వీడ్వడగనుత్త ।
మాధవమధ్యమ వ్యవహారములు యుగవ్యాపారములు గల్గవందు నెప్పుడు ॥

గీ॥ దేవలోకనమములై వెలుగొందుచు, భోగభూములగుచు పొగడుగనుచు ।
నధికమహిమవెలయు నయ్యెప్తవర్షంబు, లధివసించుచట నసంఘమతులు ॥

క॥ హిమవర్ష పతికి నాభికి, నమితద్యుతి మేరుదేవి యనుకామినికిన్ ।

కమలాక్ష నిభుండు ఋషభుండు, కుమారుండుడయించె జగముకొనియాడంగన్

వ॥ రుషభుండు తండ్రి పరోక్షంబున హిమవర్షంబునకు రాజై రాజధర్మంబువలబించి, వివిధాధ్వరంబులొనరించె. అతనికి భరతజ్యేష్ఠంబైన పుత్రశతంబుగలిగె. అందు జ్యేష్ఠపుత్రుని భరతు హిమవర్షంబునకు సభిషిక్తునింజేసి రుషభుండు పులహాశ్రమంబునకుఁబోయి, యచ్చట వాస ప్రస్థధర్మంబును దపంబొనర్చుచు యథార్థయజనశీలుండై యోగమార్గంబున సుత్రవలోకగతుడయ్యె ॥

క॥ ధీరుడు భరతుండేలగ, భారతమన ధరణి బేరుపడి హిమవర్షం ।

బారూఢి కెక్కెనతనికి, సూరివరా ! ధార్మికుండు సుమతిజనించెన్ ॥

11

వ॥ సుమతిం బట్టాభిషిక్తుంజేసి భరతుండు సాలగ్రామాశ్రమంబున యోగాభ్యాసరతుండై ప్రాణంబులువిడిచి శ్రేష్ఠంబైన యోగికులంబున విప్రుండై జనియించె. మైత్రేయా ! పదంపడి తచ్చరితంబుచెప్పెద; భరతపుత్రుండైన

నుమతికి తైజసుండు, అతని కింద్రద్యుమ్నుండు, అతనికి పరమేష్ఠి, అతనికి ప్రతిహారుండు, అతనికి ప్రతిహర్త, అతనికి త్వష్ట, అతనికి విరజుండు, అతనికి రజుండు, అతనికి శతేజత్తు, ఆశతజత్తునకు విష్వజ్జ్యోతి ప్రధానులగు పుత్రులు నూర్వుఁజనియించిరి. వారిచే గదాయీ భారతవర్షంబు తొమ్మిదిభేదంబుల నేలంకరింపబడియె. తదన్వయ ప్రసూతులైన మహీపాలకులచేత ఇభ్యాకత మహీమండలం బనుభవించబడియె. వరాహకల్పంబు న నేకసప్తతి, చతుర్వ్యగ పరిమితంబైన, స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నీ స్వాయంభువవర్షంబు ప్రవర్తిల్లే. ఇందుచేత జగంబు పూరితంబయ్యెనని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె॥

॥ స్వామీ! స్వాయంభువన గ్రామితమహీమంబు వింటినంతయుమీఁడన్ ।
భూమండలవిస్తారం బేమాడ్కిన్ బరగుదాని నెఱింగింపఁగదే ॥ 13

॥ సాగరంబులు ద్వీపవర్షములుగిరులు, నదులుకాననములు పట్టణములు ధరణి ।
బరగు వీని ప్రమాణమెప్పగిది, వీని, కేమి యాధారమింతయు నెఱుంగఁజెపును॥

౪॥ అనిన, శ్రీపరాశరుండు ట్లనియె॥ 15

౫॥ ఓమునినాయక! వినుమీ! భూమండలి తెఱఁగు సర్వమును చెప్పఁగవా
గౌఢమాపత్తికైనను రాదీమెయినంతేప ధంగినెఱింగింతుఁడగన్ ॥ 16

౪॥ జంబూష్లక్షీశాల్యల కుశ క్రౌంచ శాకపుష్కరనామంబులం గల సప్త ద్వీపంబులు క్రమంబున, లవణేక్షుసురాసర్పిడధిదుగ్ధ శుద్ధజల సముద్రంబుల చేతం బరివేష్టితంబులై యుండు. ఈసప్తద్వీపంబులకు జంబూద్వీపంబు మధ్యస్థస్థితంబై యుండు. తన్నధ్యంబున నెనుబదినాలుగువేలు యోజనంబులు పొడుపును, పదాఱువేలయోజనంబులు సాతును ముప్పదిరెండువేల యోజనంబుల శిరోవిస్తారంబును, పదాఱువేల యోజనంబుల మూల విస్తారంబును గలిగి భూపద్మంబునకు కర్ణికాకారంబై కనకమయంబైన మేరుపర్వతంబు వెలుంగు॥

సీ॥ హిమగిరి హేమకూటము నిషధమునన మేరుదక్షిణవర్ష మేదినీధ ।
రములు నీలాద్రి శ్వేత మహీధరము శృంగవంతంబునఁగ నువర్ణ శిఖరి ।
ఉత్తరవర్ష భూభృత్తిలకములందు హేమకూటము శ్వేతభూమిధరము ।
లక్షయోజన దైర్ఘ్యలక్షితంబులు తక్కునాలుగు తొంబదివేలుయోజ ।

గీ॥ నముల నిడుపున వెలయు నున్నతియు వెడలుపును సహస్రద్వయమితమై పొల్చు
గిరివరంబుల కాఱింటికిని గణింప, ధీరవర వీనివిధమెల్లఁ దెలిసికొనుము ॥ [వర్ష ।

౪॥ దక్షిణలవణాభిహిమవత్పర్వత మధ్యంబు భారతవర్షంబు, హిమవద్ధేమకూట పర్వత మధ్యంబు కింపురుషవర్షంబు, హేమకూటనిషధ పర్వతమధ్యంబు హరి

వర్షంబు ఈ మూడువర్షంబులు మేరుదక్షిణభాగంబున వర్తిల్లు. ఉత్తరలః
ణాబ్ధి శృంగపర్వత మధ్యంబు కురువర్షంబు శృంగవచ్చేవర్షపర్వత మధ్యంబు
హిరణ్మయవర్షంబు శ్వేతసీల పర్వతమధ్యంబు రమ్యవర్షంబు ఈమూడ
వర్షంబులు మేరువు నుత్తరభాగంబున వర్తిల్లు. ఈవర్షంబు లాటోంటికి తొమ్మిదే
దేసివేల యోజనంబులు ప్రమాణంబు. మేరువునలుచుట్టును తొమ్మిదేసివేల
యోజనంబుల ప్రమాణంబున ఇలావృతవర్షంబు వెలయు. అయ్యిలావృత
వర్షంబునందు మేరువునకు పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తరపార్శ్వంబుల క్రమం
టను మందర గంధమాదన విపులసుపార్శ్వనామంబుల నాలుగు విష్కంభ
పర్వతంబులు యోజనాయుతోచ్ఛితంబులై వెలయు. ఆ గిరులయందు
కేతనరూపంబులై, కదంబజంబూ పిప్పలవట పాదపంబులు ఏకాదశ శతా
యామంబులై వెలుంగు. ఆజంబూవృక్షంబు కారణంబునంగా దే యీద్వీపంబు
జంబూద్వీపం బనంబరఁగె॥ 19

క॥ మునివర ! యాజంబూతరు, ఘనఫలములురాలిపడు, నగంబుపయ్యె, ఘో ।
రనినాదమెనఁగ నెప్పుడు, ననుపమ గజరాజతను సమాకృతులగుచుకా ॥ 20

ప॥ తత్ఫలరసంబు ప్రవహించి జంబూనది యనంబ్రసిద్ధయైన నదియై యిలావృత
వర్షంబునం బ్రవహించె. తద్రసపానంబుచేసిన యిలావృతవాసులకు స్వేద
దౌర్గంధ్య జరాభారేంద్రియక్షయంబులులేవు. తద్రసార్ద్రయైన తీరమృ
త్తిక సుఖవాయువిశోషితయై జాంబూనదాఖ్యంబున సిద్ధభూషణంబైన నువ
ర్ణంబయ్యె. మేరువుతూర్పున భద్రాశ్వవర్షంబును, పశ్చిమంబున కేతుమాల
వర్షంబును వెలయు. ఈయెనిమిదివర్షంబుల నడుమ నిలావృతవర్షంబు వెలయు.
వైత్తరభగంధమాదన, వైభ్రాజ, నందననామంబులం గల వనంబులు మేరు
పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తర పార్శ్వంబులం గ్రమంబుననొప్పు. అట్లక్రమం
బున, అరుణోద మహాభద్ర శిశురోదన మానసంబులను సరోవరంబులు పాలు
చు. మేరువు పూర్వభాగంబున శితాంతచారుకుడ్లు, కురకీ మాల్యవ, వైష్ణవం
కప్రముఖంబులు, కేసరాచలంబులు త్రికూటశేఖర పతంగరుచక నిషఢా
దులు మేరుదక్షిణపార్శ్వంబున కేసరాచలంబులు శిఖివాహవైదూర్య కపిల
గంధమాదన చారుధిప్రముఖంబులు పశ్చిమకేసరాచలంబులు శంఖకూప
కుషభహంసనాగ కోలాంబక ప్రముఖంబులు, ఉత్తర కేసరాచలంబులు
వెలయును ॥ 21

గీ॥ శృంగప పడునాల్లువేలఁచి, నములు నిడువున, కాంచన, నగమృమీఁద ।
పద్మజానిపట్టణంబొప్పు భంగుర, చిరభృతన్మ నువ్వువిభ్రాజయగుచు ॥ 22

క॥ ఆపురియెనిమిది దిక్కుల, దీపితగతివెలయుచుండు, దిక్పతిపురముల్ ।

శ్రీపరిపూర్ణ సువర్ణగృహపరిమిత సకలవైభవాధ్యములగుచున్ ॥ 23

ప॥ సర్వసిజ్ఞాభవజ్జలజ సంభవమై, సభమాక్రమించి భా,

స్వరశశిమండల స్థవనచాతురీచూపి, సురాద్రిమస్తకో ।

పరిపరిపాతజాత ఘనభంగ, యభంగుర, గంగ, భారతీ

శ్వరుపురిచుట్టి దేవమునిసన్నతయై ప్రవహించునిచ్చలున్ ॥ 24

వ॥ ఆగంగ యందునుండి పూర్వాదిచతుర్దిక్కుల యందును గ్రమంబున, సిత, అలకనంద, చక్షువు, భద్రయునను నామంబులుదాల్చి, నాలుగు ప్రకారంబుల జగతికి డిగ్గినముద్రంబుచొచ్చె, తత్ప్రకారంబువినుము. అందు సిత యనుగంగ తూర్పుదిగ్గినగంబులతిక్రమించి భద్రాశ్వవర్షంబుఁజొచ్చి ప్రవహించి పూర్వసాగరంబుచొచ్చె. అలకనంద దక్షిణంబుదిగ్గి శైలముల తిక్రమించి భారతవర్షంబుచొచ్చి సప్తవిధంబుల దక్షిణసాగరంబు చొచ్చె. చక్షువు, పశ్చిమంబునకు డిగ్గి గిరులతిక్రమించి కేతుమాలవర్షంబు చొచ్చి పశ్చిమాగ్రవంబు ప్రవేశించె. భద్రయునుత్తరంబు డిగ్గి గిరులుత్తరించి కురు వర్షంబుచొచ్చి యుత్తరసముద్రంబు ప్రవేశించె. మేరు పూర్వపశ్చాద్భాగంబుల ననిల నిషధాయామంబులై మాల్యవ, గంధమాదన శైలములు వెలయు. తన్మధ్యంబునం గదా మేరునగంబు భూపద్మంబునకుఁ గర్ణికా కృతించరంగ. అప్పద్మంబునకు మర్యాదాశైల బాహ్యభాగంబు భారత, కేతుమాల, భద్రాశ్వ, కురువర్షంబులు పత్రంబులై యొప్పు. జతర, దేవకూటంబులను రెండు పర్వతంబులు దక్షిణోత్తరాయామంబులై నీల, నిషధపర్వత ప్రమాణంబునఁ, బూర్వమర్యాదా పర్వతంబులు వెలయు. గంధమాదన సంజ్ఞంగల రెండుపర్వతంబులు పూర్వపశ్చిమాయామంబులై అశీతినహస్ర యోజన ప్రమాణంబున సముద్రాంతరవ్యవస్థితంబులై దక్షిణ మర్యాదాపర్వతంబులు వెలయు. నిషధ, పారియాత్రంబులను రెండుపర్వతంబులు మేరుపశ్చిమ మర్యాదాపర్వతంబులు, జతరదేవకూట ప్రమాణంబులై వెలయు. త్రిశృంగ జామిధి సంజ్ఞలంగల రెండు పర్వతంబులు గంధమాదనా యామంబులై సముద్రాంతరవ్యవస్థితంబులై యుత్తరమర్యాదా పర్వతంబులు వెలయు. మేరుపునలుదిక్కులం బ్రవహించిన గంగాప్రవాహంబులతోఁ బెరయుకేసర పర్వతంబులతీరమ్యంబులై యొప్పు. ఏతచ్చైచ్చలాంతరద్రోణులు సిద్ధ, చారణ, గంధర్వసేవితంబులై వెలయు. అందులక్షి, విష్ణ్వగ్ని, సత్యాదిదేవతలకు సాయతనంబులు వెక్కులుగలవు ఆద్రోణులయందు మఱియుఁ గానంబులు, పురంబులు వెక్కుగలవు. అందుకిన్నర, గంధర్వ, యక్ష, రక్ష, దానవుల

హర్షిశలంగ్రీడింతురు, ఇవిభూస్వర్గంబులు, ధర్మిష్ఠులకు నివాసంబులగు. పాప
కర్తలకగమ్యంబులైయుండు. 25

క॥ వనజాతపత్రనేత్రుడు, మునివరభద్రాశ్వవర్షమున హయశిరుఁడై!
అనిశంబునుండు నచ్చటి, జనములుఘనభక్తియుక్తినతతముగొలువన్ ॥ 26

చ॥ కమలదళాయతాక్షుఁ డనుకంపదలీర్పగఁ గేతుమాలవ
ర్ణమున వరాహమూర్తియయి రాజిలుఁగూర్చి శరీరధారివి ।
భ్రమగతినుండు నెప్పుడును భారతవర్షమునందు మత్స్యభా
వమున వసించియుండుఁ గురువర్షమునందు మునీంద్రచంద్రమా ॥ 27

ఉ॥ అంతటనిండియుండు కమలాయ తనేత్రుఁడువిశ్వరూపుఁడై
యెంతనిచెప్పుదున్నునికులేశ్వరయీనిఖిల ప్రపంచమున్ ।
వీంతగఁదాల్చి యాత్మయయి విష్ణుఁడధీశ్వరుఁడుండుఁగాన ని
శ్చింతతనింతయుం దెలిసి చిత్తమున న్నెల కొల్పుమెప్పుడున్ ॥ 28

వ॥ ఈనవవర్షంబులందును, ప్రత్యేకంబ కులపర్వతంబు లేడేసికలవు, అందులం
బుట్టిన నదులు శతసంఖ్యంబులు, హిమవద్దక్షిణ మధ్యంబు నవనహస్తయోజన
విస్తారంబైన భారతవర్షంబు స్వర్గాపవర్గకాములకు తిర్వక్తస్థనరకగాములకుఁ
గర్భభూమియైయుండు॥ 29

చ॥ అనఘమహేంద్ర సహ్యామలయంబులు శక్తిమదృక్షవంతముల్ ।
ఘనమగువింధ్యమున్ బఱపుగల్గివెలింగెడి పారియాత్రమున్ ।
పనుపడియుండు నెప్పుడును భారతవర్షమునందు దేవతా ।
జనవినుతోన్నత క్రమవిశాలతన వ్తకులాచలేంద్రముల్ ॥ 30

వ॥ ఈభారతవర్షంబునను, నింద్రద్వీపంబును కసేరుద్వీపంబును, గభస్తిమద్వీ
పంబును, నాగద్వీపంబును, సౌమ్యద్వీపంబును, గాంధర్వద్వీపంబును, వారుణ
ద్వీపంబును, సాగరసంవృతద్వీపంబును ననఁ దొమ్మిదిద్వీపంబులు సహస్ర
యోజన విస్తారంబులైయుండు. అందుఁ దొమ్మిదిదవదగు నీద్వీపంబు సాగర
వేష్టితంబై, దక్షిణోత్తరంబులు సహస్రయోజన విస్తారంబైయుండు. అందుఁ
బూర్వభాగంబునఁ గిరాతులును, బల్లిమభాగంబుగ యవనులును, మధ్య
భాగంబున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులును, స్వప్రతినిరతులై
యుండుదురు. శతద్రు, చంద్రభాగాప్రముఖనదులు హిమవత్పాదసంభ
వంబులు, వేదస్త్రుతిప్రముఖనదులు పారియాత్రోద్భవంబులు సర్వదా సుర
సాదులు వింధ్యనిర్గతంబులు. తాపిత, యోష్ణి, నిర్వింధ్యాదులు ఋషభ

పర్వతసంభవంబులు గోదావరీ, భీమనదీ, కృష్ణవేణ్యాదులు సహ్యాపారాద్వీపములు. త్రిసామా, ఋషికుల్యాదులు మహేంద్రవత్పర్వత సంభవంబులు, కృతమాలా, తామ్రపర్ణిప్రముఖనదులు మలయోద్భవములు. ఋషికూలా, కుమాభ్యాదులు శక్తిమత్పాదసంభవములు. వీనివలన నుపనదులు వెక్కుగలవు. అంతుఁగూరు, సాంచాలాదిమాధ్యదేశజనులును, బూర్వదేశాదినివాసులును, మద్రధామాంబ, పారసీకాదులును, నీనదులజలంబులు ద్రావునుఁ దత్సమీపంబున హృష్టిపుష్టజనాకులులై వసింతురు || 31

చ॥ పరుసకృతంబు త్రేతయును ద్వాపరముం గలి సంజ్ఞితంబులై పరగుయుగంబు లెప్పుడును భారతవర్షమునందగాని, కిం । పురుషముఖాష్టవర్షములఁ బొందవుదాన, తసో, ముఖక్రియల్, పరనుగుఱించి చేయుదురు భారతవర్షమునందు సత్తముల్. 32

వ॥ ద్వీపంబులందు జంబూద్వీపంబు త్తమంబు. దానియందు యజ్ఞపురుషుండైన శ్రీమన్నారాయణుండు పురుషులచేత యజింపఁబడు. సత్పురుషులు పరలోకార్థంబు సత్క్రియలుచేయుదురు. తక్కినద్వీపంబుల నన్యప్రకారంబున భజింతురు. జంబూద్వీపంబునందు భారతవర్షంబు శ్రేష్ఠంబు. ఇదికర్మభూమి. తక్కినవి భోగమూలములు. అనేకజన్తసహస్రంబులకుఁ బుణ్యసంచయంబువలన జంతువు భారతవర్షంబునఁ బురుషుండై జనియించు ఈ యర్థంబు నకు దేవగీతలుకలవు. వాని యర్థంబువినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె. 33

చ॥ అమలతస్వర్గమోక్షముల కాదరునై తగుభారతాఖ్యవ, ర్షమున జనించినట్టి పురుషప్రకరంబతి ధన్యమెట్లనన్ । తమతమ నిత్యకర్మముదాయము తత్ఫలకాంక్షమాని శ్రీ, రమణునిఁ జేర్చి పొందుదురు ప్రస్ఫుటతన్మహనీయధామమున్ ॥ 34

చ॥ తెలియక మోసపోతిమి కదీయత దెచ్చినకర్తమింకినన్, పలుపలుకేల శీఘ్రమున భారతవర్షమునందుఁ బుట్టినే । ర్పలవడభక్తియుక్తి జలజాయతలోచను పాదపద్మముల్ గొలుతుము ముక్తికై తలఁపఁ గొంచెమెతన్మహిత ప్రభావముల్ ॥ 35

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 36

గీ॥ బ్రహ్మవిద్వర నవవర్ష పరిమితంబు, లక్షయోజన విస్తారలక్షితంబు । లై నయాదీవిచుట్టు చోద్యముగనుండు, ఊరనీరధి లక్షయోజనమితంబు ॥ 37

క॥ లక్షద్వయయోజనమిత, లక్షీతమైజలధిఁ జుట్టిప్లక్షద్వీపం ।

బక్షీణవైభవాధ్యజ, సక్షేమదమగుచు వెలయునవ్యప్రతిభన్ ॥

38

వ॥ ప్లక్షద్వీపేశ్వరుండైన మేధాతిథికి శాంతభయుండును, శిశిరుండును, సుఖోదయుండును ఆనందుండును, శివుండును, క్షేమకుండును, ధ్రువుండును, సననేడువుపుత్రులుపుట్టి ప్లక్షద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారివేరన పూర్వవర్షంబు మొదలుకొని ప్రదక్షిణంబుగాఁ గ్రమంబున శాంతభయవర్షంబును, శిశిరవర్షంబును, సుఖోదయవర్షంబును, ఆనందవర్షంబును, శివవర్షంబును, క్షేమకరవర్షంబును, ధ్రువవర్షంబును సననేడువర్షంబులయ్యె. ఈవర్షంబులకు మర్యాదా శైలంబులుగోమేధ, చంద్ర, నారద, దుందుభి సోమిక, సుమనో, వైభాజనామంబులంగలిగి యేడుపర్వతంబులు గలవు. ఈ వర్షాచలంబులయందును వర్షంబులయందును బ్రజలుదేవ, గంధర్వసహితులై వసియింతురు.

40

గీ॥ అందునధిక సమృద్ధంబులైన పుణ్య, జనపదంబులు పెక్కుండు జీనునకెల్ల ।

వ్యాధులునునాధులును లేవు వలసినట్లు, సర్వకాలసుఖంబులు సంభవించు॥ 41

వ॥ ఆవర్షంబులకు ఆను, తప్త, శిఖి, విపాశ, త్రిదివ, అమృత, సుకృత, అను నామంబులంగల సముద్రగామినులైన సప్తనదులుగలవు. మఱియును త్సుద్య నదీపర్వతంబులును సహస్రసంఖ్యలుకలవు. తన్నదీజలపానంబుచేసిన జనులు దేవసమానులగుదురు. ప్లక్ష, శాల్మల, క్రౌంచ, కుశ, శాకద్వీపంబులను పంచద్వీపంబులందును త్రేతాయుగ సమానకాలంబు వర్తించు. మానవులు పంచసహస్రవర్షంబులు పరమాయువుగాఁ బ్రదుకుదురు. ఆద్యకులులును, కురువులును, విదులును, స్వాభావులును, సనుసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య, శూద్రులువర్తిల్లుదురు. ఆద్వితీయద్వీపమధ్యంబున జంబూద్వీప ప్రచూణంబైన ప్లక్షవృక్షంబులు వెలుగొందు, తన్నామంబు నంగదా యాద్వీపంబు ప్లక్షద్వీపంబనంబరఁగు ॥

42

క॥ విప్రక్షత్రియవైశ్యుల, తిప్రీతితలిర్వనందు దేవోత్తము, ల ।

క్షీప్రియువిహితక్రతుక, ర్మప్రవణమనస్కులగుచు మదిఁగొల్తురిలన్ ॥ 43

సీ॥ పాండిత్యలక్షణ! రెండులక్షలయోజ, నములవెడల్పున సమరియిత్తు ।

రసపరిపూరితార్ణవముప్లక్షద్వీప, ధరణిమండలిఁ జుట్టితనరుచుండు ।

డంబై నయిత్తురసాంబుధిఁజుట్టి చ, తుల్లక్షయోజన స్తుత్యమైన ।

వెడలుపుశాల్మలద్వీపంబుగలదు త, ద్విభుండు వపుష్కంతుండ భయులైన ॥

- గీ॥ నందనులనేడువరనుగాంచి యండటికిని, శాల్కలముపంచియిచ్చె తత్సంజ్ఞానము ;
వర్షములు దానబరగెడద్వర్తనంబు, తెలియజెప్పెదవినుమునందయినామె.
- వ॥ శాల్కలద్వీపేశ్వరుండైన వపుష్కంతునకు శ్వేతుండు, హరి, జీమూతుండు,
లోహితుండు, వైద్యుతుండు, మానసుండు, సుప్రభుండు, నననేడువరపుష్కలు
గిలిగిరి. వారిపేర నేడువర్షంబులుగలిగె. కుముదంబు, ఉన్నతంబు, వలాహ
కంబు, సంజీవన్యాది మహాపథులుగల ద్రోణంబు, శంఖంబు, మహిమంబు
కకుద్ధంతంబు, నననేడు మర్యాదాపర్వతంబులు ; యోని, తోయ, అపివృష్ణ,
పంచ, వృక్ష, విమోచని, నివృత్తి అను నామంబులుంగల యేకుమలు
సకలకల్మషనాశనులుగలవు. అందు కపిలాగుణ, పీత, కృష్ణ, వర్ణంబుల
చాతుర్వర్ణ్యంబు బరంగు. 45
- గీ॥ వాయుభూతుండైన వనజాతలోచను, సఖిలవర్ణజనులు ననుదినంబు ।
యజనశీలరగుచు నర్చింతురతిభక్తి, డెలివి, శాల్కలమనుదీవియందు ॥ 46
- క॥ దేవతలెప్పుడు మూడవ, దీవిన్ మానవులఁగూడి దిరుగుదురతి శో ।
భావహాము శాల్కలద్రుమ, మావసుమతినుండునున్నతాకృతియగుచున్ ॥ 47
- వ॥ అదియును లక్షద్వయయోజన విస్తారంబుకలదు. తన్నామంబునఁ గదా
శాల్కలద్వీపంబనంబరంగు. చతుర్లక్షయోజన విస్తారంబైన సురాజ్ఞవంశా
శాల్కలద్వీపధరణిం జూట్టియుండు. 48
- ఉ॥ ఓపరమర్షి పుంగవ సురోదధి చుట్టునఁబెంపుతోఁ, గుశ,
ద్వీపముపొల్పునందుఁగల ధీరజనుల్ దివిజోపమానులై ।
యేపుననుదురండమగు నెన్నిదిలక్షలయోజనంబులన్,
శ్రీపటమున్ దివస్పతిపురిన్ హరియించుచునుండు నెప్పుడున్ ॥ 49
- వ॥ కుశద్వీపేశ్వరుండైన జ్యోతిష్కంతునకు ఉద్యోగుండును, వేణుమంతండును,
స్వరభుండును, లంబనుండును, ధృతియును, ప్రభాకరుండును, కపిలుండును,
నననేడుగు కొడుకులుదయించిరాజులైరి. వారిపేరన సప్తవర్షంబులయ్యె.
విష్ణుమంబును, సోమశైలంబును, ద్యుతిమంతంబును, పుష్పనంతంబును,
కుశేశయంబును, హరియును, మందరంబును, నననేడు పర్వతంబులు, ధూత
పాపయు శివయు, పవిత్రయు, సమతియు, విద్యుద్ధంభయు, మహియు,
అన్యయు, అనంగ్రమంబున నేడువర్షంబులందు నేడునదులుకలవు. దమన,
శుష్కనస్, స్నేహ, మందేహసంజ్ఞలంగల బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు,
స్వకర్తనిరతులై, అనపేక్షితకర్తృఫలులై, బ్రహ్మరూపకుండైన జనార్దనుయ
జింతురు. 50

క॥ అలఘుః శక్తిపము తా, వెలయుఁ గుశ స్తంబసంజ్ఞ విను తత్కుశమున్ ।

చెలువైందును నాలుగుల, తులయోజనముల మితిమున గణుతింపంగన్ ॥ 5:

గీ॥ అష్టలక్షయోజనాతి విస్తారమై, తగుఘృతాభివెలయు దానిఁజుట్టి ।

యాఘృతాభిఁ బుట్టియవలకొంచదీప, మనఁగదీపమమరు, మునీషరేణ్య॥5:

వ॥ ఆకొంచదీపంబు షోడశలక్షయోజన విస్తారంబై వెలయు, కొంచదీపేశ్వరుఁ డైష్ట్య ద్యుతిమంతునకుఁ గుశలుండును, మనుగుండును, ఉష్ణుండును, పివరుఁ డును, అంధకారుండును, మునియు, దుందుభియును, నననేడువురుపుత్రులు పుట్టి కొంచదీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరిట సప్తవర్షంబులై, దేవ గంధర్వసేవితంబులయ్యె. కొంచంబును, వామనంబును, అంధకారంబును రత్నశైలంబును, దేవ్రాత్పత్తియు, పుండరీకవంతంబును, దుందుభియును నా నేడువర్షాచలంబులు పరస్పరద్విగుణంబు లై యుండు. ఈవర్షంబులయంద వర్షాచలంబులయందు, దేవసమానులై జనులు నిరాతంకులై యుండుదురు గౌరియు, కుముద్వతియు, సంధ్యయు, రాతియు, మనోజవయు, జ్యోతియు పుండరీకయు నను నేడువర్ష నదులుగలవు. మతియు త్సుద్రనదులు సహస్ర సంఖ్యలుకలవు, పుష్కరపుష్కల ధన్యాఖ్యాతసంజ్ఞలంగలిగి చాత్కర్షణ్య జనంబులు వెలయుదురు. 5

శా॥ ఎంచన్ శక్యముగాని వై భవముతోనిజ్యావిశేషంబునన్

చంచద్భక్తితల్పిరవఁగాఁ గొలుతురిచ్చాపూర్తివర్ధిల్లగా ।

స్రాంచల్లిలల దుద్రయాపుడగు పద్మాధీశ్వరున్నిత్యమున్ ।

కొంచదీపనివాసులౌ జనులునిర్దవ్పంద్వత్వయుక్తాత్మలై ॥ 6:

వ॥ షోడశలక్షయోజన విస్తారంబైన దధిసముద్రం బా కొంచదీప ధరణింజ్ఞ యుండు. ఆవలద్వాత్రింశల్లక్ష యోజనవిస్తారంబై శాకదీపంబాదధిసమ ద్రంబుఁజుట్టియుండు శాకదీపేశ్వరుండైన భవ్యునకు జలజుండును, కుమ రుండును, సుకుమారుండును, మరీచకుండును, కుసుమోత్కరుండును, మోడ రియు, మహాద్రువుండును నననేడువురుపుత్రులుపుట్టి శాకదీపంబునకు రా లైరి. వారిపేరనాదీపంబున సప్తవర్షంబులయ్యె. ఉదయగిరి, జలాధారంబ లై వతరశ్యామంబు, అంభోగిరి, అంచికేయంబు, రమ్యంబు, కేసరి, అనియె మర్యాదాపర్వతంబులుగలవు. తదీపమధ్యంబున సిద్ధగంధర్వసేవితం బై సర్వాహ్లాదకరంబైన, శాకవృక్షంబువెలయు, తన్నామంబునంగదా య దీపంబుశాకదీపంబనంబరఁగె. అందుఁబుణ్యజనపదంబులు వెక్కుకలవు. సు మారి, కుమారి, కధిని, వేణుక, ఇత్తు, ధేనుక, గభస్తి, అనునామంబు

లంగల సప్తనదులుగలవు. మఱియుండక్కిన త్సుద్రనదులును, గిరులును, ఆయుతసంఖ్యలుకలవు. ఈవర్షంబులు స్వర్గతుల్యంబులై, ధర్మసమేతంబులై యుండును. ముద్ర, మగధ, మానస, మందగసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు ధర్మోపేతులై వర్తిల్లుదురు. 55

క॥ శ్రీకాంతాధీశుడు, నూ, ర్యాకృతిధరుడగుచు సద్వరార్చితఁడగును। శ్లోకులగుమానవులచే, శాకద్వీపంబునందు సౌజన్యనిధి॥ 56

సీ॥ ఋషివర ముప్పదిరెండు లక్షలయోజ, సములవెడల్పున సమితమహిమ। గలదుగ్ధవార్ధిశాక ద్వీపధరఁజుట్టి, పాలుపొందు సవ్వలపుష్కరాఖ్య। మైనద్వీపముగల దఱువదినాలుగు, లక్షలమితమున శ్లాఘ్యమగుచు। తద్ద్వీపపతియగు ధార్మికాగ్రణిసవ, నుండు పుత్రకులుసన్నతచరితుల॥ 57

గీ॥ నిరువురినిగాంచి వారికినిచ్చెన్దీప, మహ్మహాత్ములపేర దివ్యంబులైన। [ణ్య॥ పర్వములురెండువెలయు పావనములొచ్చు, వినుము తన్నామధేయముల్లునివరే

ప॥ మహాభీరుండును, ధాతకియు సనవారిపేర పుష్కరద్వీపంబున మహావీరవర్షంబును, ధాతకివర్షంబును సనంబరఁగె. ఆరెండువర్షంబులనడుమ లక్షయునేబది వేలయోజనంబులపొడవును, సంతియవెడల్పును, నై, మానసోత్తరంబును, వర్షపర్వతంబు పుష్కరద్వీప మధ్యంబున నుభయవర్షంబులకు, మర్యాదాచలంబై మండలాకారంబున నుండు. దానియుభయపార్శ్వంబులంగదాదుగ్ధాభిచుట్టిన మహావీర ధాతకి వర్షంబులు పలయాకారంబులై యుండు. అందు మానసోత్తర బాహ్యంబున మహావీరవర్షంబును, మానసోత్తరంబునకు నివ్వలిభాగంబున ధాతకివర్షంబునునుండును. అందలి జనులు నిరామయులును, నిర్వికారులును, రాగద్వేషవర్జితులును, నుత్తములును, ఈర్ష్యాసూయాభయ, కోప, దోష, లోభాదివర్జితులునునై పదివేలేండ్లు బ్రతుకుదురు. ఆవర్షద్వయంబునందును, సదులును, శైలంబులునులేవు. వర్ణాశ్రమంబులును, వర్ణధర్మంబులును, త్రయీ, వార్తా, దండనీతి, శుశ్రూషలునులేవు. భౌమస్వర్గంబనంబరఁగునందు దేవతుల్యులై జనులువర్తిల్లుదురు. 58

ఉ॥ ఓధరణీసుర ప్రవర ! యొప్పగు నావెనుదీవి నొక్కన్య గోధముఘ్రామయానగతి రోధసిరోధక విస్ఫురన్మహాః ఛేదముదానియందు సరసీరుహగర్భ నివాసమొప్పుశో భాధరితా లామరవిహార నిశాంతనితాంత కాంతియై॥ 59

ప॥ చతుష్పద్మిలక్షయోజన విస్తారంబున స్వాదూడక సముద్రంబా పుష్కరద్వీపంబుంజుట్టియుండు. ఇద్విధంబున సప్తద్వీపంబులును, సప్తసముద్రంబులచేత

నావృతంబులై యుండు, ద్వీపసముద్రంబులు త్ర రోత్తరద్విగుణంబులై
యుండు. 60

చ॥ శమగుణభూషణా! వినుము సర్వపయోధులనీరు తారకా
రమణుడు పూర్వశైల శిఖరంబునఁ దోచిన సస్త్రశైల శృం ।
గముకడకేగినన్ గడఁగిగాఢతరస్థితి పొంగుఁ గ్రుంగుని
త్యము శితకృష్ణవక్షసులయందు సమందతరాద్భుత క్రియన్ ॥ 61

వ॥ పంచోదయాస్తమయంబుల సముద్రోదకంబులు వెయ్యిన్నేనూరు అంగు
ళంబుల పొడవు పొంగుచుం గ్రుంగుచునుండు. పుష్కరద్వీప నివాసులకు పడ్ర
సోపేతంబులై స భోజనంబులు తలంచి నంతన తనకుఁదాస సంభవించు.
స్వాదూఢక సముద్రంబునవ్వల ఈ భూమండలికి నినుమడియై యేజంతపులును
లేసికాంచనభూమికలదు. దానియవ్వల పదివేలయోజనంబుల నెడల్పునంతియ
పొడవునుండగ వలయాకారమున లోకాలోక పర్వతంబుకలదు. అదితమో
వృతంబై యుండు. ఇవిధంబున ॥ 62

క॥ పంచాశతోక్తిసమ, భ్యంచితయై భూతథాత్రి బరఁగుచు నుండున్ ।
చంచద్వీపాంబుధిగిరు, లెంచందనమీఁదనుండు నిద్రప్రతిభన్ ॥ 63

గీ॥ వినుముమునినాథ జెబ్బదివేలయోజ, నములదశమిమ్మహీస్థలి యమితభూత ।
కోటికాథారమై యుండుహోటకాంబరునివిలాసంబిగంతయునని యెఱుఁగుము ॥

శా॥ భూవిస్తారసముచ్ఛయంబు లతివిస్ఫూర్ణదగ్ధతిం జెప్పితిన్
స్రావేణ్యంబలరారఁగావినఁదగున్ పాతాళవిస్తారమున్ ।
శ్రీవైచిత్ర్యములందు దైత్యదనుజ శ్రేణీభుజంగేంద్రు లి
చ్ఛాన్మత్తి నిహరింపు చుండుదురు శశ్వదోగ భాగ్యాఘృతై ॥ 64

వ. అతలంబు, వితలంబు, నితలంబు, గభ స్తిమంతంబు, మహంబు, సుతలంబు,
పాతాళంబున నేడుభేదంబుల నొకటొకటి దశసహస్రయోజన పరివృతంబై
యుండు॥ 65

ఉ॥ భూరివివేకపాక! కనఁ బొల్పుగునందుల శుక్ల కృష్ణపీ
తారుణనర్ణయుక్తిగల యద్రులు, భూములు, స్వర్ణరత్నశృం ।
గారసమేత సాధములు కాంచనపుణ్యవనీనదీసర
స్సారససారసారభ వశంవదనన్నద పట్పదంబులన్ ॥ 66

క॥ లీలమయినారదుఁడు పాతాళంబుననుండి దేవతాపురికిసము ।
ద్వేలగతి వచ్చియింద్రుం, డాలింపఁగఁ జెప్పెసచటియతివై భవముల్ ॥ 67

సీ॥ ఆహ్లాదకారి శుభ్రాంచితమణులదా, నవదైత్యనాగకన్యా శతముల ।
గీతవాదనస్త్ర్యకేళుల గంధమా, ల్యానులేపన భూషణాంబరముల ।
ప్రాజ్యులనదృశ్య భోజ్యసానంబుల, హంసశోభిత కమలాకరముల ।
• కీతపుష్పాకీలాధార వనంబుల సనుపమక్రీడా మహాచలముల ॥

గీ॥ బహుళతరభాగ్య భోగ్యసంపదలనధిక, వైభవస్ఫూర్తుల, సువర్ణవాసములను ।
ప్రబలిపాతాళలోక ముల్పరిహసించు, సారెసారెకుఁగేరుచు స్వర్గపురిని ॥ 69

వ॥ ఆలోకంబుల సూర్యచంద్రతమఃప్రసారంబును, కాలకరణయులేదు, దాని
క్రిందట ॥ 70

సీ॥ తనభణాతతులనిద్దపుమణిద్యుతిపరం, పరలు బాలారుణ ప్రభలనీన ।
తనమహోన్నత దీర్ఘతనుకాంతసంపూర్ణ, స్ఫూర్తియ శశివిభాస్ఫూర్తిజూప ।
తనవిశాలాంతరీయ నవీనచాకచ, క్యముక్తముక్తకటిక చీకటులుచూప ।
తనమహానిశ్వాసధారా ప్రవాహముల్, విలయజం ఝామరుత్కలనఁదెలుప ॥

గీ॥ తరళహారము లురమునఁదారశైల, లుదమరవాహినీ ప్రణాళులనదల్ప ।
తామరసనేత్ర తామసతనువనంతుఁ, డుర్వరాస్థలిఁ దలఁదాల్చియుండు నెపుడు॥

చ॥ మునలహలాభిశోభిత సమున్నత దోర్మగుఁడేకకుండలో
ల్లసనలసత్కపోలుఁడచల, స్వభణాగ్ర మణిగణప్రభా
ప్రసరణరంజితాఖిలధరావలయుండు లయుండనంతుఁ
డుప్పసముగఁదాల్చు నీభువనపంక్తులతోడి యజాండ భాండమున్ ॥ 72

చ॥ మునివరుండైన గర్జుడుసమున్నతిఁ దత్పదపంక జాతముల్
మనమునఁగొల్చి జ్యోతిషిక మార్గమనర్గళ బుద్ధిచేనెఱిం
గినెఱినిమిత్తవేదియనఁ గీర్తితుండై దగెఁదన్నహత్వమిం
పెనయననంత మాకతన నెంతురసంతుండటంచు సన్నునుల్ ॥ 73

చ॥ అలఘుతరత్వలీల విలయావసరంబునఁ దన్నుఖాగ్నికీ
• లంజనియించి రుద్రుఁడుచెలంగి జగత్త్రయ జంతుజాలమున్ ।
బలువిడిప్రింగుఁదన్నహిమపద్ధతివేదములైన నెన్నఁగాఁ
గలవె తదీయకీర్తనము కల్గషనాశముగాదె సువ్రతా ॥ 74

వ॥ ప్రళయకాలవ్యాజృంభమాణానంత ముఖపరంపరా సముద్భూత జాతవేదశిఖా
నిష్క్రాంతి సమున్నిద్రుండగు రుద్రుండుసంకర్షణాత్మకుండై జగత్త్రయంబును
ప్రింగునని చెప్పిశ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 75

గీ॥ అనలజముని క్రిందననువైందనరక వానములు వెక్కుగలవు సంయమింద్ర ।
అందుచాప నిరతులౌ జనంబులు వసించురు దురంత ఘోరదుఃఖులగుచు ॥ 76

న॥ అవియు రౌరవంబును, సూర్యంబును, రోధంబును, తారంబును, విశననంబును, మహా జ్వాలంబును, తప్తకుంభంబును, లవణంబును, తిరోహితంబును, గుధిరాభంబును, వై తరణియు, క్రిమిశంబును, క్రిమిభోజనంబును, ఆసిపత్రవనంబును, లాలాభక్షంబును, పూయపానంబును, వహ్నిజ్వాలయు, అధశ్చిరంబును సందంశంబును, తమంబును, ఆవిచియు, శ్వభోజనంబును, అప్రతిష్ఠంబును, సంవీచియు, మొదలైన నరకంబులు, భృశదారుణంబులు, శస్త్రాగ్నిభయదాయకంబులునై, వెక్కుకలవు, అవియు, యమశాసనాధీనంబులై యుండు ॥ 77

సీ॥ పక్షచాతితఁ గూటసాక్షివల్కిన దురాచారుండు స్తాపించురౌరవంబు ।
భూగణహత్యాకారి పురహంతగోహంత, నిలుతురురోధమన్నిరయమునను ।
మధుపవిప్రఘ్న హేమస్తేనులను విరిజోకయు బడుదురు సూరకవన ।
క్రౌన్వనఁగోడలిఁగూతును గదిసినవాడు మహాజ్వాలవాసియగును ॥

గీ॥ తుత్రకులజనివై శ్యుని జంపినతఁడు, భగినిగలిసినవాఁడును భటునిఁజంపి ।
నతఁడు గురుతల్పగుండును నధివసించు దురుభయదతప్తకుంభాఖ్య నరకవసతి ।

క॥ గురులకు ననమతిచేసిన గురుపాపుఁడు వేదనిందకుఁడు తత్క్రయకా ।
ర్యరతుఁ డగమ్యత్ బొందిన నరుఁడును బోవుదురు లవణనరకంబులకున్ ॥ 79

వ॥ మర్యాదాదూషకులు, దేవద్విజపితృద్వేషులు, రత్నదూషకులును, క్రిమిభక్షణంబునంబభుదురు. దురిష్టకర్తలు క్రిమిశంబునంబడుదురు. దేవ, పితృ, సురలకిడక భుజించువారును, లాలాభక్షణంబునంబడుదురు. శరఖడ్గాదికర్తలు విశననంబునంబడుదురు. అనత్ప్రతిపాదకుండును, అయాజ్య యాజకుండును నక్షత్రసూచకుండును, పంక్తివారికిడక తాను మృష్టాన్నంబు భుజించువాడును, లాతౌ, మాంస, రస, తిల, లవణ, విక్రీతయయిన బ్రాహ్మణుండును నధోముఖ నరకంబునంబడుదురు. మార్జాల, కుక్కుట, చాగ, శునక, వరాహ, విహంగంబులంబెంచినవారు దానియందబడుదురు. రంగోపజీవియు కైసర్తుండు, కుండాశియు, గరదుండును, సూచకుండు, మాహిషకుండును పర్వగామియు, గృహదాహకుండును, మిత్రఘ్నుండును, శాకునియు, గ్రామయాజకుండును, సోమవిక్రీతయు, తుదకాఖ్య నరకంబునంబడుదురు. మఖ హంతయు, గ్రామహంతయు, వై తరణిబడుదురు. ధనయావనమత్తులై మర్యాదతప్పినవారును, అశౌచులును, కుహనాజీవులును, కృష్ణాఖ్య నరకంబు

నంబడుదురు. వనంబులు నరుకువాడు అసిపత్రవనంబునంబడు. గొఱియ
లనేలు వాడును, మృగవదాజీవియు, వహ్నిజ్వాలాఖ్యంబునం బడుదురు.
మఱియు ననేకవిధ పాపకర్మలనేకవిధ నరకంబులంబడి యథోముఖులై
దుఃఖించుచు దేవతలంజూచుచుందురు. దేవతలును, నథోభాగంబున నర
కమగ్నులగు నానరులంజూచు చుందురు॥ 80

గీ॥ స్థావరంబులు క్రిములు నబ్జములుపక్షు లఖిలపశువులు నరులుధర్మాభిరతులు ।
త్రిదశులునుముక్తులునునన తెలియనరుననొక్కటొకటికినహస్రభాగోన్నతములు॥

క॥ వినుజంతుతతులుముక్తికి జనునంతకు నిలువవలయు స్వర్గనివాసం ।
బుననరకవాసమున నిట్లనిచెప్పిరి బ్రహ్మవేత్తలైన మునీంద్రుల్ ॥ 82

సీ॥ అఘములుచేసి ప్రాయశ్చిత్తవిముఖుడై, నరుడుప్రవేశించు నరకవసతి ।
పాపంబుకొలది నేర్పఱచిరి ధరణిప్రాయశ్చిత్తవిధులు మన్వాదిమునులు ।
జనుడుఘృతాపనంస క్తుడై హరిం, దలపోయఁజెడనిపాతకముకలదె ।
నకల్గతపఃకృచ్ఛ్రసముదయాత్మకములై, వెలయుప్రాయశ్చిత్తములకునెల్ల ॥

గీ॥ పరమదుస్తరదురిత భీకరము, పుణ్యకరము, సౌభాగ్యసంపదాకరము, సౌఖ్య ।
కరము, శ్రీకృష్ణవిభునామవరము,దలఁపమునివరతదీయమహిమయేమనఁగవచ్చు॥

క॥ రేపునుమాపునుపగలును శ్రీపతినారాయణుని నశేషజగద్ర ।
తూపారీణునినరుడు దీపితగతిఁ దలఁచిపాయు తీవ్రాఘములన్ ॥ 84

శా॥ శ్రీవిష్ణుస్మరణానుభావమున, సంక్షీణాఘుడై ముక్తికిన్
బోవంబూనిన మానవౌత్తమున కింపుల్జూపునాకాదిలో ।
కాపానంబుదలంచిచూచిన ఘనంజానంతరాయమును
మిగ్గా వాచయమివర్య ! యార్దులమతంబీచందమూహించినన్ ॥ 85

మ॥ జపహోనూర్చనముఖ్య కర్మముల కంసధ్వంసిమై చిత్తమ
చ్చుపడన్నిల్పి యనల్పహర్షమున మించుల్చూపు పుణ్యండుస్వ ।
త్వ పతిత్వాదిఫలంబునైనఁ గడువిఘ్నంబంచు భావించు మో ।
క్షుపదప్రాప్తిమహాఫలంబునకు యోగప్రస్ఫురన్నానసా ॥ 86

గీ॥ అపునరావృత్తి మోక్షదాయకము వాను, దేవమంత్రజపంబు, భూదేవవర్య ।
దానితోసరిపోల్పఁగాఁ దరమె, సుకృత, మరుగఁ జెడిపోవునాకప్పస్తాతిశయము॥

సీ॥ కాపున రేయుఁబగలును శ్రీవిష్ణుసం, స్మరణంబొనర్చుచు నరుడునకల ।
కలుషనిర్ముక్తుడై కనఁడెన్నఁడునునర, కములుపుణ్యముపాతకమ్మునఁగ ।

స్వర్గసరకములసంజ్ఞలు సుమ్ముస్వ, ర్గము మనస్సంతోషకరము, దుఃఖ !
కరమునరకము స్వర్గమునకు సరకము, నకుఁ గారణములు మనంబునువ్వె ॥

గీ॥ కానపుణ్యమనస్కుడై కమలనేత్రు, ననుదినంబును మదినెన్నుకొనుచునుండు ।
జనుఁడునరకంబునకుఁ బోక శాశ్వత ప్రభాసహరిలోకవాస వైభవముఁగొంచు ।

వ॥ విద్యావిద్యల, జ్ఞానాజ్ఞానపర్యాయంబులందు సరకప్రాప్తికారిణియైన యీ
ద్యంబరిహరించి నిఖిలశ్రేయస్సంపాదినయైన విద్యనాశ్రయించవలయు. ఇవి
ధంబుననలైల, సాగర, సరి, ద్వీప, కానసంబైన భూమండలమందును, సర్వ
సాతాళంబును, సరకంబులును, సంక్షేపరూపంబునంజెప్పితి. అనిచెప్పి భువ
న్లోకాదిలోకంబులు వినఁగోరు మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 89

మ॥ రవిచంద్రప్రచుర ప్రభాపటలిచే రంజల్లి సద్దీప్తిపతై
లవనాంభోనిధియైన భూమికివిశాలత్వంబు తానెంత యెం ।
తవిశాలత్వమె యాకసంబునకుఁ జోద్యంబై ప్రవర్తిల్లు ని ।
ట్లవధానంబున నాత్మలోఁదెలియు దివ్యజ్ఞానభవ్యాశయా ॥ 90

సీ॥ ఉర్విస్థలమునకు నొక్కయోజనలక్ష, మున సూర్యుఁడుండు సోముండురెంట
మాటనక్షత్రసమూహంబు లేనింట, సౌమ్యుఁడేడింటరాక్షస గురుండు ।
తొమ్మిదింట ధరాసుతుఁడు పదునొక్కట, సురమంత్రి పదుమూటసూర్యసుతుఁడు
పదునాలుగింట సప్తరిమండలముప, దేనింట నలఘుఁడొత్తానపాది ॥

గీ॥ ఉగ్రకరునకుఁ బదివేలయోజనముల, క్రిందఁబరితగతి రాహుకేతువసతి ।
యివిధంబున గ్రహములు ఋతుములును, దివిప్రవర్తిల్లుకమల సంభవకులీన

క॥ సకలజ్యోతిశ్శక్రము నకుమేదీ భూతుఁడగుచునభమున ధ్రువుఁడు ।
త్సుకతన్వర్తిల్లుచుండుం బ్రకటితతేజోవిరాజమానుండగుచున్ ॥ 91

క॥ తెలియఁగయజ్ఞఫలంబున నలవడునీభూమి దీనియందునె యజ్ఞం ।
బులును ప్రతిష్ఠితములగు జలజాతాక్షుండె యిన్నిజగములువిస్తా ॥ 92

క॥ ధ్రువునికి సూర్యుంబున, భవ్యవిభవమునఁబొగడుగను మహాజ్ఞోకము, వి ।
ప్రవర ! యొకకోటిపాడవున నవిరళగతికల్పవాసులందుందురొగిన్ ॥ 93

చ॥ అటకు, ద్వికోటియోజనసమంచితమాజనలోకమందు ను
త్కటమతులొపితామహనుత ప్రవరుల్ సనకాదులుందురు ।
చ్చటుల వివేకపాకవిలసద్విమలాశయు లాత్మామానన
స్ఫుటసరసీజసాధతల సుస్థితపంకజమందిరాసఖుల్ ॥ 94

- క॥ జనలోకమునకునవ్వల నొనరుఁ జాతుఁజ్జూటియొజనో త్స్నేహమునన్ ।
వినుతతపోలోకము సజ్జనసీతవై రాజదేవసంఘ వసత్తయై ॥ 96
- వ॥ సూర్యకిరణ దాహవర్జితులై వై రాజనామధేయ దేవత లా తపోలోకంబున
• నురిడుదురు ॥ 97
- గీ॥ అనుపమంబై తపోలోకమునకుమీఁద నాటుకోటులపొడవున సతులగతులఁ ।
బొగడుగనునత్యలోక మద్భుతవిభూతీయదియై బ్రహ్మలోకంబునదయహృదయ॥
- వ॥ ఆనత్యలోకంబున సపునర్జాతకులు వసియింతురు ॥ 99
- క॥ పాదాభిగమ్యమైభువి నేదివెలయుచుండు దానినెఱుఁగుమునీన ।
త్యాదృతిభూలోకంబు భూదేవగ్రామ్యపుణ్యచరిత్ర ॥ 100
- వ॥ అభి
వింశతి
- క॥ మునిసిద్ధసేవితంబై యనఘంబై భూదివాకరాంతర్గతమై
పెనుపొందు భువన్లోకం బనవద్య ద్వితీయలోక మదియెనుమ్మి ॥ 102
- క॥ రవిమరిడలంబుమొదలుగ ధ్రువమండలిదాక, పెంపుతోవెలయుముని ।
ప్రవర! చతుర్దశలక్షము సువరాహ్వయలోక మఖిలసురసేవ్యంబై ॥ 103
- సీ॥ భూర్భువస్వలోకములు మూఁడుకృతకముల్, జనతపస్సత్య సంజ్ఞములుమూఁడు ।
సకృతకంబులు, కృతకాకృతకముమహా ల్లోకంబు, విను మునిలోకవినుత ।
యిల్లుమీఁదేడు క్రిందేడులోకంబులు, సమరుబ్రహ్మాండ మధ్యముననట్టి ।
యండంబుబై ట సప్తావరణంబులు, దశగుణోత్తరములై తనరునవియు ॥
- గీ॥ జలదహాసమారుతాకాశములునహంక్రి, యామహత్ప్రకృతులుజమ్మనీమదినిది ।
దలఁచుము, కపిత్థబీజసంతతులఁ గప్ప చిప్పచందంబుగాఁగ, నూర్జితవివేక ॥ 104
- క॥ అల కృతకాకృతకాఖ్య, గలలోకము శూన్యమునను గల్పాంతమునన్ ।
పొలుపరి, చెడునత్యంతః, ప్రళయంబుననది వివేకపాకనిధానా ॥ 105
- గీ॥ అకృతకంబులుమూఁడునత్యంతవిలయ, సమయముననాశ మొందునయమివ రేణ్య
కృతకములుమూఁడుకల్పాంతహతములగును, తెలియుమవిధ మెల్లనందియముదీర ॥
- వ॥ ఆబ్రహ్మాండంబునకు దశగుణోత్తరంబులై సప్తావరణంబులుండు. అనంతంబగు
ప్రధానంబున కంతంబులేదు. ఆప్రధానంబుకదా సమస్తంబునకు హేతుభూ
తయైన ప్రకృతియనంబరఁగు. ఆప్రకృతియందుఁగోట్యయిత సంఖ్యాతంబులైన
యండంబులావృతంబులై యుండు. దారువునందునగ్నియు తిలలయందు తైలం

బునుబోలి, ప్రకృతియందుఁ బురుషుండు వ్యాపించి చేతనాత్ముడై యుండఁ జూపఁగాన పురుషులిద్దరును సన్యోన్యంబులుం గూడి సర్వభూతాత్మ భూతయై విష్ణుశక్తి నాశ్రయించి దృఢసంశ్రయంబులై యుందురు. సర్వకాలంబీనఁ బ్రధా పురుషుతో భావించియై విష్ణుశక్తివలయు. ఆవిష్ణుశక్తియ ప్రకృతిపురుషాత్మక బైన జగంబువహించియుండు. విష్ణుశక్తిసంక్షోభితంబులగు ప్రకృతిపురుషులన మహాదాదులు పుట్టు. వానివలన సురాసురాదులు పుట్టి వారిపుత్రపౌత్ర పరంపరలవలన జగంబు పూరితంబయ్యె. బీజంబువలన వృక్షంబుపుట్టి తత్పర పరలవలన వృక్షపండుంబు నిండునట్లు సర్వబీజభూతుడైన శ్రీవిష్ణునివలన జగములు పుట్టెంగావున నిజజగంబు శ్రీవిష్ణుమయంబు ॥ 10

గీ॥ క్రతువుకర్తయుఁ గ్రియయునుకర్త పలము, సకలమంత్రంబులున్యగాదిసాధనముల
అరసిచూచినపుండరీకాక్షుండనుచు, నాత్మకలఁచుమునిజముసంయమివరేణ్య

వ॥ అనిచెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 10

క॥ విను భానుని యరదము మిం, టనుదొమ్మిదివేల యోజనంబులు పరవై ॥

పెనుపగు నీపాదండము, కనఁదగుఁడ ద్విగుణమగుచు గాఢవివేకా ॥ 11

వ॥ ఆసూర్యుని రథంబు క్రిందట నీపాదండంబునందగిలి నూటయేబది యేలక్షల యోజనంబుల వెడలై చక్రంబువలయు త్రినాభిక్లంబును, బంచరంబును, షణ్ణేమికమును, అక్షయాత్మకంబును, సంవత్సరమయంబును నై, కాచక్రంబు దానియంద ప్రతిష్ఠితంబగు. యుగంబునకుఁ బ్రథమాక్షంః ప్రాన్వంబును ద్వితీయాక్షంబు దీర్ఘంబునునైయుండు. అందుయుగార్థంః నందగిలి ప్రాస్వాక్షంబు, ధ్రువునకు నాధారంబైయుండు. ద్వితీయాక్షంః యుగార్థంబునందగిలి చక్రసంయుగంబై మానసోత్తరంబునం బ్రవర్తిల్ల నలుబదేనువేలున్ననూరు యోజనంబులు ద్వితీయాక్షప్రమాణంబు. ఉభయయుగార్థంబుల ప్రమాణంబును సక్షప్రమాణంబును సక్షప్రమాణంగాయత్రి, బృహతి, ఉష్ణిక్, జగతి, త్రిష్టుప్, పంక్తియనియెడు ఛందంః లేడును సూర్యుని యరదంబులకు సశ్వంబులయ్యె॥ 11

స్తో॥ పాకారినగరి పశ్చిమోకసార, యనంగ, వివిధసంపదలచే వెలయుచుండు॥

యమరాజునగరి సంయమని, సమాఖ్యవి, స్ఫురితవైభవములఁ బొగడుఁగాంచ

అబ్ధీశునగరి సుధాభిధాన, యనేక, భోగభాగ్యముల విస్ఫుర్తిగాంచు

కాజేరినగరి యోగ్యత విభావరి, యన, నిరుపమసౌఖ్య భాసురతఁగాంచు ॥

గీ॥ మానసోత్తరగిరికిఁ గ్రమమునఁ దూర్పు, నందు దక్షిణదిశయందు సబ్ధినాథు
ది క్తటారితంబునందు సుదీచియందు, సతుల సద్గుణ గణ్య సంయమివరేణ్య ॥

శా॥ భాతిందూర్పుననుండి దక్షిణదిశఃప్రత్యగ్దిశో దగ్గిశా
స్థితద్యోత వితానుఁడై పటుధనుఃక్షిప్తాశుగా శుక్రియత్ ।
చేతో హృదముగాఁ బ్రదక్షిణముగాఁ జిత్రస్థితిన్ ద్రిమ్మరున్
జ్యోతిశ్చక్ర సమేతుఁడై యెపుడు ఖద్యోతుండు విప్రోత్తమా ॥ 113

వ॥ తిహోరాత్ర వ్యవస్థాన కారణంబు భగవంతుండైన హరియకానెఱుంగుము.
ఉత్తరాయణంబు యోగులకు సకలక్షేశ సంక్షయకరంబైన దేవయానవభం
బగు మార్గంబు. సర్వకాల ప్రభావుండగు సూర్యునకు నుదయాస్తమయంబులు
లేవు. ఏదీవివారి కెచటంగానంబడియె నాదీవివారి కచట నుదయంబు ఏచ్ఛటం
గానం బడక యుండునది యస్తమయంబు. దర్శనాదర్శనంబుల, యుదయా
స్తమయంబులు. అర్కుండు శక్రాదుల పురంబుననుండి పురత్రయంబు స్పృ
శింపుచుంజను. పురోభాగంబెంత దవ్యతపించు పృష్ఠపాశ్చ్యభాగంబుల యందు
నుసంత మేర తపించు. ఊర్ధ్వభాగంబున మేరూపరిభాగముననున్న బ్రహ్మ
సభందసింహితేడు. బ్రహ్మసభాతేజః ప్రతిహతంబులై సూర్యకిరణంబులు మగు
డంబడు వినుము॥ 114

వ॥ రవికిరణంబు లెప్పుడును రాత్రులయందు హుతాశుకీలలన్
దలివి పేసించు నట్లన పదంపడి వహ్నియుభానుఁ జెందుతా ।
దివములయందు నట్లగుటదీధితి రేలుఁబగల్గు వహ్నికిన్
రవికిని మిక్కుటంబగు సనాతనధర్మధురీణవర్తనా ॥ 115

5॥ అగ్ని సూర్యులు పరస్పరాను ప్రవేశంబున నాప్యాయనంబు నొందుదురు.
ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనాత్మకంబగు సంవత్సరంబు దేవతలకు నొక్క
యహోరాత్రంబగు. అందు. 116

ఉ॥ తుంబురు నారదాదులతి దోహాలులై తన కీర్తిపాడ ది
వ్యాంబుజలోచనాశతములాడ జగంబులు వేడ్కఁగూడన ।
య్యంబరమధ్యవీధిఁ గమలాపుండు ద్రిమ్మరునంశుమండలీ
చుంబిత సర్వదిక్కుఁడగుచున్ పడిఁగుమ్మరిసారెకై వడిన్ ॥ 117

1॥ ఉష్ణీకరుండు త్తరాయణం బొందునపుడు, మకరమున కేగునంత కుంభంబునొందు ।
మీనమేష వృషంబుల కానుపూర్వి నరుగు, నామిదమిధునంబునాశ్రయించు॥

ఉ॥ కర్కటకంబుద్రొక్కి కుతుకంబుదలిర్పఁగ సింహకన్యలం
దార్కొని, త్రాసువై నిలిచి తాలిమి వృశ్చికచాపయుక్తుఁడై ।
అర్కుండు దక్షిణాయన పథాధరణమ్మునఁ ద్రిమ్మరున్ శుభో
దర్శగతిం, గ్రహాన్వయము దప్పక చెప్పఁగరాని వేడుకన్ ॥ 119

పంచచామరము॥ కొలందిగా ధ్రువుండు మేరుకూటలగ్నకాలచ

క్రలాలితాక్షరూఢుడై వికాసమొప్పఁ ద్రిమ్మరున్ ।

కులాలచక్రనాభియందుఁ గూర్చినట్టి మంటిము

ద్దలాగునన్ నిరంతరంబు తత్ స్థలంబునందగున్ ॥

120

వ॥ అయనద్వయంబునందును మార్తాండుండు శీఘ్రమందగతుల నడచుకేతంబుఁ
నహోరాత్రులంబులును, నధికంబులును నై నడచు ॥

121

సీ॥ షంకజగర్భశాపంబునఁ బ్రత్యహం, బును మృత్యుబొందుచుఁ బుట్టుచున్న ।

నిరుపమోద్ధతులు మందేహాభిధానరా, త్సులుసంధ్యలవచ్చి నవితూబట్టి ।

మృంగ నూహింతురు మేదినీసురులుసం, ధ్యోపాస్తిసేయుచు నుర్వివిడుచు ।

మేదురప్రణవనమేత గాయత్ర్యభి, మంత్రితాఘ్నాంబువుల్ మహితవజ్ర ॥

గీ॥ ధారలైతాకి దైత్యుల తలలుద్దంచు, మగుడిసంధ్యలఁబుట్టి యిమ్మాడ్కిజత్తు ।
రాతతాయులువారు నిత్యంబునిట్ల, అహిమభానునినడక ప్రాక్షాణవరేణ్య ॥122

ఉ॥ ఆదినవహ్నినిండ్ల ప్రథమాహుతిచేఁ బరితుష్టినొందు ఛా

యాదయితుండు, దాన, దివిజారులడంగుదు రట్లుకానఁబ ।

వ్యోమరమూర్తిభానుఁ గరుణోదధి సంధ్యలఁ గొల్వఁగా దగున్

కానికొల్వఁడెవ్వఁడు వికర్తన హంతయతండ ధారుణిన్ ॥

123

వ॥ ఇట్లు మందేహుల జయించి ॥

124

గీ॥ తన మహిమను బ్రకటింపఁ జేసె, తనతపోధను లత్యంతధర్మవరులు ।

వాలఖిల్య బుద్ధి భాసఁ బరతేఁ దెల్పఁచిపోవున్మినుండు॥ 125

వ॥ నినుమతాష్టశాసన హూర్తి పరిమాణంబులు నీకుంజెప్పితిం గదా, అట్టి

మహూర్తంబులు ముప్పది యహోరాత్రంబు. సూర్యరేఖోదయంబు

మొదలుకొని షూడేసముహూర్తంబులు ప్రాత స్సంగవ, మధ్యాహ్న,

పరాహ్న, సాయాహ్నసంజ్ఞలం బరఁగు. ఇప్పదేనుముహూర్తంబులు దినం

బగు అంతియె రాత్రియగు. ఉత్తరాయణ, దక్షిణాయంబుల నహోరాత్రం

బులు వృద్ధిక్షయంబులం బొందు॥

126

గీ॥ మేషతులలయందు మిహిరుండు వసియింప, సమమురేయిఁబగలు విమలచరిత ।

అగునుదక్షిణోత్తరాయణంబులు కర్కి, మకరములనినుండు మహిమనుండ ॥

వ॥ పదేనహోరాత్రంబులు పక్షంబు, పక్షద్వయంబు మాసంబు. మాసద్వ

యంబు. ఋతువు, ఋతుత్రయంబయనంబు. అయనద్వయంబు సంవత్సరం

బగు, వినుము.

128

గీ॥ నరునసంవత్సరము బరివత్సరంబు, బ్రాహ్మణోత్తమ యివ్వత్సర మనువత్సరమునువత్సరమునుననంబ్రభవముఖ్యవత్సరములైదుయుగమనవసుభబరంబు.

ప॥ అందుఁ బ్రథమంబునంవత్సరంబు, ద్వితీయంబు పరివత్సరంబు. తృతీయంబు ఇవ్వత్సరంబు చతుర్థం బనువత్సరంబు. పంచమంబు వత్సరంబుగా నిట్లు ప్రభవవాది పంచవత్సరంబులు సౌర, చాంద్ర, నక్షత్ర, సావనమాన వికత్ప్రేతంబులై యుగమనంబరంగు. ఈభూమండలంబునకుఁ గడపలదైన లోకాలోక శైలంబునకు దక్షిణంబును, నుత్తరంబును, వైషువంబును, సనఘ్నాంబు శృంగంబులుగల వందుమేషతులలయందు మార్తాండుండు వైషువతీ శిఖరంబుననుండ దివారాత్రంబులు సమంబుగానడచు. ఆసమకాలంబు విషువకాలంబనం బరగిపుణ్యకాలంబయ్యె. అందు దేవ, పితృదానంబులుచేసి కృతకృత్యులగుదురు. శుక్లపక్షాంతంబు పౌర్ణమాసియనంబరంగు. కృష్ణపక్షాంతంబు అమావాస్యయనంబరంగు ఆపౌర్ణమాసికి రాకయు ననుమతియును, అమావాస్యకు, శినీవాలియు, కుహువునను నామాంతరంబులు కలవు. మాఘ, ఫాల్గునంబులును, చైత్ర, వైశాఖంబులును జ్యేష్ఠాషాఢంబులును, శిశిరవసంత గ్రీష్మఋతువులు మూడు నుత్తరాయణంబు. శ్రావణ భాద్రపదంబులును ఆశ్విజ, కార్తికంబులును మాఘశీర్ష పౌష్యంబులును ననువర్షాశర, ద్వేమంత ఋతువులు మూడును దక్షిణాయనంబనంబరంగు. 127

చ॥ నరనుతచక్రవాళగిరి నాలుగు దిక్కుల లోకపాలురనై
పరమతపోధనుల్ సుగుణభానుగు లుత్తములున్నత ప్రతుల్ ।
దురత విదూరులుండుదురు దోహలమొప్పుగఁ గర్తమాత్మజుల్
నిరతము లోకరక్షణమనీష నకేవ జగద్ధితాగులై ॥ 128

ప॥ వారలు సుధన్వుండును, శంఖపుండును, హిరణ్యరోముండును, కేతుమంతుండును ననంబరంగుదురు. ఉత్తరంబు దేవయానమార్గంబనిచెప్పితింగదా; దక్షిణంబు పితృయానమార్గంబు. అందు నగ్నిహోతృలైన ఋషులు భూతారంభకారియైన బ్రహ్మంబు చెప్పచు సంతతతపో మర్యాదాశ్రుతంబులచేతఁ బ్రతీయుగంబులయందు బ్రహ్మస్థాపనంబు నేయుచుండుదురు. వారల మార్గంబుగదాదక్షిణంబు. దక్షిణమార్గ ప్రవర్తనులు చచ్చుచుంబుట్టుచు యాతాయాతంబునొంది భూతసంప్లవ పర్యంతంబు నుండుదురు. దేవయానమార్గంబైన యుత్తరాయణంబునందు, ఇంద్రియజయశీలురును, బ్రహ్మచారులును, విములులును, సంసారదూరులును, ఊర్ధ్వరేతస్కులును, నైషఋతీశ్వరులు భూతసంప్లవ పర్యంతంబును వసియించి యుండుదురు. వారలులోభంబులేమిని వ్యసాయ వర్జనంబున కామాదిదోష రాహిత్యంబున నమృతంబునం బొందుదురు॥ 129

గీ॥ కమలభవునిపగటి కడపలనకలభూ, తమలువిలయ మొందు దానిపేరు ।
భూత సంప్లవంబు భూర్భువస్వస్లోక. నాశకరము బ్రాహ్మణవరముఖ్య ॥ 130

చ॥ క్రమగతి బ్రహ్మహత్యయు తురంగమ మేధము చేసినట్టి దు
ర్దమ తమసాపకర్కుడును బ్రస్ఫుట పుణ్యచరిత్రుడు నయధా ।
ర్హమనిరయంబు నాకమున నంటవనింతురు భూతసంప్లవం ।
బమరిన దాక నిత్రైఁగులై చను వేదవిధాన పథతుల్ ॥ 131

గీ॥ ధరణినుండి ధ్రువపదముదాక భూతసం, ప్లవముచెల్లును ఋషిపదముకన్న ।
ధ్రువపదమునకన్న నవలయై వెలయుశ్రీ, విష్ణుపదము ఘనవివేకధుర్య ॥ 132

సీ॥ బ్రాహ్మణవర! విష్ణుపదమతి దివ్యంబు, తతముత్యతీయ పదంబు, ప్యామ ।
మున వెలుంగుచునుండు మననశీలురు యతుల్, పుణ్యపాపంబులు పోవఁద్రోచి ।
అందుఁజెందుదురు శోకామయాదులుపున, రాగతుల్లేవుత దాశ్రితులకు ।
నచరాచరంబైన జగమంతయును దాని, యందసంపోతమై యమరుచుండు ॥

గీ॥ లోకసాక్షులై వెలుంగుధర్మధ్రువాదు, లునుదాని యందన నిలించియుండు ।
రసఘమైనజ్ఞానమును వివేకంబును, నందకలపు బొగడనలవి యగున్ ॥ 133

మ॥ తెలివి, దత్పదమంది, యాధ్రువుడు, మేధీభూతుడై సంతతో
జ్వలతారాగ్రహ చక్రమెల్లపుడు, రేవంద్రిష్టుచుం గాంచెనా
చలమూర్ధోపరి పుష్కరాంతమున నుచ్చైర్దీప్తితో నుండుశ్రీ
లనాధీశ పదాబ్జపూజన మహోల్లాసస్ఫురన్మూర్తియై ॥ 134

వ॥ విష్ణుపదంబున ధ్రువుండు, అతనియందు సర్వజ్యోతిస్సులు వానియందు మేఘం
బులు, వానియందు సంతతవృష్టియునుండు. ఆవృష్టివలన దేవతీర్యజ్ఞనుష్య
ప్రముఖులకు పుష్టియు నాప్యాయనంబునునగు. యజనంబులయందు నాజ్ఞా
హుతిముఖంబునం బోషితులై దేవగణంబులు వృష్టికారణంబైన సర్వభూత
స్థితికి హేతు భూతులగుదురు. ఇవిధంబున లోకత్రయంబునకు నాధారంబై,
యమలాత్మకంబై, తృతీయంబైన విష్ణుపదంబు వృష్టికిఁ గారణంబయ్యె
వినుము ॥ 135

మ॥ సిరులొప్పం, బ్రభవించెనందు, నమరశ్రీవీనవత్సోరుహం
తరవిన్యస్తపటీరకుంకుమ వినోదప్రకమస్నాన పిం
జరతాప్రాపిత భూరివారికలి తోచ్చైర్భంగ శ్రీశాంఘివి
స్ఫురితాంగుష్ఠ నుసంగ, గంగ భువనంబుల్ పోవవిపోతమా ॥ 136

సీ॥ సకలలోకోన్నత స్థానస్థితోత్తాన, పాదిశిరంబువైఁ బాదుకొనియె ।
బహుతపోవిభవ విభ్రామితమహనీయ శీలసప్తర్షుల నోలలార్చె ।

- గళితసుధారసగ్రాసతుష్ట బుధశః, శాంకమండలిః గొనియాడఁజేసె ।
కాంచనశైల శృంగనిరూఢ సంతాన, వాటిపరంపర వాడుచిచ్చె ।
- గీ॥ అచటినుండి, యసితేయలక నందాభిధ, చతుభద్రయనెడు సంజ్ఞలను
నాల్గుదిక్కులకు ఘనప్రభవహియించె, గంగవిమల వాస్తవంగయగుచు ॥ 147
- క॥ మేరుగిరిదక్షిణమునఁగ, శారుచి, ప్రవహించు నయ్యలకనందంఁగా ।
రీరమణీమణుడు వాం, ఛారతిఁ దలఁదాల్చె వెక్కు సంవత్సరముల్ ॥ 148

చ॥ హరవరమస్తకాంచిత జటావలివెల్వడి, చంద్రమశ్శర
చ్చరదశరద్యుతిం దెగడుచక్కని తుంగతరంగ మాలికల్ ।
ధరణికిఁదారహరి రుచిదార్కొనదక్షివార్ధిఁ జొచ్చియు
ద్ధరసగరాత్మజాస్థి తతిదోచిన స్వర్గతులైరి వారలున్ ॥ 149

స॥ ఈ గంగాజలంబుల యందు స్నాతులగు వారలకు సకలపాపప్రణాశనంబును,
అపూర్వపుణ్య సాప్తీయనగు. తత్తోయంబుల తర్పణంబుచేసిన పితృమలకుఁ
బరమృతృప్తియగు. ఆగంగయందు యజ్ఞేశ్వరుండైన పురుషోత్తము యజ్ఞం
బులనారాధించి భూపాలకు లిహవరసుఖంబు అనుభవించిరి. తజ్జలస్నానాతి
పూతపాపులగు యతీంద్రులు కేశవానంద మనస్కులై నిర్వాణంబు నొందిరి.
వీనినభలపించిన జూచిన, నంటిన, నవగాహించిన, గీర్తించిన నిగ్గంగసకల
భూతంబులం బవిత్తులంజేయు. యోజనశతంబుల నుండియైన గంగానామంబు
నుడివిన జన్మత్రయార్జిత పాపంబులడంగు. ఇట్లు సకలలోకపావనియైన గంగకు
నుద్భవస్థానంబైన శ్రీవిష్ణుపదంబు తృతీయపదంబుగా నెఱుంగుమనిచెప్పి
శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 140

ఉ॥ ఆకమలాక్షురూపము, నభోంతము నన్వెలుగొందు శింశుమా
రాకృతితారకామయమునై, మునివల్లభ, దానితోడవై
నేకద, యాధ్రువుండు వసియించుట, తారకలన్యహంబులన్ ।
గైకొని ద్రిప్పుచుండు నతిగాఢసమీరణ పాశబద్ధుండై ॥ 141

ఉ॥ ఆరయశింశు మారతనుండైన జనార్దనుమానసంబునన్
కోరిభజించు నాశ్రువునకున్నకలగ్ర హతారకాళికిన్
సారసవత్సలోచనుడు సర్వచరాచర భూతధారి, యా
ధారముగా నెఱుంగుము యథాకథనంబిది నీకుఁజెప్పితిన్ ॥ 142

క॥ ఇనుండెనిమిది మాసంబుల, తనకరముల, నవనిరసముతగం గైకొనినా ।
ల్లునెలల నొసంగునన్నం, బనువుగజీవించు ప్రాణులన్నియు దానన్ ॥ 143

చ॥ దినమణినాయునాడి మయతీష్ఠమయూఖచయంబుచే జలం
బొసరగసోమునందునింప, నుర్వరసర్వజలంబు లీల్చిగై ।
కొనిఘనపంక్తివై విడుచుకూడుక, కాలమయ్యత్ప్రయుక్తతక
ఘనములుభూమిపై విడుచు, గర్జిలుచు స్వవవారి పూరముల్ 144

సీ॥ కమలాపుండ్రాకాశ గంగాంబుపూరముల్, తనమయూఖముల్ గై కొనిపయోద ।
తతులుసోకకయుండ ధరణివై విడుచుత, జ్వలకణములు పయింజలుక నరుడు ।
దురితనిర్మక్తుడై సరకముల్ జూడక, దివమునకేగు భూదేవవర్య ।
మేఘసంవృతిలేక మిహిరుండుగానరా, దివినుండిపడు వారి దివ్యమనెడు ॥

గీ॥ స్నానమనియెఱుంగు సయమివర యిది, సాసనాశనమ్ము భవ్యతరము ।
లోకిన సముఖ్యు లోకదాహకము, పుణ్యైకలభ్యమశి రమాకరంబు ॥ 145

క॥ సర్పైత్తిక హిమాయుగ, శివూచవి వే పలులేక లంగగధరవై
దొరగిన జలమనదికొరి, గిరితముగానెతగ, ముకలుపములడచు ॥ 146

వ॥ మేఘసముత్స్పృష్టంబగు జలంబు సకలస్రావణకు నోషధులకు జీవనకరంబగు.
అయ్యోషధులచేత శాస్త్రచక్షువులైన మానవులు యజ్ఞంబు సేయుదురు.
అయ్యజ్ఞంబువలన దేవతలకు నాప్యాయనంబగు. ఇట్లు యజ్ఞంబులు, వేదం
బులు, వర్ణంబులు, సర్వదేవనికాయంబులు, పశ్వాదులు వృష్టిచేత నన్నసం
పన్నులగుదురు అట్టివృష్టి సూర్యనివలన నిష్పన్నయగు. అట్టి సూర్యునకు
ధృవుండా ధారభూతుండు. ధృవునకుశింశు మారంబాధారంబు. శింశుమారం
బునకు హృదయస్థుండై, శ్రీనారాయణుండా ధారంబై, సర్వభూతంబుల ధరిం
చునని శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 147

క॥ వినునాల్గువేలమీఁదట, నెనుబదియోజనముల పొడ వెక్కునుదిగు సూ ।
ర్యునిరథము రెండుదిక్కుల, సనయము నిదివత్సరగతి హరిదశ్వనకున్ ॥ 148

వ॥ దేవర్షి, గంధర్వా పురో గ్రామణి సర్పరాక్షసులచేత నాదిత్యుండు సతతాధి
ష్ఠితుండై యుండు. అదియెట్లనిన ధాతయను దేవతయు కృతస్థలయను సప్త
రయుఁ బులస్త్యుండను ఋషియు, వాసుకియను సర్పంబును, రథకృత్తను
గ్రామణియు, హేతియను రక్కసుండును తుంబురుండను గంధర్వుండును,
నీయేడ్వరును చైత్రమాసంబున సూర్యునిరథంబున వసియింతురు. అర్యముం
డును దేవతయు, పులహుండను ఋషియు, రథౌజుండను సర్పంబును, పుంజకస్థల
యనుసచ్చరయు, ప్రహేతియను రక్కసుండును రథనిరుండను గ్రామణియు,
నారదుండను గంధర్వుండును నీయేడ్వరు వై శాఖమాసంబున సూర్యునిరథంబు
పై వసియింతురు. అరుణుండను దేవతయు, వసిష్ఠుండను ఋషియు, నాగాఖ్యం

బను సర్పంబును, సహజన్యాయగునచ్చరయు, హాహాయను గంధర్వుడును, వరుణుండును రక్కసుండును, చిత్రుండను గ్రామణియు నీయేడ్వరు క్షృష్ణ మాంసము సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. మిత్రుండను దేవతయు, త్రియను ఋషియు, తక్షకుండను సర్పంబును, పౌరుషేయుండను రక్కసుండును, తేనకయనునచ్చరయు, హాహాయనుగంధర్వుడును, శతస్పరుండను గ్రామణియు నీయేడ్వరు నాపాథమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. ఇంద్రుండను దేవతయు, విశ్వావసుండను గంధర్వుడును, శ్రోతుండను గ్రామణియు, ఇలా పుత్రుండను రక్కసుండును, అంగిరుండను ఋషియు ప్లమోచనయను నచ్చరయు, సర్పాఖ్యుండను నాగరాజును, నీయేడ్వరును శ్రావణమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. వివస్వతుండను దేవతయు భ్రగుండను ఋషియు, అగ్రసేనుండను గ్రామణియు, అపూరణుండను గంధర్వుడును, అను ప్లమోచనయను నచ్చరయు, శంఖహరుండను సర్పంబును, వ్యాఘ్రుండను రక్కసుండును, ఈయేడ్వరును భాద్రపదమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. పూషయను దేవతయు, గౌతముండను ఋషియు, ఘృతాచియను నచ్చరయు, సుషేణవృండను రక్కసుండును, రుచియనుగంధర్వుడును, ధనం జయుండను సర్పంబును, పారుండను గ్రామణియు నీయేడ్వరును నాశ్వయు జమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. వర్జన్యుండను దేవతయు, భరద్వాజుండను ఋషియును, విశ్వావసుండను గంధర్వుడును, విరావతుండను సర్పంబును, విశ్వాచియను నచ్చరయు, సేనజిత్తను రక్కసుండును, చాపాఖ్యుండను గ్రామణియు నీయేడ్వరును గార్తికమాసంబందు సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. అంశుండను దేవతయు, కాశ్యపుండను ఋషియు, తాన్వీకుండను గ్రామణియు, మహాధర్ముండను గంధర్వుడును, ఊర్వశియను నచ్చరయు, చిత్రసేనుండను రక్కసుండును, విద్యుత్తను సర్పంబును, మార్గశీర్షమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. త్వష్టయను దేవతయు, క్రతుండను ఋషియు పూర్ణాయుషను గ్రామణియు, స్ఫూర్జకుండను రక్కసుండును, కర్కోటకుండను సర్పంబును, అరిష్టనేమియను గంధర్వుడును, పూర్వచిత్రియను నచ్చరయు పుష్యమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. త్వష్టయను దేవతయు, జమదగ్నియను ఋషియు, కంబళుండను సర్పంబును, తిలోత్తమయను నచ్చరయు, ప్రపితుండను రక్కసుండును, రుతజిత్తను గ్రామణియు, ధృతియను నచ్చరయు మాఘమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. విష్ణుండను దేవతయు, విశ్వామిత్రుండను ఋషియు, అశ్వతరంబును సర్పంబును రంభయను నచ్చరయు, యజ్ఞవేతుండను రక్కసుండును, సూర్యవర్చుండను గంధర్వుడును, సప్తజిత్తను గ్రామణియు, నీయేడ్వరు ఫాల్గుణమాసంబున

సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. వీరలుతోకప్రకాశనార్థంబు క్రమంబు ద్వాదశమాసాధికాదులై విష్ణుశక్తివ్యవభంహితులైవసింతురు. ఇందుమును నుతించుచు, గంధర్వులుపాడుచు, అచ్చరలాడుచు, రక్కసు లక్ష్యవర్తించు; పన్నగంబులువహించుచు, గ్రామణులు పగ్గంబులు పట్టుచు వ్యసయింతుర

- వాలఖిల్యులు పరివేష్టించి యుపాసించుదు. ఈ యేడు తెఱంగులవాగును, రమండలంబునందు నిలిచి, హిమోష్ణవారివృద్ధులకు, దమతమ సమయంబు హేతువులగుదురని చెప్పిన శ్రీవరాశిరుసః మైత్రేయుం డిట్లనియె || 14

సీ॥ ధీరేంద్రయ్య యేడు తెఱంగులవాగును, సరసిజో దరదివ్యశక్తిబంహి ।
తాత్కులై యాదిత్యు సరదంబుపై నుండి. 1 శీతలోష్ణాంబు వృష్టిముఖకార్య ।
కారులొదురని వక్కాణించితిరి భాను, పీఠేవాతాంబు వృష్టులకును ।
హేతుభూతుం డని మెఱిగించితిరి, మును పిదనందియముదోచె నెఱుంగఁజెపుడ

గీ॥ అదియుఁగాక భానుఁడ స్రమితుండయ్యె, నుడితుఁ డయ్యెననుచు నుర్విజనము
లెదురు చూడనేల యీపనుల్దీర్చుట, తీర్చి రేనిదీనిఁ దలుపవయ్యె || 15

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు శ్రీవరాశిరుం డిట్లనియె || 15

క॥ వినుమెంద యున్నఁగానీ, దినకగుఁజేముఖ్యుఁ డతనితేజంబుననే ।
యొనగూడు నన్ని పనులును, జనవినుతములగుచు నెపుడుజగములయందున్ || 15

ఉ॥ భూమిను రేంద్ర యిజ్జగముఁబోవుచుటకై విలసించుముగ్యజా •
సానునమాఖ్య శ్రీనిభుని శక్తి యభకాఘముద్రుంపఁ జాలు ను
ద్దామమహావిభూతి ననితామరసాపుని యందునిల్చి ది
వ్యాచృత వృష్టి, వాత, మిహికాదిక కృత్యము తీర్పు నెప్పుడున్ || 15

క॥ రేవుల బుట్టివహంబును, మాపుల సామవ్రజంబు, మధ్యాహ్నములన్ ।
దీపితయజ్ఞస్తుతులును మహాపటిమన్ బాగడుచుండు నంబుజబంధున్ || 154

వ॥ సర్గాదియందు శ్రీమన్నారాయణుండు, సృష్ట్యర్థంబురజోగుణం బవలంబించి
ఋగ్వేదమయుండైన చతుర్ముఖుండయ్యె. రక్షఃకర్థంబు సత్వగుణంబవలం
బించి, యజుర్నార్తియైన విష్ణుండయ్యె. సంహారార్థంబు తమోగుణం బవలంబించి
సామస్వరూపియైన రుద్రుండయ్యె. కావున సామస్వరం బశుచియయ్యె. ఏవం
విధ మహిమగల విష్ణుశక్తి సత్వగుణస్థుండైన యాదిత్యునధిష్ఠించి యుండి
నెలుంగం జేయు || 155

చ॥ సమధికవిష్ణుశక్తి పరిసర్పితుండైన సవిత్రుండు ఘోరసం
తమనముఁబాఁడ్రోలి, భువనంబులు బోచుచునుండుఁగాని ని

త్యము నుదయంబు, న స్తమయమందుటలేదు త్రయీమయాత్ముడ
ర్యముఁడు! త్రిమూర్తిరూపిఁడు సురస్తుతిపాత్రము నుమ్మనువ్రతా ॥ 156

ప॥ నుముఖ్యశుక్లపక్షమన సోముఁడుభాస్కరుభాన్వను ప్రవే
• శమహిమ వృద్ధిచేబొలిచి శ్యామలపక్షమునన్ గళయథా
క్రమమున దేవతా పితృపరంపరకిచ్చు గళానుధాశన
ప్రముదితులై నుఖింతురు శుభస్థితివారును ధీరపుంగవా ॥ 157

ప॥ దేవతలకుఁబడుతృప్తియు, పితృలకుమానతృప్తియు, మర్త్యులకు నిత్యతృప్తి
యుం జేయుచునర్కుండు ప్రవర్తించు ॥ 158

పి॥ మూడుచక్రములు సోమునిరథంబునకును, కుందాభములు పది ఘోటకములు ।
కుడికడ నెడమ దిక్కునఁగట్ట నత్తురం, గము లారథంబు వేగమునఁదిగుచుఁ ।
దనకునాధార ముత్తాసపాదనుతుండుగా దిన మొక్కఋతుమున నుండి ।
చరియించునవనుధాకిరణుండుసురకోటికళలు ద్రావినరెండు కళలుచిక్కి ॥ [ణ]

గీ॥ సలిలములుచొచ్చివీరుదుచ్చయముచొచ్చి, యర్కమండలిఁజొచ్చు నయ్యర్కుకిర
మొక్కటియెతన్నఁ గ్రమవృద్ధి నొండఁజేయ, గగనవీధియథాపూర్వగతిఁ జరించు॥

ప॥ చంద్రుడు జలవీరుత్సార్య మండలంబులు చొచ్చినకాలం బమావాస్యయనం
బరఁగు. అందును వీరుత్తులు ఛేదించిన నొక్క యాకై నంగోసిన బ్రహ్మహత్యా
ఫలంబు నొందుదురు. సామ్యులును బర్హిషదులును, అగ్నిష్వాత్ములును, అనఁ
బితరులు మూఁడు తెఱంగులవారలు. వీరల మావాస్యనాఁడ పరాహ్లాకాలం
బున సూర్యగతుండగు సోమునికళాద్వయంబును బాసంబు సేయుదురు. అది
స్వధామృతం బనంబరఁగు. అందువలనఁ బరమనిర్వృత్తింబొంది, మానతృప్తు
లగుదురు. ఇట్లు దేవపితృగణంబులం దృప్తులంజేసి యమృతమయంబు లైన
శీతలపరమాణువులచే ¹ వీరుదోషధులు నిష్పాదించి వానివలనను బ్రకాశాహ్లా
దంబులవలనను మనుష్యవశు కీటంబుల నాప్యాయనంబు నొందించుచు
హిమాంశుండు కీర్తితుండగుచు నుండు ॥ 160

గీ॥ అవనిదేవ పిశంగవణ్ణాప్తతురగ, వాహ్యమై, సర్వసన్నాహవంతమై ప్ర ।
శస్త్రీగోచినరథమువై జంద్రసుతుఁడు, బుధుఁడు వెలుగొందులోక సంపూజ్యుఁడగుచు॥

క॥ సేవరూఢం బనుకర్ష, స్తననీయంబప్తభూమి జ తురగవాహ్యం
బవలోకనీయమునునగు, ప్రవిమల రథమెక్కురవి తిరంబగుకణకృ ॥ 162

గీ॥ అరుణసంభవపద్మ రాగారుణాప్త, తురగ సంవాహ్య కనకబంధుర రథంబు ।
తెలివిదళుకొత్త నెక్కు దేదీప్యమాన, మణివరోద్భాసితగళుండు మంగళుండు॥

చ॥ ధవళహయంబులెన్నిది యుదగ్రతగట్టినవై డి తేరివై
దివిజపురోహితుండు సముద్రతతోడ వసించియేటియే ।
టివరుసనొక్కటొక్కటిగ తీవినిరాసులు త్రొక్కుచుండఁ బ్రా
భవమున భూజనంబులకుఁ బ్రస్తుటశోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 165

గీ॥ శబలనర్ణంబు లాకాశసంభవములు, నైనయెనిమిదిగుఱ్ఱంబులనియున్న ।
స్యందనంబందముగ నెక్కి మందమంద, గమనమునసూర్యసుతుఁడేగు గగనవీధి

క॥ ప్లనిఘదినల్లనిగుఱ్ఱము, లనువుగవహియించు ధూసరాభరథము పెం ।
వెనయంగ నెక్కిరాహువు, దినదినమునునభ్యవీధిఁదిరుగుచునుండున్ ॥ 166

క॥ ధూమలరుచి లాఘాన,ద్దామితవేగంబునైన నశ్వాప్తకము ।
ద్దామగతిఁబూన్పునరదము, వై మెలఁగున్ గేతువభ్రపదమున నెవుడున్ ॥ 167

వ॥ ఇది నవగ్రహంబులరథంబుల తెఱంగు ॥ 168

క॥ రవిబట్టివిడుచుబడవడి, ధవళకరునిబట్టి విడుచుడ తత్పర్య ।
ప్రసరసమయముల రాహువు, దివిసవిరతవక్రగమన దీపితుఁడగుచున్ ॥ 169

వ॥ ఈ సక్షత్రగ్రహతారలు, రాసులు నన్నియు ధ్రువునియందు వాతరశ్మి బద్ధం
బులై ధ్రువునిం ద్రిష్టచ తామునుం దిరుగుచుండు. ఈ ధ్రువాదులకు
నాధారంబు శింశుమారంబని యెఱుంగుము. ఈ శింశుమారదర్శనంబుచేసి
సాపంబులంబొసి యాయుష్కంతులగుదురు ॥ 170

క॥ వనజాతపత్ర నేత్రుండు, మునిపుంగవ శింశుమారమూర్తి ధరుండై ।
వినువీధిఁదిరుగు నెప్పుడు, వినుము తదీయ ప్రభావవిశ్రుతమహిమల్ ॥ 171

వ॥ ఆశింశుమారంబునకు నుత్తరహనువున నుత్తాన పాదుండును, అధరంబున
యజ్ఞంబును, మూర్ధంబున ధర్మంబును, హృదయంబున నారాయణుండును,
పూర్వపాదంబుల నశ్వినులును, పశ్చిమ పాదంబుల సరుణార్కములును,
శిశ్నంబున సంవత్సరంబును, అపానంబున మిత్రుండును, పుచ్ఛంబున నగ్ని
మహేంద్ర కశ్యపధ్రువులును, నుండుదురు. పుచ్ఛాశ్రయంబైన యీసక్షత్ర
చతుష్టయంబును నస్తమయంబునొందదు. ఇది సమస్తజ్యోతిస్స న్నివేశంబు ॥

గీ॥ భువనములు జ్యోతిరుచ్ఛయంబులువనంబు, లద్వలు దిశల్ నదీసముద్రాదికములు ।
అస్తి నాస్తిపదార్థవేద్యములు, నంబు, జాతనేత్రుండునుమ్మువిఖ్యాతచరిత ॥ 173

వ॥ అశేష జగన్నూర్తియైన భగవంతుండు జ్ఞానస్వరూపుండుగాని వస్తుభూతుం
డుకాఁడు. కావున జగంబంతయు జ్ఞానస్వరూపంబు ॥ 174

యనంగమృత్తిక, యనంగఘటంబనంగపా లమన చూర్ణమన ।
మాణువనంగా, నొనరినయది భూమిగాదెయూహింపంగన్ ॥ 175

రాచరంజై న జగంబంతయు, జ్ఞానస్వరూపుండై న భగవంతుండు.
విమలంబునో, విశోకంబును, నిరస్తనంగమంబును, ఏకంబును
ంబు, పరముండును పరేశుండునునగు వానుదేవుండు. అతనికన్న
లేదు. ఇది సకల భువనాశ్రితంబగు వానుదేవాఖ్య జ్ఞానంబు నీకు
నితి. 176

సావక ర్త్వి, జ్ఞేవహము స్వర్గఫలసామగీతి స్వర భో ।
గతులు భూదే, వవరా ! విష్ణుండనుమ్ము వర్ణింపంగన్ ॥ 177

మైత్రేయుం, డనుమోదరసార్ద్ర హృదయుండై యిట్లను నో ।
స్వముదలిపితి, రనుకంపముతోడ నాకు నధిక ప్రతిభన్ ॥ 178

• —◆— జడభరతోపాఖ్యానము. —◆—

సాలగ్రామా, శ్రమమున భరతుండు తపము సమ్యగ్భంగిన్ ।
సంగూర్చిచేయుచు, విమలత్వములేక యెట్లు విస్మృతినొందెన్ ॥ 179

రిచ్చు సంగములఁబాసి వివిక్తతపోవనంబులన్
తు చింతన మనంబునఁజేర్చి భజించుచున్నయ ।
నకాయసస్థయట యన్యులు దుర్విషయోగ్ర సత్వని
హన సంసరణ దుస్తరవార్ధిడరింప నేర్తురే ॥ 180

హీపతి పావన, చరితంబెఱిఁగింపుమయ్య చయ్యననాకున్ ।
వాసక్తుల న,చ్చరితంబఘహరముగాదె సంయమితిలకా ॥ 181

సిగిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుండిట్లనియె ॥ 182

ప హరిపదపూజా, నిరతుండంతస్సపత్న నిర్వరణకళా ।
ధర్తారంభా, భిరతుండు రాజ్యంబుచేసె పృథుదోశ్చక్తిన్ ॥ 183

స్తమహీభరుండగుచునా ఖోణీతలా ధీశుండా
ణపదంబు చేరటకునై శ్రీకాంతకాంతాంఘ్రిలో ।
ంతనిరంతరత్వమున సాలగ్రామ తీర్థంబునన్
ద్యరివర్గుండై తపముచేసె కాంతచిత్తంబునన్ ॥ 184

స్వభూతాత్మ భూతాత్మక, యచ్యుతపుండరీకాయతాత్మ
సమదరతోమానశాసన, మాధవ సకలసంభావనీయ

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమోధ్యాయః, కేశవనిజజనకేశవారణ
ప్రసాదానామకావ్యము, విష్ణుదేవ సమ ప్రసాదవేద్యము ॥

తన పాపములను పూర్వ కేళయనుచు నెపుడు, పలుకుఁగాని యొకప్పుడు కలలైన న ।
 పుణ్యధామములు వల్కుఁడభిలనుగుణ, రాశి కీర్తి విభాసి యారాచుపని ॥ 185
 తన పాపములను తఁడన్యము, లగుకర్మములాచరింపఁ డాదరలీలన్
 పుణ్యధామములు వల్కుఁడభిలను, లగుకర్మము లాచరింపు నహరహముతం ॥ 186

పాపాన్ని పోషించుకొన్నాం, బతుట్టుకుంటా రాచతపసి యతిశుద్ధజలా ।
 మనమును మనమును, తన్నుమతిచనిచేసె బెంపుతోనీత్య విధుల్ ॥ 187

శ్రీ విమల, స్వాంతంబున మంత్రరాజజప తత్పరుడై ॥ 188

౬. అట్లుగా పోనకేనోగిలి యప్పుడు గర్భిణియైన లేడియొ
 ప్పైనుంచి ప్రాంతటగాఢ దురాసదమార్గమైనత !
 ప్రతిటికేల్లడిగ్గి మొదలచిత లీలడదీయవారియు
 త్పాద గతిద్రాగుచుండగ, నుదగ్రమహోగ్రతరత్వరార్పటిన్ ॥ 189

తల్లి! మృగపతిగర్జించిన భీతగతిని గడుపవియ, నెగసిధరణీస్థలిఁడ । 190
స్వర్ణాంబుజివీమృతి నొంజెను, మృగశాబమునీటి దండమెదలుచుఁ బడియెన్ ॥

రాజరాజయోగమున రాజు యారాచలపతి, దానినప్పుడ యాశ్రమస్థలికిఁ దెచ్చి ।
 వెనిచోట మును దినదినంబునకువృద్ధిఁ, బాదలెనిలపక్షశశిరేఖ పాలుపుగలిగి ॥

శ్రీ గంగా నుట్టజాంగణమున గంతులువేయు, మురియుచు, నవకుశమృష్టి మేయు,
 కింహితప్రా ఖురాస్త్రముల నంగముగోకుర, బెజమ్మగంబులఁ జూచిబెడరిపఱచు!
 తిరునానాలోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారు కుంజగర్భములదూఱు ।
 దూరముగాఁ బ్రవీరాజిపడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ॥

తెలచెననీడఁ గన్గొనికేళ్లుదాటు, నేలమూర్కొని పలుమారు నింగిచూచు ।
తలతీయనించినోమంధిమాచరించు, దరుణవృగశాబమారాచతపసియొడుట॥

ప్రతినియోగినున్నవృత్తముని, యశోమతతపఃం చెమిగులనామృగముపయిన్ ॥

చివరకు నాడమ్మగింబు వనంబునకుం బోయిరాకతడసిన ॥ 194

ప్రభువారి బళియేనో వృక్ష పరంపర లంపట పెట్టెనోమృగేం ।

- ద్రముతినెనో నిజంబుగ వినాశమునొందినచందమైనఁ బ్రా
ణములిఁగి నామెయిన్నిటిచునా క్షణమాత్రము చిత్తవైఖరిన్ ॥ 195
- ॥ అని తలపోయుచుండు ॥ 196
- ॥ స్థానతర్పణసంధ్యా ప్రధానవిధులు, మానసీయహరి ధ్యానమంత్రవిధులు ।
పావనాగమసత్కథా పారవిధులు, హరిణాలాలనమునఁ బోలవయ్యెమునికి ॥ 197
- ౪౦॥ పురుష శ్రేష్ఠుడతండు సర్వనియమంబుల్లాని యెల్లప్పుడున్
హరిణాన క్త మనస్కుడైతిరిగె, వన్యహరిమర్యాదలన్ ।
“హరిణాన క్తమభూదహణో నృపమనోవ్యా పారమేతత్సుదు
ష్కరమథా” యని ధీరకోటిపటువాచాప్రౌఢిఁ గీర్తింపగన్ ॥ 198
- ॥ అనవరతహరిణాలాలన, ననుపమితసమాధి భంగమయ్యెనతనిక ।
ల్లననంతఁ గొంతకాలము, చనఁజనఁబ్రాణప్రయాణ సమయంబై నన్ ॥ 199
- ౪౧॥ కన్నుల సశ్రుపూరములుగారఁ గుమారకులీలనేణమ
య్యన్నత కీర్తివై వదనమొయ్యనఁ జేర్చి భృశార్తినుండె సం ।
పన్నమమత్త్వయుక్తిఁ బలుమారును దన్బుగరూపభావనా
సన్నమనస్కుడై విడిచెఁ గాయమున్యాయముగా మహీశుండున్ ॥ 200
- ॥ నిరతహరిణైక భావన, సరపాలకతాప సుడుపునర్జనంబా
హరిణకులమునన కనియెన్, వరజంబూషండ భవ్యవసుమతీయందున్ ॥ 201
- ౪౨॥ ఇద్విధంబున నప్పురుషప్రకాండుండు జంబూషండ భూమండలంబున హరిణంబై
జనియించి జాతిన్తరత్వంబుకలిగి యనూనజ్ఞానోదయంబున శుష్కపర్ణత్పణ
మాత్రంబున శరీరయాత్ర నడుపుచుఁ దొల్లిటి సాలగ్రామాశ్రమమునకు వచ్చి
యచ్చీటను గొంతకాలంబునకు హరిణశరీరంబువిడిచి ॥ 202
- ౪౩॥ అంబుజగర్భవంశ్య ! వినుమప్పటికిన్ శుచియైనయోగివం
శంబునవిప్రుడై యతఁడుజన్మమునొంది లనద్వివేకపా ।
కంబునవేదశాస్త్రములు గాఢమతిత్వర నభ్యసించి పీ
తాంబరదివ్యపాద జలజాశ్రిత మానసచంచరీకుడై ॥ 203
- ౪౪॥ గుప్తమహదాత్ముఁ డాయోగికుల విభుండు, జడునికై వడి నున్నత్తు చందమునను
బాలురీతిఁబిశాచంబు భంగినుండు, నొరులకేరికిఁ దనచర్యయెఱుంగనీక ॥ 204
- ౪౫॥ నిరుపమసంస్కార వరమలీమనదేహు, ననుకలారచితబోధ నవగాహు ।
శతరంధ్రమలిన వస్త్రప్రావృతకటీరు, వికటజటీభూత చికురవారు ।

- కీర్తన మాన్వకబలమిహ్యోత్సాహం, పరిభూత ఘోరాంత రరిసమూహా
స్వభవ త్తిరస్కాః పురస్కారు, దూరతోపాస్తే సంసారభారాః ॥
- గీ॥ ధీరు, హనాజడీ భూయహరు, నిత్యవిష్ణుచింతన కార్యనావిప్రవర్త్యుః ।
గాంచిజడమతియంచులోకంబుమిగులఁ, బరిహసించుమహత్త్వ కేర్పఱువ
జూరజడవరలోకముచెం, దినభ్రాతృపితృవృత్తులడరి దినదినమునునొ ।
ప్పనిజనులుజనుజ, నతఁడును, జనదనకయొనర్చు మూఢజడుని తెఱఁగునన్ ॥
- గీ॥ పిలిచి బలుకఁడు, పలికినఁ, బలుబూతులుపలుకుఁ దనదుపజ్జకునరుండే ।
యలపునను జొరఁచియుండన్, మెలఁగునతఁడుగూఢ గతినమ్మద్ధిదలిర్పన్ ॥
- గీ॥ పిలిచి బలుకూడుపెట్టి చెప్పినను, లేమియైనఁ జేయునేమిచెప్ప ।
మహానుభావుఁ డందఱిజనులకు, నిరతమును మహాపకరణమయ్యె ॥
- నీ॥ ఇట్లు తఁ యోగసిద్ధికి సమర్థుంబు గాకుండలోకవ్య వహారంబులుమాని నిరఁ
యోగాను భవవరుండగుచు నుండంగొంత కాలంబుచనిన ॥
- నీ॥ తత్తయః బేరిటి సావీరపతిదుఃఖ, కారణంబైన సంసారసుఖము ।
వై నాసికపిలునిచే రహస్యజ్ఞాన, సారమెఱుంగఁగాఁ గోరియప్పు ।
డిక్షుమతేతికేగు చోబల్లకి, పట్టంగవెట్టికి బట్టినట్టి ।
నరులతోఁగూడఁ బూర్ణజ్ఞాననిధియైన, యవ్విప్రవరుఁడెచ్చి యానదండ ॥
- గీ॥ మంసమునకెత్తఁ గర్మశేషానుభవము, గావలెనటంచు వాహకగణమునడు
నిర్వికారత్వమునమోచె నిరభిమాన, మాననీయాత్ముఁడతఁడు బ్రాహ్మణవరే
- మ॥ ధరణీదేవుఁడుమూపు మీఁదశిఖికాదండంబు విజ్ఞానని
ర్భరుండై తాల్చి యుగప్రమాణమహిమాత్ర ప్రేక్షణుండౌటయు ।
ధృరతన్నెల్లనపోవ వాహకజనుల్ తోడ్కోమహావేగులై
పరిపాటింబరువెత్తన త్తతీని నిర్బంధస్థితింబొందుచున్ ॥
- క॥ వాహకులఁజూచినరపతి, యోహోయీవిషమగమన ముడుగుఁ డనిననీ ।
సాహసముమాదిగాదు దురీహుఁడితని చేప్తయనిన నించుక నగుచున్ ॥
- మ॥ ధరణీదేవునిఁజూచి వేసరితివ్రా? దవ్వేగితో? మోచునే
ర్పరయంజాలదొ నీకు? బీవరుండవేలా చేసెదాలస్యమీ ।
కరణిన్నీవన నానృపాలకుని జక్కంజూచి భూదేవతా
వరుండల్లన్నగి యిట్లువల్కువితేద వ్యాపారమేపారంగన్ ॥
- చ॥ బలిసినవాడఁగాను, వినుపల్లకిమోచినవాడఁగాను, నా
కలపునులేదు నీవరయకాడినమాట సహించినాడనే

నలుగనటన్న రాజనియెనల్లదె పల్లకిదండెమూపుపై
బలుపిడమీననీకిపుడు భారముమోచిన శాంతిపుట్టినే ॥

214

వ॥ అనిన భూహ్లాణం డిట్లనియె ॥

215

గీ॥ భూభవరయిప్పడి వేమిపోలంగంటి, వదియెఱింగింపు పిదపఁజెప్పెదవుగాని ।
బలనదబలవిచారనివ్పాటతార్థ, మంతయును సూక్ష్మబుద్ధిచే నాకలించి ॥

216

ఉ॥ పల్లకిమోచినాడవిదె పాయదుమూపున దండెయంచు నీ
వెల్లరువీనులన్నినంగ నిప్పుడువల్కి తదంతయున్నహీ
పల్లభ కల్లునుమ్ము వినువాంఛ జనించినయేని, చెప్పెదన్
దెల్లముగాఁగ నీదగుమనీషతిరంబుగఁ జేయుమేగ్గడన్ ॥

217

నీ॥ వసుధపై పాదముల్వానిపై జంఘలువానిపై నూగులువానిపైని ।
కడుపందుమీఁదవక్షుమ దానిపై బహులామీఁద స్కంధంబుల మరియుండు
స్కంధాశ్రితముశిబికాదండ మిట్లాట ప్రకటింపనాకు భారంబుకలదె
శిబికపైత్వదుపలక్షిత శరీరమునిల్చె నిన్నునునన్నును నున్నదాని ॥

గీ॥ భూతములుమోచునంతియె భూమిపాలయవియునడుచుగూణప్రవాహమునదగిలి
గూణములును కర్మవశ్యతఁ గూరుఁగర్మ, సమితియు నవిద్యఁగలుగునిజంబునుమ్ము ॥

వ॥ ఆత్మ శుద్ధికి, డక్షరుండు, శాంతుండు, ప్రకృతికంటెఁబరుండు, వృద్ధిక్షయ
రహితుండు, అఖిలజంతువులయందు నొక్కరుండై యుండుటంజేసి ॥

219

క॥ బలువును దరుగును నెఱుంగక, కలకాలము నొక్కతీరుగా నుండంగా ।
బలిసితివనియును నన్నున్, బలికితివది యేమియుక్తిఁ బలికితిచెపుమా ॥

220

వ॥ భూమిపాదజంఘాదులకు నాకు శిబికాభారంబునమంబ శిబికాభారంబు
భూతంబులు పహించుంగాని జంతువులుకావు శిబికయు భూతసంగ్రహంబు,
అదియుమమత్వావబృంహితంబై భ్రాంతిఁగొలుపునని పలికి యమ్మహాను
భావుండూరకుండిన ॥

221

క॥ నర్థకుతియును శిబికయతి, త్వరితగతిం డిగ్గనురికి తచ్చీరపాదాం
బురుహములకెరఁగి నిటలాం, తరమున నంజలిఘటించి నమ్రతఁబలికెన్ ॥

222

క॥ విడువిడుండు శిబికనేమీ, యెడతప్పొనరించినాడ నెఱుంగకనన్నున్ ।
గడలేనికరుణ, తో నిప్పుడుగావఁగవలయుభువనపూజితచరితా ॥

223

క॥ నీవెవ్వరేమిటికిగా, నీవిధమునునుండవలసె నేమిపనికిగా ।
రావలసెనిటకుఁజెప్పము, కోవిదనుతయనిన విభునకున్ననిపలికెన్ ॥

224

క॥ నే నీట్టివాడ ననిభూ, మీనాయకచెప్పడరమె మీరనుశబ్దం ।

జేసనుచునాత్మకబలుకుట, యై నెగడుంగాడె యనుచు నమ్మునిపభిరెన్ ॥ 226

గీ॥ అవనినాథ యనాత్మయం దాత్మబుద్ధి, నాచరించి యసోతోక్తఘ్ననశబ్ద ।

మాత్మభనమంచుబల్కుదురహహనిజము, తెలియనాత్మకశబ్దంబునబడెచెపుమా ॥

క॥ నాలుకదంతోష్ఠంబులు, తాలువులునునిఖిలశబ్దతతిఁబుట్టించెన్ ।

జాలినహేతువుల్లిక్ష్మీ, కీలెఱుంగరు శబ్దమాత్మకృతమే తలఁపన్ ॥ 227

గీ॥ ఇన్నీయును శబ్దజననైక హేతువులుగ, నొక్కవాక్యైయనుచుబల్కునోన్మపాల ।

యెన్నివిధములనై ననిట్లెంచిచూడ, బలిసితీవను మాటలు పలుకఁ జనదు ॥ 228

క॥ తలయును చేతులుపెూదలుగఁ, గల యంగప్రతితితనకుఁ గలుగుశరీరం ।

బలయాత్మకన్నవేఱని, తలఁచిన నేవేరఁబిలువఁడగునయ్యాత్మకన్ ॥ 229

గీ॥ పరుఁడునాకన్ననొకఁడున్నభంగియైన, నితఁడొకఁడునేనొకఁడునుమతముకలుగు

భూతతతులందునొక్కఁడ పురుషుఁడుండు, కాననీవెవ్వఁడనఁజెప్పఁగావశంబె ॥

క॥ నీపల్లకి యిది నీవున్, భూపతి వేమెల్ల మోచుపురుషుల మిదిన్ ।

ప్రాపుగలలోకమని యో, భూపాలక తలఁచుటెల్ల పోలదునుమ్మా ॥ 231

గీ॥ ధరణిపర వృక్షమునఁగల్గి దారువందు, శిబికయనఁగల్గె శిల్పవైచిత్రిచేత ।

సరగదీనికి వృక్ష సంజ్ఞయునుదారు, సంజ్ఞయును నింతలో నెంచునియెఁజెపుమ ॥

క॥ నినువృక్షసమారూఢుం, డనికానీ, దారురూఢుం, డనికానీ, యో ।

జనమనదు శిబికయనఁగా, డననేటిక దారుసంగ్రహము కాదేమో ॥ 233

క॥ వినుఛత్రశలాకాదుల, కనయముభేదంబు సిద్ధమైన నెచటికిన్ ।

జనెఛత్రమనెడున్యాయము, చనునానీయందు బుద్ధిచక్కంగనినన్ ॥ 234

చ॥ పురుషుడు కాంత గోవ్రజము భోగి విహంగమఘోటకంబుకుం

జరమనుసంజ్ఞ లెల్లను రసాజనవల్లభకర్తహేతులో, ।

కరచితసంజ్ఞ లెన్నికొనఁగా సురమర్త్యపశుద్రుమాదులె

ల్లరసిననాత్మగాంచు వపురాశ్రితసంజ్ఞలు కర్తకృత్యముల్ ॥ 235

గీ॥ అధిపరాజని భటుఁడనియన్యమైన, వస్తుననియంట తెలియనివార్తనువ్వె ।

సునిశితప్రజ్ఞసరసిచూచిన నివన్ని, నాటకంబులు సంకల్పనామయములు ॥ 236

క॥ జనకుండవు తనయుకునం, డనుఁడవుతండ్రికి సపత్నునకురిపుండవు, మ ।

స్ననపత్నికీబతి విట్లగు, నినునెవ్వరనంగవలయు స్పృహవర చెపుమా ॥ 237

॥ శిరమునీపై, నీదిశిరమొ, యయ్యుదరంబు, నీపై, యుదరమెన్న యెక్కో -
అంఘ్రి బాహుముఖ్యమగునంగకములీపై, అదియెనీదియోమ, హస్తచేపుమ ॥

॥ తలఁపసమస్తావయవం, బులకు న్నోతైననీవు భూపాలకయే ।
యలవుననేననిచెప్పం, గలవాడవు నిపుణబుద్ధి గనుమా తెలియన్ ॥ 239

॥ ఇవిధంబునఁ దత్త్వస్థితవర్తింప నేనిట్టివాడనని యెట్లచెప్ప నేర్తు ని యాబ్రాహ్మ
ణుండువలికిన పరమార్థసమన్వితంబులగు పలుకులువిని పులకించి యా భూపాల
తిలకుం డిట్లనియె ॥ 240

॥ శిబిక సేమోవను శిబిక న్నావై లేదు, నాకన్న దేహమన్యంబు శిబిక,
దేహంబుమోచెనింతియ, భూతములకెల్ల, కర్తచోదితృప్తికలిగియుండు ।
కర్తవశ్యత గుణగ్రామంబు దిరుగనే, పనిలేదునాకని పలికితిప్పు
డిదియెల్ల వినినాదుమది విహ్వలించెనో, పరమార్థతత్వజ్ఞభవమురొసి ॥

॥ కపిలమునిఁజేరి పరమార్థకలనఁ దెలుతు, ననుచుఁజనుచోటఁ దెరువునవినుతతత్త్వ
బోధనిధినిన్నుఁ గంటినాపుణ్యమహిమ, కలిమి నిరుపేదపెన్నిధిఁ గన్నయట్లు ॥

॥ సర్వభూతేశ్వరుండైన విష్ణుండు జగద్రక్షణార్థంబు కపిలుండై యవతరించె.
అన్యహనుభావుండ నన్ను రక్షించుటకు నీహుపంబునఁ బ్రత్యక్షంబగుట
సిద్ధంబు. నాకునెయ్యది పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు దానినెఱింగించి రక్షింపు
మనిప్రణతుండైన సావీరపతింజూచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె ॥ 242

॥ ఇలలోఁ బరమార్థార్థం, బులు శ్రేయములెన్నియైన భూవరకలవం ।
దులకోలఁది యెన్నిచూచినఁ, బలుకులు నెయ్యెలయవియుఁ బరమార్థములే॥243

॥ ధరతనమరాజ్యభాంబు తలఁచి నరుండు, దేవతారాధనముచేసి దీనిఁగాంచు ।
ధరణినాయకమనమునఁ దలఁచిచూడ, నదియుఁ బరమార్థమైన శ్రేయంబుగాడె॥

5॥ తలపఁగ స్వర్గలోకఫలదాయక మాక్రతుకర్తమెంచఁగాఁ,
గలిగిన శ్రేయహూఁగద, యకంపితయోగ సమాధినాత్తునిం ।
గల్గఁగఁజేర్చు శ్రేయమది గాదొకొ భూపలలామ పెక్కువా,
క్కుల పనియేమి శ్రేయములకున్ మితిలేదు తలంచిచూచినన్ ॥ 245

5॥ పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు సంతోషరూపంబునఁజెప్పెద. ఏకుండును, వ్యాపియు,
సముండును, శుద్ధుండును, నిర్గుణుండును, ప్రకృతికంఠెఁ బరుండును, జన్మ
మృత్యాది రహితుండును, సర్వగతుండును, సర్వయుండును, బరమజ్ఞానమ
యుండును, నామజాత్యాది వియుక్తుండును, నైన పరమాత్ముని నెఱింగిన
జ్ఞానంబు పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు. అనిచెప్పినవిని మనంబున సంచలించి

యిదియేమని విచారించు సావీరపతింజూచి యన్యహాబ్రాహ్మణుండై
తాంతర్గతంబైన యితీహాసంబుగలదు చెప్పేద వినుమని యిట్లని చెప్ప
వొడకె ॥

క॥ ఋభు నామధేయఁడబ్బ, ప్రభవతనూభవుఁడు జ్ఞానభానురుఁ డగ్ని ।
• ప్రభుఁడొకముని గలఁ డతనికి, నభిమతశిష్యుఁడు నిదాఘుఁడనుమునివేలయుఁ

వ॥ పులస్త్యపుత్రుండైన యన్నిదాఘుండు ఋభునకుం బరిచర్యచేసి యతనివఁ
నవా ప్రజ్ఞానతత్త్వంఁడయ్యును, నద్వైతవాసనలేకయున్న గురుండు విఁ
రించుచునుండె. అంతంగొంతకాలంబునకు నాశిష్యుండు దేవికానదీతీరంబ
రమ్యోపవన పర్యంతంబును, సకలవస్తు సమృద్ధంబును, పులస్త్యనివాసిఁ
బునునగు సగరాఖ్యపట్టణంబును నివాసంబుచేసెనంత దివ్యవర్ష సహస్రంబు
చనిన ॥

సీ॥ గురుండు శిష్యునిజూడఁ గోరియప్పురికేగి, తద్గ్రహదావరంబుదండనిలువ,
వైశ్వదేవము చేసేవచ్చి వాకిటనున్న, ఋభునిం గనుంగొని యభినుతించి ।
యన్నిదాఘుండు మ్రొక్కియర్ఘ్య పాద్యములిచ్చి, లోనికిఁ దెచ్చి యాసీనుఁడై
యన్నంబుభుజియించుఁడనుచుఁ బ్రార్థించిన, నాకు నెన్నఁడు కదన్నములుకూడ

గీ॥ వనిన మాయంటఁగలవు, పాయసగుఱోప, కలితమోదక సాజ్యముఖ్యంబులైన
భోజ్యములు పెక్కు నీచిత్తమునకువచ్చు, వానిఁగరుణించిభుజియింపవలయుననిఁ

క॥ ఇవియన్నియును కదన్నము, లవహితమతి మృష్టమైన యన్నంబిడుమ ।
న్నవధూటిఁజూచి యట్టిద, ధనశేషుణ పెట్టుమని, నిదాఘుఁ డుపలికెన్ ॥ 24

వ॥ నిదాఘపత్నియునట్ల శుచియై యలంకరించుకొని మృష్టాన్నంబు పెట్టిన య
చ్చంబుగా భుజియించి సుఖాసీనుండై యున్న యమ్మునినవలోకించి ప్రశ
యావసతుండై నిదాఘుండిట్లనియె ॥

సీ॥ మునినాథత్వప్తి యయ్యెనె తుష్టిగల్గెనె యాహారమున మనంబలరెనయ్య ।
యెచ్చోటనునికిపట్టెచ్చోటికరుగఁగాఁ దలఁచినారిప్పు డెవ్వలననుండి ।
వచ్చితిరన్న నెవ్వనికినాఁకలిగల దతనికన్నము దిననగునుత్పత్తి ।
యాఁకలినాకులే దడుగ నేటికిఁ దృప్తిదహనుచేఁ బార్థివధాతువింక ॥

గీ॥ నాఁకలియుధాతువు జలంబునరిగిపోవ, దప్పియునుబుట్టు మర్త్యబృందమునకెల్లఁ
దెలియనాఁకలి దప్పలు దేహులకునె, యవియు రెండును నాకులేవలఘుచరిత॥ 25

వ॥ త్సంధపుట్టకుండుటం జేసి నిత్యంబుత్పత్తియ మనస్సాన్విధ్యంబు తుష్టియనఁబరఁగు
ఇవిచి త్తధర్మంబులు. పురుషుఁడువీనిం బొరయండు. నివాసంబెచ్చట యెచ్చోట

కింబోయేద వెచ్చటనుండి వచ్చితివాని యడిగితి, వినుము. పురుషుం డాకాశంబు
భంగివ్యాళియు, సర్వగతుండును నగుటంజేసి నీవడిగినప్రశ్నం జన్మంతయు
కాదు. ఎట్లనినఁబోవుటయు, వచ్చుటయు, నివాసంబునునాకు లేదనిన నిదాఘుఁడను
మ్రొక్కిపూజించిన నయోగింద్రుండు యశేచ్ఛంజనియె. నంతనవా ప్రచ్ఛం
బులు చనినశిష్యునకుం జ్ఞానదానంబు సేయందలంచి ||

|| ప్రమదమునన్ ఋభుండు నగరంబునకుం జనుదెంచి బాహ్యజే
శమునకువచ్చినంగనలి శత్రుధనున్న నిదాఘుఁజూచిని
క్రముచెపుమయ్యయేకతముగా నిటులుండఁగ నేల యన్నవా
క్యమువిని గారవంబమరఁగా ఋభుఁజూచి నిదాఘుఁడిట్లనున్ ||

|| వినుముభూపతి వాహ్యళివెడలిమగిడి, పురికివడినేగు సమర్థమునకు వెఱచి |
లఁగియున్నాఁడననిననయ్యలఘు తేజఁ, డనియెమందస్తి తనమంచితాన్యుఁడగుచు.

|| జనపతియెవ్వం డాతని, జనమెయ్యది యనినన దె గజముమీఁదమహీ |
జనపతిచూడుము వెంటన్, జనునదిజనమనిన యోగిచంద్రుండు పల్కున్ ||

|| సామజమెయ్యది యెక్కిన, భూమిపతియెట్టివాఁడు పోలింపుమనన్ |
సామజముక్రింద మీఁదఁ, భూమిపతివాహ్యవాహముల నెఱుంగరొకో ||

|| అనిన యోగింద్రుం డిట్లనియె ||

|| క్రిందిదిమీఁదిది యనిపో, లందెలియదునాకు దీనిలాపుదెలుపుమీ |
వందముగననిన మునికుల, బృందారకనాథుఁ జూచిప్రియముదలిర్పన్ ||

|| పలుకులుమాని యాఋభునిపై నతఁడెక్కి మునీంద్రమీఁదని
ట్లవడివాడురాజు దిగుడై నినువంటిదిసామజంబికం |
దెలియుమటన్న నయ్యలఘు తేజఁ డనూనతరప్రబోధుఁడై
యలరుచునిట్లు పల్కుఁబరమాదరవాక్కులనన్నిదాఘుతోన్ ||

|| ఇదియునాకుఁ దెలియదెఱిగింపుమిదేసీవు, రాజవేను కుంజరంబనైతి |
నీవనంగనెవ్వరేనననెవ్వరే, ర్పఱపుమనిన నతఁడుభయమునంది ||

|| అన్యుహనుభావుని దిగివచ్చి చరణంబులుపట్టుకొని సీవు ఋభుండవుగావలయు నిత
రులకు నీయడై వ్రతసంస్కారంబు కలదే? నీపలుకుల నామానసంబు కలంకం
జేరె. నాభాగ్యనశంబున నిన్నుంగంటినని పలికినఋభుండ్రిట్లనియె ||

|| పరమవచోవిశేషముల బ్రాహ్మణవర్య ! త్వదీయమానసాం
తరవిచికిత్సవావెడి కతంబునపచ్చితి నే ఋభుండమున్

సరవిసోనర్చునీదు పరిచర్యలుమెచ్చినవాడగాన ని
ప్పురికిరుదెంచి తెల్పితిఁబ్రబోధవిధం బతిసూక్ష్మవైఖరిన్ ॥ 25

వ॥ అనిచెప్పియూ ఋభుండుచనియె. నిదాఘండును గురూపదేశ్యవిశేషంబు
నద్వైతవాసనా వాసితుండై సర్వభూతంబులనభేదంబునంజూచి ముక్తుండయ్యె
సావీరీనాయక నీవును తుల్యత్వవిభాంధవుండవై సర్వగతంబైన యాత
జ్ఞానంబు భజియింపుము. నభంబొక్కటయ్యును సితాసితభేదంబుల భాం
ద్యప్రభులకు భిన్నంబై తోచి నట్లాక్కండైన యచ్యుతుండు భాంతులకున
నారూపంబులై తోచుననిచెప్పిన నారాజుపరమార్థదర్శనుండై భేదదృష్టి
విడిచె. మైత్రేయ ! ఆబ్రహ్మణుండు జాతిస్మరణాత్తబోధుండై యాజన్మ
బున నపవర్గంబు నొందె ॥ 26

చ॥ భరతనరేంద్రవృత్తము శుభస్థితిఁజెప్పినఁ బ్రేమవిన్నన
ప్పురుషులకాత్మ మోహములు పుట్టవు నిర్మలబుద్ధిచెందు నం
సరణమునందునున్నను బ్రసన్నత ముక్తిఘటించు నంచుభా
స్వరవరకీర్తితాలియగు శక్తికుమారకుండానతిచ్చినన్ ॥ 26

చ॥ జగదుపకారికారి నుతనత్యవచోనిగమామృతాంబుధి
ప్రగుణవిహారిహరి కకురప్రమదాకుచమండలీగళే ।
స్మగమదసారిసారి నిబిరీసభుజాపరిఘేల నావితా
భ్రగపరివారి వారిరుహపత్రరుహపరిభావిలోచనా ॥ 26

క॥ ప్రణమస్మిధానధానా, ర్పణమాప్తినిధానదానరాజద్వజర ।
క్షణగాన, గానవిద్యా, చణ వేణ్వసమానమాన సకృతస్థానా ॥ 26

భుజంగప్రయాతము.

మహానీలశైలేంద్ర మాణిక్య శృంగా
గ్రహర్యంతరావాసరంగన్న నోజ్జా
మహాలోక నాయాత మానుష్యకేస్తా
వహారస్థలీనిత్య వాసీకృతాజ్ఞా ॥ 26

గద్య ॥ ఇదిశ్రీ సుభద్రాకరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్వపవిత్ర వేంకటా మాత్య
పుత్రకందాళ శ్రీరంగాచార్యకృతాపాత్ర సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చరణారవిం
వందనపరాయణ కలిదిండి భావనారాయణస్రణీతంబైన నీవిష్ణుపురా
ణంబునందుఁ బ్రియవ్రతుని చరిత్రంబును, అతండు నిజపుత్రులకు న :

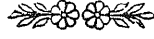
ద్వీపంబులు పంచియిచ్చుటయు, జంబూద్వీపేశ్వరుండు నయగ్నిధ్రుని సంతాన ప్రకారంబును, భారతవర్షాది నవవర్ష ప్రమాణంబులును, మేరువు ప్రమాణంబును, జంబూద్వీప ప్రమాణంబును, సప్తసముద్ర, సప్తద్వీప ప్రమాణంబులును, మానసోత్తర చక్రవాళశైల ప్రమాణంబును, సప్తచాతాళ ప్రమాణంబులును, నరకభోకవర్ణనంబును, స్రావశ్చిత్తంబులును, సూర్యాదికవృక్షలోక ప్రమాణంబులును, సప్తఋషిధ్రువమండల ప్రమాణంబులును, సూర్యరథగతి ప్రమాణంబులును, ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనగతులును, విష్ణువదలక్షణంబును, భూతసంప్లవ ప్రకారంబును, గంగావతరణప్రకారంబును, ద్వాదశమాసంబుల సూర్యరథంబు నడచుప్రకారంబును, చంద్రాదిరథగ్రహ ప్రమాణంబును, శింశుమారవర్ణనంబును, భరతునిచరిత్రంబును, హరిణాలనంబును, జడప్రాహ్లాణ చరిత్రంబును, ప్రాహ్లాణ సౌవీరపతుల సంవాదంబును, ఋభునిదాఘ సంవాదంబును, ననుకథలంగల ద్వితీయాంశంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము ॥

క్రీ. ర. స్తు.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

తృతీయాంశము.

ధుర్యనిజనివేదిత

మాధుర్యయుతప్రసాద మహాసీయమహా ।

త్వాధరితజాతిఘనసం

బాధ జగన్నాథ శ్రీసుభద్రానాథా ॥

క॥ శ్రోత్రసుఖకారిణియును, బ, విత్తయునగు భరతుకథనువిని, సుస్థితిమై ।
చిత్రముమదికొనరించగ, మైత్రేయుడుహర్ష సంభ్రమములంబలికెన్ ॥

చ॥ గురుండవు నాపయింగలుగు కూరిమిచేసి సమస్తమేదినీ
ధరసరిదంబురానుల విధంబు భవస్సువరాదిలోకభా ।
స్వరవిపులత్వముల్, రవినిశాచరముఖ్యనవగ్రహార్క సం
చరణమునాగలోకముల చందముచెప్పితి పద్భుతంబుగన్ ॥

వ॥ దేవర్షిదాసవాదుల సృష్టియు, చాతుర్వర్ణోత్పత్తియు, నౌత్తానపాద్మి హైర
కశిష్వాదుల చరితంబులవింటి, నింక మనువుల మన్వంతరాధిపతుల వినియె
ననిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె.

గీ॥ ఆఱుమన్వంతరములిప్పుడరిగె వర్తమానమన్వంతరము సప్తమంబునువ్వె ।
భావిమన్వంతరము లేడునీవువీని, దెలియుమిపుడన్నియును నీకుఁదేటపట్టె

వ॥ ప్రథమమనువు స్వాయంభువుండు, ద్వితీయమనువు స్వారోచిషుండు;
అందు నీశ్వరశర్వరి, వపుముఖులు సప్తఋషులు, చైత్రకింపురుషాదుల
స్వారోచిష పుత్రులురాజులు. తృతీయమనువు త్తముండు, ఆమన్వంతరం
నందు సుశాంతినామకుండింద్రుండు, సుధాములు, సత్యులు, శివులు, ప్ర
నులు, వనవర్తులు నననైదు దేవగణంబులు, వసిష్ఠపుత్రు లేడ్వరు సప్తర్ష
లజ్ఞాదులైన యుత్తమమనువుత్రులు రాజులు. చతుర్థ మనువు తా

నుండు, ఆమన్వంతరంబునందు సేత్యాశ్వాదులు సప్తవింశతి దేవగణంబులు. శిబి నామధేయండింద్రుండు, జ్యోతిర్ధామాదులు సప్తదులు, సర్వాత్మాదులైన తామస మనుపుత్రులు రాజులు. పంచమ మనువు రైవతులు. ఆ మన్వంతరంబునందు మను నామధేయండింద్రుండు. ఆమితాభవైవస్వాదులు చతుర్దశ దేవగణంబులు. హిరణ్య రోమాదులు సప్తదులు. జలబుధాదులు రైవతపుత్రులు రాజులు. స్వారోచిషోత్తమ తామస రైవతులు నల్వొరును ప్రియవ్రతాన్వయసంభవులు. ఆ ప్రియవ్రతుండు విష్ణుదేవు నారాధించి యాత్మవంశసంభవుల నలువురిని మన్వంతరాధిపతులం బడసె. ఆజవమనువు చాక్షుషుండు. ఆ మన్వంతరంబునందు మనోజవాహ్వాయుండింద్రుండు. ఆర్య ప్రసూతాదులు పంచదేవతాగణంబులు, సుమేధాదులు సప్తదులు. ఊరు, పురు ప్రముఖ చాక్షుష పుత్రులు రాజులు. సప్తమమనువు సూర్యపుత్రుండు శ్రాద్ధదేవుండైన వైవస్వతుండు. ఈ మన్వంతరంబునందు ఆదిత్య వసుదత్తాదులు దేవతలు, పురందరాఖ్యుం డింద్రుండు. వసిష్ఠకశ్యపాత్రి జనుగ్ని భరద్వాజ, గౌతమ, విశ్వమిత్రులు సప్తదులు. ఇత్యోకవృష్ట శల్యాతి సరిష్వంతనాభాగవరుణ వృషద్రధ సుమంతులు వైవస్వత పుత్రులు రాజులు. అశేష మన్వంతరంబులయందును సనుపమయగు విష్ణుశక్తి సత్వోద్రిక్తమై సితియందు దేవత్వంబుచేత నధిష్ఠించియుండు.

- క॥ వింతగస్వాయంభువమ, న్వంతరమున యజ్ఞుడనంగ హర్షమున రమా ।
కాంతుఁ డవతారమొందెన, దాంతదురంతాసురప్రతతితల్లడిలకే ॥ 7
- వ॥ అక్కాలంబున నార్యాంక మానసులన, దేవతలుపుట్టి మఱియును. 8
- గీ॥ వినుము తుష్టియందు విష్ణుండుస్వారోచి, హంతరమున, నజితుడనంగబుట్టె ।
దుషిత దేవగణమునో దుష్టదైత్యసం, తతులకెల్ల గుండెతల్లడిలంగ ॥ 9
- క॥ ఉత్తమమనుకాలమునఁ బ్ర, సత్తిదనర శ్రీవిభుండు సత్యుండనగా ।
నుత్తమయగు సత్యకుసం, పత్తివెలయఁబుట్టె ధర్మపద్ధతినడవన్ ॥ 10
- క॥ తామసమనువేళ, జగత్స్వామిరమావిభుఁడుపుట్టె సాధ్యకు ధర్మ ।
శ్రీమించహరియనంగను, ద్రామవిశద కీర్తిలతలు ధరణింబర్వన్ ॥ 11
- క॥ రైవతమన్వంతరమున, శ్రీవనితావల్లభుండు హరియనంగబుట్టెన్ ।
దేవగణంబులతో, సం, భావనసంభూతియందు మహిమదలిర్పన్ ॥ 12
- మ॥ తనువై కుంతుడనన్వికుంఠకు సముత్కర్షంబునంబుట్టెన
స్వనజాతాక్షుండు చాక్షుషాంతరమునన్ వై కుంఠసంజ్ఞామరుభే ।

- ఘనభక్తింభజించు బాసవచమూగర్వాంధకారంబులె
ల్లనుజెల్లాచెనలై సనన్ బటుతరోల్లాన ప్రతాపంబితోన్ ॥ 1
- క॥ వైవస్వతమనువేశర, మానల్లభుడదితికిని సమాహితచిత్ర ।
శ్రీనెలయు కశ్యపునకుందా, వామనుడై జనించె నవ్యప్రతిభన్ ॥ 1
- సీ॥ విదళించె నేదేనిసనమలాంగుష్ఠచ ఖాంకురాగమున బ్రహ్మాండభాండ ।
మోలించెనేదేని, యుగసకలశ్చైవజాత మనోంబుజాతతుష్టి ।
దేలించెనేదేని దివిషత్తరంగిణీ త్రిషవణంబుల సప్తఋషిజటాలి ।
గళగూఢ్యేనేదేని లలితప్రభావ్యాప్తినొత్తానపాది మాశ్యగ్రమణుల ॥
- గీ॥ నట్టిశ్రీపాదపద్మముదగ్రలీల, ముజ్జగములంద్రిధాన్యస్తముగ ఘటించి ।
బలిని వంచించి భవనముల్జలజనేత్తుఁ, డిందమనియిచ్చెమగుడఁబురందరునకు
- క॥ అరయంగానీమన్వం, తరములనేడింటఁ బన్నినయనునిమూర్తుల్ ।
ధరణిపయిఁబుట్టి ప్రజలం, బరిపాటింబ్రోచువృద్ధిఁబరఁగుచునుండున్ ॥ 1
- క॥ కుశలగతి జగములందున, నిశము ప్రవేశించియుండు నిశ్చయముగ న ।
ర్వశరణ్యుఁడిట్టులగుట, నిశిధాత్వార్థంబునుండు విష్ణుఁడుతలఁపన్ ॥ 1
- చ॥ మనువులుదేవతల్ ఋషులుమానవనాయకులింద్రు లిందఱున్
వనజదళాక్షునంశములు, వాక్కులనఁ బనియేమిపద్మలో ।
చనుఁజేజగంబులన్నియును నందియనుండఁగ నేలయన్ననో
మునివర భావిమన్వధివముఖ్యులఁజెప్పమటన్ననిట్లునున్ ॥ 1
- ఉ॥ త్వష్టతనూజ సంజ్ఞయనఁదామరసామ్రునిదేవి, సద్వ్యతో
త్ప్రప్తచరిత్ర, నల్లభునిదీప్తికి నోర్వక, యాత్మయోగవి ।
స్పష్టవిభూతిఛాయయను భామనొక ద్దుస్మజించిభర్తకున్
శిష్టత సేవచేయుమనిచెప్పి తపంబొనరింపఁబోయినన్ ॥ 1
- ఉ॥ ఛాయయుమాయయేర్పడక సారసబంధుని సేవయెప్పుడున్
బాయక సేయుచుండె, భయభక్తివయంబు లెల్వనంత భ ।
వ్యాధియతితోనపత్యముల, నర్హవిధంబునఁగాంచ దివ్యతే
జోయుతమూర్తులంబెనుచుచుం బరిపాటి వసించియున్నెడన్ ॥ 20
- చ॥ ఇట్లు శనై శ్చరుండును, మనువును, తపతియునను నపత్యత్రయంబుఁగాంచి ।
- క॥ మనువును, యముఁడును, యమునయు
ననుమువ్వరగాంచిచనియె, నాసంజ్ఞయ, ము ।

న్ననయమునఁ గొంతకాలము,

చనఁగ, కుమునినవతితల్లి శపియించుటయున్ ||

|| ఇవిధంబున ||

|| ఛాయ జముని శపింపనాచందమరసి, సంజ్ఞకాదని మది నెన్ని చండకిన్ ||
పోయి కనుగొనెనపుడు తపోవనమునఁ, గొడమగోడిగయై యున్న గూర్కొత్త

|| అశ్వాకారముపూని యాత్మతనుదివ్యచ్ఛాయపర్వంగ, న,
ప్రాశుండంచితపంచబాణవిశేఖవ్యాల్లిఘ్నే యుష్పడ |
య్యశ్వంజేరి తదీయభవ్యవదనంబాసక్తి జంబించెదా,
శశ్వద్విస్ఫుటహేషికాధ్వనుల, నాశాభిత్తికంపిల్లంగన్ ||

25

|| పరమపతివ్రతాశిరోమణియైన నాసంజ్ఞయు నిజాంతకకరణప్రచయము
ప్రమాణంబుగా నక్కుహానాహయంబు సప్తహయండుయని యంగీకరించి
నిలిచె నీతండును ననంగవశంపదుడై తురంగజాతిచేష్టలు కొన్నినపీఠి మాపు
హత్తినన త్తఱింజరమథాతుద్రవ్రాధమంబయ్యె. అందువలన రూపనంపన్నులగు
పుత్రులిద్దఱు నాసత్యులనంబుట్టి స్వర్గలోక వైద్యులై రంత ||

26

|| తమతేమ మునుపటిరూపులు, సముదారక్రీడఁదాల్చి జంపతులునము |

ద్యమమున నిజవసతికిఁజని, రమితప్రతిభాసమగులగుచు మునీంద్రా ||

27

|| తనతనూభవకు, హితముచేయమదిఁగోరి, ఘనుడైన యావిశ్వకర్మ, కమల
బంధునిఁగరసానఁబట్టి యప్తమభాగ, మరుగవైష్ణవతేజమైనవడయుఁ |
బుడమిపైఁబడియు రాపోడియైన నదిగూర్చి, పూదెగాఁగరఁగనాపూదెలోనఁ,
గొంతదానవకులధ్వంతార్కనిభమైన, చక్రంబుచేసి శ్రీహానికిచ్చెన్ ||

|| గొంతశూలంబుచేసి భద్దనకునిచ్చెన్, గొంతశక్తిగఁజేసి యగ్గుహానకిచ్చెన్ |

గొంతసురకోటులకునెల్లఁ గోరునాయు, ధములనిర్మించియిచ్చె నయ్యమరశిల్పి ||

|| ఛాయాపుత్రుండైన మనువు పూర్వమనునవర్ణం డగుటంజేసి సావర్ణియనం
బరఁగి యప్తమమనువగు. అమన్వతరంబున నమితాభాదు లేకవింశతిదేవ
గణంబులు. దీప్తిమంతుండు, గాలపుండు, రాముండు, కృపుండు, ఆశ్వత్థామ,
వాసుండు, ఋష్యశృంగుండు వీరలు సస్త్రులయ్యెదరు.

29

|| ఏవీరవరుండు మహేంద్రాదులజయించి, సకలలోకములకు స్వామియయ్యె |

నేకర్మకుండునిరు తేసికుండై శాస్త్రోక్తి, నఖిలాధ్వరంబులు నాహరించె |

నేపుణ్యుడధికసుశ్రీపటుత్వమును బ్రా, వ్రాణభక్తియుక్తిచే నతిశయిల్లె |

నేవదాన్యాగ్రణిశ్రీవధూనాధున, కవలీల భువనత్రయంబునిచ్చె ||

గీ॥ సజ్జితైః శాంతైః, ప్రసన్నహారికతూతైః, మాతృకాలాలనమునఁ బాతాళవసతి ।
సుండితదనుగ్రహమునఁ బెంపొందనింద్రుఁడగుచు, సోవర్ణి కాలంబునగు వెలయు

ప॥ విజయోర్వరిన న్నిర్దోకాదులు సావర్ణి పుత్రులు రాజులుకాఁగలరు. వినుము ॥

గీ॥ వర్ణనీయుండు దక్షసావర్ణి యనఁగ, ఘనుఁడుననముండు, మనువునమ్మసివ రేణ్య
సురలపారమరీచ్యాదుల రయఁబదిగ, ణంబులదృఢుల డింద్రుఁడున్న తినివెలయ

ప॥ సవనుండును, ద్యుతిమంతుండును, భవ్యుండును, వసుండును, మేధాతిథియ
శ్చ్యోతిష్మంతుండును, సవ్యుండును సప్తర్షులయ్యెదరు. దృష్టకేతు, దీప్తికేత
పంచహస్త, నిరామ, పృథుశ్రవః ప్రముఖులు దక్షసావర్ణి పుత్రులు రాజులయె
దరు. షణ్మమనువు బ్రహ్మసావర్ణి. సుధామ విరుద్ధాదులు సప్తదేవ గణంబుల
శాంతినామధేయుండిండ్లుండు. హవిష్త్వప్రభృతులు సప్తర్షులు. నాభాగాదుఁ
పదుండ్రు బ్రహ్మసావర్ణి పుత్రులు రాజులుకాఁగలరు. పదనాకొండన మను
ధర్మసావర్ణి. విహంగమ, కామగమాదులు శేకత్రింశద్దేవతాగణంబులు. వృ
నామధేయుండిండ్లుండు. ఈశ్వరాగ్ని తేజోఽపుష్మంతులు సప్తర్షులయె
దరు. సర్వత్రగ, సర్వధర్మ, దేవతానీకాదులు ధర్మసావర్ణి పుత్రులు రాజుల
పండ్రెండవమనువు రుద్రపుత్రుండైన రుద్రసావర్ణి. ఋతుధామాఖ్యు
ండిండ్లుండు. హరితరోహితాదులు పంచదశదేవగణంబులు. తపస్వి, సుత
తపోమూర్తి, తపోరతి, తపోద్యుతి, ధృతి, తపోధనులన సప్తర్షులయ్యెదరు. కై
వ, దుపదేవాదులు రుద్రసావర్ణి పుత్రులు రాజులుకాఁగలరు. త్రయోజ
మనువు రాచ్య నామధేయుండు. సుత్రామ, సుశర్మ, సుధర్మాదులు, త్ర
స్త్రింశద్దేవగణంబులు. దివస్పతినామధేయుండిండ్లుండు. చాతుష, పవిత్ర
కనిష్ఠ, భౌజక, వాచావృద్ధాదులు సప్తదేవగణంబులు. అగ్ని, బాహుళ
ప్రముఖులు సప్తర్షులు. జౌహంభ, హితబుద్ధ్యాదులు భావర్యపుత్రు
రాజులు నగుదురు. ఇది చతుర్దశమన్వంతర ప్రకారంబు.

ప॥ వినుము చతుర్వ్యగంతమున వేదములన్నియు విప్లవంబు నొం,
దినఁ గృతవేళఁ దొంటిగతి నేర్పునవాని వసుంధరాస్థలిన్ ।
బనుపడఁజేయ సప్తఋషిమండలి తానయియుండు పద్మలో,
చనుఁడు చతుర్దశాఖ్యగల సర్వమనుప్రవరాంతరంబులన్ ॥

క॥ ప్రతికృతయుగమున వసుధన్, జతురతమను వుదయమందు సమ్యగర్థ ।
ప్రతిపాలకులగుదురు, తత్సత్తులు తదన్వయము వెలయు సూన్యతలీలన్ ॥

క॥ సురలు హవిర్భాగములూ, దరమునఁ గైకొండ్రు సవనతంత్రంబుల భా ।
సురులై మన్వంతరములఁ, బరిపాటిన్యాయుజాకపటలి యలరఁగాన్ ॥

iii ఇంద్ర, దేవ, సప్తర్షి, మను, మనువుత్రులు మన్వంతరాధికారులుగా నెఱుంగుము. ఇట్లు చతుర్దశమన్వంతరంబులు సహస్రయుగపర్యంతంబగు నొక్కదివసంబగు. అదియొక్కొక్క కల్పంబనంబరంగు. రాత్రియుఁ దావత్ప్రమాణమై వర్తిలు. 37

ద॥ కమలజుఁడౌ, రమాపతి జగంబులుమూఁడునుమ్రుంగి, శేష తల్పమున లయాంబురాశిసలింబులవైఁ బవళించి, తన్నిశాం । తమునఁ బ్రబుద్ధుఁడై సుజనతత్పరతన్ భవనాళిఁదొంటి చందమున సృజించు, రాజసగుణప్రచురీభవదాత్మతంత్రుఁడై ॥ 38

iii మనువులు ఋషులిందుండను, మనువుత్రులు దివిజులును రమావిభునంశం । బనుపమనతోద్విక్రం, బనియెఱుంగుము నీమనముననార్యప్రణతా॥ 39

v చతుర్ముగంబులందు నీవిష్ణుదేవుండు స్థితి వ్యాపారలక్షణంజై యుగవ్యవస్థలు నడుపు. కృతయుగంబునఁ గపిలాది రూపధారియై సర్వభూతహితరతుంజై, విమలజ్ఞానదానంబుసేయు. త్రేతాయుగంబునఁ జక్రవర్తి స్వరూపంబున జగద్రక్షణంబుసేయు. భూత, భవిష్య, ద్వర్తమానకాలంబుల జగంబులు రక్షించు. మైత్రేయ ! మన్వంతరంబులు చెప్పితి నింక నేమిచెప్పవలయుననిన గురువునకు శిష్యుం డిట్లనియె ॥ 40

క॥ వేదవ్యాసమునీంద్రుఁడు, వేద ద్రుమమేవిధమున విభజించెదదీ । యాదృతశాఖలవెన్ని, శుభోదయుఁడతఁడెన్ని మారులుదయించె మహిన్ ॥ 41

క॥ హరిపుట్టించు జగంబులు, హరియందును నిలుచుఁ బొలియుహరివలన నెయా । హరికన్నసృష్టి రక్షణ, హరణములకులేదు కారణాంతరమరయన్ ॥ 42

వ॥ అనియడిగిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 43

క॥ వేదతరువునకు, శాఖా, భేదములు సహస్రముల వి పేర్కొనిచెప్పన్ । గాఢరమైయెనఁ జెప్పెద, నాదృతి సంక్షేపమున మహాత్మాతెలియన్ ॥ 44

గీ॥ తామరసఱోచనుఁడు, ప్రతిద్వాపరమున, నతులితప్రభ, వ్యాసుఁడై, యవతయేకమగు వేదరాశి ననేకభంగి, వెలయఁజేయు జగద్ధితకలనఁ గూర్చి ॥ [రించి]

క॥ బలవీర్య బుద్ధితేజము, లలవడ వల్పములు మానవాదులకనియ । య్యలఘుండు వేదభేదము, లెలమిసొనర్యెం, దదీయహితమతియగుచున్ ॥ 46

వ॥ వేదంబులు విభజించి, విస్తరించుటంజేసి వేదవ్యాసుండన వాసుదేవుండువెలయు. వినుము. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున నిరువదియెనిమిదిమార్లు వేదంబు

మహర్షులచేత వ్యస్తంబయ్యె. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున ద్వాపరయుగంబుల నిరువైయెనమండ్రు వ్యాసులుచనిరి. ప్రథమంబుద్వాపరంబున స్వామి భువుండు తానవేదంబువ్యస్తంబుచేసె. ద్వితీయద్వాపరంబునఁ బ్రజాపతి వ్యాసుండయ్యె. తృతీయద్వాపరంబున శుక్రుండు, చతుర్థద్వాపరంబున బృహస్పతి, పంచమద్వాపరంబున సవిత, షష్ఠద్వాపరంబునఁ బ్రభువైన మృత్యుంశి, సప్తమద్వాపరంబున నింద్రుండు, ఆష్టమద్వాపరంబున వసిష్ఠుండు, నవమద్వాపరంబున సారస్వతుండు, దశమద్వాపరంబున శ్రీధాముండు, ఏకాదశమనఁ ద్రివృష, ద్వాదశంబున భరద్వాజుండు, త్రయోదశంబున నంతకుండు చతుర్దశంబున ధర్మిండు, పంచదశంబునఁ ద్రయ్యరుణుండు, షోడశంబున ధనజయుండు, సప్తదశంబునఁ గృతంజయుండు, అష్టాదశంబున ఋణంజయుండ తదనంతరంబు భరద్వాజుండు, తదనంతరంబు శౌతముండు, తదనంతరంబు హర్షాత్మ, తదనంతరంబువేనుండు, తదనంతరంబువాజశ్రవుండు, తదనంతరంబుసోముండు, తదనంతరంబు శుష్టాయణుండు, తదనంతరంబు తృణబిందుండు తదనంతరంబు ఋక్షుండు, తదనంతరంబు వాల్మీకి, అవ్వల, నస్తజనకుండై న శతతదనంతరంబు నేను, నాతరువాత జాతకర్ణుండు, అవ్వల కృష్ణదైవపాయనుండ ఈ యిరువదియెనమండ్రును సతీతవ్యాసులు. వీరిచేత వేదంబు నాల్గుగు విధముల ద్వాపరాదులయందు విభజింపబడియె వినుము॥

క॥ భావిద్వాపరమున, సం, భావితుండగు ద్రోణసుతుండు భాసిలుప్యేనుం ।
డై, వేదచయము విస్తృత, మై, వెలయింపఁ గనుభూసురాన్వయతలకా ॥ 4

సీ॥ ప్రణవాఖ్యమేకాక్షరము బృహత్వముబృహ, ణత్వముగలకతన స్తునీంద్ర,
బ్రహ్మంబునుష్టుండు బరఁగు భూర్భువరాది, సప్తలోకంబులు సకలవేద ।
తతియునర్వంబును దాదృక్ప్రభావనం, భావిత, మది వాసు దేవరూప,
మక్షయ్యమధికగుహ్యము జగదుత్పత్తి, రక్షణనాశకారణముయోగ ॥

గీ॥ సాంఖ్యనిష్ఠాపరులకు శాశ్వతపునుగతి, యమృతమాద్యంతరహిత మనంతమజ
మట్టిహరియాపక ప్రణవాభిధాన, మానిత బ్రహ్మమునకు నమస్కరింతు ॥

స॥ ఆ ప్రణవంబు నందునున్న ఋగ్యజుస్సామాధర్వణవేదంబులు సర్వాత్మక
డగు పుండరీకాక్షుండుతాన వేదంబులు శాఖలునై విభజింపబడియె ॥

క॥ అదిని, వేదంబుచతు, స్పాదంబై శతసహస్ర పరిమితమై లో ।
కాదృతమై వెలుగొందుశు, భోదయతన్ సకలనన్నుతోన్నతపరితా ॥

స॥ తదనంతరంబు సర్వకామధుక్తైన యజ్ఞంబయ్యె. అంతమత్సుత్రంబై నవ్యాః
డిరువై యెనిమిదవ ద్వాపరంబునఁ జతుష్పాదంబగువేదంబు ఋగ్య జుస్సామ

ధర్వణరూపంబుల నాలుగు తెఱఱి గులుగా విభజించె. ఆకృష్ణద్వైపాయనుండు సాక్షాత్స్పృశాయనుండుగా నెఱుంగుము. అతండు దక్కవస్థులకు నసార భారతసాగరంబు నిస్తరింప శక్యంబే. ఆవ్యానుండు బ్రహ్మచేత నియుక్తుడై వేదంబు నాలుగు తెఱఱిగుల విభజించి శిష్యులంజదివించె. తత్ప్రకారంబు చినుము ॥

52

సీ॥ శమదమప్రతిభావిశాలుండువైలుండు, కృతమతిఁజేసి ఋగ్వేదపఠన ।
సద్గుణాయనుండు వై శంసాయనుండు, శుభా, యతి, యజురామ్నాయమధిగమించె ।
వినుతనిష్కామిజై మిని మునిస్వామిసం, భావనానియతి సామముపఠించె ।
మహనీయతరమహామతిమంతుండు సుమంతుఁ, డధిక ప్రభ, నధర్వమధిగమించె॥

గీ॥ రోమహర్షణతనయుండురుచిరవినయుఁ, డతులితఖ్యాతుఁడౌ సూతుఁడలపురాణ ।
సహితసక లేతిహాసముల్ చాలఁజదివె, నక్షయవ్యాసకరుణా కటాక్షమహిమ ॥

వ॥ వేదంబులయందు యజుస్సులచేత యజుర్వేదంబును, ఋక్కులచేత ఋగ్వేదం బును, సుంబులచేత సామవేదంబును, నధర్వంబులచేత నధర్వవేదంబును నెఱుంగు. అయ్యధర్వంబు రాజులకు సర్వకర్మ సాధనంబయ్యె. ఇట్లు వేదవ్యా న్ముండు వేదకాననంబును జతుర్విధంబుగా విభజించె. అందుపైలుండు ప్రథ మంబు ఋగ్వేదంబు నింద్ర ప్రమతికినిచ్చె. ఆయింద్రప్రమతి భాష్కలునకిచ్చె. ఆభాష్కలుండు బోధ్యాదులైన శిష్యులకిచ్చె. ఆబోధ్యాదులవలన యాజ్ఞ వల్క్యు పరాశరులు గ్రహించిరి. ఇట్లు శాఖోపశాఖల ఋగ్వేదంబు నెలసె. ఆ యింద్రప్రమతి నిజపుత్రుండైన మండుకేయునిం జదివించె. అతనిశిష్య ప్రశిష్యులవలన విస్తరిల్లె. అతనిపుత్రుండు వేదమిత్రుండు ముద్గల, గోముఖ, వాచ్య, శాలీయ, శాశికులను శిష్యపంచకంబునకు సంహితా పంచకంబుఁజెప్పె. ఇవిధంబున ఋక్కులు బహువిధంబులై కీ ర్తితంబులయ్యె ॥

54

॥ మునివరవై శంసాయన, మునివరుండు యజుర్నిగమము మునుపిరువదియే ।
డనుపమశాఖలుగావించి, నయంబౌప్పఁగనొ సంగేశిష్యుల కెల్లన్ ॥

55

॥ మునివరుల్లాల్లి సమూహమైమేరుభూ, ధరకూటముననుండి తమరుచేసి ।
రోక్కమర్యాద శిష్యులఁగూడియే, ఋషి, యైన నెచ్చోటకునరిగె నేని ।
యతనికిస ప్రరాత్రాం తరంబున, బ్రహ్మ, హత్యవాటిలునని యదియెఱింగి ।
మునులెవ్వరెచ్చోటికిని బోవరంతవై, శంసాయనుండు శిష్యసమితితోడ ॥

॥ నచ్చటికిఁబోయియవశాత్తుండగుచునపుడు, స్వప్రియునినొక్క బాలకుచరణతాడ ।
నాభినిహతునిఁజేసిననాక్షణంబె, భవ్యునకునాయనకు వచ్చె బ్రహ్మహత్య ॥

56

- క॥ మునిపతివై శంపాయనుఁ, డనునయమున శిష్యవరులనను, “సద్వ్యతమీ ।
 రొనరింప వలయునాకున్, బనుపడనీ బ్రహ్మహత్య పాసెడుకొఱకున్” ॥ 57
- వ॥ అని గురుండు చెప్పిన ॥ 58
- క॥ నిరుపమమేధానిధిభా, స్కరతేజఁడు వారిలోనచతురుండు ప్రజ్ఞా ।
 చరణుండు యాజ్ఞవల్క్యుండు, గురునకునిట్లనియె మెండుకొను సద్భక్తిన్ ॥ 59
- గీ॥ అల్పతేజలతి క్లిష్టులైనవీరి, చేతనేమగు చేసినచేయఁడగుదు ।
 నేనయనిపూనిపల్క నమ్మానివరుండు, పల్కెఁగోపారుణానన పద్మఁడగుచు ॥ 60
- క॥ ద్విజవరుల, ధిక్కరించుటఁ, బ్రజనితమైయుపుడు ఘోరపాపమునిన్నున్ ।
 భజియించెదొలఁగి పొమ్మక్కజముగమాచదువు మగుడగానిచ్చియనన్ ॥ 61
- చ॥ గురుఁడనినీకు నే హితముగూర్చి యొనర్చెదనన్న నిట్టిని
 మృతరథావలాడెదవు చొప్పడునే భవదీయవేదవా ।
 గృహముదీనిఁగొమ్మనుచుఁ గ్రక్కునఁ గ్రక్కినరక్తసిక్తభీ
 కరయజురాగమంబుఁగొనెఁ గ్రమ్మరనామునిసార్వభౌముండున్ ॥ 62
- వ॥ ఇట్లు గురునిముందరం గ్రక్కినయజుస్సులు తిత్తిరిరూపంబున శిష్యుల
 గ్రహించి వారలు తైత్తిరీయులనంబరఁగిరి, గురుప్రేరితులై యధ్వర్యుల
 బ్రహ్మహత్యా న్రతంబుచరించి రంతయాజ్ఞ వల్క్యుండు స్వేచ్ఛంజని యజ
 స్సులభిలషించి ప్రాణాయామపరాయణుండై, యాచిత్కునుద్దేశించి యిట్లు
 నుత్తియించె ॥ 63
- సీ॥ నకలవేదాత్మమోక్ష ద్వారభూతదీ, వ్యతేజసీకేవేదనములు ।
 సోమాగ్నిభూతసామమ్మ తేజోధారి, భాస్కరసీకేవేదనతితతులు ।
 కాలస్వరూపయక్షరరూపవిష్ణుస్వ, రూపకసీకేవేమైక్కుగములు ।
 సురపితృరక్షణోత్సుకహిమ ఘర్మాంబు, కారి,సీకేవే నమస్కారచయము ॥
- గీ॥ లంఘకారాపహరణ, లోకాధినాథ, సర్వకామధురీణ, విశ్వప్రపంచ ।
 కారణ,పవిత్రకిరణోఘధారి,యశ్ర, మణియొనర్చెదనివెప్రకామములునీకు ॥ 64
- క॥ నీవుదయింపక, సత్కర్మావళికి జనుండయోగ్యుఁ డఖిలాంబువులుం ।
 గావుపవిత్రములట్టి శుభావహునకు నీకొనర్తు నభివందనముల్ ॥ 65
- క॥ నీకిరణంబులుసోఁసెన, లోకంబుపవిత్ర మగునులోకనయన, పు ।
 గ్యాకరుండా తండెవ్వఁడు, నీకమనీయాంఘ్రి భక్తినితుండు తలఁపన్ ॥ 66

11|| అమృతమయవాజు లేదేవుఁడై మరథముఁ, దాల్చి దుర్గమగగన పథ ప్రచార ।
చారు మైఖరిఁదిరుగునా సకలలోక, లోచనునిన్నిన్ గొలుతునుశ్లోక చరిత ॥ 67

12|| సవిత, సూర్యుండు, భాస్కరుండు, వివస్వతుండు, ఆదిత్యుండు, దేవాద్యాది
భూతుండును నైన నీకు నమస్కారంబు ॥ 68

యఁగ్రాహి ॥

సూర్య తిమిరోన్న మదహార్యభిదురీభవద వార్యచటులొగ్ర తరధుర్యవిలనద్యా ।
గర్యభుజగాధిపతి ధార్యసురసంచయవిదార్యసమరూపబలధైర్యసుత సంజ్ఞా ।
భార్యనిజకృత్య సురకార్య నిగమాంతసువిచార్య జగదర్థన కదర్యగుణరత్నా ।
వర్యహరణప్రవణశౌర్యనలినీ సుఖదచర్య సతతప్రణమధార్యనినుఁగొల్తున్ ॥ 69

13|| అనియనియంతథ క్తి నిగమార్థములన్నినుతించు యాజ్ఞవ
ల్క్యునికేబ్రసన్నుఁడై పలికె నుగ్రమయూఖుండు వాజయాపుండ్లై ।
మునివర యేమిగోరితి పమోఘముగా నొనగూర్తునీవుగో
రినపనియన్న నన్నయవరిష్టుండు చేతులుమోడ్చి యిట్లనున్ ॥ 70

14|| నలినాప్త మద్గురునకు లేనియాజుష, సంహిత మికటాక్షముననాకుఁ ।
గోవలెననిన నాకపటవాజితనూధ, రుండు యజుస్తతులు విపునకునొసఁగె ।
సమ్మునీంద్రుండు శిష్యవరులఁ జదివించె, వాజిసూక్తపతనవశతవారు ।
వాజినులనఁగ భూవలయమునఁ బ్రసిద్ధులై రికణ్వాదుల య్యాగమంబు ॥

15|| కొలఁదిమీరఁబడేను శాఖలుగఁజేసి, రసఘులగు యాజ్ఞవల్క్యుశిష్యవరులుర్వి ।
నెగడఁజేసిరి మిగుల నన్నిగమమహిమ, మానితాచార మైత్రేయమానివర్య ॥ 71

16|| జై మినిముని భేదించెన్, సామనిగమతరువుఁబెక్కు శాఖలుగఁదదీ ।
యామితమహిమమువిను, చే, తోమోదమునిండఁ గ్రమముతోమునినాథా ॥ 72

17|| జై మునిమునీంద్రుండు సుమంతుని, దత్తుత్తుని సుసార్పిణి, నొక్కొక్క
సంహితఁజదివించె. తత్పుత్రుండు సుకర్కుండు సహస్రసంహితాభేదంబుచేసె
• ఆశుకర్కుని శిష్యులు హిరణ్యనాభ, కౌసల్య, పౌష్టిజప్రముఖులైన యుదీచ్య
లాసహస్ర సంహితలు గ్రహించి సామగాతలైరి. హిరణ్యనాభునివలనఁదచ్చి
ష్యులు లోకాక్షి, కౌఘకి, కర్కంధి, లాంగలి, చాష్పందిప్రముఖులు సంహి
తలు గ్రహించిరి. వారిశిష్య ప్రశిష్యులవలన బహుసంహితలు ప్రవర్తించె ॥

18|| ధర్మనిరత యథర్వవేదమునుమంతుఁ, డాత్మశిష్యుఁగబంధునినధిగమింపఁ ।
జేసె నాతండు చదివించె శిష్యుడేవ, దర్బు, నాతండు పథ్యకుండగఁగఁజెప్పె ॥

న॥ దేవదర్శశిష్యులు మేధ, బలి, బ్రహ్మ, శాల్కాయని, పిప్పలాదప్రముఖులు
చదివిరి. పథ్యశిష్యులుజాజలికముదాది శౌనకులు ముగ్ధులును సంహితలు చది
విరి. శౌనకుండు రెండు సంహితలుచేసె. ఒక్క సంహితబభ్రునకును, రెండఁ
సంహిత సైంధవునకునిచ్చె. సైంధవుండు రెండుగా భేదించి ముంజకేశనక్షత్ర
కిచ్చె. మఱియు నాంగీరసప్రముఖులనేకశాఖలుచేసి రిది యధర్వప్రకారంబు

గీ॥ అంచితాఖ్యానములునుపాఖ్యానములన, గాధలవిశాలతాఖ్యాతి గలపురాణ ।
సంహితలుచేసిరోమహర్షణసుతునకు, సూతునకుఁజెప్పెవ్యాసుఁడస్తోకమహిమ

వ॥ సుమంతండును, అగ్నివర్చుండును, మిత్రాయువు, శాంశపాయనుండు, అశ్రు
ప్రణండు, సౌవర్ణియునన నార్వురు సూతునిశిష్యులు పురాణంబులు, సంహి
తలుచదివిరి. కాశ్యపి, శాంశాయన, రోమహర్షణియును సంహితాత్రయంబు
చదివిరి. బ్రాహ్మంబు, పాద్మంబు, వైష్ణవంబు, శైవంబు, భాగవతంబు, నా
దీయంబు, మార్కండేయంబు, ఆగ్నేయంబు, భవిష్యత్పురాణంబు, బ్రహ్మ
వర్తనంబు, తైంగంబు, వారాహంబు, స్కాందంబు, వామనంబు, కార్తీక
మాతస్యంబు, గారుడంబు, బ్రహ్మాండంబు, అనునష్టాదశపురాణంబులు స
ప్రతినర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరితంబులు తెలుపుచుండు. మైత్రేయా
ఇష్టంబు నీకుఁజెప్ప నిష్టరాణంబు వైష్ణవంబును మూడవ పురాణంబు. ఇంద
నర్గ, ప్రతినర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరితంబులయందును, సమ
నస్తువులయందును, భగవంతుండైన విష్ణుండ ప్రతిపాదించంబడు, షడంగ
బులు, నాల్గవేదంబులు, మిమాంసయు, న్యాయవిస్తరంబును, పురాణ
బును, ధర్మశాస్త్రంబును ననచతుర్దశవిద్యలు, ఆయుర్వేదంబును, ధనుర్వేద
బును, గాంధర్వంబును, నర్థశాస్త్రంబునుగూడ నష్టాదశవిద్యలు చెప్పితి. బ్ర
హ్మలు, దేవర్షులు, రాజర్షులునన ఋషిప్రభృతులు మూడు తెఱంగులు. ఇం
ధంబున శాఖలు, శాఖాభేదంబులు, శాఖాకర్తలు, తద్దేతువులుం జెప్పి
నర్వమన్వంతరంబులయందును, శాఖాభేదంబులు సమంబ, ప్రాజాపత్యశ్రు
నిత్యంబ. ఇతరంబులు వికల్పంబులు. ఇంక నేమియడిగెదవనిన మైత్రేయా
డి ట్లనియె.

క॥ మునివరనేనడిగినవెల్లను నానతియిచ్చితిరి సలక్షణముగ నిం ।

క నొకటి యడిగెదనిన్నుం, బనివడి యదియానతిమ్ము ప్రస్ఫుటభంగిన్ ॥

సీ॥ సర్వజ్ఞయీసారసభవాండ మధ్యస్థి, తాశేషలోకంబులందు, స్థూల,
సూక్ష్మరూపములగు చున్నిండిస్థావర, జంగమంబులు ప్రాణిసముదయములు ।

ప్రేలోపనెడలేక క్రిక్కిరిసి నవ్వికర్త, బంధబంధములయి పరఁగితుడను,
యమునిశమునొంది యూతనలైంది క, ర్తానుగుణంబులై యోనులందుఁ ॥

౩॥ బుట్టి స్ఫులికుఁగిటుములుకాంచి భూరికర్త, వశతనెప్పుడు బోవుచువచ్చుచుండు ।
నొది సకలశాస్త్ర నిర్ణయందిందునొకటి, యడుగుచున్నాడనానతీయంగనలయు ॥

చ॥ శమనాజ్ఞానశేవ ద్దుతాట నిజమిజంతువ్రజంబుల్, యథా,
ర్థముగా నొక్కటియానతిమ్ము మునిచంద్రా! యెట్టికర్తంబుచే ।
శమనుంజూడక శాశ్వతప్రతిభమై జంతుత్కరంబొందు ది,
నృమహావైభవ మట్టికర్తమువినన్ హర్షంబుపుట్టెనదిన్ ॥ 80

చ॥ అనినఁబరాశరుండు పరమాదృతినిట్లను దొల్లి భీష్మునిం,
గని నకులుండు నీనడుగుకై వడినట్లడగంగ జూహ్నవీ ।
తనయుఁడుమాదిపట్టిఁగని ధార్తిక ! తొల్లి కళింగదేశసం,
జనితుఁడువిప్రుఁడొక్కఁడు ప్రసన్నతనాకడకేగు దెంచినన్ ॥ 81

ప॥ జాతిస్థరుండును, విజ్ఞానసంపన్నుండును సగునమ్మునీంద్రునిం బూజించి నీనడి
గిన యర్థంబమ్మునీంద్రునినడిగిన నమ్మహానుభావుండు నాకుంజెప్పిన రహస్యంబు
నీకుం జెప్పెదనని యప్పితామహుండు మనుమనింజూచి యమునకుంగింకరు
నకుఁ దొల్లియొక్క సంవాదంబు ప్రవర్తిలె. దానింజెప్పెద వినుమని
యిట్లనియె ॥ 82

ఉ॥ పంకజమిత్రసంభవుఁడు ప్రస్ఫుటపాశవిపాశహస్తృడై,
కింకరుఁజేరఁబిల్చి పలికెంజెవిలో హరిభక్తులున్న యా ।
వంకకుపోకు మేనును ధ్రువంబుగ నన్యులకుం బ్రభుండ ని,
శృంకేత వైష్ణవావళికి సత్యము నాధుఁడఁగాను గింకరా ॥ 83

చ॥ అమరవరార్చితుండయిన యబ్జజ్ఞానసమూది సర్వలో,
కముల హితాహితంబు, లవికంపితలీల నెఱింగి, శాసక ।
త్వమున వెలుంగు నాకును యథాకథనంబుగ శాసనుండు శ్రీ,
రమణుఁడు, సద్విహంగమతురంగమసాది సుమితలంపగన్ ॥ 84

గీ॥ బహువిధవికల్పనాన ముద్భాసియయ్యు, జగమిదంతయుఁ బద్మలోచనుఁడనుమ్ము!
కటకకుండలమకుటాదికప్రభేద, కలితమయ్యును హేమమొక్కటియకాదె ॥

క॥ అవనీపరమాణువు, లప్పవనగతిం, గానుపించుబవనమణఁగఁగా ।
సవనియ యానట్లన గుణ, నివహమణఁగ జగము పద్మనేత్రుఁడునుమ్మా ॥ 86

చ॥ అమరవరప్రపూజ్యచరణాంబురుహుండగు, నిందిరానధూ,
రమణుభజించిమొక్కుచు, విరాజితపూజితవృత్తినున్నయ ।
య్యమలని దండకుంజనకుడాజ్యసమేధితవహ్ని డగ్గఱక,
గనురునుగాక దేహములుగాఢశిఖావిశిఖాభిఘట్టనన్ ॥

87

చ॥ అనినభటుండు కేల్తొగించి యర్చమసూతికి నిట్లనుం, జనా,
ర్దను సదభక్తుడై వెలయు ధన్యుడు మానవుడెట్టివాడు, త
ద్వినుతచరిత్రమెట్టిది, వివేకనిధాన! యనూనసత్కృపా,
భేనయకటాక్షవీక్షుల గభీరతంగస్తోని చెప్పవేయనన్ ॥

88

సీ॥ నిజవర్ణధగ్గ నిర్దిదుండై శత్రుమి, శ్రులయందు సమబుద్ధి గలుగునతడు,
సరసతి సుధనాపవారణ విముఖుడై, లేశమైనను హింసలేని యతడు ।
స్థిరమనోవృత్తియై గురు కలికాలక, ల్లవరహితాత్మత మలయునతడు,
హృదయ విశ్రాంతలక్ష్మీతుండై సమలోష్ఠ, కాంచనాశ్శత్వంబుగలుగు నతడు ॥

గీ॥ సత్యవాచాభినితి, సౌజన్యనియతి, సతతహరిచింతనామతి, సంభృతధృతి ।
కలితసత్కర్మగతియును గలుగునతడు, విష్ణుపదభక్తుడనుచు భావించుమదిని ॥

వ॥ మఱియును ॥

90

గీ॥ స్ఫటికలై లశిలామలప్రభుడువిష్ణు, డక్కడక్కడ దోషసమేధమాన ।
మానవమనోనివాసమెమ్మాడ్కినుండు, జ్వలనకీలాప్రతాపంబు జలములందు ॥

ఉత్సాహ॥ అమలమతి, యమత్సరాత్ము డధికశాంతుడతిశుభో,
ద్గమచరిత్రు డఖిలమిత్రతముండు ప్రియహితార్థవాక్ ।
సముదయుండ మాయుడు గతగర్వుడెవ్వడట్టియు,
త్తమునిహృదయమున వసించు దానవారి నిత్యమున్ ॥

92

గీ॥ వాసుదేవుడు నిజమనోర్తివయైనపురుషుండతిసామ్యరూపుడై పొలుచుజగతి ।
నయముమీరిన చక్కదనమున ధరణి, శలరసముసాలపోతంబు తెలుపుగాడె ॥

సీ॥ మహనీయ యమనియనూవిధూతసకల, కల్మషయోగసంకలనహితుల,
ననుదినవిష్ణుచింతన క్తచిత్తులై, పరితోషమున బొంగు భవ్యమతుల ।
మద్దితమదమానమత్సరోద్వేగులై, పరమశాంతతనున్న పురుషవరుల,
దూరతోగభద్రహంకారలోభక్రోధు, లై వికారములేని పావనులను ॥

గీ॥ దూరమునజూచి మొక్కియాత్రోవజనక, తొలగిదన్యుగజనుమునీకొలదిగాదు
తలఁపవారల మహిమసీతర మె దీని, సరణి తెలిపితినికు గింకరవరేణ్య ॥

94

|| అరిదరశార్కనందకగదాధ్యభుజార్గళుడై న యిందిరా,
వరుండునసించియున్న జనవంద్యుని మానససీమ, బాపనం ।
కిరమనవచ్చునెట్లు ని సువికస్వరభాస్వరరశ్చివారభా,
స్కూరుండు వెలుంగ, నంధణమనంబు వెనంబరిపోక నిల్చునే ॥ 95

। పరధనము గొనుచుజంతూ, త్కరములఁ జంపుచు నృథాన్యతములాడుచు ని ।
మృతవృత్తి దిరుగు, సతుభా, కరునిమది, ననంతుండుండఁగాఁ దలఁచఁచొగిన్ ॥ 96

|| ఒరుసిరికోర్వలేక సుజనోత్తమనింద యొనర్చుచుం, ద్విజో,
త్కరగురుపూజఁబోవిడిచి, దానము ధర్మములేకయున్న దు ।
శ్చరితుని మానసంబున నిశాచరకాననదానపిన్నయా,
హరి నివసించియుండఁడు యథార్థము దీనినెఱుంగుకింకరా ॥ 97

|| మిత్రబాంధవ పుత్రకళత్రమాతృ, పితృదుహితృభృతృవిత్తవైఁబ్రేమవిడిచి ।
యథత్వస్థ సదాశాశ్వమాచరించు, దుష్టచేష్టుండు విష్ణుభక్తుండుకాడు ॥ 98

|| ఖలుండు విమార్గనర్తనుండు కష్టుండు దుష్టసమాగతుండ మం
గళమతి, ఘోరపాపకృతకర్తనిబంధన బద్ధుడైన య ।
త్తుఱుచి, మనుష్యగర్దభము దూకొననేర్చునె, వాసుదేవ ప,
జ్జలరుహభక్తివాసన, యసహ్యముగానె తలంచునెప్పుడున్ ॥

|| ఏనునునిజ్జగమెల్లరు, మానారీరమణుఁ డనుచుమది నెన్నెడున ।
మృణమణిఁగని దూరము, గానేగుండుతోలఁగి బుద్ధిగలిగినయేనిన్ ॥ 100

|| తాహ॥ కమలసయన వాసుదేవ కలుషహరణ విష్ణుదే
వమహిధరణ నిఖిలమానివంద్యచరణ యచ్యుతా ।
యమలశంఖచక్రధారి యరసిప్రోవునన్నునం
చుమది నెంచు పుణ్యుఁడేరిచూడకేగుడవ్వగాన్ ॥ 101

|| చచామరము॥ హరేజగన్నివాస కేశవాచ్యుత శ్రియఃపతే
మురాసురాంతకా ప్రమేయమోక్షదావ, మాంప్రభో ।
పరాత్పరేశయంచునెంచు భాగ్యశాలియెవ్వఁడా
వరేణ్యుఁ డున్నతోవఁబోవవద్దు సుముకింకరా ॥ 102

|| ననజదళాక్షభక్తజనవర్గముడగ్గరఁ బోవరాదు, పో
యినయపుడే మదాంధదనుజేభఘటావిఘటీ కృతప్రచం ।
డనిబిడరోపకేసరి భటా! హరిచక్రము విక్రమించినన్
మనతలలెల్లఁబోవు, ననుమానములేదిది నీకుఁజెప్పితిన్ ॥ 103

- వ॥ అనిచెప్పి కళింగబ్రాహ్మణుండు గంగాపుత్రున కిట్లనియె ॥ 10
- క॥ కమలాస్తభపుండు నిజభటు, సమరంగబోధించె గౌరవాన్వయ ! నాకా ।
కమలాస్తభపుండు కరుణన్, గ్రమగతి నెఱిగించె, వింటిగాదెమద్దుక్తిన్ ॥ 10
- సీ॥ అనిచెప్పిబ్రాహ్మణుం డరిగెనూద్రేయ! దు, స్థరసంసరణవార్థి చాటందరమే? ।
శ్రీహరిభక్తివిశిష్ట నాకాశ్రయ, ణములేక యెన్నిచండములనైన ।
యముండు తద్భటులును యాతనల్దండనా, శములును కేశవాసక్తమతికిం ।
దృఢకణాయితములు తెల్లమివ్వధమెల్ల, హరిభక్తులకుసాటి యవనికలదె ॥
- గీ॥ నన్ను నడిగినయట్టి ప్రశ్నమునకని, నదు త్తరంబవుగదా, మదీయోక్తమగుచు
మనుమనికిగంగపట్టి చెప్పినవిధంబు, తెలియఁజెప్పితి నిపుడుమైత్రేయనీకు ॥ 10
- క॥ అనిచెప్పినమైత్రేయుం, డనుమోడరసార్ధ హృదయుండై, నరులజ్ఞా ।
క్షుని నెట్లారాధింతురు, ఘనతరసద్భక్తియుక్తి గలిగిమునీంద్రా ॥ 10
- క॥ ఆరాధితుండగు, మురదై, త్యారాతివలనని రంతరారాధనని ।
స్థారతుండై ఫలమొందు, ర, మారమణీనాథ భక్తమణిచెప్పంగన్ ॥ 10
- వ॥ అని యడిగిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 10
- క॥ మునునగరుండ నెడునరపతి, యనుపమభృగువంశభవుని నౌర్వుంగనియి ।
ట్లనయడిగిన నమ్మునియ, జ్ఞనపతికింజెప్పె వినుముచక్కగదానిన్ ॥ 11
- వ॥ జౌర్వుండు సగరున కిట్లనియె ॥ 11
- గీ॥ భామపదమైన నవ్వలిపదములైన, నజానిపదమైన నిర్వాణమైన నొనఁగు ।
శౌరియారాధకుం డేమిగోరితనకు, నర్థినారాధనము చేయునట్లుకరుణ ॥ 11
- వ॥ అల్పంబధి కంబనువివక్షలేదు, ఆరాధనపరుం డేమిగోరినను నిచ్చానుగుణం
బుగా ఫలంబు నలినాక్షుండొనంగు. ఇది ఫలప్రకారంబు. ఇంకనారాధన
ప్రకారంబు చెప్పెదనని యౌర్వుం డిట్లనియె ॥ 11
- శా॥ ఆరూఢప్రతిభావిశేషమున నిత్యత్వోక్తవర్ణాశ్రచూ
చారోదారచరిత్రుండౌ నరునిచే సమ్యగ్విధింకేశవుం ।
డారాధ్యుండగు నింతకన్న మఱియొండన్యంబు తత్తోషకం
జైరాజలైడుత్రోవలేదు నిజమియర్థం బురాజోత్తమా ॥ 114
- గీ॥ యజనములయజ్ఞ, యజియించు హరినె, హరినె,
జపితజపియించు హింసించు జంతుహింస ।

కుండుహరి నె, యనేకభంగులఁ దలింప,

సర్వభూతీండుహరి యాటినగరభూప ॥

115

వ॥ కావున సదాచారవంతుండై నిజవర్ణోక్తభర్తానుకారిమై పురుషుఁడుజనార్దను
నారాధింపవలయు. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు స్వధర్మతత్పరులై
సేదాచారసంపన్నులై విష్ణుదేవుని నారాధించుట కర్తవ్యంబు. ఒండు ప్రకా
రంబులేదు ॥

116

గీ॥ అన్యతమాడక, యెరు చెడనాడఁబోక, పరుషవై శున్యవాక్యముల్బలుకపోక ।
మెలఁగుపురుషునిచేత శ్రీజలజనేత్రుఁడనుదినంబునుసంతుష్టుఁడగునిజంబు॥117

సీ॥ పరవధూపరని త్త పరహింసలాత్మలోఁ, దలఁచునొల్లని పుణ్యతమునిచేత ।
గురుదేవ భూదేవపరులకు శుశ్రూష, లొనరించు పరమపాపనునిచేతఁ ।
దనపుత్రునందు భూతములందు నొక్కచం, దమునమేలొనగూర్చుధన్యుచేత ।
రాగాదిదోషవై రస్యంబులేని చి, త్తమునవెలుంగు నుత్తమునిచేత ॥

గీ॥ సారవర్ణశ్రీమోదార సర్వధర్మ, పథముతప్పక చరియించుభవ్యుచేత ।
నబ్జనాభుండుసంతోషితాత్ముఁడగును, సకలసమ్యగ్గుణకలాప సగరభూప ॥ 118

వ॥ అవి జుప్పిన ॥ 119

క॥ సగరుండౌర్వ్వనిఁ గనుఁగొని, భృగువరనాకానతిమ్ము ప్రియముమనమునం ।
దగ,వర్ణాశ్రమధర్మము, లగణితతావకకృపారసాతిశయమునన్ ॥ 120

వ॥ అని యడిగిన నౌర్వ్వం డిట్లనియె ॥ 121

సీ॥ అగ్రజన్ముఁడున్నాతుండై నిత్యకృత్యంబు, లాచరించుచుదాస మధ్యయనము ।
యజనంబునురత్నప్రికై చేయవలయుభృ, త్యర్థంబు యాజనాభ్యాపనములు ।
సత్ప్రతిగ్రహమును జరుపఁగావలయున, గ్నిపరిగ్రహంబును నిఖిలభూత ।
మైత్రియుపాషాణమణిహేమములయందు, సమబుద్ధియునుటునుసమయములను॥

గీ॥ పత్నికూటమియును జేసిచరఁగవలయు, నై హికాముష్మికంబుల నందుకొఱకు ।
నిగమనిగదితవిధియిది నిగమబుద్ధిఁ, దలయుమీచందమెల్ల పార్థివవరేణ్య ॥122

సీ॥ క్షత్రియప్రపరుఁ డిచ్చకువచ్చినట్టిదా, నములుచేయుచు యజనములు పెక్కు ।
లాచరించుచుసధ్యయాసము సేయుచునుశ, స్త్రాజీవమహిరక్షలాత్మవృత్తి ।
గాఁబ్రవ ర్తిల్లుచు క్షమగల్గిధర్మైక, నిరతిప్రజారక్షణ రతిమెఱసి ।
దుష్టానుశాసనశిష్టసంరక్షణ, క్రమముసరంజకత్వమున వెలసి ॥

గీ॥ ధరణిఁబ్రజలొనరించు సత్కర్మతత్తులు, నంశములుతన్నుఁజెంద దివ్యప్రభావ ।
కలితుండై యొప్పినర్థ సంకరముమాన్చి, ప్రవిమలోభయలోకవై భవముఁగాంచు॥

న॥ పాశురాల్యంబును, వాణిజ్యంబును, కృషియును, వైశ్యునకు జీవికగాఁ బితామహుండు నిర్మించియిచ్చె. అతనికి నభ్యయన యజ్ఞ దానంబులు శ్రీశస్త్రంబులు. నిత్యనైమిత్తికకర్మానుష్ఠానంబును విహితంబు. శూద్రునకుద్విజాతిశుశ్రూషంబును. ద్విజాతిపాపణంబును, క్రయవిక్రయార్జితద్రవ్యంబుననైనను, నితతకిరోద్భవద్రవ్యంబుననైనను, దానంబును, పాయక, యజ్ఞంబులచేత యజించుటయును, పితృహోదికర్తాచరణంబును, నాచరింపవలయు. భృత్యాదిభక్షణార్థంబునకుఁ బరిగ్రహంబునుం జేయవలయు, సగరభూపాల! స్వభార్యయందు ఋతుకాలాభిగమనంబును, సమస్తభూతదయయును, తితిక్షయు, నాతిమానితయు, సత్యశౌచంబులు, అనాయాసంబు, మంగళంబు, ప్రియవాచిత్యంబు, మిత్రత్వంబు, నిస్పృహ, అకార్యణ్యంబు, అనసూయయు, సర్వవిర్ణంబులకు సమానగుణంబులు, ఇంక నాపద్ధర్మంబులు వినుము ॥ 124

గీ॥ బ్రాహ్మణుడొకత్రియునివృత్తి, రాజువైశ్యవృత్తి, వైశ్యుండుశూద్రునివృత్తి నడువవలయునాపదయైన శూద్రులనడకలు, బ్రాహ్మణత్రియులకు నర్హములుకావు ॥

ప॥ బ్రాహ్మణత్రియులును; సామర్థ్యంబుగలిగిన; శూద్రవృత్తి మానవలయు. అత్యంతాపదయైన శూద్రవృత్తియైన వలయుననియుంగలదు. క్రిందసంకరంబు చేయవలదని యార్జునాశ్రమ ధర్మంబులు వినుమని సగరున కీర్తనియె ॥ 126

సీ॥ బాలత్వమునఁ గృతోపనయఁడై విప్రుండు, చదువుటకై గురునదనవాసి । యౌబ్రహ్మచర్యాసమాహితత్వమునశౌ, చాచారనంతఁడై యధికబుద్ధి । గురునకుశుశ్రూషగూర్చి చేయుచునును, వ్రతనిష్ఠవేదమున్నతి, జదువుచు । నుభయసంధ్యలనుసూర్యునినగ్నిఁ గొలుచుచు, గుర్వాజ్ఞభైక్షంబుగూడిచినిలిచి ॥

గీ॥ జలసమిన్ముఖములు గురువులకుఁ భక్తి, దెచ్చియిచ్చుచు వేదంబుదృఢమనీష । నభ్యసించంగవలయురాజాగ్రగణ్య, బ్రహ్మచారి సముజ్జ్వలప్రతిభమెఱసి ॥ 127

ప॥ ఇట్లు బ్రహ్మచర్యంబునడిపి గాఢాప్యంబునకు ననుజ్ఞాతుండై గురుదక్షిణయొసంగి ॥ 128

ఉ॥ ధర్మమునన్ యథోక్తగతిదారపరిగ్రహమాచరించి న,
త్కర్మమునన్ ధనార్జనముదారతఁజేసి గృహస్థకృత్యముల్ ।
నిర్బలవృత్తియొనడిపి నిచ్చలు యజ్ఞములైదు చేయుచున్,
బేర్నియెలర్ప సద్గతిలభించు గృహస్థుఁడు లోకపూజ్యుఁడై ॥ 129

వ॥ నివాపంబునఁ బితరులను, యజ్ఞులను దేవతలను, నన్నంబున నతిథులను, స్వా
భ్యాయంబున ఋషులను, సంతానంబునం బ్రజాపతిని బలికర్ణంబుల భూతం
బులను, వాత్సల్యంబున జనంబులను, దుష్టింబొందించి గృహస్థుండు నిజకర్ణ
సమార్జ్యంబులగును త్తమ లోకంబులంబొందు॥ 130

క॥ భైక్షము జీవిక. గాఁగల, భిక్షుకులము బ్రహ్మచారిబృందమును స॥
ర్వక్షేమంకరకృత్యవి, చక్షుణు గృహమేధిఁజేరి సప్రాణించున్ ॥ 131

ఉ॥ వేదము లభ్యసించుటకు వేమరుతీర్థము లాడఁబుణ్య శై,
లాదులుచూడ నెప్పుడు ధరామరవర్ణము సంచరించు న॥
త్యాదృతిఁ బ్రొద్దుకూతులు గృహంబులు నీరములన్నముల్బహీ,
వేదులుతల్పముల్ హరియె వి త్తముగా మదిలోన నెంచుచున్ ॥ 132

వ॥ అట్టి యతిథులకు గృహస్థుండాస్పదంబు. అయ్యతిథుల స్వాగతంబుమధురో
క్తులనడిగి గృహస్థుండు శయనాసనభోజనంబు లొసంగవలయు ॥ 133

గీ॥ అతిథియెవ్వని యింటికి నరిగిరి త్త, పోవుఁదనపాతకములెల్లఁ బూన్చువాని ।
సుకృత మెల్లను గొనిపోవుఁ జువ్వెగాన, నతిథిసూరకపొమ్మన ననుచితంబు ॥

వ॥ అవీజ్యయు, దంభంబును, బరితాపోపహుతంబులను, బారువ్యంబునునతిథుల
యెడం జేయరాదు. ఏగృహస్థుండైనను నాతిథ్యంబును సమ్యగ్విధింజేయు
నాతండు సమస్త పుణ్యలోకంబులనొందు ॥ 135

క॥ తనకువయఃపరిణతిగా, దనయులకడ నిలువనై నదన యనుగతిన్ ॥
నను, రా సతినియ్యఁగొలిపి, వనమునకుం బోయి యచటవన్యాశనుఁడై ॥ 136

వ॥ వనంబుననిచ్చి, కేశశృంగు జటాధరుండును, భూమిశాయియు, మననశీలుం
డును, సర్వార్థనిస్పృహుండును, చర్మ, కుశ, కాశ, ధృతపరిధానోత్తరీ
యుండును, త్రిషవణస్నానపరుండును, నగ్నిదేవతాభ్యాగతపూజాతత్పరుం
డును, భిక్షాబలిప్రదాతయు, పన్యస్నేహకృతగాత్రాభ్యంగకార్యుండును, శీతో
ష్ణాది సహిష్ణువునై వానప్రస్థచర్యనడపి యతండు, దవానలంబు తూలరాశు
లంబోలె సర్వదోషంబుల దహించి శాశ్వత పుణ్యలోకంబుఁగాంచు॥ 137

క॥ సాలుగవయాశ్రమము భూ, పాలకయెఱిఁగింతు వినుము బ్రాహ్మణుండు, విని ।
ర్హులతమదమత్సరుఁడై, వాలాయము భిక్షువృత్తివ ర్తింపఁ దగున్ ॥ 138

వ॥ పుత్రమిత్రకళత్రాదులవై స్నేహంబువిడిచి త్రైవర్గికంబులగు సర్వారంభంబులు
విడిచి శత్రుమిత్రాదులయందు సమతగలిగి సర్వజంతులయందు ద్రోహంబు
మానిమైత్రుండ్ల సంగంబునదలి యేకరాత్రంబుగ్రామంబునఁ బంఠరాత్రంబు

పురంబున నిలుచుచుఁ నీతి ద్వేషంబులులేక యింటివారు భుజియిం
పొయి చల్లార్చినకాలంబునఁ బ్రశస్తవస్థల యిండ్ల భిక్షాటనంబుచేసి ప్రాణ
బులు నిలుపుచుఁ గాను, క్రోధ, వర్ష, మోహ, లోభాది దోషంబులు పరిత
జించి నిర్మలుండై తనవలన సర్వభూతంబులు, భూతంబులవలనఁ దామన
భయంబు పైరయకుండునట్లుగా మెలంగుచు, నగ్నిహోత్రంబు శరీడంబుః
శరీరాగ్నిహోత్రంబులు ముఖంబుననువేల్చి భిక్షుండుమోక్షాశ్రమంబాశ
యించి నిరింధనజ్యోతియుం బోలె శాంతుండై బ్రహ్మలోకంబు నొందున
చెప్పిన॥ 1

క॥ ఔర్వునినతులప్రతిభా, శర్వునినీక్షించిపలికె సగరుడుకరుణా ।
ధూర్వహాకటాక్ష! యశ్రుత, పూర్వంబాకటడుగవలయుఁబో! మిముఁదెలియన్

ఉ॥ హత్తియొనర్చు పూరుషునకారయఁ గృత్యములైననిత్యవై
మిత్తికామ్యకర్మములు మెచ్చుగనే గతియాచరించువా
రిత్రుఁజెప్పమయ్య, మదిహెచ్చె భవద్వచనానభువ్వివన్
జిత్తమునం, గుతూహలవిజృంభము భార్గవవంశవర్ధనా॥ 1

వ॥ అనినసౌర్వుం డిట్లనియె. పుత్రుండుపుట్టిన సభ్యుడయాత్మకంబైన శ్రాద్ధం
సేయవలయు. బ్రాహ్మణభోజనంబువెట్టి నాందీముఖులకుఁ బిండప్రదానంబు
దశమదివసంబున నామకరణంబు చేయవలయు॥ 1

గీ॥ వలయుభంగినుత్సవము, చెల్లఁగా, దేవ, నామమైన మనుజనామమైన ।
శుభముహూర్తమున విశుద్ధుండై జనకుండు, నుతునకిడఁగ వలయునతులమహి

వ॥ బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులకుఁ గ్రమంబున శర్క, వర్క, గు
దాసాత్మకంబైన నామంబిడవలయు. అర్ధహీనంబును, సప్రశస్తంబును,
శబ్దయుతంబును, సమాంగశ్యంబును, జగుప్సితంబును సగునామంబిడవల
సమాక్షరంబును, నాతిహ్రస్వంబును, నాతిగుర్వక్షరాన్వితంబును, సుఖో
ర్యంబునగు నామంబిడవలయు॥

సీ॥ సరవిసనంతరసంస్కారసంస్కృతుఁ డై గురుగేహంబు నందువిహిత ।
విధినవలంబించి విద్యాపరిగ్రహ, ణముచేసిగురు దక్షిణాప్రదాన ।
కారియైగార్హస్థ్యకలన కనుజ్ఞాతుఁ డై సనుమేలుకాదేనిబ్రహ్మ ।
చర్యంబుననయుండు సన్న్యాసియైనను, వైఖానసుండున వలసినట్టి॥ 1

గీ॥ డై ముముక్షుత్వమునసత్క్రియాకలాప, మాచరింపంగవలయు బ్రాహ్మణ
నిహితవిధియిది దీనిభావింపినినుము, మహితగుణసాంద్ర! సగరభూమండలే

ప॥ గృహస్థ్యంబు గావలసిన్ నేకగుణ వర్షయైన కన్యకను, దాని గుణములు 146
గ్రహింపవలయు ॥

సీ॥ అతి కేశియు, నకేశి, యధికాంగి, కృష్టాంగి, పింగళశూనాంగి, యంగహిష ।
రోగిణి, కులట, యరూపిణి, దుష్టవా, త్వల్యసరోషయు, శ్మశ్రువదన ।
కాకస్వర, కృశాంగి, ఘర్జనస్వర, పురు, మాకృతిబుద్ధాక్షి, యరుణస్మిప్తి ।
పీనాంగి, వామన, పృథుద్వీర్యసంహత, భూయుగ రూఢాంగి కున్దవదన ॥

గీ॥ చిత్రదంత, మపీవర్ణ, శ్వేతవర్ణ, కూపగండ, సమున్నతగుల్ఫ రోమ ।
సహితజంఘ, వినిందితాచారయైన, కన్యబెండిలియాడంగ గాదుబుఘులు ॥ 147

ప॥ మాతృపక్షంబున, బంచమియు, బిత్తపక్షంబున సప్తమియునైన కన్యకను
యథావిధివివాహంబు గావలయును. బ్రాహ్మ్యంబు, దైవంబు, నార్జునంబు, బ్రాహ్మ
పత్యంబు, నాసురంబు, గాంధర్వంబు, రాక్షసంబు, వైశాచంబు నననెనిమిది
వివాహంబులు. అందేనర్జునంబున కేవివాహంబువిహితం బావివాహంబాన
ర్జునంబువారుచేయవలయు. ఇవిధంబున సలక్షణయైన ధర్మచారిణి బరి
గ్రహించి తత్సహితుండై గృహస్థుండు, విహితకృత్యంబులు నడిపినమృగూర్ధ్వ
మహాశిలంబు నొందునని చెప్పిన సగరుండిట్లనియె ॥ 148

గీ॥ మానినాథ! సదాచార మానతిమ్ము, కరుణతోనాకు శ్రవణేచ్ఛగడలుకొనియె ।
దాననడిచిగృహస్థుండు మాననీయ, దివ్యలోకముఖాప్తి మోదించుగాడె ॥ 149

ప॥ అనిన నొరుండిట్లనియె ॥ 150

మ॥ జననాథోత్తమ చెప్పెద నిను, సదాచారంబు, నిత్యంబున
జ్ఞులత్యాదృతి, నాచరించుట, సదాచారంబనంజెల్లు, స ।
జ్ఞనసంజ్ఞల్ మనువుల్ ప్రజాపతులు నానస్తవలుంజువ్వెత
ద్విగుతాచారపరాయణుండు గను తీర్చిన రెండు లోకంబులున్ ॥ 151

గీ॥ రాజ! వినుధర్మపీఠా కరంబులైన, యర్థమునుగామమును మానుటర్హమగును ।
అసుఖమై లోకవిద్విష్టమయ్యెనేని, ధర్మమునుమానవలయుభూధరవరేణ్య ॥ 152

ప॥ కాల్యంబుననేచి తననివాసంబునకు నైర్మతిభాగంబున సంపకోలవాతినంత
దూరముపోయి యచ్చట మాత్రపురీషంబుల విడువవలయు ॥ 153

క॥ తననీడఁ దరువునీడన్, విను గోరివివహివాతవిప్రగురువులం ।
గనుచునెదురుగనువిడువం, జనదు, మలము మాత్రమును, బ్రశస్తృతకేళుడున్ ॥ 154

గీ॥ పైరులోదుక్కిలో మందపట్టునందు, పాపులొనీటిలో నదీతీర్థములను ।
మననమున నేటిసరియందును నున్నందు, మలముమాత్రంబువిడువరాదలఘుచరిత ॥

ప|| దినాభాగంబు సుత్రరాజులుండును, నిశాభాగంబున దక్షిణాభిముఖుండున
నైవిణ్ణాత్మంబుల నిలువలయును. ఆచమయైన నేళ్ళుఖంజైన దోపం
చదు || 15

గీ|| ధరితృణమునఁ గప్పిమ స్తకముకప్పి, తిడవుచేయక నిట్టూర్పులడరనీక. |
మకానియైవిడువందగు మలముమూత్రమును నదాచారనిరతుండు జనవరేణ్య

ప|| పుట్టమన్ను, నెలుకమన్ను, నింటిలోనిమన్ను, శౌచ శేషంబైనమన్ను, గోడపూ
మన్ను, దుక్కిమన్నును శౌచంబునకుంగాదు. గృహస్థునకొక్కమృత్తిక లి
గంబునందును, మూడుమృత్తిలుగఁడంబునను, బదిమృత్తిలు వామ
రంబున, మాయుహస్తద్వయంబునఁ, బాదంబుల నొక్కటొక్కటిని బె
వలయు. స్వచ్ఛంబును, దుర్లంధఘేన వర్జితంబును, నగుజలంబున శౌచం
చేయవలయు. అనంతరంబు పాదశౌచంబుచేసి కృతాచమనకార్యుండై
కేశప్రసాదనంబుచేసి, మాంగళ్యదూర్వాచంబుల ధరించి || 15

గీ|| తనకులాచారధర్మంబు తప్పకుండ, సర్థమార్జించి యజియించుటర్హ విధము |
హవియు సోమంబునన్నంబు సర్థమునన, కలుగుఁగావున సర్థంబువలయుఁగూర్హ

ప|| సదీతటాకజలంబుల, దేవభాతజలంబుల, గిరిప్రస్రవణ జలంబులఁ, గూపోద్భృ
జలంబుల, గృహసీతజలంబులనైన స్నానంబుచేసి శుచివస్త్రధరుండై పిత
తీర్థంబున నంజలిశ్రయంబునఁ బితృతర్పణంబుచేసి జలత్రయంబున దేవ
తర్పణంబుచేసి పితామహప్రసితామహులకును, మాతృమాతామహతత్పిత
మహాప్రభృతులకును, గురువత్త్విగురుమాతులాదులకు, రాజునకునుపక
రార్థంబు భూతంబులకుఁ దర్పణంబుచేసి దేవాసుర యక్షనాగ గంధర్వరాక్ష
సిశాచగుహ్యాక సిద్ధకూష్మాండతరు, ఖగ, బిలేశయ, భూనిలయవాయ్వాహ
జంతువులును, సరకయాతనా సంస్థితులును, బాంధవులును, నబాంధవులును
జన్తాంతర బాంధవులును, మద్దత్తతిలోదకంబులచేత నాప్యాయనంబు నొంద
దురుగాక యని కామ్యోదకదానంబుచేసి పుణ్యంబునొందు. . 16

క|| ఆచమనముచేసి విశు, ధాచారుండైన మనుజుఁ డర్యమునకుఁగా |
లోచితగతి సర్ఘ్యంబులు, నేచలనములేనిబుద్ధి నియ్యగవలయున్ || 16

శ్లో|| సమోవివస్వతే బ్రహ్మభాస్వతే విష్ణుతేజసే |
జగత్సోత్రే, శుచయే సవిత్రే, కర్తృసాక్షిణే || 16

ప|| అను మంత్రం బుచ్చరించుచు సూర్యార్ఘ్యం బీయవలయు || 16

గీ॥ అగ్నికార్యంబుదీర్చి యనంతరంబు, యభిమతినిరాత్సవముచేయు ॥
ప్రకటతరహాడశోపచారములచేత, క్షేత్రమతి సద్విజాడనుబాచాదులు ॥ 164

వ॥ బ్రహ్మకు, బ్రజాపతికి, గృహ్యదేవతలకు, గర్భస్థులకు, సమకుటికి, వేల్చిన
హుతిశేషంబుగొని మణికంబునందుఁ బృథివీర్జన్యులకు బలియిడి బ్రహ్మచారి
రంబున ధాతృవిధాతలకు గృహమధ్యంబున బ్రహ్మకు బలియిడి బ్రహ్మచారి
రాజ వరుణ ధనేంద్రులకుఁ గ్రమంబునఁ బౌత్యుని చతుర్ద్విక్కుల బలియిడి
ప్రాగుత్తరదిగ్భాగంబున ధన్వంతరికి బలియిడి తదనంతరంబు, వైశ్వదేవంబు
చేసి వాయవ్యభాగంబున వాయువునకుఁ దక్కినదిక్కులనర్చ్యుఁ దేవతలకు
బ్రహ్మకు, నంతరిక్షంబునకు, భానునకు, బలియిడి విశ్వదేవతలను, విశ్వపతులను,
బితరులను, యతిభిక్షులను నుద్దేశించి బలియిడవలయును. తదనంతరంబున్నాం
తరంబు పుచ్చుకొని శుచిదేశంబున నశేషభూతంబులకు దేవయనుష్య, వశు,
నయస్సిద్ధయక్షో, రగదైత్య, సైత పిశాచ తరు పిపీలికా కీట వతంగాదులు ముప్ప
సృష్టాన్నంబునఁ దృప్తిబొందుదురుగాక యని బలియిడి తదనంతరంబు గృహ
బహిర్యాగంబున శ్వచండాలాది జాతులకు బలియిడి యతిధి సంగ్రహార్థము
గోదోహనమాత్ర కాలంబునిలిచి ॥ 165

సీ॥ అజ్ఞాతకులనాము, నన్యదేశాగతు, శ్రమజలాసారసంఘన్నవక్త్రు,
నతిపిపాసాజ్ఞుత్సమాదూయమానాంగు, మార్గధూళి విద్యమానదేహు ।
నాభీలగమనపుంజభూతనిశ్వాసు, రభసాముహుర్తుహుర్భంజితోష్ఠు,
ననుపమాకించనత్వాలోకనీయాత్ము, నస్పృష్టసంబంధు సర్వనీయు ॥

గీ॥ నతిథిగని మ్రొక్కిసంతోషితాత్ముడగుచు, దోడుకొనివచ్చి, లోననిద్దుప్తశాస్త్ర
విధులఁ బూజించి సద్భక్తివెలయనన్న, మిడఁగవలయుగృహస్థురడుసృపవరేణ్య ॥

వ॥ అతిథింబూజంపక భుజించెనేని యథోలోకంబులంబడు. భోజనానంతరంబు
స్వాధ్యాయకులాదులనుగవలయు ॥ 167

క॥ మనమునహిరణ్యగర్భుం, డనితలఁచుచు నతిథికెలమినన్నంబిడఁగాఁ ।
• జనునతిథి స్వర్గదాయకు, డనిచెప్పదు రార్యజనము లమలచరిత్రా ॥ 168

వ॥ పితృర్థంబు తద్దేశ్యుండును, విదితాచారసంభూతియు, బాంచయజ్ఞకుండును
నైన యొక్కవిప్రునిం భుజింపం జేయవలయు. ఒక్కయెడనెత్తి పెట్టిన
హంతకారోపకల్పితంబగు సగ్రాన్నం బొక్కశ్రోత్రియునకుం బెట్టవలయు.
పరివ్రాడ్చిప్రచారులకు భిక్షాత్రితయంబు పెట్టవలయు. విభవంబు గలిగిన
నవారితంబుగా నిడవలయు. అతిథియు, బితృర్థప్రాహుండును, హంతకార
భోక్తయు, భిక్షావృత్తులగు బ్రహ్మచారిదులుంగూడ నాటలుగవెఱంగుల

వాడును సంతోషులనం బరంగుదురు. వీరింజూచి గృహస్థుండు పాపవిముక్తుం
డగు. 169

శ్లో॥ అతిథిర్యన్యభగ్నాశో గృహత్ప్రతి నివర్తతే ।
సతస్తైరుమృతందత్వా పుణ్యమాదాయగచ్ఛతి ॥ 170

క॥ ధాతృప్రజాపతింద్రా, భాతసుహృద్వసుగణాగ్ని సంఘమతిథియం ।
దాతతగతినిల్పి, నుసం, ప్రీతింభుజియించు గృహిణి మేలొదవంగన్ ॥ 171

గీ॥ కాననతిథిపూజ కర్తవ్యకర్త మయ్యతిథికిడక కుడుచునట్టికుడుపు ।
మానవేశ, మలనమానంబునుమ్మి నీ, వాచరింపుమెపుడు సతిథిపూజ ॥ 172

వ॥ తదనంతరంబ నువాసినీ, దుశ్శిఖవతీ, గర్భిణీ, వృద్ధ, బాలకులకు సంస్కృతాన్నం
బిడి వారు భుజించినవెనుక గృహస్థుండు భుజింపవలయు. వీరు భుజింప
క తా భుజించినచో బాపభోక్తయై సరకంబునంబడి శ్లేష్మభోజి యగును॥ 173

గీ॥ జలములాడక కుడుచుట మలముతినుట, యజపుడై తింటుపూయరక్తాశియగుట ।
నరవశేణ్య, యసంస్కృతాన్నంబుదినుట, సిద్ధముగమూత్రసానంబుచేతనుమ్ము॥

క॥ ఎవ్వరికి నిడకతనమది, నివ్వటిలిన లోభవశత నింద్యచరితుడై ।
క్రొవ్వనఁదానభుజించినఁ, బ్రువ్వలు కడుపారఁదినుట భూరివివేకా ॥ 175

వ॥ గృహస్థుండు శాస్త్రోక్తంబుగా భుజించిన భవబంధంబులు తొలంగు, ఇహంబున
నారోగ్యబుద్ధివృద్ధులు సంభవించు. అనిష్టంబులు వైరిపక్షాభిచారంబులు
శాంతినొందు ॥ 186

ఉ॥ స్నానముచేసి శుద్ధవసనంబులుగట్టి సురర్నిపిత్రనూ,
నానఘ తర్పణక్రియలు న్యాయపథంబునఁజేసి జాపకుం ।
డైనియతిన్ హుతజ్వలనుడై యతిథిద్విజగుర్వశేష భృ,
త్యానుగపాళి కన్నమిడి యాతరువాత గృహస్థుఁడున్నతిన్ ॥ 177

సీ॥ పుణ్యచందనమాల్యములుదాల్చినస్తద్వ, యంబుతోనార్ద్రపాణ్యంస్త్రియగుచు,
సంశుద్ధవదనుడై సంప్రీతుడై విడి, కులుమాని ప్రాగుడబ్బుఖముగాఁగ ।
నాసీనుడై యసన్యమనస్కుడై ప్రశ, స్తమణిపాణ్యబుడై విమలశస్త్ర,
సాత్రంబునందుఁబవిత్ర మానన్దంబు, బ్రోక్షణోదకముల పోక్షణంబు ॥

గీ॥ చేసి ప్రాణాహుతులువెల్చి చెలఁగుమదిని, మానియైగృహమేధిసమ్మతిభుజించు ।
టర్హవిధమెహికాముష్మికానహంబు, సగరభూపాలధర్మరక్షావిశాల ॥ 178

వ॥ మంత్రాభిమంత్రితంబులను, ఫలమూలంబులును, శుక్ల-శాకంబులును, హరి
తకంబులును, గుడభిక్ష్యంబులును, నక్కం దక్కిన న్యమితంబులు
మాని సారంబులుగిసిన వస్తువులుమాని భుజియింపవలయు. మఘ,
జల, ధీధి, ఘృత, సత్తువులు నక్కందక్కిన వస్తువులు నక్కంబుగా భు
జియింపవలయు॥ 179

క॥ మునుపు మఘరములురుచిగొని, వెనుకనోలవణములు దానివెనుకంగటుతి ।
క్తనవాన్లుద్రవ్యంబులు, గొనవలయు ననామయంబు గూడుటకొఱకున్॥ 180

వ॥ మొదట ద్రవంబులును, మధ్యంబునఁ గఠినాశనంబులును, వంతంబున ద్రవం
బులును భుజియింపవలయు. ఇట్లు భుజియించితేచి ప్రతాళితసాదుండై,
స్వస్థుండై, కృతాశనపరిగ్రహుండై, యిష్టదేవతాస్తరణంబుచేసి “యగస్త్యం
డును, నగ్నియు, బడ బాసలంబును, నన్నంబు జీర్ణంబునేయుదురుగాక.
సమస్తేంద్రియదేహియైన విష్ణుండు మద్భుక్తుడైన యశేషాన్నంబు జీర్ణం
బుచేయుఁగాక” యని కరంబుననాభినిమిరికొని తగినరీతి ననాయాసపర్యం
బులు చేయవలయు. 181

క॥ ఆద్యతి సచ్చాస్త్రాదివి, నోదంబుల దినమునడిపినుతగతిసంధ్యా ।
ప్రదుర్భాతంబైనను, హిదేవుడుసంధ్యఁగొలువ నెప్పుడువలయున్॥ 182

వ॥ దినాంతసంధ్య సూర్యదర్శనంబుచేయుచు ప్రాతఃసంధ్య నక్షత్రంబులు
చూచుచు నుపాసింపవలయు. సూతకా శౌచవిభ్రమాతురభయంబులఁ దక్కి
నితరకాలంబుల సంధ్యకాలంబు గడవనీయవలనదు॥ 183

ఉ॥ భానుడుగ్రంథువేళలఁ బ్రభాయుతుడై యుదయించువేళలన్
మాసప్రదేవ్యుడే, నిదురమాసకపోవునతండు రౌరవా ।
ఖ్యానుపమాననారకములందు వసించురుజాభిభూతుఁడ
జైననుబాపమంటదని రాక్షసులుమానవలోకనాయకా॥ 184

వ॥ కౌవున నర్కుండుదయింపక మున్నలేచి పూర్వసంధ్యయు, నిదురింపక
సూర్యునిఁ జూచుచు దినాంతసంధ్యయు నుపాసింపవలయు. కాలాతి క్రమ
ణంబుచేసి సంధ్యోపస్థానంబు చేయని దురాత్ములు తామిస్త్రనరకంబునుం
బొందుదురు. 185

గీ॥ మగుడఁబాకంబు సేయించిమాపుధర్మ, పత్నియును దాను రేపంటిపగిదివైశ్వ ।
దేవముఖ్యక్రియలొనర్చి ధీరుడగుచు, సతిధిపూజలొనర్చుటయర్హమనఘ॥

- క॥ రేపటియతిథికిబలేనే, మాపటియతిథికిని భూజమహిమనోనర్పన్ ।
భూపాలపుణ్యమస్త్యసి, తోపేతంబనుచుఁజెప్పి రురుధర్మవిదుల్ ॥ 187
- వ॥ కావున మాపటి యతిని యథాశక్తి నన్నపానాదు లొసంగి శ్రయ్యాదికం
బులఁ దుష్టింబొందించి, తానునుభవించి॥ 188
- గీ॥ తెగకొంగోడుఁజ్రాకకొలతలేక, మలినదశలేక జంతుసామగ్రిలేక ।
పరపుగల్గివిశుద్ధతఁబరఁగుశయ్య, న్నవసింపంగవలయుభూపాగ్రగణ్య ॥ 189
- క॥ తెలియఁగఁదూరుపుదక్షిణ, ములలో నొకపంకనేమమునఁ దలగడమ ।
లలఘుగుణ యితరదిక్కులఁ, దలకొనుకోగంబులనిరి తత్కర్మవిదుల్ ॥ 190
- సీ॥ ఋతుకాలమునఁదనసతి శుభక్షణంబున, యుగ్ధరాత్రులఁబొందుటుచితకృత్య
మస్మాతనాతుర నప్రశస్తననిష్ఠ, గర్భిణిందలఁకినకాంతఁ గుపిత ।
నన్యకాంత, నకామనదయనన్యానక్త, నాకొన్నకాంతనత్యంతభక్త
గదియకతానునీకరణిగుణంబులు, లేక ప్రచ్ఛందనాలేపనములు ॥ [వలయు
- గీ॥ పూని యనురాగనహితుఁడై పూరుషుండు, చెలువుమీఱ వ్యవాయంబు సలు
వైత్మకదివసనిశలునుబర్వనిశలు, గురుతరవ్రతనిశలును బరిహరించి ॥ 191
- వ॥ చతుర్దశియు, నష్టమియు, నమావాస్యయు, బూర్ణిమయు, సూర్యసంక్రమ
ణంబును, నీ యెదు పర్వంబులయందు స్త్రీ, తైల, మాంసనిషేధణంబుచేసి
పురుషుండు విణ్ణాత్తనామనరకంబునొందు. ఇక్కాలంబుల సచ్చాన్త
వేదధ్యానజపపఠండు కావలయు॥ 192
- గీ॥ అవనినాథ! యయోనియందన్యయోని, యందుగురుదేవవిప్రులయగ్రమునన
జైత్యచత్వరతీరస్మశానతోయ, నదుపవనముల రతిచేయఁజనదునరుండు॥ 193
- వ॥ పర్వంబుల రతిచేసిన దారిద్ర్యంబును, దివాభాగంబుల నాపదలును, జలా
యస్థలంబున రోగంబులునునగు ॥ 194
- మ॥ పరదారాభిగమంబు నెమ్మదిఁ దలంపక బాపమా నన్నచో
నరుఁడొక్కోవఁ జరింపనాయువును క్షీణంబౌ మృతుండు నభి ।
కరదుర్మారకమున్లభించునని వక్కాణింపఁగానేల భూ ।
వరమర్త్యుండది మానిస్వాంగనల తేవంబొంద, ధర్మంబగున్ ॥ 195
- గీ॥ సూర్యభామయథోక్తదోషములులేని, యాత్మనతులసకామలనన్మతువేళ ।
నై నఁబొందినదోషంబులంటుకొనవు, వర్ణనీయసదాచారవంతునకును ॥ 196
- వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె॥

కినగోబ్రాహ్మణాతిథిసిద్ధవృద్ధ గుర్వర్చనయుభయసంధ్యాభివంద ।
బగ్నిసముపచారం బనుపహత వ, స్త్రవ్యయథారణ సౌప్తవంబు ।
యుగారుడ రత్నములుదాల్చి ప్రయత్నజై, యమలకేశకలాపుంజై సుగంధ ।
బ్రాహ్మవందనలేపమహితుజై యుండుట, దగుపరస్వంబునుండవఁబోక ॥

సృతపూర్వతరంబైన నాడఁబోక, కల్లగూడిన ప్రియమైననొల్లకరుదు ।
షములు లెక్క వెట్టకదుష్టయాన, మెక్కకనరుండు వెలయుఁబెం వెక్కియపుడు ॥

బుమరునన్యకాంత వెడపల్కులుపల్కక యేటియొడ్డునీ

వసియింపఁబోక కులటాకులటాపతి శత్రుమిత్రదు ।

కులపతితాసృతోక్తిపరకుత్సితదుర్వ్యయశీలతాత్యక్త

లతతిమైత్రి చేయకనుఖస్థితిఁగాంచునరుండుభూవరా ॥

199

క్కడుమార్గమునడచుట, చక్కని పనిగాదు వేగజలవాహములన్ ।

మక్కలమునమునుపుగఁదా గ్రక్కుననవగాహమందఁగాదుమునీంద్రా ॥ 200

ట్టుకొనకొమ్మకైక్కక, చిచ్చుదగిలి, మండునడనంబుఁజొరక, యొండ్రిండపల్లు

లకక, త్తుతంబుముక్కున గొనకజృంభ, మాస్యమునఁబోవనీకుండుటర్హమధిప ॥

మనీట్టూర్పులుపుచ్చక, కలకలపడినగక ద్రుతముగాఁ బాటునదీ ।

ములమ్మునుచొరకనఖా, వళిఁగొఱుకక యుండుటర్హ పథము నరేంద్రా ॥

స్మశ్రుకేశంబులు కొఱుకక లోప్తంబు ద్రుంచక, యపవిత్రుంజై ప్రశస్తజ్యోతి

లు చూడక, నగ్నయగుపరకాంతను, నుడయాస్తమయకాలంబుల

గార్హునింజూడక, శనగంధం బాఘ్రాణింపక మెలంగుట మేలనిచెప్పి మఱి

మనిట్లనియె ॥ 203

మిమనాథచతుష్పథంబునున్నశాన, కాననముచై త్యవృక్షంబు కానిదుష్ట ।

ంతనన్నిధియునుజేరఁగాదయర్థ, రాత్రములయందుఁబుణ్యచరిత్రలకును ॥ 204

మిమనురులనీడ పూజ్యులనీడదీ, పమునీడదాటుటబాగుగాదు ।

గాన్యాటవీధిలిచొరరాదుశూన్యగేహమునందు నిలువరాదరయనొకఁడు ।

ఱచియైననార్యమండలిచేరుట, గాదుకొపితుఁజేయఁగాదుకుటిలుఁ ।

బుమానుషాముతోఁజెలిమిసేయుటగాదు, తడవుగానిలుచుండఁదగదుమిగుల ॥

పునిద్రితుండవుటయుఁదడవుమేలు, కొనుటయుఁదడవుగూర్చుంటయునుదఱచుగ

ప్పనపరుఁడొటమిగుల నాసీనుడగుట, యెపుడుదిరుగుటగాదు పృథ్వీశతీలక ॥

ంగిటనడుగులు గడుగుట, యెంగిలిపోయుటయుఁగాదు, హితమతితో న ।

ంగళముమానరాదు, వినంగాదశ్లీలములు జనస్తుతచరితా ॥

207

వ॥ నిరంతరశయ్యా సేవనలదు, కేశాస్థి, కంటకా, మేధ్య, బలి, భస్మ, తుషస్నా
నార్ద్రభూములు ముట్టనలదు. 'కోరకోములుగల జీవంబులకు దూరంబునంద
మెలంగవలయు. మంచున, నెండను, గాలినిం, దిరుగవలదు. నగ్నంజై - నీరాడు
టయు, నిద్రించుటయు, నాచనునంబు సేయుటయుంగాదు. కచ్చకట్టక దేవార్చ
నాచనునంబులు చేయరాదు. ఏకవస్తుంజై హోమదేవార్చనాచనునజపాది
కంబులు చేయరాదు॥

208

సీ॥ దుర్వృత్తుఁగదిసిన దోషంబువాటిల్లు, సజ్జనసంగతిక్షణము చాలు!
ధార్మికుతో విరోధముచేయఁగాఁజన, దంతకన్ననుగూడ దధముతోడఁ |
బెండ్లియువాదంబు పెంపొందుదుల్యశీలులతోనగాకున్న సలఁతఁదెచ్చు,
గలహంబుపెంచుట గాదల్పహానికీ, దాళఁగావలయు, శాస్త్రపుటయెడల ॥

గీ॥ ధనసమార్జనకార్యంబు తడవరాదు, జలకనూజివేళల స్నానశాటి |
నైననిజపాణిచేనైన ననయవములు, దోషఁగారాదు బుధునకుభూమినాథ॥209

వ॥ కేశంబులువిదల్పక, నిలుచుండివార్షిక, కాలుమీఁదకాలు సేర్వక, పూజ్యుల
కెదురుగాఁ గాలుచాపక వర్తింపవలయు. గురువులయెదుట నీచాసనగతుంజై
విసయంబున నుండవలయు. దేవాగార చతుష్పథంబుల కప్రదక్షిణంబు నడ
వక, పూజ్యులకు, సోమార్కాగ్న్యంబువాయువులకు నెదురుగానిష్ఠీవనంబును,
విఘ్నాతోత్సర్జనంబు నుంజేయక నిలుచుండియు, నడుచుచు మూత్రంబు
విడువక, శ్లేష్మవిఘ్నాత్మ రక్తంబులుదాటక, భోజనకాలంబున శ్లేష్మహాసో
త్సర్జనంబులఁ జేయక, బలిమంగళశిష్యా దులయందును, హోమకాలంబునను
మహాజనస్థిధిని స్త్రీలనవమానింపక యీర్ష్యలేక, మనస్తాపంబు చేయక,
వారి వచనంబులు విశ్వసించక వర్తింపవలయు. మాంగళ్యపుష్పరత్నాఢ్య
పూజ్యులకు నమస్కరించికాని సదాచారపగుండిల్లు వెడలరాదు. చతుష్పథంబు
నకు నమస్కరించుచు, కాలంబునహోమపరుండగుచు దీనానాథసాధువుల
నుద్ధరించుచు, బహుశ్రుతుల నుపాసించుచు, దేవర్షిపితృ పూజనంబులు
సల్పుచు, నాతిభ్యంబుచేయుచు, వర్తించు పురుషుండు త్తమ లోకంబులం
బొందు ॥

- 210

గీ॥ అదన,హితమిత్తులోడవశ్యాత్తుఁడౌచు, బ్రయములాడినయతఁడుసంప్రీతితోడఁ |
బొందునాహ్లాదకములైన పుణ్యలోక, చయములక్షయములుగాఁగ జనవరేణ్య॥

క॥ మతియును, లజ్జయు, ఊమయును, నతులవినయగతియు నీతియాత్మికతయు నూ |
ర్జితగతికల్గిన మనుజుఁడు, చతురతఁగను పుణ్యలోక సౌఖ్యములెల్లన్ ॥ 212

వ॥ మఱియును సకాలగర్భితాదులయందును, బర్వాశౌచకాదులను, నుపవా
గాదులయందును, ససౌధ్ధాయంబు చేయవలయు. ఎవ్వఁడెనియుఁ గోపితు
లైన సర్వబంధుశ్రేణి నాశ్వాసించి శమంబునొందించు నతండుత్తమ లోకం
బులనొందు, స్వర్గంబననెంత, మఱియు నద్వైతాచార్యుల యుద్ధవ. శత్రుత్వం
.డును, రాత్రులనడవులయందు దండధరుండును, నై సదాచార్యులు వ్రోడిగియు
నడువవలయు, మీఁడును, దూరంబును, నడ్డంబును జూడక నడవవలయు,
యగమాత్రంబు మహితలంబు చూచుచునడవవలయు ॥ 213

గీ॥ ఎవ్వఁడెనిదోపహేతువులగువాని, నెల్లవిడుచునశ్వ హృదయుఁడగుచు ।
నతనిపూరుషార్థ వితతికినింతైన, హానికలుగనేరనిధి పముఖ్య ॥ 214

వ॥ పాపిష్ఠుఁడైన పురుషునియెడ నైనఁ బ్రియంబు పలుకుచు నంత సరణశుద్ధుండగు
పురుషునకు ముక్తికరతలామలకంబు, కామక్రోధ లోభంబులకు గోచరులు
గాక సదాచారవంతులగు, పురుషుల యనుభావంబుచేత నిమగ్నహిమండలంబు
ధరియింతుంబడి యున్నదిగావునఁ బరప్రీతికారణంబైన సత్యంబు పలుకవలయు.
ఆసత్యంబ పరదుఃఖకరంబైనఁ బలుకక యూరకుండవలయు. స్ప్రియంబైనను
హితంబుగాకుండినఁ బలుకవలదు. అప్రియంబైన శ్రేయస్సంపాదకంబైన
హితంబు పలుకవలయు ॥ 215

గీ॥ ఇన్ని చెప్పఁగనేల భూమిశతీలక, యలభితోపకార పంబగుచునిహము ।
పరము నెనఁగెడువాక్యంబులకపలయు, నననిమనుజుండుకరణత్రయంబుచేత॥

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 217

క॥ సూనుఁడుపుట్టిన, గృహపతి, దానస్నానములుపలయు, దండ్రీక్షనంతన్ ।
భూసౌధజాతకర్మ వి, ధానక్రమమాచరింపఁ దగునర్హగతిన్ ॥ 218

వ॥ అభ్యుదయార్థంబు శ్రాద్ధంబుచేయవలయు. యుగ్మంబులుగా దేవతల
నుద్దేశించి బ్రాహ్మణుల భోజనంబు సేయింపవలయు. ప్రాజ్ఞులుండైన, నుదజ్ఞు
లుండైనను దధ్యక్షతబదరంబులదేవతీర్థంబుల దేవతలకుఁబితృతీర్థంబులఁబితల
• కుంగా, నాందీముఖ దేవగణంబులకుఁ బిండప్రదానంబు చేయవలయు. ఇంకఁ
• బ్రేతకర్మ క్రియావిధి వినుము ॥ 219

క॥ మృతుఁడైన బ్రేతదేహం, బతులశుభస్నాన చందనామోదనుమ ।
ప్రతతులసలంకృతముచే, సి తగ విమానమునఁ బెట్టిచెలువగురీతిన్ ॥ 220

వ॥ పురుషాహ్వామునకుం గొనిపోయి యగ్నిసంస్కారంబుచేసి సచేలస్నానంబు
చేయవలయు. బాంధవులు దక్షిణాభిముఖులై గోత్రనామంబులు చతుర్థ్యంత

సమేతంబులుగాఁ జెప్పి జలాంజలినియవలయు. అంత గోవులు ప్రవేశించు వేళ నక్షత్రదర్శనంబు సేయుచు గ్రామంబు ప్రవేశింపవలయు. భూమి కలుప్తస్తర శాయిత్వంబు నలయు. అనుదినంబును ప్రేతార్థంబు భూమియందుఁ పిండంబు విడిచి దివాభాగంబున మాంసవర్జంబుగా భుజించి తమదినంబులు వెల్లింప వలయు. వ్రథమ, తృతీయ, సప్తమ, నవమదినంబుల వస్త్రత్యాగ బహి స్నానంబులుచేసి తిలోహంబు లీయవలయు, మూడవదినంబున నస్థిసంచ యనఁబు సేయవలయు ॥ 221

గీ॥ అస్థిసంచయనము చేసినంతనుండి, యవనినాథ సపిండుల నంటవచ్చు ।
మినసమానోదకులు భోగవిధులుఁడక్క, నర్హులగుదురు సర్వక్రియలకునధిప॥222

వ॥ సంచయనంబు చేసినవెనుక సమానోదకులకు, సపిండులకు స్త్రీసమాగమంబు చేయరాదు. బాలుండును, దేశాంతరస్థుండును, బతితుండును, మునియు, జలా గ్నస్త్వేంద్రాధినాదుల యందు మృతులైన స్త్రీతులకు నద్యశ్చైవంబు విధియింపఁ బడియె. మృతబంధుని యన్నంబు పదిదినంబులు భుజియింపరాకు. దానప్రతి గ్రహణయజ్ఞ సావధ్యాయంబులుం జేయరాదు. విభ్రునకుఁ బదిదినంబులును, రాజన్యనకుఁ బండ్రెండు దినంబులును, వైశ్యనకుఁ బదేను దినంబులును, శూద్రునకు మాసంబును నాశౌచంబు. వీరలు స్వకులోచితంబుగోత్రాధంబు చేయవలయు ॥ 223

గీ॥ భూపవర్య, యయుగ్మకంబులుగవిప్ర, వరులభుజియింపఁ జేయఁగావలయు శ్రద్ధ ।
దనరఁబిండంబునిడఁడగు దర్భతతుల, వై నిమృతుఁగూర్చి యుచ్చిష్టపార్వభూమి ।

వ॥ ఇట్లు యథోక్తంబున శ్రాధంబుచేసి సపిండికగణంబుచేసి ప్రేతత్వంబుమాన్ని పితృత్వంబునొందించి యుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. పుత్రులు, దాహిత్రులు తత్పుత్రులు వీరలెవ్వరైనను నుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. అవియేటింగించె దవినుమనియకార్హం డిట్లనియె ॥ 224

చ॥ జలజభవేంద్రదుద్రవనుసారసమిత్రహుతాశనానిలం
బులు, పితృవిశ్వదేవగణముల్ ఋషిమానుషపక్షిపన్నగం ।
బులుపశువుల్ సమస్తమగు భూతగణంబులుఁ దృప్తి నొందుని
శ్చలమగు శ్రద్ధతో నరుఁడు శ్రాధముచేసినఁ బౌత్రమా ॥ 225

ప॥ ప్రతిమాసంబున సమావాస్యయందును శ్రాధంబుచేయవలయు. ఇంకఁగా మృశ శ్రాధంబు వివరించెద. వ్యతీపతయోగంబున, విషువత్ కాలంబున, సూర్య సోమగ్రహణకాలంబున, బండ్రెండు సంక్రాంతుల, నక్షత్రగ్రహపీడల, దుష్ట స్వప్నాలలోక సంబుల, నవసన్యాగమంబుల నిచ్చా శ్రాధంబు సేయవలయు॥226

॥ సార్వభౌమ! యమావాస్యస్వాతితోడ, మైత్రితోడవిశాఖతోఁ జిత్రలీలఁ ।
గూడువేళలశ్రాద్ధంబు గోరిచేయఁ, దృష్టిపితరులకష్ట వార్షి కిజనించు ॥ 228

॥ పొలుపగ్గు కృష్ణపంచదశిఁ బువ్యపునర్వసు శౌద్రతారలం
గలసినవేళమాసపుఁ డకంపితయైతగు శ్రద్ధశ్రాద్ధము।
త్కేళికనొనర్పఁపుష్టియగు ద్వాదశవత్సరముల్ పితృవ్రజం
బులకునృపాలచంద్ర! యిదిపూనికతో నొనరింపఁగాఁదగున్ ॥ 229

॥ వరుణతారతోడ, వాసవతారతోఁ, బూర్వభద్రతోడఁ బానఁగఁగూడి ।
యున్నతత్వమమర నున్నయమావాస్య, దేవదుర్లభంబు భూవరేంద్ర ॥ 230

॥ ఈతోమ్మిది నక్షత్రంబులతోఁ గూడిన యమావాస్యయందు శ్రాద్ధంబుచేసినఁ
బితృత్వప్రియగునని చెప్పి యోర్వుండు సగరున కిట్లనియె ॥ 231

॥ ఘనపితృభక్తివై భవముగల్గు నిలాసుతుఁడౌ పురూరవుం
డనఘు సత్సత్కుమారుఁగని యాదృతివేడిన నమ్ముసీంద్రుఁడౌ ।
జనపతిఁజూచి కౌతుకవశంపదుఁడై యెఱిఁగించెనట్లున
ద్వినుతవచోర్థమీవును బ్రవీణతతో వినుమంచునిట్లనున్ ॥ 232

॥ భాద్రపద మాసంబునఁ గృష్ణపక్షత్రయోదశి యందును, మాఘమాసం
బున నమావాస్యయందును, సూర్యగ్రహణ కాలంబులయందుఁ ద్ర్యష్ట
కలయందును, నయనద్వయంబు నందును, బితరులనుద్దేశించి శ్రద్ధాసమన్వి
తుఁడై తిలోదకంబులనైన నీయవలయు, శ్రాద్ధంబుచేసెనేని సహస్రసం
వత్సరత్వప్రియగును ॥ 233

॥ మనుజునాధనిము మఘంబునందమా, వాస్యఁగూడేనేని వరుణతార ।
యదియెపితలకును మహాపుణ్యకాలంబు, పరమభాగ్యమదియె దొరకెనేని ॥ 234

॥ అమ్మాఘమావాస్యయును, సూర్యగ్రహణకాలంబును ధనిష్ఠతోఁ గూడిన
నందుఁ బితరుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుచేసిన నయతకులంబులతోఁ బిత
లు తృప్తినిొందుదురు. ఆయమావాస్య పూర్వభాద్రతోఁ గూడిననందు
శ్రాద్ధంబుచేసినఁ బితలు యుగపర్యంతమును దృష్టినొంది సుఖంతురు,
గంగ, శతద్రువు, విపాశ, సరస్వతి, నైమిశంబు, గోమతి, గోదావరి, యనుని
మహానదుల నవగాహించి పితలనుద్దేశించి శ్రాద్ధంబు చేసినఁ బాపంబులం
బాయుదురు ॥ 235

చ॥ అనుపమమాఘమాసమున నర్ధిసమాతిథి యందుఁదోయమై
ననుదనయాదులిచ్చిన మనంబునఁ దృప్తులమై సుఖంతుమం

చనుపమకాతుకంబున మహాధ్వనిఁబాడఁచు నుండునుత్పనం

బునఁ బితృసంఘము ల్వినుముభూపలలామ ! నిజంబుచెప్పితిన్ ॥

23

వ॥ విశంధంబులగు చిత్తంబులును, విత్తంబును, గాలంబును, విధియును, బాత్ర
బును, భక్తియు, నరులకువాంఛితంబు నిచ్చు. ఇంకఁబితృ గీతంబులైన శ్లోక
బులులనవి వినియెట్లు చేయవలయునట్లు చెనెడవుగాని. వినుమని సనత్కు
మారుని పురావపున కీట్టనియె ॥

23

క॥ మూకులమున నొక్కరుడ, స్తోత్రమతి ప్రతిభుడైన సుగుణుడుపుట్టున్ ।

గాకతఁడు విత్తశాస్త్రము, లేకయొనఁగిపిండములు చలించనిభక్తిన్ ॥

23

గీ॥ వెలయువిభవంబుకలఁది పృథ్వీసురులకు, నుమ్ముదలఁచి నమస్తభోగములువను
రత్నవస్త్ర మహియానరామొనఁగు, దృష్టిపొందుప మేముమోదించియపుడ

వ॥ భక్తిసముద్రైకాలంబున యథాశక్తి విప్రశ్రేష్ఠులకు నన్నంబుభుజింప
జేయవలయు. ఆన్నంబున కనమధునైన నామద్రవ్యంబైన ననిచ్చి స్వల్పంబైన
దక్షిణసీయవలయు. ఆమదానంబున కనమధునైన తేరెడు నువ్వులైన
బ్రాహ్మణులకీయవలయు. అందున కనమధునైన నొకరిమిది నువుగింజలు గలిపి
జలంబులయంజలులు మమ్మును దేలించి భూమియందునింజవలయు. లేకున్న గోగ్ర
నంబైన నిడవలయు. ఏమియులేకున్న వనంబునకుంజంబు యూర్ధ్వబాహుండ్ల
సూర్యాది లోకపాలుకు వినునట్లుగా “శ్రాద్ధోపయోగ్యంబైన వస్తువు నా
లేదు. భక్తివలననే మత్స్యము తృప్తులగుదుమిగాక” యని మాకునమన్న
రింపవలయునని పితృగీతంబుల యర్థంబుచెప్పె. ఈ ప్రకారంబున నెవ్వం
డైన శ్రాద్ధంబుచేయు నాతఁడేసర్వంబును నాచరించినవాడని యకార్యంబు
నగరున కీట్టనియె ॥

24

గీ॥ అధిపశ్రాద్ధభోజనార్హవిరోధమ, తతులఁ దేటపఱుతుఁ దద్విధంబు ।

వినుము నావధానతను సదాచారసం, పన్నులాచరించుమార్గ మదియె ॥

24

వ॥ త్రిణాచికేతుండును, ద్రిమధువును, ద్రిసుపన్ధండునుపడంగవేత్తయు; శ్రోత్రీ
యుండును, యోగియు జ్యేష్ఠసామగుండును, ఋత్విజుండును, స్వస్త్రియుండును
జామాతయు, దాహిత్రుండును, శ్వశురుండును మాతులుండును, దాహిన్మ
డును, పంచాగ్న్యభిరతుండును, శిష్యుండును, సంబంధియు, మాతాపితృ
తుండును, మొదలగు నీలలోఁ బూర్వపూర్వులు త్తములు. ఉత్తమాభావ
లైన నుత్తరోత్తరుల నియమింపవలయు ॥

24

సీ॥ వినుముమిత్రద్రోహియును, కునఖయుశ్యావ, దంతండు భృతకవేదప్రయో
యభిశస్త్రుఁడును భృతకాథ్యాపితుఁడు గ్రామ, యాజకశ్రీ బచోరాంధపిశున ।

సోమవిక్రేతలు శ్రుతిమానునాతండు, తల్లిదండ్రులఁ బ్రోవనొల్లవలయు,
భ్రాతృపరిత్యాగిసూతి *పోష్టయునింది, తుండువృషలీపతిదూషకుండు.

గీ॥ కన్యకాదూషయితయు, రోగస్థితుండు, దేవలకుఁడాదిగల్గు భూదేవతను ।

• జెప్పఁగాతాదు శ్రాద్ధంబుచేయుటకును, ధర్మశాస్త్రవిదులు భూధరవశ్యు ॥

వ॥ శ్రాద్ధంబునకుఁ బాలునాఁడ పితృదేవతార్థంబుశ్రోత్రి యాదుల నిమంత్రింప
వలయు. అనిమంత్రిత్తులైనను, యతుల భుజియింపఁజేయవలయు. నిమంత్రిణా
నంతరంబున యజమానుండువిప్రులును గ్రోధవ్యవాయా యాసంబులుచేయ
రాదు. వ్యవాయంబులు చేసినవారిపితరులు శత్రోగర్థంబునమునుంగుదురు.
కావునఁబ్రథమంబ, నిమంత్రింపవలయు. స్నానంబు చేసిగృహంబునకు వచ్చిన
విప్రుల పాదప్రక్షాళనంబుచేసి యాసంబులం గూర్చుండఁబెట్టి పితరుల
సయుగ్గంబుగను దేవతలకు యుగ్గంబుగను నొక్కొక్కరినై నను యధేచ్ఛంబు
నుగా నియమింపవలయు. మాతామహశ్రాద్ధంబును నివ్విధంబుననె చేయ
వలయు. ఇందు వైశ్వదేవంబులు వికల్పంబనిరి. దేవతలకుఁ బ్రాజ్ఞుఖంబును,
చితలకును దక్షుఖంబును బ్రశస్తంబు. దేవపితలకు శ్రాద్ధంబు పృథక్పరణం
బనికొందఱు చెప్పుదురు. కొందఱేకపాకంబునఁ గూడం జేయవలయునని
చెప్పుదురు.

244

గీ॥ ధరణినాయక విష్ణురార్థంబుదర్శ, సమితియిశిపూజచేసి శాస్త్రవిధిసమ్యక్ ।
మిచ్చియావాహనముచేసి యెసఁగుభక్తి, చితలకుఁడు బ్రీతిసేయుటపెద్దమేలు॥

వ॥ తదనంతరంబదేవతల నిట్లు పూజింపవలయు. తిలాంబువులు పితరులకు, యనాం
బువులు దేవతలకు, సర్వ్యంబీయవలయు. స్రగ్గంధధూపదీపాదులిచ్చి సవ్యా
పసవ్య ప్రకారంబుల దేవపితల సర్చింపవలయు.

246

క॥ క్షీతివర్యక్కాలంబున, నతిథియటకు నన్నకాంక్షియైవచ్చిన స ।

మృతినతనిఁబూజచేసిన, సతులితగతిఁ బొందు శ్రాద్ధమానంత్యంబున్ ॥ 247

వ॥ అతిథిని గడపిపుచ్చిన శ్రాద్ధంబునిష్ఫలంబగు. అనంతరంబ విప్రులచేత ననుజ్ఞా
తుండ్జి యగ్నియందు నాహుతి త్రయంబు యథావిధి వేల్చిహుత శేషంబల్పా
ల్పంబులగు పాత్రలయందుఁ బెట్టవలయు. తదనంతరంబ మృష్టంబును, సభీ
ష్టంబును, సంస్కృతంబును నగునన్నంబువెట్టి “యథానుఖం జుషధ్వ”మని
యనిష్ఠురంబుగాఁ బలుకవలయు. విప్రులును దచ్చిత్తులై భుజియింపవలయు.
యజమానుండును రక్షోఘ్నమంత్రపఠనంబుచేయుచుఁ దదపితలధ్యాయంబు
చేయవలయు. ఇట్లైనఁ బితృపితామహప్రపితామహులు తృప్తి నొందుదురు. తద
నంతరంబ పిండప్రదానంబుచేయవలయు ॥

248

* సూతపోష్ట—‘వృషలీసూతిపోష్ట’ అనియుండనగును శూద్రాపత్రపోషకుఁడని యర్థము.

మ॥ హరియశ్చేశ్వరుఁ డప్రమేయుఁడు సదాహవ్యంబు కవ్యంబు ని,
 ర్భరవృత్తింగొనుదేవుఁ డీపితృసుతంత్రంబుం గటాక్షించు నా ।
 సరసీజాతుని సన్నిధానమున రక్షస్సంఘభూతాదులీ,
 ధరణింజేరకపోవుఁగాక వికలత్వంబొంది నల్లిక్కులన్ ॥

వ॥ తదనంతరంబు విధానోక్తంబుగా వికిరంబుచేసి యుచ్ఛిష్టసన్నిధి పింఁ
 నంబుచేసి పూజించి బ్రాహ్మణులకాచమనంబిచ్చి హస్తప్రత్యా
 రంబున నుస్వధేత్యాశీర్వాద పూర్వకంబుగా దక్షిణ యొసంగి పితృ
 బును పితృ పూర్వకంబుగా దేవతలను విడిచి యా ద్వాపరవ్యంతర
 వర్తింపవలయు, మాతామహశ్రాద్ధం బిట్లు చేయవలయు. తదన
 వైశ్వదేవంబుచేసి పూజ్యభృత్యబంధువులుం దానును భుజిం
 ఇవ్వధంబున బుధుండు పితృశ్రాద్ధంబును మాతామహశ్రాద్ధంబున
 వలయు. చేసిన నుప్రీతులై సర్వకామంబుల నొసంగుదురు.

గీ॥ జనవరేణ్యవినుము శ్రాద్ధకర్మమునకు, మూఁడుకడుపవి త్రములు దలఁ
 కూతుకొడుకు, తిలలు, కుతపకాలంబును, గానవీనిగూర్చంగలుగువే

వ॥ రజతదాసకీర్తనంబులును, రజతదర్శనంబును, ననునివిపవిత్రములు,
 బును, సద్వర్గమనంబును శ్రాద్ధకర్తయు, భోక్తయు వర్జింపవలయు,

క॥ ఊతినాయక వినుసోముఁడు, పితలకునాధారమవనిఁ బెంపగుయోగం ।
 బతనికి నాధారంబీ, కతనన్దుఖ్యుండుయోగి గణుతింపంగన్ ॥

వ॥ అట్టి యోగీంద్రుండు శ్రాద్ధంబునకుఁ బ్రశస్తంబు. శ్రద్ధానియు
 యోగీంద్రుండు పితరులను భోక్తలను, యజమానినిఁ దరింప
 యార్చుండు సగరున కిట్లనియె.

గీ॥ మనుజనాథహవిష్యంబుమత్స్యశశక, నకులమాంసంబులునుఛాగలకః
 గవయరుహహరిణీ శల్యకముల మాంసములునునిడనెల్లపితరులకొలయ

వ॥ మేషమాంసంబును మాసత్ప్రప్తికరంబు, ఖడ్గమాంసంబును, కాలశా
 దేనెయు మహాప్రశస్తంబులు, గయకుంబోయి యచ్చట శ్రాద్ధం
 బితృ తృప్తియగు. చేసిన యతని జన్మంబు సఫలంబు, ప్ర
 బులు నీవారంబులు, శ్యామాకంబులు, శ్రద్ధార్థంబులైన వనౌ
 యవలు, ప్రియంగువులు, ముద్గంబులు, గోధూమంబులు,
 తిలలు, నిష్పానంబులు, కోవిదారంబులు, సర్వపంబులు, శ్రా
 యోగ్యంబులు. ఆగ్రయణేష్టికిరాని, ధాన్యజాతంబును, రాజమా

అణువులు, మసూరంబులును; మానవలయు. అతాబువును, గ్రంథంబును, పలాండువును, బిండములకంటాను, గాంధారకంబును, గిరిభంబును, లవణంబును, నాహంబును, నారక్షనిర్యాసంబులును, బ్రహ్మక్షలవణంబును, వర్జితభింబులు. వాగ్దూష్యంబు నక్తాహృతంబును, నుచ్చిష్టంబును, నష్టంబు. గోవులు ద్రాసనివియు, దుర్గంధ ఫేనిలంబులును నగు జలంబులుగావు॥ 256

చ॥ జనవరయొంటి డెక్కగల జంతువులిచ్చినపాలు, గొత్తెపాలును నెను వెంటియిచ్చినవి లొట్టియయిచ్చిన పాలుకూడ వెం ।
దునుమ్మగజాతిపాలుగడు దూష్యములంచుఁ బితృక్రియావిదుల్
వినుతబహుస్సృతు లెవ్వరికి విశ్రుతలీలలఁజెప్పిరోప్పగన్ ॥ 257

క॥ అపవిద్ధుఁడుపాపండుఁడు, శ్వపచుఁడురోగాతురుండుచండుఁడునగున్ ।
డపవిత్త్రసూతకాశౌ, చపరులుకనుఁగొనినఁగాదు శ్రాద్ధంబధిపా ॥ 258

ప॥ (వీరు) చూచినను రజస్వలలు చూచినను, కుక్కట, వానరగ్రామసూరంబులు చూచినను శ్రాద్ధంబునఁ బితరులు దేవతలును భుజియింపరు. కావున నివి దొరలకుండ శ్రద్ధాసమన్వితుండై చేయవలయు. తొల్లి కలాపపురోపవనంబున మనువుత్తుండైన యిత్యోకుని ముందరంజెప్పిన పితృగీతలైన గాథలు కొన్నిగలవు. వానియర్థంబు వినుమని యిట్లనియె ॥ 259

గీ॥ మాకులంబుననొకఁ డునన్తాగ్గశీలుఁ, డుదయమైగయకేగియందొనరఁబిండ ।
మిడునొకోయట్టులైనమేమిందటమును, దృప్తినొండెదమిప్పుడుప్రియముతోడ ॥

ఉ॥ ఆనిన వేడ్కమాకులమునందు జనించినవాఁడు శ్రద్ధతోఁ
దేనెయునేయుఁ బాయసము తెచ్చి మఘర్ష మునంద్రయోదశి ।
న్తానకవార్షికంబులగు మాసములనగ్నుఁగూర్చి పెట్టునొ
కొనిరపాయత్మప్తినపుడొందుదుమట్లయినన్తుదంబునున్ ॥ 261

గీ॥ గౌరియగు కన్యవిప్రపుంగవునకర్థి, దానమిచ్చిన, నల్లనిదానివృషభ ।
వృషమువిడిచిన, దక్షిణావంతమైన, తురగ మేధంబుచేసిన దొరకుత్పత్తి ॥ 262

ప॥ ఇవిధంబున నౌర్వుండు సగరునకు సదాచారంబుచెప్పె. ఇవిధంబున నడిచిన యతండు త్తముండు. దీనినుల్లంఘించి నడిచిన యతండు నిరయంబునంబడు. అనిచెప్పిన పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె. 263

చ॥ మునివరనగ్నుఁడెవ్వఁడు విమూఢత నేపనిచేయనగ్నుఁడౌ
వినవలతుడదదీయమగు వృత్తమునత్కరుణాకటాక్షవీ ।

క్ష. నెరయనావయిన్నిలిపి సర్వము దెల్పుమటన్ననప్పుడా
వినుతతపోధనుండు కడువేడుకనమ్మునిజూచియిట్లనున్ || 264

గీ|| సన్నునీశ్వరఋగ్యజుస్సామవేద, ములుత్రయీసంజ్ఞ వెలయుమర్త్యలకునదియె,
యావరణమగుదానిబోనాడునట్టి, పాతకుడునగ్నఁడిదివేదభాషితంబు || 265

వ|| సర్వ వర్ణంబులకును, సంవరణంబువేదత్రయంబు. అట్టి వేదత్రయంబు విడి
చినవ్వాడునగ్నఁడనంబరఁగు || 266

సీ|| ధన్యవర్తనుఁడు మందాకినీసుతుఁడునీ, వడిగినయట్లతన్నడుగుటయును ।
మాతాతకరుణాసమగ్రుడై యక్కుమా, రోత్రమునకుఁజెప్పిన తైఱంగు ।
విన్నాడఁజెప్పెదవినుముమైత్రేయదే, వాసురులకుమహాహవముదివ్య ।
వత్సరంబులునూఱున రిల్లెదొల్లియందనురవర్ణములోనహ్లాదముఖ్యు ||

గీ|| లైనయసురలు బలియులై యాక్రమింప, నురలునిర్జితులై పరిస్ఫురణమాలి ।
విరిగిపోయిచలచ్ఛుభ్రవీచికావి, తతసురోదన్వదు త్తరతటముచేరి || 267

వ|| తపంబుచేసి, తటంబున || 268

లయగ్రాహి ||

మెండుకొనిరక్కసులుభండనమునంబొడువదండిచెడియోడిచనినిండుమతితోనా
ఖండలముఖద్యుచరకాండమునుతించె, మురఖండనునమేయగుణమండనువిరాజ।
త్కుండలిశయానుమృదుగండ విలసన్నకరకుండలరుచిప్రచయుఁజండకిరణోద్య
న్నండలనివాసిజగదండనముదాయకపిచండిలునఘాఘతరుషండదవహ్నిన్ ||

గీ|| విశ్వలోకేశ్వరుండైన విశ్వదేవు, నవ్యకమలాక్షు నారాధనంబుచేయన్ ।
గోరిమేమందరమునుమిక్కుటఁపుభక్తి, బొగిడినబ్రసన్నుడై మమ్ముఁబ్రోచుఁగాత ||

క|| నెట్టుకొని భూతజాలము, పుట్టున్ లయమందునే ప్రభునియందు, మదిన్ ।
బుట్టినసాహసమునమే, మట్టిహరింబొగడఁగలమె యర్హతవెలయన్ || 271

ఉ|| ఐనను దైత్యబాధఁ బరమాత్తిముసింగినవారమై నినున్,
బూనినుతించి సంతసముబొందఁగఁ జేసివిపత్తిఁ బాయఁగాఁ ।
గానిభవద్గుణాబ్ధికఁగాంచి యధార్థమెఱింగికాదు ను,
మిత్తా! నిగమాంతవేద్యమగు మీమహిమల్ వినుతించఁబూనుటల్ || 272

ఉ|| భూమి జలంబు వాయువు సభోజ్వలనంబులునీవ, శబ్దము
ఖ్యామితతద్గుణంబులు నహంకృతిబుద్ధులునీవనీవ, యు ।

ద్వామతర్కప్రధానమును దత్పరుడౌ పురుషుండవీవ, ల,
క్షీమహిశేశనీవ, వినుజీవునకుం బరమాత్మ వారయన్ ॥

275

గీ॥ అఖిలభూతాత్మయేకమై యలరునీదు, వపువెమూర్తనుమూర్తంబునఁగిరిమితము|
బ్రహ్మమొదలుగ న్తంబ పర్యంతమైన, జగమిదంతయుఁ దానయైనెగఁజుఁ జచ్చెన్ ॥

క॥ చతురాననత్వమున నూ, ర్జితగతి జగములుసృజించి సృష్టికరణ కృ |
త్యతఁ బరఁగునీకు మొక్కెద, మతిశయిత కృపార్ద్రదృష్టిసరయుము మమ్మున్ ॥

క॥ మరుదగ్ని శక్త శశిదిన, కరవసురుద్రాదిదేవ గణయాపుండవై,
యిరఁబైందునీకు మొక్కెద, మరవిందవిశాలనేత్రయరయుము మమ్మున్ ॥ 276

క॥ శమదమవర్జితమజ్ఞా, నమయము దంభాత్మకంబు, నయహీనము దు |
ర్దమమును నగునీడై తోయ్, త్తమరూపంబునకు మొక్కెదముకమలాక్షా ॥ 277

గీ॥ నాతివిజ్ఞాన మయమును నాతినప్త, తేజమునునైన తావకోద్ధీప్తయక్ష! [రించి॥
రూపమున కేముపలుమరు మొక్కువార, మంబురుహనేత్రమముఁగావుమాద

క॥ పరికింపఁ, గ్రౌర్యమాయా, భరితంబై యసితమగుచుఁ బరఁగిననీభీ |
కరణజనీచరరూప, స్ఫురణమునకు మొక్కెదము ప్రచురతరభక్తిన్ ॥ 279

క॥ సురలోక ప్రాప్తకమై, నిరతము సత్పురుషమాననీయంబై భా |
సురగతి నెయ్యది దగునా, స్థిరధర్మంబై న నినుభజించెద మెలమిన్ ॥ 280

సీ॥ గగనయానమున సంగముగల్గి చెన్నొందు, సిద్ధాత్మునినుఁ గొల్తుమిద్ధభక్తిఁ
గ్రౌరవత్వము, ద్విజహ్వాతారూక్షతయుఁగల్గు, నాగాత్మునినుఁగొల్తుమాగమోక్తి |
శాంతియు సుజ్ఞానసంపత్తియును గల్గు, ఋష్యాత్మునినుఁగొల్తుమిష్ట భక్తి
నఖిల భూతములఁ గల్పాంతంబున హరించు, కాలాత్మునినుఁగొల్తుమేలునునుచు॥

గీ॥ నిఖిలజగములభక్షించిసృత్యమాడు, ఘోరరుద్రాత్మకునినిన్నుఁగొల్తు మెపుడు |
రాజసంబునఁగర్హకారణతఁగల్గు, మనుజరూపకునినుఁగొల్తుమనుపమాత్మ ॥ 281

క॥ వదునెనిమిది పదివధములు మొదలఁగలుగుతామసమును మూఢతలొనన్ |
గదిరినవిశ్వాత్మకునిను, సదమలతంగొల్చెదము ప్రసన్నతకొఱకున్ ॥ 282

గీ॥ సకలయజ్ఞాంగభూతమైపద్విధమయి, ముఖ్యమై, సిద్ధికరమయి మొనయువృక్ష |
తైలరూపికినీకు నిశ్చలపుభక్తి, మొక్కెదముమమ్ముఁగావునిరూఢమహిమ ॥

క॥ సర్వాత్మ సర్వకారణ, సర్వగుణాధారగుణవిసర్జితకరుణా |
ధూర్వహపురుషోత్తమమము, గర్వితరక్షోవిజతులఁగావుము కరుణాన్ ॥ 283

వ॥ దేవా ! జ్యోతిషమునకు దేవాది రూపకుండవును, వైష్ణవాదిభూతమ యుండవును, శబ్దాది గుణరూపకుండవును, సర్వాత్మకుండవునైన నీకు సమస్కారంబు. ప్రధాన బుద్ధ్యాదిమయ స్వరూపకుండును, సమానాధిక రక్షితుండును కారణ కారణంబును నగు నీకు సమస్కారంబు. శుక్లాది, దీర్ఘాది, ఘనాది విశేషణ రహితుండును, శుభ్రాది శుద్ధుండును, బరమర్షి భృశ్యుండును సగు నీకు సమస్కారంబు. అశేష పూర్ణంబైన యక్షయంబైన బ్రహ్మంబగు నీకు సమస్కారంబు. సనాతనుండును, నజుండును, బరమ పదాత్మపంతుండును సశేష బీజభూతుండును ననాదినిధనుండును నగు వాసుదేవునకు సమస్కారించెదమని స్తుతియించిన స్తోత్రంబు సానంబునందు॥ 585

మ॥ కరుణాశ స్తుండు శంభుచక్రయుగరంగక్షిరహ స్తుండు శ్రీ
తరుణీపూరితవత్సుండా శ్రితజనోద్ధార క్రియాదక్షిండు ।
ధురనాగాంతక వాహుండంబుడరుచి స్తుత్యోగు దేహుండు శ్రీ
హరిసాక్షాత్కృతినొండె దేవసమదాయంబులుదంబుండంగన్ ॥ 286

వ॥ ఇట్లు సాక్షాత్కరించిన సంభ్రమాకులచిత్తులై ప్రణీపాతిపురస్సరంబుగా బృందారకు లిట్లని విన్నవించిరి ॥ 287

క॥ కరుణించి ప్రసన్నుడై, శరణార్థుల మమ్ముఁగావు సమదనిశాటో ।
త్కరములఁ బరిమార్చు, రమా,తిరుణీవర భక్తసౌఖ్యదాయక కృష్ణా ॥ 288

సీ॥ యాగభాగాదులఱిమిభక్షించిరి, చేసాపనింతైనఁ జదుమలేక ।
నందనద్రుమరాజినటికి రెండైనచో, నీడకొక్కటియైన నిలువనీక ।
పొందామడలు వీడిరెందు మిన్నేటమందున, తైనవెనకిన దొరకనీక ।
వెడలిపోఁద్రోలిరి వెడకిమా నెలపుల, నొదిగియొక్కెడనైన నుండనీక ॥

గీ॥ కెరలియచ్చరపడఁతులఁ జెఱలువట్టి, రదిమిస్వారాజ్య మాక్రమించిరి విధాత
యాతతనుతాజ్ఞ మీటిబలావలేప, చావలాపరిమేయ రక్షః ప్రవరులు ॥ 289

క॥ భవదీయాంశజలము, మే,మవిరిశ దిన్యప్రభావయైన యవిద్యా ।
తివిమూఢాత్ములమై యీ, భువనము నీకన్న భేదముగఁ జాతుమజా ॥ 290

వ॥ సర్వగోఢర్తాభి రతులును, దేవహార్తానుసారులును, దపోవృతులును, నగుటఁ జేసి యారక్కసులం జంప శక్తులముగఁబులు, పారల వధించు నుపాయంబాఁ తీయవలయునని విన్నవించినఁ గరుణానశంవదుండై శ్రీహరి తన శరీరంబువలఁ మాయామోహుండను నొక్క పురుషుని నుత్పాదించి సురలకతని నిచ్చి వారికిట్లని యాపత్తిచ్చె ॥ 291

సీ॥ విబుధపర్ణములార వినుఁడుమా యామోహుఁడితఁడుదానవులమోహింపఁజేయఁ
గలఁడుమోహితులయి, ఘనవేదమార్గబహిష్కృతులై వీర్యమెఱిఁగెడుదు |
రందఱువారు నేనఖిలస్థితికిఁ గర్త, గానశత్రులఁజంపఁగాదు నాకుఁ |
గీమలిజినకునధికారమిచ్చితిఁగానఁ, దదధీనమీసర్వదైత్యవర్గ |

గీ॥ మట్లుగావునని తఁడెమీయర్థమెల్లఁ, జేయఁగలఁడు భయంబేల శీఘ్రమరుగుఁ |
డనుచునంతర్హితుండయ్యెనాదిదేవుఁ, డమరులునుమ్రొక్కి చనిరిహృష్టాత్ములగుచు ||

వ॥ మాయామోహుండును సమృహాసురలున్న కడకుంజనియె. తత్ప్రకారంబు
వినుము || 293

శా॥ మాయామోహుఁడు ప్రాయ కన్దోనియె శుంభదీచి మన్నర్థదా
తోయస్ఫారితతీరకాననమునందున్నుండితప్రస్ఫుర |
దీయుక్తిందపమాచరించుచు బ్రశస్తిం, జెంపుదీపించుదై
తీయశ్రేష్ఠులవేదచోదితసముద్భిష్యత్ప్రియానిష్ఠులన్ || 294

వ॥ ఇట్లుకాంచి దిగంబరుండును, ముండుండును, బర్హిపత్రధరుండును, నైదైత్య
లంజేరంబోయి మాయామోహుఁడు మధురవచనంబుల నిట్లనియె || 295

గీ॥ దైత్యపతులార యేమియర్థంబుగోరి, తపముచేసెదరైహికార్థంబొగాక |
స్థిరతరామహిష్ణికార్థమో చెప్పఁడనిన, వారలిట్లనిరతనితోధీరఘణితి || 296

క॥ పరలోకఫలముచిత్తాంబురుహంబులఁ దలఁచితపముపూనితిమిగుణా |
కరయక్కఱయేమి ట్లీ, వరయుటకన వారిఁజూచియతఁడిట్లనియెన్ || 297

చ॥ వినుఁడు విముక్తిగోరినఁ, బ్రవీణత, మద్వచనేరితార్థముల్ |
ఘనతరధర్మయుక్తములు, కాంక్షితమోక్షఫలప్రదంబు, లీ |
రనితరబుద్ధులైమదుదితామలధర్మములూచరించుడెం |
దును సరిలేనిమీవరమనోరథముల్పఫలత్వమొండెడిన్ || 298

వ॥ ఇది ధర్మం బిదియధర్మం బిదిసాధువిదియ సాధువు, ఇదిముక్తియొసంగు నిది
• ఘముక్తియొసంగదు. ఇది పరమార్థం బిదియపరమార్థంబు. ఇది కార్యం బిదియ
• కార్యంబు. ఇది స్ఫుటం బిదియస్ఫుటంబు. ఇది దిగంబరధర్మం బిదిబహువస్త్ర
ధర్మంబని బహుముక్తిదర్శన చర్చితంబులగునతని వచనంబులు విని విశ్వసించి
యనేకాంత వాదపరులై యల్పకాలంబునన త్రయీత్యా గంబుచేసిరి. తద
సంతరంబ మఱియును || 299

క॥ ధర్మపరులొచ్చు నైదిక, కర్తాచరణ ప్రవణవికాసితతనులై |
నిర్మలత నున్న కొంధటి, నరీ చింగని యధికవంచనావ్రీకుళలుడై || 300

క॥ కామాయథారియై సం, భాషానిపుణత్వమమరే మాయామోహుం ।
 డీపదనిశ్చితకుహనా, నేపతిఁ బాషండవృత్తి వెలయంబల్కెన్ ॥ 301

క॥ దనుజవరులారమీ రి, ట్లానరించిన పనికి స్వర్గమో, మోక్షంబో ।
 వినుత ఫలంబక్కట యిం, కనయినఁ బశుహింసమానఁగాదే మీకున్ ॥ 302

క॥ జ్ఞానంబు కారణము వి, జ్ఞానమయమశేషమనుచు, సకలవిబుధులున్ ।
 బూనివివరించి రింకన్, జ్ఞానవిదులుగాఁగవలయుఁ జయ్యనమీరల్ ॥ 303

వ॥ వినుండిజ్జగంబనాధారంబై భ్రాంతిజ్ఞానార్థతత్పరంబై, రాగాదిదుష్టంబై, భవ
 సంకరంబునందు భ్రమించుచుండు ॥ 304

శా॥ కార్యంబంచు సకార్యమంచు నిట వక్కాణింపఁగానేల, మీ ।
 రాహ్యుల్ చూడుఁడు, పుట్టిరంగనలు భోగార్థంబై యిట్లాట, ని
 ర్తర్యాదంబుగ భోగముల్లనుఁడు కామక్రీడ నెంచం, దనూ,
 నిర్యాణంబయిన న్నసంగలరె, నిర్విద్రోపభోగక్రియల్ ॥ 305

గీ॥ చిత్తగించినవెల్ల భక్షింపవలయు, ఊణికతనువిడి చిత్తంబుకట్టఁదగునె ।
 జగతిలో భక్ష్యమిది, యభక్ష్యంబిదనుచు, నెంచుకొనుమాటల్లనువంచనంబు ॥

వ॥ ఇవిధంబు తెలియుండు మద్వచనంబులు చేయుండనుచు సనేక హేతుదృష్టాం
 తంబులుచూపి చెప్పమామాయామోహుని వచనంబులవలంబించి సక్తంచరులు
 కించిత్కాలంబునన శ్రుతిస్మృత్యుదితంబగు ధర్మంబువిడిచి యన్యోన్య బోధ
 కుతై శిష్యాచార్య పరంపరల వలన నందఱుఁ బాషండధర్మపరులై రవ్వడు ॥

సీ॥ పలుసంతమాటల పాతజోలిభల్లీర, సడిపడ్డ యీవట్టి చదువులేల ।
 పదమంచునమ్మి నిబ్బరపుఁగర్త పయోధి, మునిగిరియ్యో వీరిముచ్చటేల ।
 పరుఁడు పెట్టకకాని బ్రతుకలేరయ్యారె, బడుగువేలుపుల, బంబది? యిదేల,
 పూరి కట్టెలు మేక పోతులు నేతులు, నవర జన్నపు బూమెలాటలేల ॥

గీ॥ డంబులివియేల పరమధర్మంబహింస, యనుచు వేదద్విజామరయజ్ఞతతుల ।
 నతులపాషండచండయుక్త్యభిశయముల, గములనిందింతురసురపుంగవులు, కవులు

వ॥ మతియు నమ్మాయామోహుండు ॥ 309

క॥ జగతినహింసయే పరమం, బగు ధర్మమధర్మమనుచుఁ బాటింపంగాఁ ।
 దగునెక్రతు హింసయుక్తికి, మొగయపుగాయిట్టి యధములు చర్చింపన్ ॥ 310

మ॥ క్రతువుల్ పెక్కులుచేసి దేవుఁడయి స్వర్గంబేలు, స్థారాశేచీ,
 పతియంచుకా భ్రమమందనేల యనలప్రాంచచ్చిభాదగమై ।

వితథంబైన హవిశదంబకము భావింపం ఫలావాప్తియీఁ,
జతురంబే యహాహానినందగునె యీజంజాటముల్వల్కినన్ ॥ 311

క॥ అనయము, క్రతువున మృతిబొం, దిన పశువు దివంబుగనుటనిజమే, యట్టై ।
నను యజమానుడు నిజజన, కుని జంపంగ నలదెదివముఁ గూర్చెడికొఱకున్ ॥

చ॥ ఒకరుభుజింప నన్యులకు నొందదుగానితృప్తి, శ్రాద్ధముల్,
వికలతఁ జేయువారు కడువెట్టులు, తృప్తి నిజంబయేని, యీ ।
రికి జనువారు చల్లులు ధరించి చనంబనిలేద, యింటి వా,
రకుటిల చిత్తులై కుడువనక్కడవారికి దృష్టిగల్గెడిన్ ॥ 313

వ॥ ఈయంతయుంజన శ్రద్ధేయముగాఁ దలంచి యుపేక్షింపవలయు. ఆ ప్రవాదంబులా
కసంబుననుండి యూడిపడవుగదా ! యుక్తియు క్తంబైన వచనంబు గ్రహింప
వలయు. నావచనంబులు మీకు రుచియించినఁ జేయుండని వెక్కుడెఱంగుల
బోధించు మాయామోహుని మతంబవలంబించి పాపండధర్మపరులై వేద
మార్గంబు విడిచి చరించిరంతం గొంతకాలంబు చనిన ॥ 314

క॥ హరిహరయరథభటకోటి, స్ఫురణము మిన్నందఁ గదలిపోర మహానం ।
గరిమొనరించిరి దైత్యులు, సురగణములతో సమగ్రశూరత్వమునన్ ॥ 315

వ॥ ఇట్లు పోరి దేవగణంబులచేత నిహతులైరి. మైత్రేయా ! వేదోదితంబైన
స్వధర్మంబు వారికిఁ గవచంబై యుండెనట్టి వేదమార్గంబు విడుచుటంజేసి
నప్తకవచులైరి, దేవగణంబులు సుఖించిరినిచెప్పి పరాశరుండు మైత్రేయన
కిట్లనియె ॥ 316

క॥ మాయామోహోదితమగు, మాయామార్గముననడుచు మనుజుడునగున్ ।
డీయర్థమునకు సంశయ, మేయెడల న్లేదుమునికు లేశ్వరవింపె ॥ 317

వ॥ బ్రహ్మచారి, గృహస్థ, వానప్రస్థ, పరివ్రాట్నంజ్ఞులుగల యాశ్రమంబులు
నాలుగుగాని యేనవయాశ్రమంబులేదు. ఎవ్వండేని శ్రమంబున నాశ్రమధర్మం
బులు నడపకయుండు నప్పాతకుండు నగుండనంబరఁగు. శక్తుండయ్యును నిత్య
కర్మంబు నడపండేని యద్దినంబుననే యతండు పతితుండగు. ఆపదలేకయు,
నొక్కపక్షంబు నిత్యక్రియాహానిచేసినను మనుజుండు మహాప్రాయశ్చిత్తం
బున శుద్ధుండగు. సంవత్సరంబు క్రియాహానిచేసిన మనుజునిఁజూచి సూర్యావ
లోకనంబు చేయవలయు. ముట్టిన నచేలన్నానంబు చేయవలయు. సంవత్సర
క్రియాహానికరునకు శుద్ధిలేదని వేఱచెప్పనేల ? దేవర్షి పితృతిథి భూతంబులం
దృష్టులంజేయని వానికన్నఁ బాతకుండులేడు. అట్టి పాతకితో యానాసనపది

విష్ణుఁ డామలమున ప్రక్షంబులచేతఁ గలిసి వర్జించిన యతండు తత్తుల్యు
 యగును || 318

స|| అలఁ బితరులను భూ, తావళి సతిధివ్రజంబు, సర్పింపకవాం ।
 దుష్టత్తిం, బాఁడిను, పా, నానమనకుఁ గలదెనిమ్మియాకలన మహిమీ ||

స|| నాలుగువర్ణంబులవాదను స్వధర్మవిముఖులై హీనధర్మంబులనడిచిన, నగ్ను
 లగుదురు. ఈనగ్నుల సర్వకాలంబుల దర్శనస్పర్శనాదులను వర్జింపవలయు.
 శ్రద్ధావంతులొనరించు శ్రాద్ధంబు నగ్నులచేతం జూడఁబడిన నిష్ఫలంబగు
 శ్రాద్ధంబున కొక్కయితహాసంబుగఁబడు. ఆకర్ణింపుము || 320

స|| అధర్మత్వము శతధన్వఁడనురాజు, కలఁడు లోకై కవిఖ్యాతయశుఁడు ।
 తద్ధర్మశ్రేష్ఠ్య యుత్తమపతివ్రతశుభ, లక్షణా నివృతశుభశ్లాఘ్యచరిత ।
 అతఁడును సరోజాక్షు జనార్దను, జపహోమదాన పూజావ్రతముల ।
 కలఁడునారాధించి కోలుచుచునొకనాఁడు, కార్తికమాసమాంగళికపౌర్ణ || [యు।

గీ|| మాసి, మవవాసముండి నేమమునగంగ, తోయములఁ దీర్థమాడి సంతృప్తహృద
 లగుచుఁదటమునకే తెంచునవసరమున, నృపతిసఖుఁడొక్క పాపండుఁడేగుదెంచె||

ఉ|| వచ్చినవానితో నవనివల్లభుడల్ల న మాటలాడఁగ
 నిచ్చిలతాంగివానిఁ గని విహ్వలయై కమలావృజాదివా ।
 క్యోచ్చరణంబు మానిచనె నొయ్యనసయ్యవనీశుఁగూడినం
 వచ్చయ పేటియైన ప్రతిభావిలసన్నిజరాజథానికిన్ || 322

స|| ఇట్లు నిజపట్టణంబునకువచ్చి యథాన్యాయంబుగాఁ బుండరీకాక్షు, సక్షీణ
 పూజాదికంబులం దుష్టింబొందించుచుండిరంతఁ గొంతకాలంబునకు నమ్మ
 హీకాంతుఁడు నితాంత సమరక్రీడా పరిశ్రాంతుండై యంతంబునొందిన
 నతని కాంతారత్నంబును, ధర్మక్రమంబున జతారోహణంబుచేసె. ఉపవాస
 దినంబునఁ బాపండనల్లాపంబు చేసినదోషంబుననమ్మెదినీనాథుండు వైదేశా
 ఖ్యపురంబునందు శునకంబై జన్మించె. ఆతని యుత్తమాంగనయు సర్వ
 లక్షణసంపన్నయై కాశీరాజునకుఁ గూతురై జన్మించి జాతిస్మరత్వంబుఁ గలిగి
 యుండి || 323

క|| తనతండ్రి వెండియాడఁగఁ, దనకుఁ బరిణయంబు చేయఁదలఁచిన నపుడ ।
 వ్వనజా తేక్షణవలదని, జనకునివారింఁచె గలితజాతిస్మరయై || 324

గా|| ఆకన్యామణియాత్మయోగ భవదివ్యజ్ఞానదృష్టిన్ ధరి
 త్రీకాంతున్నిజవల్లభుంగనియె వైదేశంబునన్నీచనీ ।

చాకారంబగు కుక్కపుట్టువున దుఃఖాక్రాంతుండై యుండఁగా
నాకాలంబునఁ బోయెఁజిద్దత మహావ్యాసక్రిన్ వీటికిన్ ॥ 325

వ॥ అచ్చటికిం బోయి తదవస్థుండై యున్న పతింజూచి దుఃఖించి యచ్చంచలాక్షి
సత్కృతప్రవణంబగు వరాహారంబొసంగభక్షించుచు, లాంగూలచాలనం
బును, సధశ్చరణావహతంబులును, భూలుంతనంబును, వదనోదర దర్శనంబును,
మొదలైన స్వశ్వజాతిలలితచాటుక్రియలుచేయ నతి ప్రీడితయై కుయోని
జాతుండైన పతింజూచి దుఃఖించి ప్రణామపూర్వకంబుగా నిట్లనియె ॥ 326

క॥ ధర్మైకపరాయణుడవు, నిర్మలుడవు విష్ణుభక్తినిరతుండవు న ।
తక్మర్మడవు శతధనుండను, నిర్మలవృత్తంబుగలుగు నృపతివితలఁపన్ ॥ 327

గీ॥ అరయకుపవాసకాలంబునందుఁ దొల్లి, యధికపాపండుతో మాటలాడునట్టి ।
దోషమున నీకునిటువంటి నొసఁగువచ్చె, నాత్మఁదలఁపుము నాఁటివృత్తాంతమెల్ల ॥

వ॥ అని యివ్వధంబున ॥ 329

మ॥ లలనారత్నము తన్నుజూచి మృదుసల్లాపంబు గావింప వీ
నులు నిక్కించుచు నాలకించిమదిలో నూల్కొన్నజాతిస్తర ।
త్వలసజ్ఞానమునక శరీరముతగుల్ వర్జించి జన్మించెన ।
వ్వలఁగోలాహలనామ భూధరము చెంపన్ నక్కయై గ్రక్కునన్ ॥ 330

వ॥ అప్పటివ్రతాతిలకంబును సంవత్సర ద్వయంబునకు నగ్గిరికింబోయి, స్థగా
లంబై యున్నతనవల్లభంజూచి యిట్లనియె ॥ 331

సీ॥ రాజేంద్ర ! మఱచితివే జనులెఱుఁగఁగా, శునకమైనీవున్నచోటికేను ।
జనుదెంచిపాపండసల్లాపజంబైన, దోషంబుదెలిపితిఁదొడరినీకు ।
ననవిని నక్కజీవనమువై వాంఛపో, విడిచినిరాహారవృత్తిఁదనువు ।

... ..

గీ॥ దొఱఁగివృకమయి జన్మింప నెఱిగిసాధ్య, వనమునకు నేగితోడేటి తనముదాల్చి ।
యున్న పతిజూచి యక్కటాయోమహాత్మ. మఱచి తే నీవుపూర్వజన్మపుఁజరితము॥

క॥ మునుపాపండునితోఁజ,య్యనప్రతదివసమునమాటలాడినకతనన్ ।
వినుకుక్కనక్కతోడే, లనునీవుట్టువులుగల్గె నక్కటనీకున్ ॥ 333

క॥ అని తలఁపించిననపుడ,య్యనఘండు వృకతనువు విడిచియటవి జనించెన్ ।
ఘనగృధ్రమగుచునయ్యం, గన యప్పుడు దెలుపనతఁడుకాకంబయ్యెన్ ॥ 334

ఉత్సాహ.

కామినీలలాఘనలెక్కఁగాకింఁగూడియక్కటా,
భూమిస్యవతులెల్ల వీకు భూరిబలులొసంగఁగా ।
స్వామిమొచరించు నీవసద్బలిప్రభో క్తవై,
తేమిగ్గలదు పూర్వకర్మమింతమింతచేయఁగాన్ ॥

వ॥ పాపండు నల్లాప దోషంబున శునక, సృగాల, వృక, గృధ్రజన్మంబులై
యిప్పుడు కాకంబవై తేయని తలపించిన.

గీ॥ కాకతనువువిడిచి గ్రక్కఁగొంగయై, యున్నవిభునికడకు నొయ్యఁజేరి ।
చెలియ మెప్పట్లు తలపింపనమ్మహీ, విభుఁడు నెమిలియయ్యెవిప్రవర్త్య ॥ 32

చ॥ విభుఁడుమయూరజన్మము, సవీనత నెత్తుటెఱింగి, యప్పుడ ।
య్యిభరిపుమధ్య దానికినభీష్టవరాభ్యవహరకృత్యముల్ ।
ప్రభనొసరించుచున్నకృతపాకముగోరుచుఁ బెంచుచుండఁద ।
చ్చుభచరితంబు పక్షమగు చొప్పునఁ గాలమువీలవచ్చినన్ ॥ 33

వ॥ అక్కాలంబున జనకభూపాలుండు వాజిమేధ మహాకృతువుచేసి తన
తంబయిన యవబృథన్నానంబుచేయ నప్పుడప్పువ్యభోఁడి మయూరంబు
దానునవబృథన్నానంబుచేసి యమ్మయూరంబుంజూచి పాపండునల్లా
దోషంబున శునక, సృగాల, వృక, గృధ్ర, కాక, బకజన్మంబులై తియిప్పుడ
మయూరంబవై యున్నాడవు. తలంచుకొనుమని తలపించిన జాతినైదుండె
మయూర దేహంబు విడిచి యజ్ఞనకమహీపాలునకుం బుత్రుండై జన్మిం
శీఘ్రకాలంబున సంప్రాప్త యావనుండయ్యెనంత.

33

ఉ॥ మానిని తండ్రితోడ ననుమానముమాని మదీయపాణిపీ,
శానుపచూనయత్నమునకై యిపుడీవుస్వయంవరంబు పెం ।
పూనఁగఁజేయుమన్న ముదమొందుచుఁ గాశివిభుండు చేసెఁ బెం,
వై నెగడన్ స్వయంవరమహం బరుదెంచిరి రాజనందనుల్ ॥ 34

34

గీ॥ ముదముతోడ స్వయంవరమునకు రాజ, పుత్రులే తేరనందుఁగోఁ బూవుఁబోఁడి ।
జనకభూపాలనందనుఁ జారుకీర్తి, దనపతివరించె ధర్మపథంబు వెలయ ॥ 341

341

వ॥ అక్కంతారత్నంబుతో నారాజనందనుండు, బహుభోగంబు లనుభవించి
తండ్రివరోక్షంబున వై దేహదేశంబునకు రాజై సాంగదక్షిణాకంబుగా బహు
యజ్ఞంబులుచేసి యనేకదానంబులు ధర్మంబులుచేసి పుత్రుల నుత్పాదించి
శాస్త్రపులకయించి యథాన్యాయంబుగా రాజ్యంబుసాలించి ధర్మక్రమంబున

సంగ్రాహంబులో నక్షీణవిపక్ష ప్రక్షేపడనక్షతవక్షఃస్థలుండై దివంబునకుం
జనిన నతనిధర్మపత్ని చితారోహణంబుచేసి యతండుం దానును సర్గక్షయ
పర్యంతంబును నక్షయంబులైన స్వర్గాదిభోగంబు లనుభవించీరని చెప్పి
శ్రీసరాశీకుండు మైత్రేయన కిట్లయె ॥ 342

॥ పాపండు సల్లాపదోపంబు, నశ్వమే, ధావబృథస్నానజాతి మహిమ ।

యును నిట్టి తెఱఁగు సుమనఃపూర్త, కావునఁ, బాపిష్ఠపాపండు భాషితంబు ।

సంస్పర్శనంబును జాలింపవలయు వి, శేషించి వినుపుణ్యశీలురైన ।

వారు యాగాది దీక్షారంభవేశల, సద్వృతాద్యుపవాస సమయములను ॥

। గూడిపాపండుతోమాటలాడఁజనదు, మానివరయొక్క నెలక్రియల్ మానునెవ్వఁ
డతనిఁగని భానుజూడంగనన్లు మెప్పుడు, నన్నియును మానువానిమాటడుగ నేల॥

। పాపండులను, వికర్తనులను, బిడాలప్రతికులను, శకులను, హైతుకులను,
బకవృత్తులను, వాఙ్మాత్రంబుచేతనైన నర్చింపంజనదు. దురాచారులును,
బాపిష్ఠులునునైన పాపండులతో సంస్పర్శసల్లాప సహాసనస్థితులు వర్జింపవలయు.
ఇప్పుడు నాచేతంజెప్పంబడిన వీరు నగ్నులనంబరఁగుదురు. దృష్టిమాత్రం
బున శ్రాద్ధంబు చెఱుపంజాలుదురు. వీరితో సంభాషించిన దినకృతపుణ్యం
బులుచెడు. కావున బుధుండు వీరిసమీపంబునకుం బోవలవదనిచెప్పి శ్రీపరా
శరుం డిట్లనియె. 344

। కలగొనుజ్ఞానమేమియును గానక మాధ్యమున స్వృధాజటల్

తలలధరించి శౌచమును ధర్మమువై తృకపిండతోయముల్ ।

తలఁచెనిదుష్టచిత్తుల కథల్ చెవిఁదార్చినఁ, దోడఁబల్కినన్

జులుకనమర్త్యులొందుదురు సుముమహానరకప్రపంచమున్ ॥ 345

అని చెప్పటయు ॥ 346

నీలత్కథరవాస, వాసరకరోన్ని ద్రావిహ్నిచ్చట

తూలదైత్యవికాస, కాసర శిరః స్తుతోక్యతాంతార్థికే ।

భీలోలాత్త విలాస, లాసమహాపాలీ ద్రష్టుకామాంతలో ।

కాలక్ష్యప్రతిమాస, మాస రసభావాల్లాప్త దోరంతరా ॥ 347

మంతుగ సంస్మృతిసింధుమి! మంతుబద్ధరజై కదీక్ష, మహితపిపాసా ।

సంక్షోభరోహణమిశ, ధ్వాంతువయోమోక్షదానదక్షిణవీక్షా ॥ 348

తోటకము.

నిజభక్తమహత్త్వ వినిర్దళితా, ప్రజహత్సుమ హత్తరః పాపతతీ ।
సుజనస్తవనీయ యశస్తిలకా, ప్రజపద్మ భవాండఫలప్రతతీ ॥

గద్య॥ ఇది శ్రీమత్సుభద్రాకరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధకవిత్వ తత్త్వపవిత్ర వేంకటా
మాత్యపుత్రకందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరిగురు
చరణారవింద పంధనపరాయణ కలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణు
పురాణంబునందు స్వామిభువాది చతుర్దశమనువుల చరిత్రంబును, వ్యాసావ
తారంబును, యాజ్ఞవల్క్య చరితంబును, సూర్యస్తుతియు, జతుర్వేద సంప్ర
దాయంబును, సప్తాదశ విద్యాసంఖ్యాసంబును, యమభటసంవాదంబును,
భగవదారాధన ప్రకారంబును, వర్ణాశ్రమాచారంబులును, సదాచారంబును,
శ్రాద్ధప్రకారంబులును, సగ్నప్రకారంబును, దేవాసురయుద్ధంబును, దేవ
తలు శ్రీహరిని స్తుతియించుటయు, మహామోహనిర్మాణంబును, బౌషండా
చారవర్ణనంబును, శతధన్వోపాఖ్యానంబును, సనుకథలుగల తృతీయాంశంబు
నందు తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

ఽంకితః

చతుర్థాశ్వాసము.

రంజితమాశ్రవభూ,

మీరమణసహస్ర వాజిమేధ ఫలీభూ ।

తారూఢ కల్పభూజా,

కార మహానీలశైలకటక విహారా ॥

గీ॥ మణియునప్పుడు మైత్రేయమాని వరుఁడు, హర్ష సంభ్రమపరిపూరితాత్మఁడగుచు ।
శ్రీపరాశరు పాదరాజీవయుగళి, మాళిగీల్కొల్పి పల్కెనమ్మతి దలిర్ప ॥ 2

చ॥ ధీరకులాగ్రగణ్య, సముదీర్ణ భవద్వచనంబులన్నదా.
చారము సర్వధర్మములు చక్కఁగవింటిఁ బ్రహృష్టమయ్యె హృ ।
త్సారసమింకనొక్కటి వ్రసన్నతఁజెప్పుము రాజవంశ వి,
స్తారము దారతనిన్వను ముదంబుమనంబునఁబుట్టె దట్టమై ॥ 3

వ॥ అనివిన్నవించిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 4

చ॥ కమలజాఁడాదియై యశముగల్గి మహత్తర శూరయజ్వరా,
ట్లము దయభూషితంబయి విశంకట మామనువంశమీపు ప్రే ।
మమున వినందగున్లలుపమండలి వాయుటకై తదీయ ది,
వ్యమహిమ వెంపులెన్నఁ దరమాపరమార్థ వివేకతత్పరా ॥ 5

గీ॥ వసుధ బ్రహ్మాద్యమగు మనువంశ మెవ్వఁ, డేని నిత్యంబు వినుదృఢంబైన భక్తి ।
సకలకాలంబు సతనివంశంబువృద్ధి, బొందుచుండును శాంతసంపూర్ణహృయ ॥

వ॥ సకల జగదనాదియై ఋగ్యజుస్సామాది మయుండై భగవద్విష్ణు మయ
బ్రహ్మంబు, మూర్తరూపంబైన పిరణ్యగర్భుండు బ్రహ్మాండంబునఁ బ్రథ
మంబౌ విర్భవించె. ఆ బ్రహ్మ దక్షిణాంగుష్ఠంబున దక్షుండుపుట్టె నాదక్షు

నికి నదితి. యదితికి వివస్వంతుఁడు, వివస్వంతునకు మనువు, నామనువున కిడె
కుండు, నృగుండు, భృష్ట, శర్యాతి, నరిష్యంతప్రాంశు న్నాభాగ, దిష్ట, కరూ
పుష్కరాఖ్యులు పదుగురు పుత్రులుపుట్టిరంత ||

గీ|| మనువు మిత్రావరుణులకు మఘముచేసి, తనకుఁ దనయులు గావలెనని తలం
పఁజేపఁపచారమునందునుదయమయ్యె, గన్యయొక్క తెయిలయనఁగామునఁ

క|| ఆయిల మిత్రావరుణుల, యాయతకృప, మగుడఁబురుషుండై సుద్యుమ్ను ।
స్థాయన్నామంబునఁ, దగి యాయెడశాపమునఁ గన్యయొక్క న్నగుడన్ ||

వ|| ఇట్లు సుద్యుమ్నుండు కృష్ణుఁడంతయై సోమ పుత్రుండగు బుధ
యాశ్రమ సమీపమునం బరిభ్రమించుచుండ ||

చ|| కుసుమశరాశుగ ప్రచయకుంతితుండై శశి పుత్రుడవ్వు డ,
బృసరుహనేత్రవై మిగులఁజేమవహించి రమించె నెందు న ।
ప్ససముగ నేకతంబ శతపత్రవి లోచనఁగాంచి భ్రాంతుండై,
యసమశరా ర్తినెట్టి బుధుండైనఁ జలింపక నిల్వనేర్చునే ||

వ|| ఇట్లు రమించి బుధుండిలయందుఁ బురూరవుంగనియె నంత ||

చ|| ఇలకుఁ బురూరవుండు జనియింప మహద్బలు యజ్ఞపూరుషుం,
జలజదశాక్షువేదమయుఁ, జాలఁబ్రసన్నునిఁ, జేసి యయ్యిలా
లలనకుఁ బుంస్తవ్రహ్మపమగు లాగొనరించిరసంతరంబ య,
య్యలఘున కున్భవిం చెఁ దనయత్రితయంబు నయంబుమీఱఁగన్ ||

వ|| ఇట్లు సుద్యుమ్నునకు సుత్కల, గయ, వినతులను మువ్వరు కొడుక
పుట్టిరి. సుద్యుమ్నుండు స్త్రీపూర్వుండుగాన రాజ్యభాగంబున కర్హుండఁగాకు
దండ్రీ వసిష్ఠవచనంబున నతనికిం బ్రతిష్ఠానపురంబిచ్చిన నతండు
పుత్రుండై న పురూరవున కిచ్చె ||

క|| మనుపుత్రుండగు పృథ్వీధుండు, తనగురువులగోవుఁ జంపితా శూద్రుండై ।
జనగర్హితత్వమునఁ బడి, చనియె, నెచటికేనియును, విచారముగదురన్ ||

వ|| కరూషునివలన కారూషులను బలపరాక్రమ సంపన్నులైన క్షత్రియులు
గిరి. దిష్టునకు నాభాగుండు కలిగి వైశ్యుండయ్యె. అతనికి బలంధనుండు నత
వత్సప్రీతియు నతనికిఁ బ్రాంశువు నతనికిఁ బ్రజాపతియు నతనికి ఖనిత్రుండు ;
నికిఁ జాక్షుషుండు, నతనికి వింశుండు నతనికి వివింశకుండు నతనికి ఖనినేత్రు,
నతనికి నతివిభూతియు నతనికి గరందముండు, నతనికి, నవిక్షితుండు, నత
మహా బలుండైన మరుత్తుండు పుట్టె ||

॥ అతని యధ్వరములఁబోలు నధ్వరంబు, గలుగ నేరదు భూమిచక్రంబునందు ।
హైమములెకాని యాగభూమ్యంతరమున, సస్యయాగోపకరణంబులరయ లేవు ॥

౪॥ మరవేతి సోమపానమునఁ జొక్కిమదించె, ధరామరేంద్రులు,
దురవర దక్షిణార్థములఁ దుష్టివహించిరి, సభ్యులుత్విగు ।
త్కిరేములు దేవబృందము నుదారసమర్పణ ముఖ్యులాల సా,
భరమునఁ బ్రీతిపొందెఁ దలసస్వశమానె తదీయ యజ్ఞముల్ ॥ 18

౫॥ అమృతునికీర్తి నేడునుం జెప్పంబడు. చక్రవర్తియగు నమృతునకు పరిష్కం
తుండుపుట్టె. నతనికి దముండు, దమునకు రాజవర్ధనుండు జన్మించె.
నతనికి సువృద్ధియు నతనికిఁ గేవలుండును నతనికి సుధృతియు నతనికి నరు
డును నతనికిం జంద్రుండును నతనికిఁ గేవలుండును నతనికి బంధుమంతుండును
నాతనికి వేగవంతుండును నతనికి బుధుండును నతనికిఁ దృణబిందుండు. నాతనికి
నిలబిలయను నొకకన్యకయుఁబుట్టె వినుము. 19

౬॥ ఆత్మణబిందుభూవిభుని సచ్చరలేమ యలంబుసాఖ్య కా,
మాతురయైవరించి, నుతు, సర్కసము జ్వలతేజులోక వి ।
ఖ్యాత్తు విశాలునింగనియె, నాతనిపేర విశాలయస్సము,
ద్యోతితభూతి యా సగరమొప్పె మహీమహిళా విభూషియై ॥ 20

౭॥ ఆ విశాలునకు హేమచంద్రుండు, నతనికిఁ జంద్రుండు, నతనికి ధూమా
క్షుండు, నతనికి సృజయుండు, నాతనికి సహదేవుండు నతనికిఁ గృతాశ్వుండు
నతనికి సోమదత్తుండుపుట్టి శతాశ్వమేధంబులుచేసె. ఆసోమదత్తునకు జన
మేజయుండు, నతనికి సుమతి జనియించె, వీరలు వై శాలేయులనం బ్రసిద్ధులై
వెలయుదురు. 21

౮॥ వినుముత్పణబిందుని ప్రసాదముననృపాలు, రందఱునునుర్వివై శాలులనఁగఁదగిరి ।
ధార్మికులువీర్యవంతులు నిర్మలులుబ, లాయరున్నతులునునై మహామునీంద్ర ॥

౯॥ శర్యాతికి సుకన్యయను కుమారికయు, నానర్తుండను కుమారుండును గలిగిరి
ఆశుకన్యకను చ్యవనుం డుద్వాహంబయ్యె. పరమధార్మికుం డైనయానర్తునకు
రేవతుండు పుట్టె ॥ 23

౧౦॥ రేవతుండు తండ్రియేలిన, భూవిదితానర్త విషయములు పాలించెన్ ।
శ్రీవెలయంగఁ గుశస్థలి, నావిశ్రుతికలుగు పురమునన్వసి యించెన్ ॥ 24

౧౧॥ రేవతునకు రైవతుండనఁ గకుద్దియానఁ బర్యాయనా మంబులుగల పుత్రుండు
కలిగె. అతనికి రేవతియను కన్యక జనించి పెరుగుచున్నంత ॥ 25

ఉ॥ రైవతుఃశాశ్వతుత్రికిః గరగ్రహణార్థము రాజపుత్రుఁడీ
 ఘోరలయంబునకుఁ దలపోయఁగ నెవ్వఁడొ కోయటంచునా ।
 లేనదియోఁకొంచు, నిబికినగతి ప్రతిభాఁపై, బోయె, యే
 జీవభవాలయంబునకుఁ జిత్తముతత్తర పాటునొందఁగన్ ॥

2

వ॥ ఇట్లు సత్యలోకంబు నకుంబోయి తదంతికంబున హఃహః, హూహూసావ
 గంధర్వులతి రాగంబున దివ్యగానంబుచేయ వినుచుండె. అద్దివ్యగానంబు
 త్రిమూర్త్యపరి వృత్తంబై నను ననేకయుగ పరివృత్తంబై నను ముహూర్తంబుగా
 నలంచుచుండి గీతావసానంబయిన నబ్జయోనింగని సాష్టాంగ నమస్కారంబు
 చేసి యిక్కన్యకు యోగ్యుండైన వరుండెవ్వరని యడిగిన రైవతునకుఁ జత
 రాసనుం డిట్లనియె ॥

2

గీ॥ వసుధనీకు మనసువచ్చిన యల్లుండే, పగిదివాడటన్నఁ బార్థివుండు ।
 మ్రొక్కి-స్వామిచి త్తమునకు వచ్చినవాడే, వనజముఖియోగ్యుండనుచుఁబలికె

సీ॥ వనజగర్భుఁ డొకింతవడి విచారించి, భూపాగ్రణిజూచి యిట్లనియెనీవు ।
 తలఁచినవారి సంతతులుసపుత్ర, పౌత్రాదిగా వసుధవై నణఁగిపోయె ।
 గానంబువినుచుండఁగా బహుకాలంబు, పోయె నిప్పుడు భూమిఁబొడవఁగలిగి
 యున్నది, కలియుగంబిన్నలినాఁడీ, నెవ్వరికిచ్చెదవు బంధువర్గకోశ ॥

గీ॥ బలములెవ్వయులేవు నీకిలనటన్న, సాధ్యసమునొంది యారాజుజలజ భవుని ।
 కనియె“నిక్కన్యనింక నెవ్వనికినిత్తు”, ననినఁదలవంచిమనసులోనరసి యజుఁడు

వ॥ నీవిచ్చటికి వచ్చినవెనుక నప్టావింశతి చతుర్మ్యగంబులు చనియెనని పడ
 యేకాగ్ర మనస్కుండై సప్తలోకగురుండగు సంభోజయోని గృతాంజలియ,
 రాజున కిట్లనియె ॥

సీ॥ ఎఱుంగ లేమెప్పుడు నేజగన్దయుని, స్వభావస్వరూప సంపద్బలములు ।
 కళమొదల్యుగచర్య కడపలగాఁగల, కాలమేవిభుభూతిఁ గడపలేదు ।
 సృష్టిరక్షణనాశ కృత్యార్థమేదేవు, పలనమూర్తి త్రయంబెలమిఁ గలిగె ।
 శక్రాదిరూపియై సకలలోకంబులు, పాలించునే పరాత్పరుఁడు, నియతిఁ ॥

గీ॥ జంద్రసూర్యాకృతులుదాల్చిజగతితమముసకలమునుబాఱఁద్రోలునేస్వప్రకాశ
 డగ్నిపవనాంబువియదవన్యాత్ముండెవ్వఁ, డట్టినర్వేశుఁడవతారమయ్యెనపుడు ॥

వ॥ జగంబులు తానయెగలుగఁజేసి రక్షించిత్త్రంచునట్టి శ్రీవిష్ణుదేవుం డిష్ట
 నిజాంశంబున నవతరించి మీకుశస్థలి ద్వారకయను పట్టణంబుగా నందు

దేవుండన నఖండప్రభావంబున నున్నవాడు. అప్పుహాను భావునకుఁ గన్య
రత్నంబునిమ్ము పొమ్మనిన రై వతుండు భూలోకంబునకు వచ్చి ॥ 32

గీ॥ కుటుంబలై యల్పతేజులై గుణవివేక, బలసమృద్ధులఁ దక్కులై ప్రబలు ప్రజలఁ |
గాంచి జేఱఁ గొందుచును, ద్వారకానగరికి, వచ్చి రామునకక్కన్యనిచ్చెనపుడు॥

చ॥ బలుండునతి ప్రమాణయగు పద్మదళాయత చారులోచనన్
హలమునవంచి యంచితశుభావయనస్ఫుటగాత్రిఁ జేసి పెం
పలవడఁబెండ్లియై ప్రముదితాత్మకుండై యనురాగభాగనే
కలలితకామ భోగములుగై కొని యుండెనఖండ సంపదన్ ॥ 34

క॥ అనురూప వరునకాత్మజ, ననువైందఁగనిచ్చి ప్రముదితాత్మకుండై యా |
జనవిభుఁడుతపముచేయన్, జనియె హిమాచలమునకుఁ బ్రసన్నత్వమునన్ ॥ 35

వ॥ రై వతుండు బ్రహ్మలోకంబునకుం బోయి రాకయున్న వెనుకఁబుణ్యజనసంజ్ఞ
లుగల భాక్షునులు కుశస్థిలై దాడిపెట్టిన రై వతుని తోఁబుట్టువులునూర్గురు
రాక్షసపరాజితులై నానాదిక్కులకుం బోయిరి. వారలయస్వయంబునం బుట్టి
నక్షత్రియులు సర్వదిక్కు లందునిలిచిరి. ధృష్టునకు భార్వంబను క్షత్రియ
కులంబుపుట్టె. నాభాగునకు నాభాగుండు, నాభాగునకు నంబరీషుండు, నంబరీషు
నకు విరూపుండు, విరూపునకు పృషదశ్వుండు, పృషదశ్వునకు రథిరతుండుపుట్టి
వీరాంగీరసులను క్షత్రోపేతులై న ద్విజులై రి ॥ 36

క॥ తుతమొనరింపఁగ, మనువున, కతుల ప్రాణమునఁబుట్టె, నాత్మజుండు, బలా |
న్వితుండెత్వొక్కఁ డనంగా, *నతనికినూర్వురు కుమారులై రి మునీంద్రా ॥ 37

వ॥ వాఙ్మోపల మువ్వరువికుషినిమిదండ్రాఖ్యలు శ్రేష్ఠులు. శకునిప్రముఖులే
బండ్రుత్తరాపథంబునకు రాజులై రి. నలువదియె సమండ్ర దక్షిణాపథంబునకు
రాజులై రి. అయ్యిత్వొక్కం డొక్కనాడు ॥ 38

సీ॥ అష్టకాశ్రాద్ధ కర్మారంభ మొనరించి, యర్హమాంసంబు తెమ్మనుచుఁదనదు |
కొడుకువికుక్షిఁ జేర్చొనిపిల్చిపంపిన, నడవికిఁబోయి యర్హంబులై న |
మృగములవధియించి మించినయొకటఁ, జనలేకయందొక్క శశముదిని, క |
డమమాంసమంతయుఁ దమతండ్రికిచ్చిన, నదిప్రోక్షణముచేయ నరుగుదెంచి ॥

గీ॥ కులగురుండువసిష్ఠుండొక్కడవయెఱిగి, కనలియీమాంసమర్హంబుగాదు,వీడు|
మీఁదువుచ్చెనటన్న నమ్మేదిసీశుఁ డాత్మనందనువిడిచె సంయమివరేణ్య ॥ 39

* “నతనికి నేకశత పుత్రులై రి మునీంద్రా.” ?

స|| గురుంబున శశాదుండని పలుకుటజేసి వికుక్షిశశాదుండ నంబరంగి,
తొమ్మిది ముట్ట రాజయ్యె. ఆ శశాదునకు బురంజయుండను పుత్రుండు
పుట్టె || 40

సీ|| నామస్తే శ్రీజాయంతిబున దేవదానవ, తమలకుఁ ఘోర యుద్ధంబులేలిగె ||
అందుభావంబునై న రాక్షసవర్మ. లమరబద్ధమునెల్ల నాక్రమింప | • •
విడిగిపోయినవనిక చపద్ధనశాత్తు, భగవంతునచ్యుతుఁ బ్రార్థనముల |
నలరింప, నరదుండై యఖిలజగత్పరా, యఁబడునారాయణుం డఖిలసురల ||

గీ|| నాజరించి, గభీర వాక్యములననియె, నాత్మ నెఱుంగుదు నేను మీయభిలషితము |
వినుముభూమిస్థలిశశాదుండనునృపాలతనయుఁడుపురంజయుండనఘనుఁడుగలఁడు ||

ప|| అతని శరీరంబున స్వాంశంబునం బ్రవేశించి యశేషదోషాచరులం జంపెద.
మీరును బురంజయు ససురవధోద్యోగంబునకు నుద్యుక్తుం జేయుండనినఁ
బుండరీకాక్షునకు సక్షీణభక్తి తాత్పర్యంబునం బ్రణమిల్లి పురంజయు పాలికిం
బోయి సాదరంబుగా బృందారకు లిట్లనిరి || 42

ఉ|| క్షత్రియవర్య ప్రార్థనముగై కొను మిప్పుడుఁ ఘోరనిర్జరా
మిత్రులతోడఁబోదవె, మేముతదుద్ధతి కోర్వలేము, హే
తిత్రుటితాఖిలద్విష దధీశుండవీవు సహాయమైననా
శాస్త్రవకోటి నోర్చెదము చయ్యననీచన విష్ణులెమ్మనన్ || 43

గీ|| సకలలోకాధిపాధుఁ డీశతమఖుండు, స్కంధముననన్ను మోవఁగాఁగదలిపోయి |
జాగ్రదుగ్ర ప్రతాపదుస్సాధదనుజ, కోటిఁగెలిచెదనిది మీకుఁగూడనేని || 44

ప|| ఇవిధంబున కొడంబడిన సహాయంబు చేసెద || 45

గీ|| అనిననొడఁబడి రమసులయ్యచలభేది యపుడునృపభాకృతి వహిం చేనతనిమూపు |
రంబువై నెక్కిలీలఁ బురంజయుండు, కదలేశాస్త్రవకోటివై ముదమెల్ల || 46

ప|| ఇట్లందుఁడు వృషభంబైనఁ దత్కకుదారోహణంబుచేసి వైష్ణవతేజో విశే
షోపబృహింతుండై రాక్షసులఁగెలిచి పురంజయుండు కకుదారోహణ నిమిత్తం
బునఁ గకుత్స్థుండనంబరంగె. అతనికి ననేనుండు, సతనికిఁ బృథువు, సతనికి
విష్టరాశ్వండు, సతనికిఁ జాద్రుండు, సతనికి శాబస్తుండునుబుట్టె. అతండు
శాబస్తీయను పురినిర్మించె. ఆశాబస్తునకు బృహదశ్వండు సతనికిఁ గువల
యాశ్వండునుబుట్టె.

47

చ|| అమలచరిత్ర యాకువలయాశ్వండుదంకు నకున్మహాపకా,
రము నొసరించు దుందుడచు రాక్షసుతో సమరంబుచేసె దు |

రభిష్టుతేజమున, రంజలి యర్పదియొక్కవేయుధై,
హిత సారస్సహన నిరంకుశులాత్మ జలధిఁగొల్వఁగా ॥

48

యుద్ధంబుచేయునప్పుడు దుందుముఖనిశ్వాసాగ్ని దగ్ధులై యేకివింశతి
స్రేందనులు మృతులైనఁ గువలయాశ్వుండు దుందునిం జంపె. తన్నిమి
లన నతనికి దుందుమారుండను పేరుకలిగె. అతనికి దృఢాశ్వ చంద్రాశ్వ
శ్వులన హత శేషులగుముగ్గురు పుత్రులుగలరు. అందు దృఢాశ్వనకు
శ్వుండు, నతనికి నికుంభుండు, నతనికి నమతాశ్వుండు, నతనికి గృశా
ప, నతనికిఁ బ్రసేనజిత్తు, నతనికి యువనాశ్వుండుఁ బుట్టె.

49

వనాశ్వుఁడ పుత్రకుఁ, డైయతివిహ్వలత, మునుల యాశ్రమములకున్ |
య, యుపాసించినఁగరు, జాయ త్తతవారు నతనికభ్యుదయముగన్ ॥

50

దలంచి పుత్రోత్పాదనంబునకునిష్టి గావించి యదియు మధ్యరాత్రం
నివృత్తంబగుచుండ మంత్రపూతజలపూర్ణ కలశంబు వేదిమధ్యంబునం
మహ్మహామునులు నిద్రించుటయు నవ్వేళయబ్బూపాలుండతి తృష్ణాకు
యాశ్రమంబునకువచ్చి నిద్రాళువులైన యాకృపాళువుల మేలుకొలుప
యపరిమేయ మాహాత్మ్యమంత్రపూతకలశజలంబులు ద్రావిన నంత
క్రిని మునులజలంబుగానక యిట్లనిరి.

51

ద్రావిరీ సలిలమేధితవై దికమంత్రభావితం,
సుధాత లేశ సతికిందుల నిందులనత్సుతుండు మే |
టిలంగఁబుట్టి ధరణీవలయంబఖిలంబునేలు ని,
మివచ్చె నీపనికయో యనువాక్యము లాలకించుచున్ ॥

52

తియేగుడెంచి మునినత్తములార మదీయమాధ్య మి,
మముతెచ్చెనంచు వినయంబునఁ బల్కెడు సంతగర్భమై |
పృథ్విగాలమరు దెంచిన దక్షిణకుక్షిప్రచ్ఛినం,
డుదయించె నయ్యవని నాయకుడు స్మృతిఁబొందె గ్రక్కునన్ ॥

53

మును లబ్ధాలకుండే నామంబు ధరియింపంగలండని పల్కె ॥

54

సనుఁడరుడెంచి బాలుఁజూచి, “ఏషమాంధాస్యతియ”టంచు నెంచుకతన
ఁడుదాల్చెనపుడుమాంధాత్మనామ, మఖిలలోకై కవిశ్రుతంబగుచునుండ॥

లకుని వక్త్రంబున నింద్రుండ మృతప్రావిణియైన నిజప్రదేశిని యిడిన
కామృతపానంబుల నల్పదినంబులనే పృథ్విబొంది చక్రవర్తియై సప్త

ద్వీపంబుల నేకాతపత్రంబుగా ననుభవించె, తదీయశ్లాఘా వరంబై యొక్కశ్లోకంబుకలదు. దానియర్థంబు వినుము.

గీ॥ అట్లునుదయా స్తమయములొనంతమేర, యవనియెల్లనుయువనాశ్వక్తువలయేశ
సంసారమాంధాత్మ మేదినీధవునిసొమ్ము, ఇతరులకుఁ దేరి చూడఁగా నెట్లు పఱుచు
న॥ ఏవంబిధ ప్రభావుండగుచు రాజ్యంబు సేయుచుండి ॥

గీ॥ బిందుమతిచేరుగల శశిబిందుతనయఁ, బరిణయంబయి మాంధాత్మధరణివిభుఁడ
ననఘః బురుకుత్సువిఖ్యాతునంబరీషు ఘనునిముచికుందుఁగనియె నక్కాంతయంద
న॥ ముజీయుచేబండ్లు కన్యకలుగలిగిరి వినుము ॥

సీ॥ వేదవేదాంత సంవేది సౌభరియను, మునిజలంబులయందు మునిగియుండ ।
ద్వాదశాబ్దంబులవ్వారిలో నవ్వుద, నామమా నొక్కమీనంబతి ప్ర ।
మాణదేహంబుతో మానినీ పుత్రపౌ, త్రాది బంధువులమేయములు క్రింద
మీఁదఁ బార్శ్వములఁ గ్రమ్మిచరింపనంతుష్టి, నొంది క్రీడించుచునుండఁగాం

గీ॥ మానియేకాగ్రతా సమాధానముడిగి, బళిరయీమీనవిభుని సౌభాగ్యమఖిల
బంధుసామగ్రి పుత్రసంపత్తిపౌత్ర, వృద్ధిదార విలాసంబు నెన్నఁదతమె ॥

న॥ ఏనునిట్టి సుఖంబనుభవింప నలదేయని జలంబులువెల్వడి మాంధాత్మమపీ
పతి పురంబునకుంబోయి తనరాకయెఱింగించి పుచ్చిన నమ్మేదినీకాంతఁ
జదుర్కొని యర్హుది విధులంబూజించిన నర్హాననాసీనుండై సౌభ
యిట్లనియె ॥

క॥ తిరముగ న్నసారంబున, నరవల్లభనిలువఁదలఁచినాఁ డన్నీకున్ ।
వరతనయలుగల రందొక, తరుణీమణి నిమ్మనమ్మదము దళుకొత్తన్ ॥ 6

న॥ కన్యార్థినై వచ్చితి. మదీయయాశ్చాభంగంబు చేయకుము. కకుత్స్థసంశన
భవులైన రాజుల నడిగినవారు రిత్తవ్రావుదురే యని సవినయంబుగా
బ్రార్థించిన ॥ 6

సీ॥ ఉచ్చాసితరసిరా ప్రచ్ఛాదిత శరీరుఁ బరికంపమాన దుర్భర శిరస్కు ।
నాలంబమాననలీ లక్ష్మీతానను, శిథిలితనిపతితా శేషదశను ।

సంచ్చన్నపటల ధూనరితాక్షిగోళకు, శ్లేష్మఘ్నరరవాశ్లేష్మకంఠుఁ ।
నొండు దండ భంగుర విరుద్ధాకాదుఁ బలితలోమశ్శ్రుబద్ధకేశు ॥

గీ॥ భూరినిర్భరతర జరాభారజర్జ, రావయవు, నమ్మునీంద్రుఁగన్నారఁజూచి ।
చూచి “యే,మారుచెప్పనీనునశిపించు” నంచు నెంచుచుఁజింతించెనవనివిభుఁడ

వ॥ ఇట్లు భింతించు మాంధాత్య మహిమండలేశ్వరునకు మునీశ్వరుం డి
ట్రనియె ॥ 66

గీ॥ ఏలచింతించె దింతభూపాలవర్య, తగనిమాటలు వల్కంగదా యెట్టెనఁ ।
గన్యకామేణి నీయకకానిపోవ, రాదు నుచ్చయ్యనన్నుఁ దిరస్కరించి ॥ 67

మ॥ అనమాంధాత్యుడు శాపభీతమతియై యయ్యా! మనీయాస్వయం,
బునకు న్వన్నియకాదె మీమనసునమ్మాడింబు నొందించుటెం
దును, మీమాటలనొచ్చెమున్న దె వచింతున్నా కులాచార వ,
ర్తన మాలింపుము కన్యతాన, వరుగోరుంబెండ్లియా నెప్పడున్ ॥ 68

స॥ ఇప్పుడును, దత్తమయ పరిపాలనంబే కర్తవ్యంబని తలంచెదననిన మునిపతి
తన మనంబున ॥ 69

ఉ॥ బాలికనీయలేక తడఁబాటానరించి వచించె నీ మహీ
పాలుఁడుకులుగాక యెడఁబాటానరించెడఁ గొంచనేల యం ।
చాలనమానమానిత తపోధికుఁడిట్లను రాజుఁజూచి చిం,
తాల్కలితత్వమేల కులధర్తము దప్పకచేయు మప్పనిన్ ॥ 70

స॥ నన్నుంగన్యాంతఃపురంబునకు సనిచిన కన్యకలలో నెప్పతెయైన వరించినమేలు.
'ధర్మజయతే' అని వచ్చెదననిన హర్షించి రాజు కన్యాంతఃపుర చారియైన
యొక్క వర్షధరుంబిలిచి యమ్మునింజూపి యితనిం దోడ్కొని కన్యాంతఃపురం
బునకుంబోయి కన్యకలకుంజూపి మదీయ శాసనంబుచెప్పి యొప్పయ్యెనేని
యొక్కకన్యక యితని వరించుతమసి చెప్పుమని యొప్పగించిన నా హెగ్గడియును
దోడ్కొని పోవునప్పుడు ॥ 71

॥ మారునిరూపము ధనదకు, మారునిసౌందర్యమును సమంచితనాన ।
త్యోరువిలాస ముగైకొనె, బోరుననమ్మునివరుఁడు తపోవిభవమునన్ ॥ 72

స॥ ఇట్లు దేవగంధర్వ మనుష్యాతి శాయియైన రూపంబుదాల్చి యంతఃపురంబు
ప్రవేశించిన మునిం జూపి కన్యకలతో వర్ష ధరుం డావృత్తాంతంబు
చెప్పుటయు ॥ 73

॥ మహనీయ రూపవిభ్రమ. సహితుని సప్తానిఁగాంచి జనపతిసుతల ।
త్యహమహమికఁ దత్పాణి, గ్రహణముచేసిరి నితాంతకామాతురలై ॥ 74

॥ ఇతఁడ, నాపతియితఁడనాహృదయనాధుఁ, డితఁడెనాప్రాణవల్లభుఁడెతఁడనామ ।
నోనురంజకుడనుచునమ్మానవతులు, కలహమతులై వరించిరయ్యలఘు తేజ ॥

చ॥ వనజదళాక్షులందఱు, నవారితలై చనుడెంచి, యత్తపో
 ధనునివరించు టెల్ల, విశదంబుగ, వర్షధరుండుచెప్ప, న
 జ్జనపతియంతంగమున, జాలవిచారమునొంది, కొంతపొ
 ద్దునకొకతీరునమ్మతముతో శమితోత్సవలీలను న్నెడన్

క॥ మంగళసమా చరణమొక, భంగిన్నడచుటయునంతఁ బ్రతిభాన్వితుండై ।
 యంగనలదోడు కొనిముని, పుంగవుడరుడెంచె నిజతపోవనమునకున్ ॥

న॥ అచ్చటికి సకేషశిల్ప కల్పనానల్ప శర్మయగు విశ్వకర్మ రావించి
 మనోవర్తనం బెఱిగించిన నతండును నొక్కొక్క కాంతకుఁ బ్రోత్ఫుల్ల పం
 కూజత్కలహంసకారండవాది జలవిహంగ మాభిరామజలాశయ స
 రస్సంద పవనంబులగు నుపవనంబులును, సోపధానసావకాశ సాధుశయ
 పరిచ్ఛద సప్రసాదంబులగు మణిప్రాసాదంబులు నిర్మించిచనిన నమ్మనీంద్ర
 డందు నిరపాయబహువిధ నిధిసంపదల నావహించిన ననవరత భక్త్యభో
 లేహ్యద్యు పభోగంబులచే తను, సనేకభృత్యా నీతకుసుమచందన భూషణ
 బరాదులచేతను, నిరంతరం బాకాంతలు సకాంతలై యనుభవించుచు
 రంతకొంత కాలంబుచనిన ॥

శా॥ మాంధాతృషీతి పాలశేఖరుండు శుంభత్సుత్రి కాస్మీహసం
 బంధంబొత్కెగలంప, వృద్ధమునియేఁబండ్రంజలంబేర్పడన్ ।
 సంధాబంధురండై వరించి నిజవన్యభూమికింబోయె,ని
 ర్బంధంబయ్యె, దనూభవామణులకుం బ్రాక్కర్మదౌష్ట్యంబునన్ ॥

గీ॥ హరివస్త్రాన్నపుర సౌధవారసార, తూలతల్పంబులొందు నాదుహితబుకును ।
 నారచీరలువన్యా శనమ్ములటపు, లుటజములుభూమి శయ్యలునొడవెనకట॥

న॥ అని చింతించి యత్తపోధన వర్యుని యాశ్రమంబునకు వచ్చి యతిరమో
 వనజలాశయంబును, స్ఫురదంశు మాలాజటిలంబును నగుప్రాసాద మ
 లంబుచూచి యందొక్క ప్రాసాదంబు ప్రవేశించి తనూజంజూచి య్కాల్గి
 నంబుచేసి కృతాసన పరిగ్రహండ్ల హర్షాశ్రువులు దొరుగనిట్లనియె ॥

గీ॥ అమ్మసౌఖ్యంబుకలదె మహామనీంద్రు, డెలమిజనవిచ్చునే మమ్మునెప్పుడైఁ
 దిలఁతువేయాత్త లోనన్న, దండ్రీపలుక, వినితనూభ వపలికె సద్వివయమున

మ॥ మునిశార్దూలుని, సత్కృపామహిమ సొమ్ముల్చీరలాస్వాదవ
 ద్వినుతాన్నంబు,లుదారగంధ సుమనోవీటీ పటిరాదులిం ।

దు,నవీనద్యుతిసౌధముల్ గలవైకొండకుండువా, యెంతయై
ననువిభ్రాంతిఁడలంప రే మగువలన్నా! కన్నవారిన్ దిన్ ||

83

ఉ॥ సంతతభోగసంపదలు సంభృతవైభవ సంభ్రమంబుల
త్యంతవినోదముల్ గలవహర్నిశముం బతినన్నుఁబొయఁడి
క్షేంతనిచెప్పుదున్ భగినులెన్నఁడుభర్త మొగంబుగానరీ
చింతదురంతయై మనసుచిల్లులుపుచ్చుచునున్న దెప్పుదున్ ||

84

వ॥ అని పలికిననమ్మహీపతి యచ్చటనుండి మఱియునొక్క ప్రాసాదంబునకు వచ్చి
యచ్చట నలంకృతయైన తనూభవంగాంచి కౌగిలించి కుశలంబడిగిన నదియును
మునుపు చెప్పిన కుమారిక పగిడిఁజెప్పిన నిప్పగిది నందఱి ప్రాసాదంబులకుం
బోయి యడిగిన నందఱు తమకుండమక సకలభోగంబులుకలవు. వల్లభుండు
తమతిమక వశ్యుండని చెప్పినసంతసించి యేకాంతా వస్థితుండగు సౌభరిం
గాంచి సత్కృతుండై మాంధాతృం డిట్లనియె ||

85

గీ॥ మానికులసౌధ నీతపోమహిమకొలఁది, తలఁపశక్యంబె, దేవతాతతులకైన |
భూరితరమైన దేవరవారిదివ్య, వైభవముగంటి నేత్రపర్వంబుగాఁగ ||

86

చ॥ అనికొనియాడి భూమిపతియమ్మనిచేఁ బ్రతిపూజనొందియ
త్యనపమభోగభాగ్య విభవాతిశయంబుల కాత్మమెచ్చుచున్
దినములుకొన్నియచ్చట నతిప్రమదంబున నిల్చిపోయెది
గిన్నతధనాదినంపదల విశ్రుతియానిజ రాజధానికిన్ ||

87

గీ॥ అంతఁగొంతకాల మరుగనారాజక, న్యకలయందు వరుసన త్తపోభి |
రాముఁడర్థిగాంచె బ్రాజ్ఞులనూటయే, బండ్రునందనులఁ బ్రభావయుతుల ||

88

క॥ నందనీలఁగాంచి పరమా, నందంబుననుండె మానినాథుఁడువనితా |
బృండముదానును బెనుచుచు, నందందమహామ మత్వమగ్గలమైనన్ ||

89

సీ॥ బాలురనునుముద్దుఁబల్కు లెన్నఁడువినఁ, గలుగునోయని కోరఁబలుక నేర్చి |
రవనిమీఁదకుమారు లడుగిడినడుచుటె, న్నఁడొకోయనుచుఁ గోరనడవనేర్చి |
రథ్యకులారూఢ యశావనులగుల్లెన్నఁ, డోయనికోరఁ బెంపొందెఁబ్రాయ |
మాత్మజుల్లద్యాహమగుటయెన్నఁడొకోయ, నుచుఁగోరఁ బెండ్లిండ్లరుచులుగనిరి ||

గీ॥ సుతులుగనఁజూతు రోయననుతులఁగనిరి, పోదిమనుమల నెత్తు దురోయనంగ |
మనుమలంగనుఁగొనుభాగ్యమహిమఁగనిరి, సౌభరికుమారకులుపితృస్వాంతమలర ||

వ॥ ఇవిధంబున దినదిన ప్రవర్ధమాన విషయలాలనుండై యమ్ముని యిట్లని చిం
తించె ||

91

10. అపవర్ణంబులకు నై నసత్వయత్వ, గరిమగ్నే కొనికొత్తలై కడలుకొనియె ।
నానగోర్కెలు, గలుగదంతంబు, వీని కారయారమదీయ మోహతిశయమ
11. నిపుణంబుత్తకుల్ను డవనేర్చిరి బాల్యమువీడనాడిర
చ్యుపునవియకావనంబునఁ బ్రసన్నని శాకరబింబవక్త్రులన్ ।
విపులవిశస్కులై మిగుల వేడ్కనరించి సుపుత్రపౌత్రవృ
ద్ధిలగువాని దెప్పటికిఁ దీరవుమామక కాముకక్రియల్ ॥
12. మనుషుల మనుషుల మమతలు పెనుపంగాఁగంటి మిగులఁబెరుగంజొచ్చెన్
మౌనం నంతానస్పృహ, దినదినమును నాకు విషయతృప్త్యావశతన్ ॥
13. అంబునిలేదుగాక శకులాగ్రణి జోకయెకాదెమోహనం,
జనననిదానమై తపము, సందడిపాలుగఁజేసె, మన్ననో ।
విసుక సమాధిఁగూల్చె, నతివిస్మయమందఁ, బరిగ్రహంబుకీ,
జనరే? మునుల్వధూమణుల నక్కటయేల పరిగ్రహించితిన్ ॥
14. కాంతాపరిగ్రహంబునంగాదె పుత్రపౌత్రాదులు గలిగిరి. వీరివలన మోహం
విస్తరిల్లె. పరమ దుఃఖహేతువై మమతా సాగరంబునం ద్రోచె. మఱియుఁ
15. నిర్ద్వంద్వవృత్తిమానిత సుదుశ్చరతప శ్చర్యపూనితినేల జలములోన ।
తపముచేసిననేమి చపలమీనకుటుంబ, సంగబంధంబేల సంభవించె ।
సంగమొందిననేమి జంగమనిరయాభ, బాలాపరిగ్రహంబేలకలిగె ।
సతులుకల్గిననేమి సంపూర్ణపుత్రపౌ, త్రాభివృద్ధియిదేల యతిశయిల్లె ॥
16. ప్రజలుపుట్టిననేమి నిర్భర మనస్స, మాధిగిరి భిదురీ భవన్నహితమోహ ।
మేలననుముంచెవిషయకల్లోలజాల, లోల దుస్తరభవ వార్ధిలోననకట ॥
17. చతుఃచక్రముక్తి నొందు, దుర సంగమునన్, యతిపుంగవుల్నహ
ద్భుతగతి దోషసంఘముల, దూకొనుసంగము, కర్మయోగసి ।
ద్ధతిగలయోగియైనఁజెడఁ దథ్యముసంగముచేత నన్నచో
మతకరియల్పసిద్ధిల మర్త్యకథల్ మఱిచెప్పనేటికన్ ॥
18. ఘనబలిష్ఠ పరిగ్రహగ్రాహగళిత, బుద్ధినై మోసపోయినఁబోదుఁగాని ।
యింకనైన మదాత్మకుహితముచేయు, వాడసంసారసంబంధవాంఛఁదొరఁ
19. సర్వంబునకు ధాతయై, యచింత్యరూపకుండ్లై యణువునకు నణువై, య
ప్రమాణుండ్లై, సితాసితుండ్లై, యీశ్వరులకు నీశ్వరుండ్లై న శ్రీవిష్ణుడే
నారాధించెద.

గీ॥ ధన్యుడవ్యక్తవిస్పష్టతనుండనంతుఁడఖిలరూపుఁడశేషతేజోతిశాయిఁడైపుడు॥
యనఁగఁబొగడొందు శ్రీవిష్ణునందునాదు, చిత్తమిడిముక్తఫలము మాంభింతు

క॥ గురువులకుఁ బరమగురువగు, సరసీరుహ పత్రనేత్ర శరణార్థిజనో ।

త్కరణుఖదాయకుఁగరుణా, భరణున్ శ్రీవిష్ణుదేవుఁ బ్రార్థింతుమనన్ ॥ 102

ప॥ అని యివ్విధంబున సౌభరి, తనుదానయుపశమించుకొని పుత్రగృహసన
శయనపరిచ్ఛ దాదికంబగు వస్తుజాతంబును విడిచి సకల భార్యాసమేతుండై
వనంబు ప్రవేశించి యందు, నను దినంబును వైఖానస నిష్పాద్యంబగు సనేక
క్రియాకలాపంబు నిష్పాదించి క్షపిత సమస్త పాతకుండును, బరిష్కవ్యమనో
రథ వృత్తియునగుచు నగ్నుల నాత్మారోపణంబుచేసి భిక్షకుండై యజన్మ
వికారమరణాది కంబగు నచ్యుత పదంబునొందె. ఇది మాంధాతృదుహితృ
సంబంధాఖ్యానంబు.

103

ఉ॥ పేమఁడలిర్ప సౌభరిచరిత్రము విన్నఁబఠించి చెప్పను,

ద్దామవిభూతి, జ్ఞానము, సదాతనధర్మము, నిర్మమత్వమున్ ।

గామఃకైవల్యముం, గనిసుఖస్థితిమానవుఁడొందుమోక్షుల,

క్షీమహాసీయ సౌఖ్యము భజించునచంచలత్తునీశ్వరా ॥

104

ప॥ ఇంక మాంధాతృ పుత్ర సంతతి వివరించెద, మాంధాతృపుత్రుండైన
యంబరీషునకు యువనాశ్వుండు, యువనాశ్వునకు హరీతుండు, హరీతున
కాంగిరసులన పట్కటిసంఖ్యాతులు పుత్రులుపుట్టిరి. రసాతలంబున మానేయ
నామ గంధర్వులు నాగకులంబుల ధనరత్నాధి పత్యంబులు హరించిన
గాంధర్వ వీర్యావధూతులై నాగపతులు చని.

105

సీ॥ అఖిలదేవేశునుద్యత్తుండరికలో, చనుయొగని ద్రావసాన సుప్ర ।

సన్నఁ బన్నగశాయిశరణుఁజొచ్చిభుజంగ, పతులెల్ల తమపడ్డసాటు, విన్న ।

వించిననిందిరా విభుఁడా దరించికొం, దలమేలమీ కుమాంధాతృపుత్ర ।

కుండు పురుకుత్సుఁడనురు బలాఘ్యుఁడుగలఁ, డతనిశరీరంబు నధివసించి ॥

గీ॥ ముష్టగంధర్వతతి నెల్లఁ ద్రుంతుఁబోయి, యతనిఁబురికొల్పుఁడనుచు దేవాదిదేవుఁ
డందఱునుజూడఁగా నదృశ్యత్వమొందె, భుజగపతులునునిజపురంబునకువచ్చి ॥

మ॥ జగతీశర్మన నర్మదన్ భుజగరాజన్యగ్రణులంపశీ,

ఘృగమైయాపురుకుశ్చ భూవిభునిఁజేరంబోయి తత్కార్యమ ।

చ్చుగఁజెప్పనివివచ్చి విష్ణుఘనతేజోవర్ధితుండొటఁబ,

న్నగలోకంబు సుఖంపఁగీటడఁచె గంధర్వేంద్రులన్వేల్చికిన్ ॥

107

చ. ఇట్లు.

108

క. పురుకుత్స్నఃకు గంధర్వో, త్కరముల వధియించి చనియ్యె దనపురమునకున్ ।
హరికిఁబ్రాణనాతలమునఁ బరమానందంబునొండె బన్నగకులమున్ ॥ 109

చ. సకల వన్నఁ గతులును నర్కదంజూచి యెవ్వండేని నిన్నుఁ జేరుకొన్ఘానికి
సర్వవిష భయంబులేనిని నరంబిచ్చిరి. ఇందుల కొక్క శ్లోకంబు గలదు
వినుము. 110

శ్లో॥ సర్వదామైననుఁ స్రాతర్నర్కదామైన మోనిశి ।
నమాస్తు నర్కదేతుభ్యంత్రాహిమాం విషనర్పతః ॥ 111

చ॥ ఇట్లని యుచ్చరించుచు నంధకారంబు ప్రవేశించిన సర్పంబులు కఱవపు
ఇది స్మరించుచు భజించిన విషంబగు. 112

క॥ ధరణి భవత్స్వతానము, పరంగునవిచ్చిన్నమై శుభస్థితి నంచున్ ।
బురుకుత్స్నఃకు భజంగో, త్కరములు వరమిచ్చెనధిక గౌరవమొప్పన్ ॥ 113

చ॥ ఆ పురుకుత్స్నఃకు నర్కదయందు త్రనదశ్యునింగనియె. త్రనదశ్యునకు ననర
ణ్యుండుబుట్టె. అతని రావణుండు దిగ్విజయంబునందు వధియించె. అత్యున
రణ్యునకు హర్షశ్యుండు, నతనికిహస్తండు నతనికిసుమనుండు నాతనికిఁ ద్రిధ
న్యుండు. నతనికిఁ ద్రయూరుణియు, నతనికి నత్యవ్రతుండునుగలిగె. ఆ సత్య
వ్రతునకుఁ ద్రిశంకుండను నామం బునుగలదు. అతండు కర్కవశంబునం
జండాలుండై యుండి. 114

శీ॥ ధరణిపై ద్వాఃశాబ్దంబు లనాపుష్టి, యైననన్నములేక గ్లానిపొంది ।
పొగులు విశ్వమిత్ర పుత్రమిత్ర కిశ్ర, ములకుఁ బ్రతిగ్రహకలితదోష ।
మంటకియందు నిత్యముగంగ నరిమట్టి, మ్రానితోననమ్మగమాంసమంట ।
గట్టిపోనందుచేఁ గఱపునెల్లించి కా, శికుండాత్రిశంకుని చేతమెచ్చి ॥

గీ॥ తనతపశ్శక్తి నాతని తనుపుతోన, స్వర్గముననిల్పెనిట్టి యాశ్చర్యమహిమ ।
గలుగునే యన్యమునులకు గాధిపత్తి, కట్టిమహిమఘటిల్లెసంయమివరేణ్య ॥ 115

చ॥ ఆ త్రిశంకునకు హరిశ్చంద్రుండు, నతనికి లోహితాశ్యుండు, నతనికి హరి
తుండు, నతనికి జంచుండు, నతనికి విజయ, వసుదేవులన నిద్దలు పుత్రులు
గలిగిరి ; అందు విజయునకు, రురుకుండు, రురుకునకునృకుండు, నతనికి
బాహుకుండుఁ గలిగె ; ఆ బాహుకుండు హైహయ తాలజంఘాదులచే నపజి
తుండై గర్భిణియగు మహిషియుండాసును వనంబు ప్రవేశించెనందు. 116

గీ॥ సవతి తథ యీర్ష్యచేతరాజన్మన్యసతికి, గర్భసంస్తంభనమునకై గరమువెట్టె.
విషవశంబునగర్భంబు ప్రీలిపడక, సప్తవర్షంబులుండెనాశ్చర్యముగను ॥ 117

సీ॥ బాహుకుండతిజరాభారపీడితుడయి, యశారాశ్రమముచేర్చ, ననుచయంబు ।
వీడినడల్పిత్ని విభునితో ననుగమిం, పడలంప నదియెల్లమది నెఱింగి ।
యాద్యంబుకాలత్రయాభిజ్ఞుడగుడెంచి, యాసాధ్యుతోడ నిట్లనుమృగాక్షి ।
యీయసద్భాషామిట్లెలచే నెదివునీ, కడుపునలోక విఖ్యాతికీర్తి ॥

గీ॥ తనయుడుదయించిశాస్త్రవతతులఁద్రుంచి, యమితదక్షిణలిచ్చిజన్మములుచేసి ।
నిఖిలభూమండలము సేలునిపుణమహిమ, వెలయఁగాఁజక్రవర్తికాఁగలఁడునుమ్ము॥

ఉ॥ సాహసమేల నాపలుకునత్యము నమ్ముమునీవనం, దదు
తాహముమానియాశ్రమపదంబునకుం గొనినచ్చి, మానినం
దోహవిభుండుపోవగ, మనోభవసుందరుఁ గాంచెఁబుత్రకుం
బాహుబలాధ్యుబాహుకి నృపాలకగేహేని యద్భుతంబుగన్ ॥ 119

గీ॥ గరముతోఁగూడఁబుట్టనగరుడటంచు, నామధేయంబొసంగిమాణవకునకును ।
నొర్వుండుపనయనము చేసినర్వవేద, శాస్త్రములుచెప్పి దివ్యాస్త్రసమితియిచ్చె॥

వ॥ ఆగ్నేయాస్త్ర భార్గవాస్త్రాదు లొసంగినబుద్ధిమంతుండై యొక్కనాడక్కుమా
రుండు తిల్లికిట్లనియె ॥ 121

గీ॥ అమృతమేలయుంటిమీయడవిలోన, మజ్జనకుఁడెందుఁబోయెనమ్మదమెలర్పఁ
జెప్పమన్నఁదనూజతోఁజెప్పెనప్ప, తివ్రతామణి సర్వంబుదెలియఁబడఁగ ॥ 122

వ॥ నగరుండు పితృరాజ్యాపహరణామర్షి తుండై హైహయతాలజంఘాది వధంబు
నకుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసి యందు మిక్కిలియు హైహయులంజంపె. అంత శకయవన
కాంభోజ పారదపల్లవులు హన్యమానులై సగరకుల గురుండగు వసిష్ఠుని శర
ణంబుచొచ్చిన వారల జీవన్మృతులంగాఁ దలంచి నగరునకిట్లనియె ॥ 123

క॥ పాపఁడజీవన్మృతులీ, యాపన్నులువీరిగావవయ్య, ద్విజత్వ ।
శ్రీసాతితులై, ద్విజసం, గాపాయమునొంది రేమియనఁగలదింకన్ ॥ 124

వ॥ వీరలుస్వధర్మ పరిత్యాగులైన నీ ప్రతిజ్ఞ చెల్లెనని నందద్గురు వచనంబభి నందించి
వారలకు హాన్యవేషంబుచేసె. ఎట్లనిన నయ్యవనుల ముండితశిరస్కులను, శకుల
నర్థముండితులను, పారదులఁ బ్రలంబకేళులను, బల్లవులశ్చ శ్రుధరులను నన్య
క్షుత్రియుల నిస్సాధ్యాయ వషట్కారులను జేసె. వారలు నాత్మధర్మ పరి
త్యాగంబున బ్రాహ్మణులచేత విడువంబడి మ్లేచ్ఛత్వంబు నొందిరి. నగరుండును

స్వాధిష్ఠానంబునొంది యస్థలిత చక్రంజ్ఞే సప్తద్వీపవతియైన వసుంధరః
కాతపత్రముగానేలె ॥ 12

క॥ సుమతియుఁ గేళినియునునను, ప్రమదలు కశ్యపవిదర్భపతిసుతిలాభూః।
ధమణునకు భార్యలైరు, తమపాతివ్రత్యనిత్య ధర్మమువెలయన్ ॥ 121

వ॥ ఆసుమతి కేళిను లిరువురు పుత్రార్థినులై యార్జునిం బ్రార్థించిన సత్తపోధ
నుండు వారికిట్లను- ఒక్కతె సంశకరు నొక్కపుత్రుని, నొక్కతె బలపరా
శ్రమ సంపన్నులగు నఱువదివేల పుత్రులను గనంగలరు. వలయునట్లు కోరు
డనిననట్ల కాకయని కేళిని వంశకరుంగోరి యల్పదినంబుల కసమంజ సుండన
పుత్రునింగనియె. సుమతి యరువదివేలపుత్రులంగనియె. అసమంజునకు సంశ
మంతుండుకలిగె. అయ్యసమంజ సుండు బాల్యంబునుండి పాపవృత్తుంజైన
దండ్రిచింతించి బుద్ధిమంతుండు కాండని పుత్రకున్విడిచె. తక్కిన యఱువది
వేపురుసునసమంజసునట్ల పాపవృత్తులై జగంబున యజ్ఞాదినన్వార్గంబులు
చెఱచిన ॥ 127

సీ॥ పురుషోత్తమాంశ సంభూతుండు నిర్దోషుఁ, డఖిలవిద్యామయుంజైన కపిల।
మునిసాలికేతెంచి మ్రొక్కిదేవతలెల్ల, విన్నవించిరి దేవవిశ్వమునకు।
సాగరుల్చేయు నల్లజిచెప్పఁదరముగా, దీయుపద్రవమింక నెన్నఁడణఁగు।
ధరణిరక్షింప దేవరవారలీరితి, నవతరించుటఁజేసియైన కార్య ॥

గీ॥ మంతయును విన్నవించితిమనిన నల్పదినసములలోన సాగరులీరిపోవఁ।
గలరనుచు దేవతలతోడఁ గపిలమాని, తెలియనానతియిచ్చెమైత్రేయవినుము॥

క॥ అంతటిలో సగరమహీ, కాంతుండు హయమేధమఖము కావించి సుదు।

ద్దాంతులగు సుతుల హయసమ సంతరగాములుగఁజేసి యంపిన వెనుకన్ ॥ 129

క॥ తురంగము మ్రుచ్చిలి మాయా, పురుషుడొకఁడు ధరణిజొచ్చిపోయిన సత్యు।
ధురులై సుమతికుమారులు, ధరనొక్కొక యోజనంబు త్రవ్విరివరునన్ ॥ 130

ఉత్సాహ. ధర రసాతలంబు దాఁకఁ ద్రవ్వి యచ్చటంబరి,

స్ఫురణున్న యశ్వరత్నముందదంతి కంబునన్ ।

సరవిభా విశేషజత దివాకరుం, దపోధురం,

ధరునిఁ గపిలుఁగాంచెపుడు ధారుణీశనందనుల్ ॥

క॥ కనివీడె హయమలిఘ్నముఁ, డనుకంపదొఱంగి పొడువుఁడడువుఁడు చంపుం।
డనిచుట్టుముట్ట నమ్ముని, కినియక యలవ్రాకకంటిక్రేవఁ గనుఁగొనన్ ॥ 132

॥ స్వకృతాపరాధ తనుభవ, వికటదశానల శిఖాభివృతరాజకుమారా !
రక నీరసతరగహనము, నీకలంబును నవుడు భస్మసాత్కృతమయ్యెన్ ॥ 183

॥ తన తనయులెల్ల నీవిధి, జనిన తెఱంగవుడువచ్చి చారులు చెప్పెన్ ।
విని హయాము తేర జనవతి, మనుమని మతిమంతునంశుమంతునిఁ బంపెన్ ॥ 184

వ॥ మహితగుణాభిరాముఁ డనమంజసపుత్రకుండంశుమంతుఁడ,
మృహిబిలమర్థిజొచ్చి నడుమ స్తహసీయ మహామహోన్నతిన్ ।
గ్రహపతిఁబోలునా కపిలుఁగాంచి సమంచితభక్తి మొక్క లో,
క హితచరిత్రుఁడిట్లనియె గౌరవమొప్పగ నక్కుమారుతోన్ ॥ 185

ఉ॥ పాపఁడ సాగరుల్ స్వకృతపాపముఁ జేసిటులై రి వీరలు,
ద్వీపిత నాక మొందుటకుఁ దెచ్చు భవత్సుతపుత్రకుండు ది ।
వ్యాపగనివ్వనుంధరకు నధ్వరవాహముఁగొంచుపొమ్ము దీ,
తొపరుఁడైనతాతకు వికాసముపుట్టగ నీక్షణంబునన్ ॥ 186

స॥ భవత్పేత్రండు మందానికిందెచ్చి భస్మీభూతులైన సాగరులం దడిపి స్వర్గంబు
నొందింపంగలండు. సాక్షాద్భగవత్పదాంగుష్ఠ నిర్గతంబగు గంగాజలంబు
జగతి నెవ్వరి శరీరాస్థి చర్మ భస్మస్నాయుమేధః కేశంబులఁ దడుపు వారుస్వర్గం
బారోహింతురు. తన్మాహాత్మ్యంబు వర్ణింపశక్యంబేయనిన సమ్మనీంధ్రునకు
నక్కుమారుండు ॥ 187

గీ॥ మొక్కియశ్వరత్నముంగొని వేగంబె, తాతకడకుఁబోవ, ధరణివిభుఁడు ।
సప్తతంతువిధి సమాప్తంబుగావించి, పుణ్యగరిమఁ ద్రిదివమునకుఁజనియె ॥ 188

వ॥ ఆనగరుండు పుత్రవాత్సల్యంబున సాగరంబుం బుత్రునిగాఁ జేసికొనియె.
తత్పేత్రండుంశుమంతునకు దిలీపుండతనికి భగీరథుండుగలిగె. అతండ కదాస్వ
ర్గంబుననుండి భూమికి మందాకినిందెచ్చి భాగీరథీనామంబుగావించె. ఆభగీ
రథునకు సుహాత్రుండు నతనికి నాభాగుండు నతనికి నంబరీషుండు నతనికి
సింధుద్వీపుండు, నతనికి నయతాయుండు, నతనికి ఋతుపర్ణుండు గలిగిరి.
అతండ కదా సలసహాయుండై యక్షహృదయజ్ఞుండయ్యె. ఋతుపర్ణునకు
సర్వకాముండు, నతనికి సుదాసుండు, నతనికి సౌదాసుండుపుట్టె. అతండ
మిత్రసహుండును ననంబరంగు ॥ 189

ఉ॥ ఆనృపుఁడొక్కనాఁడు మృగయారతుండై పనభూమిఁ ద్రిష్కరం,
గా నొకరెండు బెబ్బలులు గన్నడఁబన్నడ వీనిచేత ని ।

క్కానఁ మృగస్త్రిజంబు గాఁ గాన నధింతుటమంచిదంచుఁజేఁ
బూనిన హేతి నొక్కపులి బొండుగఁజించిన నాక్షణిబునన్ ॥ 14

క॥ మృతిఁబొందె రక్తసుంజై యితరవ్యాఘ్రును నెమంచి దిదిమఱవకు నేఁ ।
బ్రతిసినికీఁ కేయుదునని, యలనినె వెఱపించి మాయమై పోయెనడిన్ ॥ 14

ఉత్సాహ! అంత గొంతికాలమునకు నరివిభేది యమ్మహీ,
కాంతుఁడొక్క మఘముచేయఁగావశిష్టమానియ ।
త్యంతనియతిఁ దత్కియల్ ప్రయత్నమున నొనర్చి యా
చాంఛికోటబొన రాక్షసపతి తా నశిష్టుఁడై ॥ 14

క॥ చనువెంచి మాయయితి భో, జనమొనఁగుము నాకుననిన, జనపతియాఁగా ।
కనమగిడి నత్తుననివే, గినచనియా యసురసూపకారుండగుచున్ ॥ 14

సీ॥ మనుజేంద్రుననుమతి మానవమాంసంబు, తెచ్చిపక్వముచేసి దీప్తకనక ।
పాత్రికనందీయథాత్రివిభుఁడుగురుం డే తేరముందరనిడినఁజూచి ।
యారయారాజుశ్చారిత్రమామిషం, బిడవచ్చునే యిది యేమియొక్కొ ।
యనుచులోఁ దలపోసి మనుజమాంసంబుగాఁ దెలిసిమహాశ్రోధకలుషితాత్ముఁ ॥

గీ॥ డైశపించె నృపాలరు ననిశమును మనుష్యమాంసంబు దనుచునుండుచువుగాక ।
యనిమఱియుజ్ఞానదృష్టి చేనరసిదనుజ, కృతమనుచునత్కృపాపరిస్పృహఁడగుచు ॥

వ॥ ద్వాదశాబ్దంబులకు శాపనివృత్తి యయ్యెడమనియె. అమ్మహీపతియును,
శాపంబుఁ బరిగ్రహించి మగిడి శాపోదకంబులు చేపట్టి గురునిం బ్రతిశపింపఁ
దలంచిన ॥ 145

క॥ మదయంతియనెడు నవ్విభు, సుదతికడున్వెఱచి భర్తఁజూచికులగురున్ ।
సదమలదివ్యజ్ఞానా, స్పదమూర్తిం దగునె యకటశ పునిఁజేయన్ ॥ 146

వ॥ శపించుట ధర్మంబుగాదని ప్రార్థించిన శపించుటమాని జగద్రక్షణార్థంబు
శాపోదకంబులు భూమ్యాకాశంబులఁ జల్లక నిజపాదంబులపైఁ జల్లుకొనినఁ
బాదంబులుగాలికల్మషవర్ణంబు లగుటం గల్తాష పాదుండనంబరఁగి గురు
శాపంబున రాక్షసభావంబునొంది వనంబునం దిరుగుచు ననేకులైన మాన
వుల భక్షించుచుండి ॥ 147

క॥ ఒకనాఁడొక మునియుతుకా, లకృతస్నానక, స్వభావలావణ్యనతిన్ ।
వికసితముఖుఁడై కదియఁగఁ, బ్రకటితుఁడై రాజదనుజ భావముతోడన్ ॥ 148

చ॥ కనలుచునార్చి పట్టుకొనఁగాఁబట తెంచిన వారు భీతులై,
వనమునఁ బొటిపోవఁగ జవంబున వెన్నడిపోయి విప్రునిం ।
బనుపడఁ బట్టుకొన్నఁగని బ్రాహ్మణియిట్లను విప్రుఁబుణ్య వ
ర్తమని. పునీయవల్లభుని ధర్మముతప్పి వధింపఁబాడియే ॥ 149

గీ॥ అకట యిత్తుల వంశంబునందుఁబుట్టి, నట్టి నృపతులు ధర్మమార్గైకరతులు ।
నీవు తత్కులమునఁబుట్టి నింద్యకర్త, మాచరింపంగఁదగునయ్య నీచవృత్తి ॥ 150

వ॥ నీవు మిత్రసహుండును మహారాజపు, రాక్షసుండవుగావు; స్త్రీధర్మసుఖాభిజ్ఞుం
డవు; మత్తనోరథంబుగాకుండ మద్వల్లభుని వధింపవలదని బహుప్రకారం
బుల విలపించుచుం బ్రార్థించిన వినక వ్యాఘ్రంబు పశువుం జంపినవిధంబున
బ్రాహ్మణుంజంపి భక్షించె. అంతనా బ్రాహ్మణి యగ్ని ప్రవేశంబు చేయం
దలంబి కోపోద్దీపిత మానసయై ॥ 151

గీ॥ నామనోరథమునకు విఘ్నంబుచేసి, భర్తజంపితివీ సాపథలముకతన ।
నంగనామణిఁగవిసిన యపుడునీవు, పంచతభజించుచునుచు శపించెనపుడు ॥ 152

వ॥ ఇట్లు శపించి పతిననుగమించె. నంత ద్వాదశాబ్దంబులు నిండిన శాపకృత
రాక్షసభావంబు పోయిన మిత్రసహుండు నిజపురంబునకు వచ్చి నిజపత్ని
యగు మదయంతి రావించి మదన క్రీడ లపేక్షించిన నడ్డేవియు శాప
ప్రకారం బెఱింగినదై వారించె. అతండును రతి పరాఙ్ముఖుడై యుండె
నంత. ॥ 153

క॥ అనవత్యుడై నృపాలుఁడు, తనగురుని నశిషమూనిఁదగఁ బ్రార్థింపన్ ।
మునియును మరయంతికిము, స్థనచిత్తాంబు రుహుండగుచు గర్భముచేసెన్ ॥

గీ॥ కాంతమనయంతియేడేండ్లు గర్భభరము, పూనివేసరియొకతాతఁబాడిచికోనిన ।
గర్భముకలంగి నుతుండుభాస్కరనిభుండు, పుట్టెనశ్వకుండని జగంబులునుతింప ॥

వ॥ అయ్యశ్వకునకు మూలకుండగు పుత్రుండు కలిగె. అతండెకదా పరశు
శాముండు భూతలంబు, నిఃశుత్రుంబుసేయు నెడ వివస్త్రులైన స్త్రీలచేతం
జరివృతుండై రక్షింపంబడి నారీకనచుండనం బరగె. అట్టి మూలకునకుడ
శరభుండు, నతనికి నిలిబిలి యతనికి విశ్వసహుండు నతనికి ఖట్వాంగుండు
కలిగె. ॥ 156

సీ॥ ఖట్వాంగమేదిసీకాంతుండు దేవాను, రాహవంబున సమభ్యర్థితుండయి ।
సురలకుఁదోడ్పాటుచూపిదై తేయులఁ, బరిమార్చిగెల్చినసురలుమెచ్చి ।

వరముగోచము ధరావర యనవరమీయ, నాత్మగోరితిరేనియస్సదాయు ।
రవనానమెఱిగింపుడనిన నొక్కముహూర్త, మనిచెప్పవేగియైయవనికరుగ

గీ॥ దెంచియిట్లనితలచె భూదివిజలడుగఁ, దాల్చిమైదేహమైనను, దాఁపకీత్తు ।
విహితధర్మంబులేమర, వృక్షమనుజ, పశుత్పణాదులయందుశ్రీభర్తగౌత

వ॥ ఎప్పుడును నిట్టివాఁడనై చరింతునింకను॥ 1

చ॥ మునిజనభాగధేయము సమున్నతవేద శిఖావతంస మా
ర్యనినహకల్పకంబు సచరాచర సర్వజగత్స్వరూపమై ।
పనుపడు వాసుదేవుఁడను బ్రహ్మమునెమ్మది నాశ్రయింతునం
చనితరభక్తియుక్తిపనుధాధిపుఁ డస్వహాచితవృత్తియై ॥ 1

వ॥ వాసుదేవ బ్రహ్మంబునందు లీనుండై ముహూర్తంబున, ముక్తుఁడయ్యె॥ 1

గీ॥ పుడమిఁఖట్వాంగభూపతిఁ బోలునృపతి, కలఁడెదివముననుండి భూస్థలికివచ్చి
రెండుగడియలఁజేరె నిశ్రేయసంబు, ననుచుఁబొగడిరిన ప్తద్వలతనీకీర్తి ॥ 1

వ॥ ఆఖట్వాంగునకు దీర్ఘ బాహుండును, దీర్ఘ బాహువునకు రఘువు, రఘువుఁ
నజండు, నజానకు దశరథుఁడును గలిగె॥ 1

సీ॥ శ్రుతిశిరోవ్యాహరవితతికింతింతని, కొలఁదిపెట్టగరానియలఘుమహిమ ।
మరవిందభవభవేంద్రాది దివ్యులకు, దుష్ప్రపతమంబైన పరమపదము ।
సనకాది పరమహంసవతంసములదహ, రాంబరస్థలిద్రోచునతులతేజ ।
మణుమహత్పరిమాణగణితాఖిలప్రపంచాంతఃస్థమైన యనాదినిధన ॥

గీ॥ మమలమనితర్క్యమక్షయ్యమప్రమేయ, మైననారాయణ బ్రహ్మమవతరిం
రాముఁడనఁదారక బ్రహ్మనామసోమ, ధామమద్దామమైపర్వదశరథునకు॥ 1

వ॥ రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులన నాలుగు రూపంబుల నుదయించి॥ 1

చ॥ జనకుని యాజ్ఞఁగొలికుని జన్మముగావఁగఁ బోవఁద్రోవలో
ఘనవిజిఘాంసయై యెదురుగాఁబఱ తెంచినతాటకానిశా ।
టని నలవ్రొక్కఁచుచు, దటాలుననభర్వరవిఘ్నకర్తతా ।
దనుజులగెల్చి కాచెగుణధాముఁడురాముఁడు మానియాగమున్ ॥ 1

సీ॥ కఠినశిలీభవస్థాతమప్రేయసి, కలుషపహ్నికఁ దొలుకారుమొగులు ।
చండీశకోదండ పుండ్రేక్షుకాండంబు, నకును ఉన్నదగజంబు ।
పృథ్వీతనూభవాదృక్పకోరికలాల, సమునకుఁ బూర్ణిమా చంద్రబింబ ।
మునయభార్గవసముద్యద్దర్పశిఖరి ని, ర్భేదనక్రీడకుభిదురధార ॥

గీ॥ అడుగునై త్తమ్మిరజము బాహుబలము, చక్కదనముపరాక్రమసామ్రాజ్యము ।
దనకుననుకూలగతి నొప్పధరణిబరణి, శ్రీమహితదివ్యవిభుడు శ్రీరామవిభుడు॥

గీ॥ జనకసత్త్వవచః ప్రతిష్ఠాపనమున, కనుజనీతానమేతుడై యటవిశేష ।
మూనికృతతపఃఫలంబు చేరినవిధమున, వల్కపరిధానుడై జటావళిధరించి॥ 167

చ॥ అహరధివస్త్రతాపుడు జనాధిపుడారణీయ వైఖరిన్
గుహపరివస్యైకొని మనోహరకానన చిత్రకూటన ।
నృసింహృదధిత్యకా స్థలులమానుల గోష్ఠివసించెనిచ్చలున్
మహితనయానుజన్ములు సమగ్రతదన్న భజించుచుండఁగాన్ ॥ 168

సీ॥ కాసల్యమొదలుగాఁ గల్లుతల్లులతోడ, వరమూలబలము తోగురులతోడ ।
శత్రుఘ్నుడుందాను జనుదెంచిభరతుండు, సాగిలిమ్రొక్కి రాజన్యవరుని ।
కడఁజెప్పితత్త్రియల్ గడపినపిమ్మట, ధరణిబాలింపఁ బ్రార్థనముచేయ ।
సంగీకరింపక యామ్నాయమస్తక, న్యస్తప్రశస్తము న్యాత్మభావ ॥

గీ॥ భవ్యపాదూద్వయం బిచ్చిపంపిమగిడి, మగిడివచ్చెద రిందుండిమనుటగూడ ।
దన్మఘననుచుసముత్సాహమగ్గలముగ, నగ్గిరింద్రంబుడిగి రామావనిపుడు॥ 169

వ॥ కతిపయ ప్రయాణంబుల దక్షిణపథంబు వట్టిచనిచని ॥ 170

సీ॥ గంధదంతావ శోత్కరకరోచ్చైః క్షిప్తవమధువర్షత్ర సద్వనచరంబు ।
గిరిదరీపరిసర ధరిఘనారభటివి, నిర్దళదర్శకై ణీగణంబు ।
బిలనిద్రితద్వీపి వలమానఘట ఘట, స్వానస్వనితకుంజపుంజితంబు ।
తరునిఘ్నహంగణాన్ భుజంగమఫణా గ్రరత్నదీపనిరస్త రజనిభవము ॥

గీ॥ పోల్లనత్పాదపోల్ల లద్భల్లుకేంద్ర, సాంస్త్రతనుమేచక ప్రభాశంకనీయ ।
తతకుహూమధ్యరాత్రంబుదగ్రదాన, వైధితము దండకారణ్యమెదుటఁ గాంచి ॥

వ॥ తటియం జొచ్చి చనునప్పుడు ॥ 172

శా॥ స్వర్ణావణ్యవతీ విహరఘనవి స్తంభార్థగోదావరీ
వాల్మోలల్లహరీ వికంపితవిభావత్పంక జాతోత్పలాం
తర్లినప్రమరాతిగీతి రసకర్తల్పుంత తాయోగినీ
దుర్లంఘంబులుదండకానిలములేతులేచూవె భూపాలువై ॥ 173

క॥ ఆరవివంశవర్ధనుఁ, డుదారధనూరవభిద్యదుగ్రకాం
తారమృగీపలాయన విధానమున స్థరణీతనూజ వి ।

స్థైరముఖాబ్జః కేయచు గమించుచుఁదాక్కొనఁ ద్రుంచెఁగల్పిత .
'క్రూరనిరోధు, దుస్సహవిరోధు విరాధు నిశాతహేతిచేన్ ॥

క॥ శరభంగ నుతీక్షణమునీ శ్వరపుణ్యాశ్రమములకు, వివస్వద్వంశో ।
తరుఁడు, చని తత్సపర్యలఁ, బరితుష్టింబొంది యనుజభార్యాన్వితోడై ॥
పంచచామరము.

అగస్త్యహానియున్న పావనాశ్రమంబు చేరనా
స్రగల్భతాపనుండు శాస్త్రభంగి పూజచేసికాం ।
తిగల్లునెంద్ర కార్ముకంబు దివ్యఖడ్గమక్షయా
శుగంబుతూణ యుగ్మకంబుచోద్య లీలనిచ్చినన్ ॥

వ॥ పరిగ్రహించి యచ్చట నివాసంబు చేసియుండునంత ॥

సీ॥ జటిలులువల్కు లాచ్చాదనుల్ కృష్ణాజి, నోత్తరీయాంతరీ యోరుతనులు ।
దండకమండలు ధారులుకామాయ, పటవసానులు తపోభారకృతీలు ।
పవనభోజులు, జీర్ణ పర్ణ ఖాదనులు, నీవారముష్టింపచోదారవృత్తు ।
లంబుభక్షణులు శాకాశనుల్ మూలకం, దఫలశిలీంఘ వర్తనమహితులు ।

గీ॥ యాయజ్ఞాకులు బ్రహ్మవిద్యానిపుణులు, దండకారణ్య సతతవాస్తవ్యులవని
వినుత తేజోనిరస్త దమునులు, మునులు, వేడ్కఁజను దెంచిరా రామవిభునిఁ

చ॥ ఎదురుగనేగి వారికినభీష్టత, సాగిలిమ్రొక్కి భక్తిలోఁ
బాదలఁగఁదోడితెచ్చి, నయముస్సయముం, దగనర్హ పీఠులన్
ముదముననుంచి, యంచితమనోగతి సర్వమొసంగి, మాధురీ
సదుదితరీతి స్వాగతముచక్కఁగ నీయఁగనత్తపోధనుల్ ॥

వ॥ వెక్కుదెఱంగుల నాశీర్వాదించుచు నిట్లనిరి ॥

గీ॥ విశ్వవిశ్వంభరా చక్రవిపులభార, మానిప్రజనెల్లఁ బోచుమియభ్యుదయః
గోరుకొనిమీకు ధర్మంబుఁగోరు వెట్టు, కొనుచునుండుదు మెపుడునీవనముఁ

సీ॥ త్రివణప్రతులఁగాటియవెట్టినీళ్లఁదొక్కుదురుముక్కుననూర్పు మెదలకే
వేలఁగట్టుదురు, బల్విడిఁదలక్రిందుగా, వరకపాలాస నాదరులఁదరుల ।
విణపట్టములఁగూయఁగ డిం భకులమోము, బిగఁగట్టుదురుపట్టి బీతుకుడు
కెరలియంగములవైఘ్రతము చల్లుచు, దుందు ములయాజకులనేర్తురలనుటిఁ

గీ॥ పలితదీర్ఘ జటా వల్లిభరముపట్టి, పట్టిబెడ్డలవై నెత్తు రుట్టజరశ ।
తాపనులనీడ్చరా శ్రమస్థులఖలులు, రక్కసులుపిక్కటిలిదురారంభులగ

మ॥ భయధ్వ్యాఘ్రమదే భసింహాకిటిరూపంబుల్, దగందాల్చి దు
ర్నయతం, బల్లెలుచొచ్చి పొచ్చిన మదాంధత్వంబునన్సత్తపః
ప్రియులన్నానుతిఁ బట్టిచంపుచు, ననల్పీభూతనిర్ఘాత ని
ర్దయఘోరారభటి కులై దనుజభర్తల్ పోదురిచ్చాగతిన్ ॥

183

సీ॥ దర్శగుప్పెడుమోవఁదాళని, జీర్ణసన్నునులు గుట్టపుగడ్డిమోసిమోసి ।
జలకుండిదేరవేసరు, నమాంసలభిక్షులూ సత్యముననీళ్లుమోసిమోసి ।
యిధ్యమేరఁగలేనివృద్ధ యజ్వలుపాకములకుఁ గట్టెలదిండ్లుమోసిమోసి ।
భైక్షుపత్రపుటికోపని జరద్వాచంయములు బోనగావట్లుమోసిమోసి ॥

గీ॥ విసిగియిడ్డిలఁబడ మెడల్విడుగుగ్రుద్ది, దిక్కులేమికి నగుదురు రక్కసులు ని ।
జాశ్రమంబులఁదిగు తుడుమాలకించి, దూరముగఁగాలు గలవారుపాటిపోవ ॥

ఉ॥ ఈనునబాసఁదిట్టి మెడల్లెబడల్పడ, గ్రుద్దిగెంటుచున్
దీనుకపోము దండములుదెచ్చి భుజంబులఁబెట్టిదై త్యుతం ।
తేనుఖిలీలనందలము లెక్కినమోతుము, తన్నితాంతపీ
తానవవాసవాసనల యావడిఁ బ్రేవులువాతఁ దొట్టఁగన్ ॥

185

ప॥ యాగంబు లాగంబులయ్యె, యోగంబులు వియోగంబులయ్యె, సాంఖ్య
బులు సంఖ్యంబులయ్యె, జపంబులు నెపంబులయ్యె, తపంబు లాతపంబు
లయ్యె, గాత్రంబులు ముష్టిఘట్టనసాత్రంబులయ్యె, ఆశ్రమంబులా
శ్రమంబులయ్యె, వ్రతంబులు గతంబులయ్యె, స్నానంబులు కుంజరస్నానంబు
లయ్యె. కండమూలాది భోజ్యంబులుత్యాజ్యంబులయ్యె. అధ్యయనంబు లాధ్యయ
నంబులయ్యె, శాస్త్రంబులు శస్త్రంబులయ్యె. శ్రీరామచంద్ర! సాంద్ర
భవత్కీరుణా కటాక్షంబుల మమ్ము నీక్షించి రాక్షసబాధ మాన్పు మని
విన్నవించిన ॥

186

గీ॥ పరమఋషిపుంగవుల విన్నపములువిన్న, యన్నరాధీశువదన నభోంగణమున ।
భూక్రకుటివ్యాజకేతు విస్ఫురణమఖిల, దానవవినాశ పిశునయైకానిపించె ॥

187

క॥ శ్రీరాముడు కారుణ్య, శ్రీరామారమణుడై ఋషిప్రవరులకున్ ।
ధీరత,నభయంచిచ్చి, యుదారాలాపముల నిట్టులనుచుం బలికెన్ ॥

188

గీ॥ శంబదంభప్రహేళ నారంభశుంభ, దాత్మదోస్తస్సంభుక్ష భారాంచలమునఁ
బాపకర్మలరాక్షస భటులఁబట్టి, చక్కుచీరికఁ జేయుదుఁజనుఁడుమీరు॥

189

ప॥ ఇవిధంబునఁ బరమఋషుల నాదరించి ॥

190

క॥ చొక్కుమదిలోఁ దలంచుచు, రక్కెసచనుదేర హాస్యరసముగ, నస్మిచే ।
ముక్కునుఁజెవులును గోసెన, సృక్కణములుమోసు వెంటజలజలఁదొరగన్ ॥1

చ॥ అరితతివేంటలాడు వసుధాధిపనూనుండ నల్పనై పుణీ
వరకరలాఘవంబున నవారణనేయువిచిత్రపత్రి, యా!
ఖరముఖదైత్య నాథులనుకైదుల బోరలుసిందికొప్పుని
మృగవరవిక్రమాస్త్రీఁ జవిచూచె గనుంగొనువారు మెచ్చుగన్ ॥ 1

శా॥ మూరీచాంతకుండై కబంధవధశుం భత్సాయకుండై చమ
త్కారోత్థండితనస్త భూమిరుహుండై దర్శోజ్వలద్వాళిహృదై ।
ద్వోరాద్రిప్రవిదారణోగ్రపవియై, దుర్వారుండై యానమి
చూఛరాగ్రేనరుండేలఁ గింకరునిగానుగ్రీవు నుగ్రాంశుజన్ ॥ 1

చ॥ భవుకసితాబ్జపత్ర రుచిపక్కున నవ్వు నృపాలువాలుఁగ
స్తవకొనకెంపొకించుగఁ దొగర్చుగఁ దద్విశిఖాంచలంబునన్ ।
దవిలఁబయోనిధానమవధానముగాఁ, దరుశాఖనొప్పుకెం
జవురు తుదన్వసించునొక చిన్నతుషారలవంబుచాడ్పునన్ ॥ 1

సీ॥ స్నానకృత్యముఁదీర్చె సంచరన్మకరాక్ష, రాక్షసోదరమహాస్రస్రవంతి ।
నాపాశనంబె తైనధిక దృప్యతుంభ, కర్ణదీర్ఘోర్వ సృగర్ణములనీ ।
ప్రాణాహుతులువేల్చె బటునిశాటభటప్ర, కాండచ్యవన్నాంసఖండముల
భోజనంబొనరించె భూరిరత్నకిరీట, కలితరావణ శిరఃకబళములను ॥

గీ॥ నుఖశయన మొందెమణివిభాశోభమాన, మానసీయనిషంగధామంబునడుమ
ఎంతనిష్ఠాగర్హమో, యినకులీన, చంద్రబాడబసమ దివ్యసాయకంబు ॥ 1

వ॥ ఇట్లు రావణ వధంబుచేసి లంకారాజ్యంబున విభీషునిఁ బట్టముగట్టి సీతాన
తుండై శ్రీరామవిభుం డయోధ్యానగరంబు ప్రవేశించి రాజ్యంబు పాలి
నంత.

గీ॥ కడఁగిమూఁడుకోట్లు గంధర్వనాథుల, బాహుబలము మెఱయఁబట్టి చంపి
వారిదేశములు బలారూఢిఁగైకొనె, భరతుండధికకీర్తి భరితుండగుచు ॥

మ॥ అరిజైత్రున్మధు పుత్రకున్ లవణనుద్యద్బాహుసాహాయ్యో
ద్ధరుండై యాహవకేళిగీటణఁచి శత్రుఘ్నుండుగట్టించె భా ।
సురలీలన్మధురాఖ్యపట్టణము సంస్తుత్యంబుగానందు నుం ।
వరసంపత్ప్రతిభాధ్యులై జనులుసాంద్రప్రీతివర్ధిల్లుగన్ ॥

ప॥ ఇట్లు రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు జగంబులకు సుఖస్థితి సంపాదించి దివంబునకుంజనిరి. భగవదంశసంభూతులగు వారియందు నను రాగంబుగల కోనలజానపదులు తన్ననన్నులై తత్సాలోక్యంబునొందిరి. రామునకుఁ గుశలప్రేలును, లక్ష్మణునకు, సంగద చంద్రకేతులును, భరతునకుఁ దక్షపుష్కరులును, శత్రుఘ్నునకు సుబాహు శూరసేనులును గలిగిరి. అందుకునునకున తిథి నతిథికి నిషధుండు, నిషధునకు నలుండు, నలునకు నభుండు నభునకుఁ బుండరీకుండు, పుండరీకునకు డేమధన్వుండు, డేమధన్వునకు దేవా నీకుండు దేవానీకునకు నహీనగుండు, నహీనగునకు రురుండురురునకుఁ బారి యాత్మండు పారియాత్మనకు, దేవభుండు దేవభునకు వచ్చులుండు వచ్చులునకు నుత్కుండును నుత్కునకుఁ దైలుండు, తైలునకు ఉక్తుండు, ఉక్తునకుఁవజ్రనాభుండు వజ్రనాభునకు శంఖణుండు, శంఖణునకు ద్యుషితాశ్వుండు ద్యుషితాశ్వునకు విశ్వనహుండు, విశ్వనహునకు హిరణ్యనాభుండుగలిగె. అతండు జైమిని శిష్యుండైన యాజ్ఞవల్క్యునివలన యోగంబభ్యసించి యోగీశ్వరుండయ్యె. ఆ హిరణ్యనాభునకుఁ బుష్పండు పుష్పనకు ధ్రువసంధి ధ్రువసంధికి సుదర్శనుండు, సుదర్శనునకు నగ్నివర్ణుండు నగ్నివర్ణునకు శీఘ్రగుండు శీఘ్రగునకు మరుండునుగలిగె. అతండు యోగీశ్వరుండై కలాపపురంబున నున్నవాఁడు. ఆగామియుగంబు నందు సూర్యవంశవర్తకుండు కాఁగలఁడు. ఆమరునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండు నాతనికి సుసంధి నతనికి సమర్థుండు నతనికి విశ్వభవుండు నతనికి బృహద్బలుండును గలిగె. బృహద్బలుండు కదాభారత యుద్ధంబుననర్జనపుత్రుండైన యభిమన్యుని చేత హతుండయ్యె. వీర లిత్వోకువంశ భూపాలకుల ముఖ్యులు. వీరల చరితంబులువినిన సర్వపాపక్షయంబగునని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె,

పి॥ ధన్యుఁడైత్వోకునందనుండైననిమి సహ, స్రాబ్దయజ్ఞంబొక్క టాహరింపఁ ।
దలఁచి ప్రార్థించెవఱోతపు గమ్మనుచువశిష్ఠుని నమ్మునీంద్రుఁడెట్ల యెనింద్రుఁ ।
డిపుడుపంచతాబ్దకృత్యాధ్వరముచేయ, నూహించిపిలిచిననొప్పినాఁడ ।
వజ్రకార్యముదీర్చివచ్చి నీమఘముసా, గించెదనని పోయెఁజీతివరుడును ।
॥ గౌతమాదులఁగూర్చి యాగంబుచేయు, చుండెనంతటిలో వశిష్ఠుండుమఘపు ।
మఘము సేయించి భూమికిమగిడివచ్చి, యన్యుచే జన్న మొనరించునధిపుఁగాంచి॥

॥ జన్నము సేయించుటకై, నన్ను నొడంబఱిచి పిదపనాయాగమనం ।

బెన్నక యిటుగావించిన, యిన్నీచుని దుష్టకృత్య మేమనవచ్చున్ ॥ 201

॥ అని కోపించి ॥

క॥ మోహాత్మి లేకమున సం, దేహింపక యిజ్యకోకరిఁ దెచ్చుకొనినయ్యా,
సాహసికగ్రామణి, నిజ, దేహమెడలుఁగాక, తా విదేహుండనఁగన్ ॥

చ॥ అనుచుశపింప మేలుకని యక్కట యేమరి నిద్రనున్ననన్
గినిసి శపించెనాయెడల కిల్చిపమింతయుఁజూడలేదు గా ।
పునఃమీనియు న్ స్వకీయతనువుంబెడ బాయుతమంచుఁ బల్కియ,
జ్ఞనపతి మేనుపొత్తెడలె సభ్యులువిస్తయవార్థిఁదేలఁగన్ ॥

వ॥ నిమిశౌపంబున వసిష్ఠుని తేజంబును మిత్రావరుణులతేజంబునం బ్రవేశి
ఊర్వశీదర్శనంబున మిత్రావరుణులకు శతకహతంబైన నందువలన
ఘండు దేహంతరంబునొండె. నిమిశరీరంబును నతిమనోహర తైలగంధ
సంస్క్రియమాణంబై క్షేదాది దోషంబుల నొండకయుండె. అంతయ
సమాప్తియగుచునుండ యాగభాగంబులకు వచ్చిన దేవతలం జూచి ఋతీ
లిట్లనిరి.

గీ॥ మాననీయాత్ముడగు యజమానునకును, వరమొసంగుఁ డటన్న దేవతలు వే
మనిననిమివారితోడ నిట్లనియె వినయ, సంభృతత్వంబుదీపింపశక్తుఁడనితి ॥

సీ॥ కఠినకీకన సముత్కర నిరంతరకీర్ణములసద్బహుసిరావేల్లితంబు ।
సాంద్రరోమవరీత చటులచర్మపినద్ధ, ముద్వేలమాంస నివద్వరంబు ।
నవవిధద్వారసంతతగళద్దుర్గంధ మసపూయక్రిమివ్యాచితంబు ।
మూత్రపురీష సంపూర్ణకు తూప్రాయ, మామయాధిరుజాశుగాకరంబు ॥

గీ॥ పాతకము దేహమిది పాయుభాగ్యమబ్బె, నొల్లనిక దానితోడును, నేనుండఁ
నాడ, జంతుతతుల లోచనములయందు, నీవరంబిండు నాకు నభీష్టకరము॥

వ॥ అనిన దేవతలును నతఁడు కోరిన వరంబిచ్చిరి. నిమియును నకల ప్రాణుల
చనంబుల యందువనించె. అది మొదలు ప్రాణులకు న్నేష నిమేషంబ
గలిగె. అంత నరాజకభీరువులై యాజకు లవుత్రకుండగు నిమిశరీరం
యందుఁబెట్టి మధించిన నందు కుమారుండు గలిగి జననంబు కతంబున
కుండు మధనంబు కతంబున మిథియు, దండి విదేహుండగుట కతంబున వై
హుండునను నామంబులఁ బరఁగె. ఆ జనకునకు నుదావసుండును, సతనికి
వరనుండు సతనికి సుకేతుండు సతనికి దేవరాతుండు, సతనికి బృహదుక్థుఁ
నతనికి మహావీర్యుండు సతనికి సుధృతి, సతనికి దృష్టకేతుండు సతకి హ
క్వుండు సతనికి మనుండు సతనికి బ్రతికుండు సతనికి గృతరథుండు న
దేవమీధుండు సతనికి విబుధుండు సతనికి మహాధృతి యతనికి గృతరా
డు సతనికి మహారోముండు సతనికి స్వర్ణరోముండు సతనికి హ్రస్వరోము

నతనికి సీరధ్వజుండును గలిగె. అతండు పుత్రార్థంబుయజన భూమి దున్ను నపుడు సీరసీతా ముఖంబునఁ గుమారికయైన సీతజనించె. ఆ సీరధ్వజునకు సాంకాశ్యాధిపతియైన కుశధ్వజుండు కలిగె. నతనికి భానుమంతుండు నతనికి శతద్యుమ్నుండు నతనికి శుచి నతనికి నూర్జుండు నతనికి శతధ్వజుండు నతనికి కృత్యయతనికి సంజనుండు నతనికి గురుచిత్తును నతని కరిష్టనేమి యతనికి శ్రుతా యువు నతనికి సుపార్శ్వండు నతనికి స్వజయుండు నతనికి త్రేమావి యతనికి ననే మండు నతనికి భామిరధుండు నతనికి సత్యరధుండు యతనికి సుపగుండు నతనికి స్వాగతుండు నతనికి స్వానందుండు నతనికి సువర్చుండు నతనికి సుపార్శ్వండు నతనికి సుభాషుండు నతనికి సుశ్రుతుండు నతనికి జయండు నతనికి విజయుండు నతనికి ఋతుండు నతనికి సునయుండు నతనికి వీరహవ్యండు నతనికి ధృతి యతనికి ఒహళాశ్వండు నతనికి గృతి యాకృతియందు జనకవంశంబు నిలిచె. వీరు మైథిలులు. ఆత్మ విద్యా ప్రవీణులైన భూపాలురని చెప్పినశ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ||

208

చ॥ వరగుణశాలులైన రవివంశ నృపాలురఁ జెప్పి మన్మనో,
దురితము బాఁడదోలి పరితోష మొనర్చితిరింక నద్గుణా ।
కీరమగుచంద్ర వంశమెఱుంగన్మదిఁగోరెడఁ జెప్పమయ్యత,
ద్గురుతరవంశవారినిధిఁదోచెఁ గదా బహురాజరత్నముల్ ॥

209

వ॥ అని యడిగిన శిష్యున కాచార్యుండుఁ డిట్లనియెః

210

గీ॥ మునికులోత్తంస పరఁగసోముని పవిత్ర, వంశమందు జనించిరి వరగుణాఢ్యు ।
లైనసహుషయయాత్యర్జునాదిరాజు, లిందుకుల భూషణములై నమిద్ధమహిమ ॥

వ॥ అట్టి చంద్రవంశంబు చెప్పెద వినుము. అఖిల జగత్సృష్టయై భగవంతుఁ డైన శ్రీమన్నారాయణుని నాభి సరోజంబు నందబ్జయోనియై బ్రహ్మపుట్టె, బ్రహ్మకు సత్రి యత్రికి సోముండుకలిగె. అశేషాపధి ద్విజనక్షత్రాధి పత్యం బునకుం జతురాననుండతని నభిషిక్తునింజేసె. అంత ॥

212

గీ॥ సీనుపమిత వై భవస్ఫూర్తియాధిపత్య, గర్వసంపూర్తియునుగూడఁగాఁ, బ్రకాశ ।
విశదసత్కిర్తి జగమెల్ల వెలయఁజేసె, సంబుభవసూతి రాజసూయాధ్వరంబుః

చ॥ అపరిమితాధిరాజ్యవిభవాతిశయంబున రాజసూయ యా
గపరమకర్మకృత్త్వమున, గంజవిరోధి మహావిరోధియై ।
విపులమదాతి రేకమున వేలుపుటాజ్ఞయనుంగుటాలిబ్రా
యపుజవరాలిఁదారయను సంబుజలోచనఁ దెచ్చెనింటికిన్ ॥

214

గీ॥ బలిమినాంగీరసుని భార్యఁబట్టి తెచ్చి, నగరిలోవేసికొని నిరంతరము మదనఁ
కేఁగిఁజేలుచు శశియుండె జాలిపొంది, గురుఁడు తన్నేంతవేడినఁ గొఘ్ఘనీక

క॥ మోహితుఁడై హిమధాముఁడు, ద్రోహమనక యాచరించె దోడ్తోగురు ప ।
క్షీపారణము “భువికామాం, ధోహినపశ్యతి”యటన్న నొడువునిజముగాన్ ।

క॥ రాజుఁట చక్కనివాఁడట, రాజనమదియావనంపు రహియఁట విభవ ।
క్రీజయగర్వోద్ధతుడట, పూజితులకు నిజనివాసములు గలుగునోకో ॥ 21

సీ॥ కాలకంఠకఠోర కంఠకోటరసము, దృటవిమానల కీల ప్రాపుచూపు ।
దుర్వారతర మహాగర్వ సర్వస్వని, రిష్టదుష్టవి చేష్ట తేటమాట ।
కుహనాపరంపరా గహనావిషహ్యసాం, ద్రీభవద్దుర్తాయదినుసుమనసు ।
బహుతరద్రోహసంభవ దఘాఘప్రభా, గణనీయ నిరయాస్తికడకనడక ॥

గీ॥ రాజులేయూరు పూజ్యవర్గప్రసన్న, దృష్టియేయూరు తిమిరౌఘ తేజములకుఁ
గలుగదుకదా సమానాధికరణ లాభ, మధిపతులపొందు, భుజగనాయకులవింద

వ॥ అది యట్లుండె॥

21

చ॥ అంటినయూర్తిచేబాగిలి యాంగిరసుండతిదీనవృత్తి. నిం,
టింటికిఁబోయినై జ కథయెల్లను మెల్లనఁ జెప్పిచెప్పి క్రిం ।
గంట జలంబు దెచ్చుకొనఁ గంజభవాదిసురల్ హిమాంశువె,
న్వంటనెపోయిచెప్పిన గణింపఁడ, తద్వచనేరి తార్థముల్ ॥ 21

వ॥ వినకున్నం గోపించి॥

21

సీ॥ పవిర్బుళిపించే జంభసురారిదమనుండు, కెరలికీలలుచూపె గృష్ణవర్తు ।
కోరమీనలు నులిగొల్పెదండధరుండు, తఱుకుఁగోరలు దీఁపెదనుజవిభుండు ।
వలిత్రాటిమెలివిప్పె జలరాశినాథుండు, మృగిఁబల్లకట్టె సమీరణుండు ।
గదబెట్టుదిప్పె వేడకమనుష్యధర్తుండు శూలంబుసారింఁచెఁగాలగఱుండు ॥

గీ॥ సురలుపెనుబాబ్బలిడిరి యత్తులుధనుర్లు, ణధ్వనులుచేసిరఖిల గంధర్వగరుడ !
వరులు పరవళ్లుద్రొక్కిరి వారిజారి, దలఁచికయ్యంబునకుఁ గాలుద్రవ్వకొనఁ

వ॥ ఇట్లు కడంగిన నింద్రాదులం గూర్చుకొని బృహస్పతి చంద్రునిపై నడి
నంత॥

2

గీ॥ అంగిరునివద్ద రుద్రుఁడభ్యస్త సకల, విద్యుఁడై సకతంబున విప్రవర్య [వెలఁ
యాంగిరస్సునకు సాహాయ్యమాచరించె, బ్రమధగణములుదానుసంభ్రమః

వ॥ బృహస్పతి మీది ద్వేషంబున శుక్రంబు చని యందుని పాక్షి
గ్రాహుండు నిశ్చయె; శక్తారులై జంభకుంభ పురోగములైన దైత్యునిరులు
చంద్రునకుఁ దోడ్చి సురలపై సమరోద్యమంబు చూపిరి. ఇట్లు తారాపక్ష
మునఁ దారకై తారకామయంబైన సంగ్రామంబు ప్రవర్తిల్లె. అందుఁజైత్య
దానవులు, దేవగణంబుల మీద దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగించిరంత సకల
జగన్నిర్మాణ చతురుండున చతురాననుండే తెంచి సాచ్చిరుద్రపు రోగము
లైన దేవతలను, జంభకుంభాదులైన దైత్యులను, సమృత్తించి సన్నాహంబు
లుడిపి సుభాకరుని బోధించి గురునకుందార నిప్పించిన నవప్రసవయ్యెను
తారంజూచి గురుం డిట్లనియె॥

225

గీ॥ అంబురుహనేత్ర నాభార్యవకటయ్యెరుని, కొడుకునీగర్భమునఁ బెట్టుకొనఁగవలెనె।
విడువుమననట్లచేసె నప్పడఁతియప్పు డనఘనతిదేవతా మణియాటఁ జేసి ॥ 226

వ॥ ఇట్లు గశ్చంబోక్త యీషికాస్తం బంబు వైవిశిచె. ఆక్షణంబున సకలజన
మనోహరుండైన యతని సౌందర్య సౌకుమార్యంబులఁ జూచి చంద్ర బృహ
స్పతులు సాభిలాషు లాటయెఱింగి దేవగణంబులు తారతో నిట్లనియె ॥ 227

ఉ॥ నిక్కముచెప్పమం బురుహనేత్ర యవత్రపయేలనీకునీ
చక్కనిచొక్కపుంగొడుకుఁ జందురుసంగతిఁ గంటివ్రా! కడు
నగ్నక్కువమున్న జీవునిసమాగమనంబునఁ గంటివ్రామదిన్
జిక్కిన సంశయంబుడుగఁ జేయుముపాయము సాధ్యసక్రియన్ ॥ 228

క॥ అనిసురలడిగిన నయ్యం, గనలజ్ఞాసాధ్యసములఁ గడచెప్పకయుం ।
డినతనయుఁడు కుపితుండై జనయిత్రింబలికె నధికసంరంభమునన్ ॥ 229

గీ॥ తరిమియెంతడిగినను మాతండ్రిపేరు, చెప్పవటుగాననిన్ను శిక్షింపవలయు ।
శాపమిచ్చెదఁగొనుమనిశమునుమందబుద్ధివై యుందుగాక యీపూన్నితరిగి॥ 230

వ॥ ఇట్లు శపియించెను సంత ॥ 231

ఉ॥ తానపుడబ్జసూతి, వనితామణినల్లనచేరఁ బిల్చియో
మానినితప్పులేదు వినచూకనమా యిటువంటికృత్యముల్
పూనికమీఱినీతలనె పుట్టెనె పుట్టినమాట చెప్పుమెం
డైననుబుత్రజన్మకథ లారయతల్లి యధీనతాగదా ॥ 232

వ॥ అని బుజ్జగించి యడిగిన ॥ 233

గీ॥ తారకేల్లమ్మిదోయి మస్తకముఁజేర్చి, మోమువాంచిసాదాం గుప్తమనధరిత్రి ।
వ్రాయుచువిధాతఁబలికె నల్పంపుఫణితి, నలినవై రికిగంటి న్నండనునిననుచు ॥234

ప॥ ఇట్లుతార, తేరనాడిన నానందాశ్రుధారా సారంబుజారను దారపులక్ష్మవారంబు
తోరంబుగా శృంగారంబు దొంగలించినభంగి నంగంబులఁ బొంగసేఖండహాస
సుధామండల ఖండంబులు గండ మండలంబులం దాండవిరప సుధాకరుండ
కుమారు నాలింగనంబుచేసి సాధువాదంబుల నాదరించి ప్రాజ్ఞుండవైతివని
బృథుండనుపేరు పెట్టె. ఆబుధుండి లాకన్యాయందుఁ బురారపుండను పుత్రునిఁ
గనియె. అతండు చక్రవర్తియయ్యె ॥ 235

ఉ॥ దానపరుండు, యజ్ఞవిశదస్థిరకీర్తి, ఘనుండుసత్యవా
క్యానుపమానుఁ జాహవవిహార వినోదిమనోజ్ఞరూపరే
ఖానవసూన కార్ముకుండఖండ విభూతిపురారపుండుతే
జోనిధియేతఁ బ్రాభవముచూపుచు నేపుననెల్లదీపులన్ ॥ 236

సీ॥ ధరణినురేంద్ర మిత్రావరుణులశాప, ముననూర్వశీకాంత మనుజులొక ।
మునవసింపఁగఁగోరి భూమికివచ్చిపు, రూరపునధిక సురూపుఁజూచి ।
కామింఁచెనతఁడును గమనీయరూపలా, వణ్యవతియగునవ్వనిత వలన ।
మదనాతురుండయ్యె నుదితమనోజవ్య, ధోపేతఁచిత్తులై యొండుపనులు ॥

గీ॥ మానియుండిరంత మనుజాధిపుఁడుదేవ, వనితఁజూచిపలికె మనసిజాస్త్ర ।
విధతనుండనైతి వెలఁదినన్బరిణయం, బై మనోజకేళి నాదరింపు ॥ 237

చ॥ అనుటయు హావభావలలితాకృతియై సురకాంతవత్కనో
జననత, సత్యశీల, బలసంయుత, యీశమయంబు చేసినన్
నినువరియించుదాన ననన్కిముతత్సమయంబుచెప్పమీ
వన, వనజాతీయిట్లనియె నాదృతినాధరణీత లేశుతోన్ ॥ 238

గీ॥ వసుమతీశ్వర బిడ్డలవలెనెపెంచు, కొంటిసీమేషముల రెంటినంటివాయ ।
నింకనాశయనము చేర్వనెపుడునుండ, నీయవలయును వీని నాకిష్టమిట్లు ॥ 239

క॥ వినునగ్న త్వముతోనా, కనుఁగవకుంగానఁ బడుటగాదీవు ఘృతా ।
శన మొనరించు చునుండుదు, ననఘానీయొద్దఁ, జేయుమాసమయంబున్ ॥ 240

ప॥ ఇట్టి సమయంబుచేసిన నీకు భార్యనగుదు, సమయభంగం బయినంబోవుదా
ననిన నొడంబడి యారాజు రాజవదనయుం దానుం గూడి ॥ 241

సీ॥ అలకాపురాది దివ్యపురీమణిహేమ, కమనీయతుంగ సాధములయందుఁ ।
జైత్రరథాదిరాజున్ని ర్జ్వరవిహార, శృంగారవనతరు శ్రేణులందు ।

మానసాదిసరోవరా స్థూనతరదర, న్నవపుండరీక మండములయందు ।

హిమసదాదిమహేంద్ర సముదారశృంగశుం, భర్త్యురీకుంజగర్భములయందు ॥

గీ॥ భహుశ్శిధవిచిత్ర సురతసంబంధబంధ, బంధురత్వంబునీపింపఁ బార్థివుండు ।

నూర్వశియుఁగ్రీడసలిపిరొండొరులమీఁది, ప్రేమదినదిననూత్నమైవృద్ధిఁబొడ ॥

వ॥ ఇవిధంబున ననేకవర్షంబులూర్వశి యయ్యుర్వీశ్వరునితోసంభోగ క్రీడలం దగిలి న్వర్లోక సుఖంబులు మఱచియుండె ॥ 243

గీ॥ సురపురీభోగ్య సౌభాగ్యగరిమకెల్ల, నూర్వశీకాంతలే కున్ననొప్పుదటిగె ।

నపుడుసమయజ్ఞుడగుట తానరుగుదెంచి, రీవిగంధర్వ విభుఁడువిశ్వానసుండు ॥

వ॥ ఊర్వశీపురూరపుల సమయంబెఱింగిన వాఁడై, విశ్వానసుండొక్క నాటినిశా సమయంబునవచ్చియూర్వశి శేయనసమీపంబున నున్నమేషంబులతో నొక్క దానింబట్టుకొని యాకాశంబునకుం బోయిన దానిశబ్దంబువిని యూర్వశి యిట్లనియె ॥ 245

గీ॥ మ్రోహమునఁబెంచుకొన్న నామధ్వుకొడుకునకటయెవ్వఁడుగొనిపోయెననడనైతి ।
నరసియెవ్వరువిడిపించెదరుమదీయ, దీనదశమాంచియిప్పుడుద్వృత్తి మెఱసి ॥ 246

వ॥ అని పలుకు నూర్వశి వచనంబులువిని రాజుతద్దర్శన భయంబునం బోకయున్న గంధర్వులు రెండవపోతేటినిం బట్టుకొని పోయిన దానికూతవిని యూర్వశి యిట్లనియె ॥ 247

చ॥ అకటయనాధనై తిఁ బురుషాధముచేపడి శౌర్యహీనుఁడీ

పురుషుఁడదెట్లు నాకొడుకుగుఱ్ఱులపట్టుక పోవుచున్నమో ।

మకునివధించి తేఁగలఁడె చాలనవజ్ఞ ఘటిల్లెనాకునీ

వికలతవాపనేరినిఁ కవేడుదు, నేఁడు దురంతదుఃఖనై ॥ 248

వ॥ ఇట్లార్థమై పలుకుచున్న యన్నలినానన పలుకులువిని కోపించి కించిదరుణాయ మాననే త్రాంచలుండై రాజపంచాననుండంధ కారంబు కావున సుధాంధః కాంతతన్నుం జూడదనితలంచి దిగంబరత్వంబునలేచి ఖడ్గంబంకించి చోరులకు నాముందర నెక్కిడికిం బోవచ్చునని వెన్నుదగిలిన గంధర్వులు మాయావిద్యుత్పరంపరయు త్యాదించిన నావెలుఁగున నతనినగ్నత్వంబు చూచి యూర్వశి చనియె. రాజును గంధర్వులందోలి, యురణకద్వయంబుం గొనివచ్చి శేయన తలంబున నూర్వశిలేకుండుట చూచి నగ్నభావంబుననున్నత్రరూప కుండై యయ్యంగన వెదకుచునెల్లడల పరిభ్రమించుచు ॥ 249

ఉ॥ త్మత్రియవద్యుఁడీగతి దిశల్వరికించుచుఁ బోయియాకురు
తేత్రమునందుఁ బద్మసరసీతటిఁగాంచె మనోజ్ఞ దేవక్కా
తాత్రితయంబుతో మెలఁగుతామరసాచన నూర్వశిన్ సుమా
స్త్రుతుటితావిజేయ విలసత్ప్రవిజాగ్ర దుదగ్రధైర్యుడై ॥ 21

ఉ॥ చూచిన్మృచాలుఁ డోమృగకిశోరవిలోచన! జాయవీపునా
కీచటుఁగటవీస్థలుల, నేలచరించెదు, రమ్మటన్నవ్యా
కోచపయోజ పత్రము లఁగొంకఁగ జేయుకటాక్షవీక్షు,నా
రాచతనంపు బూమెవలరాయనిఁ జూచిలతాంగియిట్లున్ ॥ 22

వ॥ మహారాజా యీయవివేక చేష్టితంబు చాలింపుము. ఇప్పుడేను గర్భిణి
యన్నదాన, ఒక్క సంవత్సరంబునకు మగిడిరమ్ము. కుమారుండు జనియిం
గలండు, నీకిత్తునొక్కనాడు నీతోడఁగూడి యుండెదనని పొమ్మన్న హర్షిం
నిజపురంబునకుం జనియెనంత ॥ 2

గీ॥ అచ్చరలువిస్కయం బందియడుగ, నూర్వ, శీలతాతన్విచెప్పెఁ దచ్చిత్రచరిత
హారయీరాజుఁగూడుభాగ్యంబుమాకుఁ, గలుగునాయనియాత్మన్దలంచిరపుడ

వ॥ సంవత్సరంబు పూర్ణంబైన పురూరపుం డచ్చటికిఁబోయిన నూర్వశియు సార
ర్నామధేయం గుమారునాతనికిచ్చి యారాత్రియతనిం గూడియుండి పఁ
పుత్రోత్పత్తినిమిత్తంబైన గర్భంబుదాల్చి యారాజుతో నిట్లనియె, అః
త్ప్రీతికరులై గంధర్వులునీకు వరంబీయవచ్చిరి కోరుమనిన గంధర్వులం జూ
పురూరపుం డిట్లనియె ॥ 2

గీ॥ అఖిలరిపుకోటి కెలిచితి నమితకోశ, బంధుబలసం యుతుండనెప్పట్టునందుఁ ।
గొదవనాకింతయును లేదు, మడిఁదగిలిన, దీలతాతన్వయందు నభీష్టలీల ॥ 2

వ॥ కావున నీ యూర్వశిసాయజ్యంబు గలుగ వరంబిండనిన గంధర్వులత
నగ్నిస్థాలి యొసంగి యిట్లనిరి. ఆమ్నాయానుసారంబున నగ్నింద్రిధాః
జించి యూర్వశి సాలోక్యంబు నుద్దేశించి యజంపుము, నీ యభిలాషఁ
సాయజ్యంబు సఫలంబగుననిన నగ్నిస్థాలిఁగొని చనుచు నిట్లని చింతించె ॥ 2

క॥ ఆలలన లేనియగ్ని, స్థాలియిదేమిటికి, డించి, చనియెద నిచటన్ ।
హాలిపురంబున కని చని, యాలోన నిశీధనమయమరిగిన పిదపన్ ॥ 2

వ॥ నిద్రలేక యిట్లని తలపోయు. అక్కటా ! యూర్వశి సాలోక్యార్థంబు
ధర్వులిచ్చిన నగ్నిస్థాలి యరణ్యంబునంబెట్టి వచ్చితిఁ బోయి తెచ్చెద
లేచివచ్చి యచ్చట నగ్నిస్థాలిఁగానక “శమీగర్భంబైన యశ్వత్థంబచె

ఇదియే పురంబునకుం గొనిపోయి యరణిచేసి మధించి యిందునుత్పన్నంబైన
యగ్ని నుపాసించెద"నని పురంబునకుంబోయి యరణి నిర్మాణంబునకై గాయ
త్రిని బరించిన గాయత్ర్యక్షర సంఖ్యాంగులీప్రమాణంబులైన యరణి
త్రయంబైన నందు నగ్నిత్రయంబు మధియించి యూర్వశి సాలోక్యంబు
గోరి యామ్నాయానుసారియై వేల్చి గంధర్వలోకంబునొంది యూర్వశిం
గూడి సుఖంబుండె. అగ్నియొక్కండయ్యును, నీమన్వంతరంబునఁ బురూరవునిచే
ద్రీ విధంబై వికల్పింపంబడియెనని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

॥ వరగురుండైన పురూరవు, చరితంబిది చెప్పితిం బ్రసన్నహృదయతా ।
స్ఫురితుండవై తద్వంశము, పరిపాటిని వినుమునిగమ భవ్యాచారా ॥ 269

౪॥ పురూరవునకాయువు, ధీమంతుండు, సమావసుండు, విశ్వావసుండు, శ్రుతా
యువు, శతాయువు నయుతాయువునను నాద్యురు పుత్రులుగలిగి రందు
సమావసునకు భీముండు, భీమునకుఁ గాంచనుండు, కాంచనునకు సుహా
తుండు, నతనికి జహ్నుండుపుట్టె ॥ 260

౫॥ నుతకీ ర్తియైనజహ్నుండు పరస్పాత్పరు యజ్ఞపూరుషు కమలాధినాథుఁ ।
గుణిచియాగముచేయుతటి, రంగదుత్తుంగభంగపరంపరా భంగయగుచు ।
గంగతన్మఘవాటి గలయముంచినజూచి కోపించియారాజ కుంజరుండు ।
పరమయోగినమాధిపతఁ దద్గంగాజలంబెల్లఁద్రావనుల్లమునఁదలఁకి ॥

॥ మునులుచను దెంచి యారాజముఖ్యునధిక, వినయమునవేడి, గంగనీతనయదీని।
విడుపుమనినన్ను తించిన విడిచెన్మృపతి, యది మొదలుగంగజాహ్నువియనఁగఁబరఁగె॥

౬॥ ఆ జహ్నునకునుమంతుండు, నతనికి నజకుండు, నతనికి బలాకాశ్వండు, నతనికిఁ
గుశుండు, కుశునకుఁ గుశాంబ, కుశనాభాధూర్తరజో వసువులను నలుగురు
పుత్రులు గలిగిరి. అందుఁ గుశాంబుండు. 262.

౭॥ శతమఖతుల్యుండైన సుతుంజయ్యనఁ గాంచెదనంచుఁగోరియున్,
వ్రతమటుసేయ నింద్రుండు ధరావరుఁ జేరఁగవచ్చి నేననీ ।
సతికిఁదనూజభావమున జన్మమునొందెద నంచుఁబోయెన,
క్షతభుజవీర్యశౌర్య నిధిగాధిజనించెఁ గుశాంబుండుబృగన్ ॥ 263

౮॥ కుశాంబ పుత్రుండైన గాధికి సత్యవతియను కన్యకపుట్టె, భృంగువంశోత్త
రుండగు రుచికుండు వచ్చి యా సత్యవతి నడిగిన గాధికోపించి॥ 264

౯॥ వృద్ధుఁడీ బ్రాహ్మణుండు సమృద్ధరూప, శీలసౌభాగ్యయైన యీచిగురుఁబోఁడి ।
నెవ్విధంబుననడిగె నెట్లిచ్చువార, మైన నొక నేర్పుకలదని యతనిఁజూచి ॥ 265

వ॥ ఒక్కచెవి నలుపును, శరీరంబెల్ల తెల్లనయు, వాయువేగంబును గల యశ్వ
సహస్రంబిక్కన్నియకుంకువఁబెట్టి పరిగ్రహింపుమనిన నమ్మునియును పరుణు
నడిగి యశ్వతీర్థ సముత్పన్నంబగు తాదృశతురగ సహస్రంబు తెచ్చి యారా
జున కిచ్చి సత్యవతినిం బరిణయంబై యక్కాంతకు నపత్యంబుఁ గోరిచరు
నిర్మాణంబుచేసిన సత్యవతి తమతల్లికిఁ బుత్రుండు కావలెనని పతిం బ్రార్థిం
చినఁ దత్ప్రార్థితుండై క్షత్రియ వరపుత్రోత్పత్తి కారణంబైన యొక్క
చర్మపు నిర్మించి సత్యవతి కిట్లనియె ॥ 266

గీ॥ బ్రహ్మతేజో ఘనంజై న పట్టిసీకుఁ గలుగునిందులనిందుల నలఘువీర్య! హిరు॥
ధనుఁడుక్షత్రియుఁడుదయించుఁ ద్వత్సవిత్రీ, కెలమితోనుపయోగింపుండి పుడు

వ॥ అని చెప్పి వనంబునకుంబోయినఁ జరూపయోగకాలంబున సత్యవతింజూచి
తల్లి యిట్లనియె॥ 268

గీ॥ పుత్రి వినుమెవ్వరై ననుబుత్తుఁడధిక, గుణునిఁగోరుటయెందునిక్కువమునుమ్ము!
భార్యతమ్మునిగుణములుపాటిగొనరు, మునియునిజపుత్రుఘనునిఁగాఁగనకపోడు॥

వ॥ బ్రాహ్మణునకు బలవీర్య సంపదలేల ? క్షత్రియునకైన సర్వ భూమండలం
బును నేలుఁగావున నీచరువునా కిచ్చి నాచరువు నీవు గైకొనుమనిన నట్లకాక
యని సత్యవతి తనచరువు తల్లికిచ్చి తల్లి చరువుతా నుపయోగించె. అనం
తరంబ వనంబుననుండి చనుడెంచి రుచికుండు సత్యవతింజూచి యిట్లనియె॥ 270

ఉ॥ పాతకురాల యేమి తడఁబాటానరించితి వత్సదగ్రరౌ
ద్రాతులమయ్యెనీయొడల నర్హపథంబున మాతృభావవి ।
స్థిత చరూపయోగమప భీతినొనర్చితివ్రా సృపాలకా
ర్హాతికతోరభీకరగుణాకర మాచరు వెన్నిచూచినన్ ॥ 271

క॥ అనఘంబు బ్రహ్మతేజో, భినుతము నీచరువుదానిఁ జెడచేతభవ ।
జ్ఞననికి నిచ్చితివకటా ! కనఁగలవెమహోగ్ర దుష్టకర్తునిఁగొడుకున్ ॥ 272

చ॥ అనవినికంపమాన హృదయాంబుజయై లలితాంగిభర్తవ
ద్వనజయుగంబుఁబట్టుకొని వల్లభయేనపరాధినికా ననున్ ।
వినుత దయావలోకన నవీన సుధాప్లుతి నాదరింపునం,
దనుగననోపనిష్ఠురగు నిప్రవణప్రతిభాసమేతునిన్ ॥ 273

వ॥ పుత్రుండు క్రూరుండౌట కోప నవ్విధంబు వాఁడు మనుమండుగా ననుగ్ర
హింపవలయునని ప్రార్థించిన నట్ల యనుగ్రహించె, ఆ సత్యవతియు జమ
దగ్నింగనియె, సత్యవతి తల్లియు విశ్వామిత్రునింగనియె, సత్యవతియుఁ గౌశిక

యనునన్నియయ్యె, జమదగ్నియు చిత్వాకువంశోద్భవుండైన రేణుకుని పుత్రిక
యైన రేణుక నుద్వాహించె యక్కంత యందు భగవంతుండైన శ్రీ నారా
యణుని యంశంబైన పరశురామునిం గనియె, వినుము || 274

|| ఓత్రియసానుమత్సమితి కెవ్వనికోప, మదయనిష్ఠుర ఘోరభిదురధార ।
రాజన్య రాజీవ రాజకెవ్వని కనుం, గొనమాపు సమదదిక్కుంభికరము ।
బాహూద్భవాటవీపటలికెవ్వని నట, ద్భుక్కుటిదవానల స్ఫురితకీల ।
పార్ధివాంబోధి సంపదల కెవ్వని యట్ట, హాసరేఖయగస్త్యహస్తచుళుక ॥

|| మవనినాథాంధ తమససంహతికినెవ్వ, నిమహితోద్దండ భుజదండనిహితపరశు ।
దీప్తియుదయాద్రిశిఖర ప్రదీపితార్క, బింబమారాముఁడాహవభీముఁడొప్ప॥

|| భార్గవుండైన శునశ్చేపుండు విశ్వామిత్రునకు దేవతలచేత నియ్యంబడి దేవ
రాత నామంబున విశ్వామిత్రునకుఁ బుత్రుండయ్యె మతియు విశ్వామిత్రునకు
మధుచ్ఛంద, ధనంజయ, కృతదే, వాష్టక, కచ్చప, హరితాఖ్యులు పుత్రులు
కలిగిరి. వారలకు ననేకంబులైన కాళిక గోత్రంబుల ఋష్యంతరంబులయందు
వైవాహ్యంబులు గలిగెనని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥276

|| ప్రచురవిజ్ఞాన, వినుపురూరపునియగ్ర, నందనుండాయునతఁడు కన్యాలలామ ।
రాహుపుత్రికఁబెండ్లియై ప్రకటబలులఁ, బుత్రకులఁగాంచె నేపురఁబుణ్యమతుల॥

|| వారలునహుమ, తుతనృధ, రంభ, రజ్యనేనులను నైదుగురు. అందుతుత
వృద్ధునకు సుహాత్రుండును, సుహాత్రునకుఁగాశ్వప కాశ, గృత్సమదులను
మువ్వురుపుత్రులు గలిగిరి. అందుగృత్సమదునకుకౌసకుం డనంగలిగి చాతుర్వర్ణ్య
ప్రవర్తకుండయ్యె. కాశ్యపునకుఁ గాశేయుండు నతినికి రాష్ట్రుండుకలిగె. రాష్ట్ర
నకు దీర్ఘ తపుండు, దీర్ఘ తపునకు ధన్వంతరి కలిగె. అతండు శ్రీనారాయణుని చేత
వరంబువడసి కాశీరాజగోత్ర పతియైయెనిమిది ప్రకారంబుల నాయుర్వేదంబు
నిర్ధించె. ఆధ్వంతరికిఁ గేతుమంతుండు, కేతుమంతునికి భీమరథుండు, భీమరథు
నకుదివ్రాదాసుండు, దివ్రాదాసునకుఁ బ్రతర్దనుండుపుట్టె. అతండు భద్రశ్రేణ్య
వంశ వినాశకారియగుట శత్రుజయంబు కారణంబుగా, శత్రుజిత్తనం బరఁగె;
అతనికివత్సుండుపుట్టె. అతండు సత్యపరుండగుట ఋతధ్వజుం డనంబరఁగె. కువల
యం బనునశ్వంబు గలుగుటం జేసి కువల యాశ్వండుండనంబరఁగె. అట్టివత్సునకు
నలర్కుండుగలిగె, నయ్యలర్కుండఱువదాఱువేల వత్సరంబులు మనోజ్ఞ
యకావనుండై మేవినీ భాగంబను భవించె. నయ్యలర్కునకు సన్నతి, సన్నతికిసు
నీధుండు, సునీధునకు సుకేతుండు, సుకేతునకు ధర్మకేతుండు, ధర్మకేతునకు సత్య
కేతుండు, సత్యకేతునకు విభుండు, విభునకు సువిభుండు నతనికి సుకుమారుండు,

- సుకుమారునకు దృష్టకేతుండు దృష్టకేతునకు వీతిహోత్రుండు, సతనికి భాద్గుండ
భాద్గునకు భాద్గుభూమిపుట్టె. అతనివలన జాతుర్వర్ణ్యంబునుం బ్రవర్తిం
వీరు కాశ్యపరాజు లింక రజనంతివినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయ
కిట్టనియె ॥ 27
- క॥ రజకిఁడనూ భవులాహవ, విజయులునత్కిర్తి ధనులువిఖ్యాతమహా ।
భుజవీర్య భుర్భులేనూ, అజతులుగల్గిరి, జగన్మదావహు లగుచున్ ॥ 27
- వ॥ అక్కలంబున దేవాసురులు పరస్పరజగీషువులై యుద్ధంబునకు నువక్రమిం
వారై చతుర్ముఖు పాలికింబోయి మ్రొక్కి యిట్లనిరి ॥ 28
- క॥ సరసిజ సంభవ, దేవాసురులము మేమాహవమ్ముచోద్యభుజావి ।
స్ఫురణమునఁ జేయఁదలఁచితి, మిరువాగునవిజయ లక్ష్మీయెవ్వరిదొక్కొ ॥ 28
- వ॥ అని యడిగిన దేవాసురులకుఁ జతురాననుం డిట్లనియె ॥ 28
- క॥ రజయెవ్వరి కిందోడై, భుజవిస్ఫురణంబు చూపుఁబోరన్వారిన్ ।
విజయశ్రీచేరుననన్, రజనీచరవరులుచనిరి రజకడకువడిన్ ॥ 28
- వ॥ ఇట్లుచని తమకు సహాయంబుకోరిన ససురలకురజ యిట్లనియె ॥ 28
- ఉ॥ మీకుసహాయమై, యతినమృద్ధభుజా బలలీల, దేవతా
నీకముతోడఁ బోరెద నని న్నను నింద్రునిఁ జేసికొల్పఁడెం ।
తేకుతుకా ప్తిమీరలన నిట్లనిరింద్రుఁడు మాకునాహవా
స్తోత్రభుజావలేప బలధుర్యుడవార్యుఁడు శౌర్యలీలలన్ ॥ 28
- వ॥ ప్రహ్లాదుండుండ ని న్నింద్రుఁడేయ నొల్లము. తదర్థంబ యుద్ధంబును ననియసురు
చనిన సురలు రజకడకువచ్చి సహాయంబువేడిన రజదేవతల కిట్లనియె ॥ 28
- గీ॥ ఆసురతతులగెల్తు, నాహవంబుననను, నింద్రుఁడేసికొలువుఁ డీరలనిన ।
యుక్తమనుచుడానికొప్పి తోకొనిపోవ, రజయుఁగలన దనుజరాజనడచె ॥ 28
- ఉ॥ అంతశచీవిభుండు వినయంబున నన్నరనాధుఁబాదపీ
తాంతికభూమిఁజేరి చరణాంబుజముల్ తలసోక మ్రొక్కిభూ
కాంతభయంబు మాన్పితివిగావునఁ దండ్రివిగావెనీవునా
కెంతవచ్చునీ మహిమయిన్ని జగంబులుపుత్రుఁడేలినన్ ॥ 28
- వ॥ అనిచాతుర్య పురస్కరంబుగాఁ బ్రార్థించిన రజయుమంద స్థితపదనార :
దుండై యట్లకాకయనుచు నిజపురంబునకు వచ్చి కొంతకాలంబునకుఁ బరలా
గతుండై న యనంతరంబారజి పుత్రులురాజ్యంబు చేయుచున్నంత ॥ 28

ఉ॥ నారదుఁడొక్కనాఁడు నరనాథతనూభవులున్న చోటికిన్
గౌరవమొప్పఁబోయి బలఘాతిభవత్పి తృపుత్రకుండుతఁ
దూర్భివిభూతికీరును బ్రభుల్ చనికై కొనుఁ డంచుఁ దెల్పిననో
హరునతిత్వరంజని దివస్పతిఁగన్గొని పల్కిరల్కతోన్ ॥ 290

ఉ॥ నీవును నేమునారజకి నెయ్యపుఁబుత్తుల మాటమాకునం
భావనస్వర్గరాజ్య పరిపాలనమర్హ మటన్న నీక,వాం
ఛావృతినున్నయింద్రుని విశంకటవృత్తి జయించిస్వకీపురీ
భావుకరాజ్యమంతయు సభంగురులై వడి నాక్రమించినన్ ॥ 291

వ॥ ఇంద్రుండు పరాజితుండై తొలంగిపోయె. బహుకాలంబు చనిననొక్కనా
డేకాంతంబున బృహస్పతింజూచి యల్లనదివస్పతి యిట్లనియె ॥ 292

గీ॥ క్రతువుచొరనీయ రేలాగ బ్రతుకవచ్చు, దాచనేటికి మొకమెల్లవాఁచెనిట్టి ।
కడిఁదియెఱుంగఁ బురోహితభండమొక్క రేగుపండంతయైన వారింపకిడరు॥293

వ॥ అనిన బృహస్పతి యిట్లనియె, ఇతైఱంగుమున్నును నెఱింగించితివి. అందులకుఁ
బ్రతికార్యంబు విచారించు చున్నవాడ, నెఱైననునీకు రాజ్యంబు కలుగు
నుపాయంబు చూచెద, అనివలికి రజపుత్రుల బుద్ధిభ్రంశంబునకును నింద్రుని
తేజోభివృద్ధి కొఱకునునొక్కయిష్టి కల్పించివేల్చె, అందుకతంబున రజపుత్రులు
బుద్ధిచలించి వేదోక్త కర్మత్యాగులై బ్రహ్మద్వేషులై ధర్మపరాజ్ఞులులైరంత
యపేతధర్మాచారులై నవారి నింద్రుండు నిర్జించిపురోహితా ప్యాయిత తేజుండై
త్రిదివంబాక్రమించె. ఎవ్వరేనియు నీయింద్రుని స్వపదచ్యవనారోహణం
బులు విందురు స్వపదభ్రంశంబు గాదు, దౌరాత్మ్యంబు తొలంగు. రంభుండ
నపత్యుండయ్యె. క్షత్రవృద్ధునికిఁ బ్రతిక్షత్రుం డతనికిఁసంజయుం డతనికి
జయుండతనికి విజయుండతనికిఁ గృతుం డతనికి హర్యశ్వుం డతనికి సహదేవుం
డతనికి నదీనుం డతనికి జయతేస్సనుం డతనికి సంకృతి యతనికి క్షత్రధర్ముండు
పుట్టె వీరలు క్షత్రవృద్ధుని వంశంబు వారలింక సహుషుని వంశంబుఁబెప్పెద.
నహుషునకుయతి, యరూతి, సంయా త్యాయాతివియాతికృతి సంజ్ఞలార్గురు
పుత్రులుకలిగి రందు, యతిరాజ్యంబొల్లఁ డయ్యె, వినుము ॥ 294

సీ॥ అతుల తేజుండు యయాతిరాజై కావ్యుని తనూజ దేవయానియును,దనుజ ।
పతివృషపరుద్విపట్టి శర్తిష్ఠయు, భార్యలుగాఁగ భూభాగమేర ।
యదుఁడుదుర్వసుఁడును స సదేవయానియి, ద్దఱునందనులఁ గాంచెదై త్యపుత్రి ।
ద్రుహ్యుఁడుననుఁడు పూరుఁడుననమువ్వర, సుందరాకారుల సుతులఁగాంచె ॥

గీ॥ సంతకావ్యుడలిగి యల్లనినతిజరా, వీడనొందుమని శపించుటయును ।
సృపతి, మామపాద నీరేజములవ్రాలి, తాళబట్టిప్రతి విధానమెఱిగి ॥ 29

వ॥ కొడుకులరావించి యందు నగ్రనందనుడైన యదువున కిట్లనియె ॥ 29

ఉ॥ తామసుడై, యకాలముగదా యనియెంచక మించినీదుమా.
తామహుడల్లియిచ్చె నతిదారుణశాపము నీవునాశరా!
భూమికపూనినాకొనఁగు భోగ్యభవ న్నవయావనంబుని
త్యామితభోగముల్లని సహస్రసమాప్తిగ నిత్తుఁగ్రమ్మరన్ ॥ 29

వ॥ యదుండును జరాగ్రహణంబున కంగీకరింపకయున్న రాజ్యంబున కర్హత
కుండునట్లుగా శపించిక్రమంబున దుర్వసు, ద్రుహ్యనువుల నడిగినవారున
నొడంబడకయున్న శపించి వారికందఱికిన్ గనిఘండగు పూరునిఁబిలిచి యా
నం బడిగిన సతండు ॥ 29

ఉ॥ సాగిలి మ్రొక్కిలేచి కరసారసముల్లుకుళించి యోమహా
భాగ కృతార్థతాగరిమవాటిలె మీవచనంబుచేయుటన్ ।
భాగగుయావనంబుఁగొని పాటిలునీజర నాకునిచ్చిను
శ్రీగురుభోగభాగ్యములుచే కొనుడంచు నొసంగెఁబ్రీతితోన్ ॥ 29

వ॥ ఇట్లు పూరుండు యశావనంబిచ్చినం బుచ్చుకొని యయాతితన జరపూరునకిచ్చె
ధర్తావిరుద్ధంబులును, యథాకాలోప పన్నంబులును యథోత్సాహనిర్వర్త్య
బులునునైన కామోపభోగంబులు వేయేండ్లనుభవించి తనవిచనకయొక్క
నాఁడిట్లని గానంబుచేసె ॥ 30

చ॥ వినువక యెన్న నాళ్లనుభవించిన శాంతివహించడెంతక,
క్కసము భళీర కామము నికామము నాజ్యసమర్పణంబునన్ ।
బనచెడునే హుతాశనుడు, మర్త్యుడు దీనికి లొంగెనేని సరి,
తనములభించఁగాఁ గలఁడె, నాకముఖాఖిలరాజ్యమేలినన్ ॥ 301

క॥ దంతములువదలెకేశము, లెంతయుపలితంబులయ్యెఁ దృష్ణయు బ్రతుకన్ ।
భ్రాంతియుఁ ధరుణమలయ్యెడు, సంతంతకునెట్టి చిత్రమతివృద్ధునకున్ ॥ 302

ఉ॥ పూనిక భూరివైషయిక భోగమహానుభవంబు చేయఁగా,
నేనినుసారి నూఱుపదులేండ్లు చనెన్విషయంబులందుని ।
తైసను దృష్ణమానదు నిరంతరముం ఘనవృద్ధిఁబొందెడుం
గాని విచిత్రమితైఱఁగుఁగానముగా నివరింపనెందులన్ ॥ 303

వ॥ కావున నీ తృష్ణం బరిత్యజించి కానుదేవ బ్రహ్మాంబునందు మానసంబుచేర్చి
ద్వంద్వంబులు గెలిచి మమకారంబు విడిచి వనంబున మృగంబులంగూడి
చరించెదనని తలచి పూరునకు యకావనంబిచ్చి తన జర మగుడంబుచ్చుకొని
దక్షిణ, పూర్వదిశయందు దుర్వసుని, బ్రతీచియందు ద్రుహ్యుని, దక్షిణ
దిశయందు యదువును, నుదీచియందు ననువును మండలాధిపత్యంబునకుఁ
బూరునభిషిక్తుంజేసి వనంబునకుం జనియెనని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రే
యునకేటగియె.

304

చ॥ అనువముఁడా యయాతిసుతుఁడైన యదుండు, తదన్వయంబు పా,
వనము తదీయకీర్తన మవారిత భారిత రాఘకోటినా ।
శనము శుభప్రదంబు సురసన్నతి పాత్రమునీకుఁ జెప్పెదన్
వినుము మునీంద్రచంద్ర శ్రుతివీధుల పండువు చేయుచుండఁగన్ ॥

305

వ॥ కలగొనఁ బద్మజాండమునఁ గల్లు సురాసుర మర్త్యపన్నగా,
దులు తపమాచరించి పరితోషమునం బురుషార్థవర్గమే ।
యలఘుతరానుభావు కృపనందుదు రట్టి పరాత్పరుండు శ్రీ,
నిలయుండు విష్ణుఁడంబురుహనేత్రుఁడుపుట్టెఁ దదన్వయంబునన్ ॥

306

॥ అట్టి యదువునకు సహస్రజిత, క్రోష్టు, నల సహప, సంజ్ఞలుగల నలు
గురు పుత్రులుగలిగి రందు సహస్ర జిత్తునకు శతజిత్తు, శతజిత్తునకు హైహ
యహేహయ, వేణుభయులను ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరందు హైహయనకు
ధర్ముండు ధర్మునికి ధర్మనేత్రుండు, ధర్మనేత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి సహజిత్తు,
సహజిత్తునకు మహిష్మంతుండు, మహిష్మంతునకు భద్రశ్రేణ్యుండు, సతనికి
దుర్దముండు సతనికి ధనకుండు, ధనకునకుఁ గృతవీర్య, కృతాగ్ని కృతధర్మ,
కృతోజసులన నల్వరు పుత్రులు జనించెరందుఁ గృతవీర్యునకు॥

307

॥ బాహుసహస్రసంభృతివిభాసి మహాసివినిర్దశ ద్రిపు,
వ్యూహుండు సప్తసాగరపయో వృతివిస్ఫురితాంతరీప సం ।
దోహనిఖాతయూపుండు మనోహర సత్యవచో విశేషణో
త్సాహుండు పుట్టె నర్జునుండుదగ్గయశో మహిమాభిరాముఁడై ॥

308

అక్కారవీర్యార్జునుండు సప్తద్వీపాధిపతియై భగవదంశ భూతుండును, సత్రి
పుత్తుండునునగు దత్తుని నారాధించి యమ్మహాత్మునివలన బాహుసహ
స్రంబధర్మసేవా నివారణంబుగా ధర్మంబునఁ బృథివి జయించునట్లుగా
ధర్మంబునఁ బృథివిపాలించునట్లుగా నపరాజయంబుగా నఖిల జగత్ప్రఖ్యాత
భౌదుషంబుకలుగునట్లుగా మృత్యువు లేకుండునట్లుగా పరంబువడసి యట్లు

వకల ధరాస్థలంబులుం బాలించి యజ్ఞ సహస్రంబులుచేసి ధాజులెవ్వరు
నశేషగుణంబులఁ దనకు సాటిలేనట్లుగా మెలంగి యెనుబడేను వేలేండ్ల
వ్యాహతారోగ్య శ్రీబలపరాక్రమ సమేతుండై మాహిష్మతీ నగరంబు
రాజధానిగానుండు సమయంబున॥ ౩09

సీ॥ కాంతాసమేతుండై కార్తవీర్యుడు వేడ్క, నర్కదనవగాహనరబుచేయ ।
నకలదిగ్విజయంబు సాధించి దశకంఠుఁ, డాహవ్రాతాహుండై యటకువచ్చి ।
పొడచూపనారాజపుంగవుండ పుడల, మ్రోకనాదనుజేంద్రుఁ బొదివిపట్టి ।
నిఖిలసురాసురానీక సంగరరంగ, విజయగర్వంబెల్ల వీటింబుచ్చి ॥

గీ॥ చెలంగఁజేతులు వెనుకకునులిచితీసి, మొట్టవెట్టంగ లాకలుమోయవిటిచి ।
కట్టి పసరమువలెఁ ద్రాటఁబట్టి తెచ్చి, గేలిఁబెట్టించి తనచెఱసాలఁబెట్టి ॥ ౩10

వ॥ పంచాశీతివర్ష సహస్రోపలక్షణ కాలావసానంబున శ్రీమన్నారాయణాంశ
భూతుండైన పరశురామునిచేత నుపసంహృతుండయ్యె. అయ్యర్జునునకుఁ
బుత్రశతంబు పుట్టె నందు శూరసేన, వృష, మధు, జయధ్వజ, సంజ్ఞలు
శ్రేష్ఠులందు జయధ్వజునకుఁ దాలజంఘుం డతనికిఁ దాలజంఘాఖ్యగల్గ పుత్ర
శతంబుపుట్టె. అందు జ్యేష్ఠుఁడు వీతిహోత్రుఁడు. వేటాక్కండు భరతుండు.
అతనికి వృషుఁడు వృషునకుమధువు, మధువునకు వృష్టిప్రముఖ పుత్ర శతంబు
గలిగె. అందువలన వీరిగోత్రంబునకు వృష్టిసంజ్ఞగలిగె. మధువువలన మధుర
గలిగె. యదుకుల సంభవులగుట యాదవులైరి. మఱియు యదుపుపుత్రుండైన
క్రోష్ఠువునకు ధ్వజనీవంతుడు నతనికి స్వాతి యతనికి రుశంకుండు, నతనికిఁ
జిత్రరథుం డతనికి శశిబిందుండుపుట్టి చక్రవర్తియయ్యె॥ ౩11

మ॥ శశిబిందుండలరున్ సమస్తధరణీచ క్రేశుండై పూర్ణిమా ।
శశిబింబాస్యల లక్షభార్యల విలాసక్రీడలందేల్పుచున్ ।
దశలక్షోత్తజులకొ మహాభుజులఁ బొందంగొంచి హర్షించుచున్ ।
దశదిగ్భిత్తులఁగీ ర్తిచంద్రికలు నిత్యసూర్యునిండించుచున్ ॥ ౩12

వ॥ ఆశశిబిందు పుత్రులలోఁ బృథుయశుండు, పృథుకర్కుండు, పృథుజయుండు,
పృథుకీర్తి, పృథుదానుండు, పృథుశ్రవుండునునన నార్జును శ్రేష్ఠులందు
పృథుశ్రవునికిఁ బృథుతముండునతనికి నుశనుండుపుట్టె. అతండే కదా వాజి
మేధ శతంబాహరించె. అయ్యుశనునకు శితపుండు, నతనికి రుక్తవచుండ తనికి
పరపుత్రు, నతనికి రుక్మేష్ఠు పృథు జ్యోమఖవలిత హరితసంజ్ఞ లైదుగురు
పుత్రులు. అందు జ్యోమఖుండు రాజయ్యెనుము॥ ౩13

గీ॥ అపనిలో భార్యలకు, వశులైనభూత, భావిభవదధివతులలో నేవిధమున ।
జ్యామఖుండ శ్రేష్ఠుడనుచు మద్దామలీల, జనులుచెప్పుదురెపుడు నాశ్చర్యముగను॥
ప॥ ఆజ్యామఖుండు భార్యయైన శైబ్యకు వశుండైయుండు. అతం డనపత్యుం
డయ్యును శైబ్యకువెఱచి భార్యేతర పరిగ్రహంబుచేయక పెద్దకాలంబుండె ॥
ఉ॥ జ్యామఖుండొక్కనాడు చతురంగబలంబులు గొల్వజైత్రయా
త్రాముదితాత్ముండైకదలి ప్రస్ఫురిత ప్రకటప్రతాపరే ।
భామిళలీలశాత్రపధరాధిపులంబరిమార్పవారు సం
గ్రామ భయాద్దులై నిజపురంబులు వెల్వడిసాటిపోయినన్ ॥ 316

ప॥ తదీయనగరంబులుసొచ్చి సర్వధనంబులు గొల్లగొట్టుకొని విజయంబు గైకొని
మగుడునప్పు డొక్కయెడ ॥ 317

సీ॥ భయచంచలీభవన్నయనాంచ లాంచిత, ద్యుతిచంచలల దిశల్ దొంగలింప ।
ద్రాసకంపితకు చస్తబకవేల్లిత తనూ, వల్లిచూపఱకు భావంబుగొలుప ।
నిబిడీభవద్దీర్ఘనిశ్వాస భరషీడ, చేతలేఁగెమ్మావి చిగురుకండ ।
నయనాశ్రుబిందునంతతి మీనముఖవాంత, సరసముక్తాపరంపరలఁబోల ॥

గీ॥ నన్నీరీక్షించుకావంగ నయ్యతండ్రి, తల్లిప్రోవుమటంచు నార్తస్వరమున ।
సాలసియేడ్చుచు దిక్కులుచూచురాజ, కన్యకామణి నొక్కతెఁగాంచెపుపుడు॥

ప॥ ఇట్లుగాంచి యనపత్యుండైన నాకుడైవయోగంబున నిక్కాంతగలిగె. దీనిం
బరిణయంబై యపత్యంబులంగనియెడ, సరదంబువై నిడికొని శైబ్యాను
మతంబునఁ బరిణయంబయ్యెదంగాకయని యరదంబువై నిడికొని బల
సమేతుండై పురంబునకుంజిననఁ జౌరామాత్య మూలబల్లంబులతోఁగూడి
శైబ్యవల్లభున కెదురుపచ్చి రథంబుపైనున్న కన్యకంగాంచి కించిదుద్భూతా
మర్ష స్ఫురదధరపల్లవయగుచు వల్లభున కిట్లనియె॥ 319

గీ॥ అతిచపలచిత్త నీవీమృగాయతాతీ, నెచటఁదెచ్చితివిది యెవ్వరేలయనిన ।
భీతిమరుమాటతోఁచ కిన్నాతినీదు, కోడలన నవ్విభునకునాకొమ్మఁపలికె॥ 320

క॥ మనుజవరపుత్రకునినే, గనుటయె లేదన్యకాంతకలుగదు నీకున్ ।
దనయుని గనుటకు వినుమే, యనువుననిదికోడలయ్యెనని పల్కుటయున్ ॥ 321

ప॥ నిజప్రేయసీకోప కలుషిత వివేకుండై భయంబునదురుక్తి పరిహారార్థంబుగా
నిట్లనియె॥ 322

గీ॥ కాంతనీవు సుతునిగనియెదవింకనో, తనికెఁబెండ్లి సేయఁదలఁచిదీనిఁ ।
దెచ్చినాడననిన. దేవినవ్వుకు తాను, నలఁడుగూడి సగరికరిగెనంత ॥ 323

వ॥ వయఃపరిణతయయ్యును, నల్పదినంబులలోన కై బృగర్భంబు చాలించి కుడ
రునిం గనియె. అతనికి జ్యామఖుండు విదర్భ నామంబిడియె. అతండు సంప్రా
యావనుండై ఋషయగు నారాజకన్యంబరిణయంబయ్యె. వారి కిద్దఱికి గ్ర
కై శిక, రోమపాదులను మువ్వరుపుత్రులు పుట్టిరి. అందురోమపాదున
బభ్రుండు, బభ్రునకు ధృతిపుట్టె. కై శికునకుఁ జేది చేదినంతతి. యందుఁ జైడ
లను రాజులుపుట్టిరి. అందు గ్రధుండను న్నుపాపుత్రునకుఁ గుంతి, కుం
ధృష్టి, ధృష్టికి నిధృతి, నిధృతికి దశార్హుండు, దశార్హునకు ప్యూముం
ప్యూమునకు జీమూతుండు, జీమూతునకు వికృతి, వికృతికి భీమరథుండు, భీ
రథునకు నవరథుండు నతనికి దశరథుండు నతనికి శకుని, శకునికిఁ గరంభి కరం
దేవరాతుండు, దేవరాతునకు దేవత్తుత్రుండు, దేవత్తుత్రునకు మధుండు, మ
నకుఁ గుమారవంశుండు, కుమారవంశునకు ననుండు, ననునకుఁ బురుమిత్తుర
పురుమిత్తునకు నంశుండు, నంశునకు సత్వతుండు సత్వతునకు సాత్వతుఁ
గలిగిరి. ఇది జ్యామఖుని సంతతి, దీని సమ్యక్స్పృహవంతులై విననఁ బాఠ
బులం బాయుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 31

క॥ మునివర సాత్వతవంశము, వినముతదీయ శ్రవణము వివిధాఘహరం ।
బనుపమ సంపత్కారణ, మనవరత శుభాస్పదము ప్రియంబు తలఁపఁగన్ ॥ 32

వ॥ సాత్వతునకు భజన, భజమాన, దివ్యాంధక, దేవాపృథ మహాభోజ వృ
సంజ్ఞలు పుత్రులుకలిగిరి. అందు భజమానునికి నిమి, వృక, వృష్ణులన
పుత్రులుపుట్టిరి. మఱియుఁ దద్వైమాత్రులు శతజిత్రహస్తజి దయుతజిత్స
జ్ఞులుపుట్టిరి. దేవాపృథునకు బభ్రుండుకలిగె ॥ 32

క॥ దేవాపృథుండును బభ్రుండు, నేవిశ్వములోన నధికులెన్నినచోటన్ ।
భావిభవద్భూతధరి, త్రీవల్లభకోటిలోనఁ బృథుగుణగరిమన్ ॥ 32

వ॥ దేవాపృథుండు దేవనముండు. అక్కాలంబునఁ బదునాల్గు వేలున్నఱు
దార్గురు పురుషులు, బభ్రుదేవాపృథులవలన సమృతత్వంబు నొందిరి. మహ
భోజుండతిథార్తికుం డతని యన్వయంబున భోజ, మార్తికా వరులుపుట్టిరి
వృష్ణికి సుమిత్రుండు, యుధాజిత్తునుంబుట్టిరి. యుధాజిత్తునకు ననమిత్రుండున
సేనియును, ననమిత్రునకు నిఘ్నుండును, నిఘ్నునకుఁ బ్రసేన సత్రాజిత్తుల
పుట్టిరి. ఆసత్రాజిత్తునకు భగవంతుండైన సూర్యుండు సఖుండయ్యెనుము ॥

క॥ జలనిధి తీరమునకు నిశ్చలమతితోనేగి యచట సత్రాజితుండ ।
త్యలఘుతర భక్తియుక్తిన్ జలజాపుంగొలిచి పొగడె సారస్తుతులన్ ॥ 32

క॥ స్తవమునకుమెచ్చి భాషుం, డవనీపతియెదుట నిలిచెనపుడ స్వప్న ।
ప్రవిమలతనుఁజ్ఞేయదిగని, రవికిఁగరద్వయము మొగిచిరాజుటనియెన్ ॥ 330

గీ॥ నప్పిళ్ళోగు పూయువడువున నభమున, సంచరింతురెపుడు స్వామివారు ।
అభ్యధముననిటకు నరుడెంచినారుమీ, దివ్యమూర్తియెట్లు తెలియువాడ ॥ 331

వ॥ స్వప్నంబుగా దేవరవారిదివ్యదేహంబు నాకన్నులకుం గానంబడదేని మీరు
ప్రసన్నంజాటకు ఫలంబేమియనినఁ గృపావశంవడుండై యాదిత్యుండుతన
కంఠంబునంబెట్టిన స్యమంతకనామ దివ్యమణి శ్రేష్ఠంబుతీసి యాకడంబెట్టిన ॥

గీ॥ హ్రస్వమై తప్తతామ్రాభమై సమంచ, దీపదాపింగళాక్షమై యెనఁగుభాను ।
దివ్యదేహంబుగాంచిపార్థివవరుండు, హర్షియై మ్రొక్కియున్న బద్ధాప్తుడవుడు ॥

క॥ వరమడుగు ధరణివరయన, సరసిజహిత్తుఁ జూచినపుడు స్వామీనాకీ ।
వరమణి నిమ్మననాయం, బరమణి యదియొసఁగించనియె మగుడందివికిన్ ॥ 334

వ॥ సత్రాజితుండును నమ్మహామణి కంఠంబునంధరించి యాదిత్యుండునుంబోలె
తేజోవిశేషంబున దిగంతరంబులు వెలిగించుచు ద్వారకకువచ్చినఁ జారు
లెల్లను విస్మయమునొంది జగద్భారావతరణార్థంబు మానుషరూపధారియైన
యాదిపురుషుం బురుషోత్తముఁగాంచి యిట్లనిరి ॥ 335

చ॥ కమలదళాక్ష, మాధవ, జగత్పరిరక్షణదక్ష, కృష్ణ, య
క్కమలహితుండు మీచరణకంజము లిప్పుడుగొల్పవచ్చెని ॥
క్కమనుచువిన్నవించిన వికస్వర హాసవిభాసితాస్యవ
ద్గమలర వారికిట్లనియె, దానవభేదితదర్శవేదియై ॥ 336

క॥ ఇతఁడురవిగాఁడు, సత్రా, జితుఁడింతేకాని భానుసేవించి తదూ ।
ర్జితకృప స్యమంతకంబను, నతులితరత్నంబు దెచ్చెనని చెప్పటయున్ ॥ 337

వ॥ పారులెల్ల విశ్వసించిచనిరంత, సత్రాజితుండం తఃపురంబు ప్రవేశించి స్యమం
త్తకంబునుదాఁచె. అమ్మణియును బ్రతిదినంబును నెనిమిది బారువులకన
కంబీనుచుండు తత్ప్రభావంబున రాష్ట్రంబున కుపసద్గానాపృష్టివ్యాళాగ్ని
తోయదుర్భిక్షాగ్ని భయంబులు లేకయుండె. అంత ॥ 338

సీ॥ పుండరీకాక్షుఁడెప్పుడు కొరునద్దివ్య, మణియుగ్ర సేనభూమండలేశ్వ ।
రునకెయోగ్యంబని, మనమున, నట్లయ్యు, గోత్ర భేదభయంబగున్యధార్థ ।
మని మణిగొననొల్లఁడయ్యె సత్రాజితుం, డచ్యుతుండడుగునో యనెడుశంక ।
భ్రాంతియింతయులేక భ్రాతకిచ్చిన నాప్ర, సేనుండునమ్మణిఁ జెలఁగిగొనియె ॥

గీ॥ అదియుఁ దన్నుదాల్చునతఁడు శుద్ధుండైన, సర్వసంపదలు నొసంగు నట్లు ।
గాక యశుచియగుచుఁ గైకొన నతనినే, సాగిబ్రతుకనీక సంహరించు ॥ 339

మ॥ ఆ ప్రసేనుండును సమ్యక్సంఖంబువధరించి తురగాదాఘండ్లై యటవికి మృగ
యావినోదార్థియై చనిన. ॥ 340

క॥ సింగంబొక్కటి తుంగా, భంగత్వరఁ బొటుదెంచి పార్థివ నుతునిన్ ।
రంగత్తురంగమముతో, డంగీటడఁగించి మణితటాలునఁ గొనియెన్ ॥ 341

గీ॥ నోటఁగఱచుకొని మనోవేగమునఁబోవ, నడుగుజాడవట్టి యంటిదానిన్ ।
జంపిపుచ్చుకొనియె జాంబవంతుండు దే, దీప్యమానమైన దివ్యమణిని ॥ 342

ఉ॥ భల్లుకవల్లభుండు రవిభాస్వరమామణిఁ గొంచునంధకా ।
రోల్లన కద్రిగహ్వర గృహతోత్తమమత్తజీజొచ్చి వేడ్కనం ।
ధిల్లఁగ నందు నాత్మనుతునిన్ను కుమారునిఁ జూచివానికిఁ ।
సల్లలితోరుఖేలనము సాగుటకై మణిప్రేలఁ గట్టినన్ ॥ 343

వ॥ మణిసమాలోక నోత్సుకుండై బాలుండు క్రీడించుచుండె ॥ 344

గీ॥ హరికిమణిమీఁద స్పృహగల దడిగిగొనుట, లాఘవంబనితటివేచి లాచిరుండి
విషినమునకుఁ బ్రసేనుండు వేటపోవఁ, జంపిమణి హరియించె భాశార్థధరుండు

వ॥ అని సమస్త యదులోకంబును మెల్లనగుజగుజలంబోవ లోకాపవాదంబు
వచ్చెనని భగవంతుండైన యచ్యుతుండు యదుసైన్య పరివృతుండై ప్రసేనుఁ
తురంగంబు మ్రోయిన మార్గంబుఁబట్టి చనిచని ॥ 345

మ॥ అనివార్యదీప్యవైరి నిష్ఠురచపేటాఘాతనిర్భిన్న సం
హననప్రస్త వదస్త పంకిలదరణ్యాంతంబునం, గూలిచ ।
చ్చినవాహంబు ప్రసేనునింగని ప్రహర్ష స్వాంతుండై దైత్యసూ
దనుఁడా చందము దేల్చెనందఱికి నిందావాదముల్లానఁగన్ ॥ 346

క॥ హరిజాడనేగి యాముం, దరకుప్యదృష్టుకేంద్ర నఖనిర్దళిత ।
ద్విరదారిఁజూపియండలి, పరిపాటిందెలిపి ఋక్షపతి చనుత్రోవన్ ॥ 347

వ॥ భల్లుకేంద్రునిజాడఁబట్టి చనిచనిముందరనొక్క మహాశైలంబుంగాంచి త
టంబున సేనలనిల్పి తద్విలంబుప్రవేశించి. ॥ 348

ఉత్సాహ॥

సింగమొకటివెంటఁబడి ప్రసేనుజంపిదానిను,
త్తుంగభజబల ప్రభాసితుండు జాంబవంతుండు ।

జ్ఞాంగితుంవె నీకు మణిప్రభుత్వమమరఁజేరెనే,
ద్వంగ నేల యొక్కమారవర్యయంచు సంచునన్ ॥

350

వ॥ స్తుకుమ్మారునిదాది జోలవాడనాలించి పాంచజన్యధరుండు స్యమంతకంబు
దొర్లకెనని తలంచి లోపలికింబోయి దాదిచేతఁ దేజోజాజ్వల్యమానంబగు
మణింగాంచి పుచ్చుకోదలంచునంత.

351

గీ॥ ఎన్నడునువిని కనియును నెఱుంగనట్టి, భూరిసౌందర్యనిధియైన పురుషమణినిఁ ।
గాంచి' యాదాదిమదిలోన ముంచుకొన్న, భీతిమొఱవెట్టెనప్పుడు బెట్టుగాను ॥

వ॥ ఇట్లు దాదిమొఱయిడిన॥

352

చ॥ ఉడులున నచ్చుభల్లపతియొడకుమేఁ గలుగంగనీకునీ,
యదవదయేలవచ్చితి మదద్భుతదుస్సహబాహుసారసం ।
పదకెదిరింపఁగాఁగలఁడె మానవుడంచునుదగ్రమూర్తియై,
చదలదు' వంగనార్చిమురళాసనుదాఁకె నియుద్ధపద్ధతిన్ ॥

354

వ॥ అట్లుదాఁకినఁ బరస్పరజయకాంక్షులై మహారోషంబున నిరువదియొక్క దినం
బులు ఘోరయుద్ధంబుచేసి రంతకుమున్ను యదుసైనికులు సస్తాప్తదినంబు లెదు
రుచూచి కృష్ణుడురాకున్నఁ బగరచేఁ జిక్కవలయు లేకున్న నిమ్మహానుభావు
నకు శత్రువధకై యిన్నిదినంబులు వట్టునే, యనినిశ్చయించి ద్వారకకువచ్చి
బంధువులకుఁజెప్పిన యథోచితక్రియలు నిర్వర్తించియుండిరంత ॥

355

గీ॥ బంధువర్గంబతి శ్రద్ధఁ బాత్రములన, మిద్ధమృష్టాన్న పానంబులిడుటఁజేసి ।
పంకజాతాక్షునకు బలప్రాణపుష్టే, లాభ మొనఁగూడె ఘనతరోల్లాస మొదవ ॥

క॥ ఋతూధిపతికిలోకా, ధ్యక్షునిముష్టి ప్రహారతతులకతమునన్ ।
లక్ష్మించిచూడబలపుష్టి క్షీణతనాడునాట సిద్ధంబయ్యెన్ ॥

357

నీ॥ మదిలోవివేకసంపద పెంపుదీపింప, జాంబవంతుండు జగత్సాక్షిమిపాది ।
ములన్రాలియోజగన్ముఖ కారణభూత, నారాయణుడ వీవునాడుజలధి ।
'బింధించిరావణుబట్టి చట్టలుచీరి, తారక బ్రహ్మమంత్ర పదదివ్య ।
'నామధేయం బొప్పనన్నేలీరక్షించి, నావు నిన్నెదిరింప దేవగణము ॥

గీ॥ లై ననోపవటన్నఁ దిర్యక్కులప్రజాత మద్విధ జంతుప్రసక్తియెంత ।
తెలియకిప్పుడునిన్ను నెదిర్చినట్టి, తప్పలోఁగొనిననుఁ గావుదైత్యదమన ॥

358

వ॥ అనిప్రార్థించిన జాంబవంతుని శరీరంబుకరంబున నిమిరి విగతవేదనునింజేసినఁ
బునఃప్రణామంబొనర్చించి, జాంబవతియను. తనపుత్రిం దోడ్కొనివచ్చి

“గృహంబునకు వచ్చిన దేవరకు సర్వస్వంబు సమర్పించుటకు నిర్ణయము వచ్చెను. ఈకన్యకామణిం బరిగ్రహింపు” మని సమర్పించి ప్రణతుండై స్యమతకమణియును సమర్పించినంతకొననొక్కయు బంధువులకుం జూపవలసికొని జాంబవంతునునిచి జాంబవతిం దోడుకొని ద్వారకాపురంబునకు వచ్చి:

క॥ శ్రీవిలసిల్లె గృహంబుల, భావంబులు పరమహర్ష భరితములయ్యెన్ ।

కేవల వృద్ధజనములకు, యశావన మరుదెంచెనప్పుడా హరిరాకన్ ॥ 3

వ॥ శ్రవ్యధంబునఁ బురప్రవేశంబుచేసి జాంబవతి నంతఃపురప్రవేశంబు చేయించి సత్రాజితుం బిలిపించి సమస్త యాదవసమక్షంబున సభోక్షుజుండు మణివృత్తతంబుఁ దెలిపి మిథ్యాపవాద కల్పనాలజ్ఞతుండగు నతనికి మణియిచ్చిన ॥ 3

గీ॥ హృదయమున నే పరాత్పరునిడిన నిఖిల, పాపములువాయు నప్పద్మపత్ర నేత్రమీఁదనపరాధమిట్లు నిర్మించినట్టి, నాకునిష్క్రమికలదె యెన్నటికినైన ॥ 3

వ॥ అని సత్రాజిత్తు నిర్వేదించి యపరాధ క్షమార్పణంబునకై తనకొంతు నుభామ సమ్యుతునకిచ్చె. అంత॥ 3

సీ॥ జలగూడి యక్రూర కృతవర్త శతధన్వ, వజ్రప్రముఖ యదువరులు బిరుదు విసకుండఁ దారుమంతన మాశిరందునా, శతధన్వుఁ బలికిరి చందమెందుఁ గంటిమెమనలోనె కలికినిచ్చెదనని, పలికి యిప్పుడు సత్యభామ సమ్యుతునకిచ్చె సత్రాజితుండు వీనిఁజంపుమి, పునికేమునీకుఁ దోడ్పడుదుమబ్బ ॥

గీ॥ నయనుఁ డిందులకలైనాభయమువలదు, సూడువీరిన చాలునీచొప్పుచేయు । మనినశతధన్వుడగుఁ గాకయనుచుదాని, కుత్సహించి ప్రతీక్షించి యుండెనఁ

చ॥ లఘుగతిఁబొందునందనులు లక్కనొనర్చిన యిండ్ల నగ్నిచే నఘపరిభూతులౌట వినియచ్యుతుఁ డప్పుడు రాజరాజుడు । ర్విఘటనచిత్తగించియుఁ బ్రవీణతతోఁజనె వారణావతా ఖ్యునపురీ లలామమునకా దృతి వారల కార్యమారయన్ ॥

సీ॥ హరివారణావత పురికేగ శతధన్వుఁ, డర్థరాత్రమున నిద్రాప్తినుండ । సత్రాజితునిఁ బట్టి చంపిరత్నముగొని, చనియె రథంబెక్కి సత్యభామ । హరికడకేగి దుఃఖార్యయై నిజపితృ, వ్యాపాదనముచెప్ప నబ్జనాభుఁ । డడరి సత్యాయుతుండై ద్వారకాపురి, కరుదెంచి హలపాణినపుడుచూచి ॥

గీ॥ కంటిరేనాడు వెంటలోఁగాలవశత, నణఁగిపోయెఁ బ్రసేనుడు గ్రాసిథారఁ దునిఁజె సత్రాజితుని శతధనుఁడు గేఁడు, మానికప్పు వీరి కొమ్మదుగానిజం

వ॥ శతధన్వనింజంపవలయు రథంబెక్కుండనిన నట్ల కాకయనియె. ఇట్లు రామ
కృష్ణులిద్దఱు సన్నద్ధులగుచు నుండిరంత॥ 367

గీ॥ రామకృష్ణులఘన రోషరథసమెఱిగి, తలఁకికృతవర్తకడకేగి తనకుదోడు ।
పిలుచుశతధన్వఁబలికెనాకొలఁదియగునె, హరికిఁబగచేయననుచునయ్యదుకులుండు॥

వ॥ ఇట్లుకృతవర్తచేత నిరాకృతుండై యక్రూరునికడకుం బోయి తోడుపిలిచిన॥

చ॥ పదకమ్మలప్రహరమునఁ బద్మభవాండముబ్రద్దలై పడున్,
మదపదపారడైత్య బలమండలయంతృనితాంతతీవ్రతా ।
స్పదవిదితారిదీధితి విభాసితహస్తుఁడులోకశస్తుఁడా,
యదుపతికోపగించిన సహామనమెంతటివార మెంచుమా ॥ 370

గీ॥ ప్రబలహలముఖనిర్భిన్నభానుజామహాప్రవాహుండుబలుఁడుమహామహుండు!
తద్విరోధంబుసేయుట దహనకీల, ననుచితంబుగ నొడిగట్టుకొనుటగాదె ॥ 371

క॥ చనుమెచ్చటికై నను నీవనియక్రూరుండు పలుకనాశతధన్వం
డును మణియైననుదాచుము, ననుదాచఁగనోపవేని నాపై కరుణన్ ॥ 372

క॥ అనపినిప్రాణాంతంబై, నను నెక్కడఁజెప్పవేని నాకడనిడుమీ ।
వినుతమణియేనినఁగాని, మ్మని యమ్మణియతనికిచ్చి యరిగెన్నెలుచన్ ॥ 373

వ॥ ఇట్లు॥ 374

ఉ॥ తామసవర్తనుండు శతధన్వఁడుబెగిలి యొక్కనాటనూ,
తామడపోవుగోడిగ నహంకృతినెక్కితొలంగిపోవను
ద్దాములురామకేశవులు తత్పదవింజని రద్భృతత్వరా,
శ్రీమహానీయహారథము శీఘ్రతనెక్కిమహాగ్రలీలతోన్ ॥ 375

వ॥ శతధన్వని గోడిగయు నూతామడచనియె. మఱియుండఱిమిన మిథిలాపు రోప
వనోద్దేశంబునఁ బ్రాణంబులువిడిచె. పడిన బడబనచ్చోటవిడిచి పాదచారియై
వరువెత్తిన శతధన్వంజూచి యచ్యుతుండు బలదేవున కిట్లనియె॥ 376

గీ॥ శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్పప్రధాన, మైన యీరధ్యనికురుంబమలసినట్లు ।
దోచెనిచ్చోటుద్రొక్కినఁదురగములకుఁ, గీడువాటిల్లుఁగాఁబోలుచూడుమిపుడు॥

వ॥ ఈరథంబువై మిరిచ్చుటనిలువుండు, పగఱుపదాతియై పాటిపోయె. ఏనునుబదా
తిన్వై వెనుదగిలి చక్కంబెట్టివచ్చెదనని బలదేవునినిలిపి హరి, తోనే వెనుచున్
క్రొశమాత్రంబునం గూడముట్టి ॥ 378

౧॥ అరిసిరిభయదతేజః స్వర్ణరణమహాదివ్య చక్రమునఁ దలద్ద్రుంచెన్ ।
దుఃఖత్రస్తమనాచరణా, దరుదరుగుల్బాంతరితు నధను శతధనునిన్ ॥

౨॥ ఇట్లు శతధన్వంజంపి వాని శరీరాంబరాదులయందు బహుప్రకారంబులకే
మహిమగానఁ మగిడిబలదేవు పాలికివచ్చి ॥

౩॥ ద్రోహిశతధన్వఁ డూరకే త్రుంగవాని, చేతరత్నంబులేడన నీరపాణి ।
మంజీషణియిట్లు వల్కునీమాటలెల్ల, నర్థలోభికి నీకు నిత్యములుకావె ॥

౪॥ ఇన్నుఁ బ్రమోషించి మణియపహరించితిని. భ్రాతృపుగాన నిన్నేమనవ
నీతొప్పునం బొమ్ము ॥

౫॥ నామద్వారకయేల బాంధవులతోడి, కూటమదియేల నీతోడిగొడవయేల ।
పోయెనటంచుమిథిలకుఁబోయెబలుఁడు, జనకుఁడెదురుగవచ్చితోడ్కొనుచుఁడె

౬॥ ఇట్లు బలదేవుఁడు కోపించిపోయిన వాసుదేవుండు ద్వారకానగరంబున
దెంచె. నక్కడ ॥

౭॥ శ్రీలుచెలంగ నద్దుణవశీకృతుఁడాజనకుండు నిచ్చలున్,
లాలనఁజేయుచుండ మిథిలాపురినుండె హలాంకుఁడంతటన్ ।
లాలనమొప్పఁగౌరవకుల ప్రవరుండుసుయోధనుండు మే,
ల్పాలఁగరామునొద్దగదసాదన నేర్పుటకేగుదెంచినన్ ॥

౮॥ సుయోధనునకు గదాకాశలంబు శిక్షించుచున్నంతవత్సత్రయంబు
బభ్రూగ్రసేనప్రభృతి యాదవులు మిథిలకుంబోయి కృష్ణుండు మఁ
యించుటలేదని బలరామునకుఁ బ్రత్యయంబగునట్లుగాఁ దెలిపి ద్వార
కాదోడి తెచ్చి రంత ॥

౯॥ అక్రూరపక్షీయై న భోజులుసాత్వ, తునిప్రపాత్ర కుని శత్రుఘ్ననాము
జంపియచ్చటనుండ శంకించియక్రూర, సహితులైపురివాసి చనిరియనఘుఁ
డక్రూరుఁడరిగినయది మొదలద్వారకా, పురమునదుర్భిక్షదురితమారి ।
కాదిదోషములుపెచ్చైన నచ్యుతుఁడు వె, ద్వలనెల్ల రావించిపలికెనిట్లు

౧౦॥ ఘోరదుర్భిక్షముఖదోషకోటియొక్క, మాటుగావచ్చెనిదియేమిమాడ్కియె
హేతువిరయుఁడుమీరన్న నిట్టులనియె, నంధకాహ్వయుఁడొక వృద్ధయాదక

౧౧॥ వినుఁడు, శ్వఫలుండవఁగా; ఘనుడియక్రూరుతర్కి గలఁడతఁడెందురి
ఘననచటలేవు దుర్భిక్షనితాంతావగ్రహాదికలుషములెల్లన్ ॥

క॥ మునుకాశీపతిదేశంబున వానలలేకకరువుముంచుకొనినన ।
జ్జనపతి శ్వఫల్కునచటికి, వినయంబునదోడి తేరవిస్మయమెప్పుడు ॥ 389

క॥ నెళవెళ్ళుముముచు మెఱపులు, తళతళమనసాంద్ర కరకతతులైతెను ॥
జలజలరాలంగ మేఘంబులు జోరునవానగురిసె భూస్థలినిండన్ ॥ 390

సీ॥ మునుపుకాశీపతివనిత గర్భముదాల్చు, గన్యకయందుండి కాలమైత ।
వెడలకయుండెనావడువున బండ్రెండు, సంవత్సరంబులుచన్న దండ్రెండు ।
గర్భంబులోనున్న కన్యకబలుకునో, పుత్రియిదేటికి బుట్టవీపు ।
మోముచూచెడి వాంఛముప్పిరిగొనెనాకు, వెడలిరమ్మనుడు నవ్వుచుత్తి ॥

గీ॥ కడుపులోనుండి పలుకునివ్వుడుమొదలుగ, దినమునొకగోవుచొప్పునవ్వెజలకమ్ము ।
మూడుసంవత్సరములంతముదముపొదల, నుదయమొందుదునిట్లుచేయుముమహేశ ॥

వ॥ అనినఁగాశీపతియును నట్లచేసిన సంవత్సరత్రయంబుగడచిన కన్యకపుట్టిన
నక్కన్యకకుఁ బ్రతిదిన గోదానంబు కతనగాందిని యనునామంబిడియె నట్లు
పకర్తయు గృహగతుండునునగు శ్వఫల్కునకు నర్హ్యంబుగా గాందినినిచ్చిన
నమ్మిభునంబునకు నీయక్రూరుండు గలిగె. ఇతనికిఁ దండ్రెండుభావంబుగలదు.
ఇతండు పోయిననాటనుండియు నీయపద్రవంబులుపుట్టె. ఇతనిందేవలయునని
చెప్పినసంధకుని వచనంబులువిని యక్రూరునకునభయంబిచ్చి ద్వారకకుండె
చ్చిన సర్వోపద్రవంబులు శాంతిఁబొందెనంత. 392

చ॥ పనిపడియెన్నిచూచిన శ్వఫల్కునిగౌరవమల్పమెట్టులీ
ఘనవిపదార్తివాపెడిని గాదిదిసౌరమణిప్రభావమీ ।
యనుపనివిందుమీయనకునమ్మణి యాశతధన్యుడిచ్చెలే,
దనిన నజన్మయాగకరణాధికసంపద లేడగల్గెడిన్ ॥ 393

చ॥ అనివనజాతనేత్రుండు నిజాత్త గతంబుననెన్నియొక్కనాఁ
డనుపమితోత్సవంబు నిలయంబునవర్తిలఁజేసి గాందినీ ।
తేనయుండులోనుగాఁగల ప్రభావయదూత్కమున సమానం,
బునఁబిలిపించి ప్రస్తుతముపుచ్చి ప్రసంగము తెచ్చివర్వచున్ ॥ 394

ఉ॥ మందరశైలధారి మతిమంతుఁడుభక్తుఁడనై గాదినీ,
సందసుఁజూచినీకు నలనాఁడుమణిక శతధన్యుడిచ్చినా ॥
కందువనేనెఱుంగుదు సుఖస్థితిసీపరిగ్రహింపుమే,
మందునుగామపాలు హృదయాబ్జమునమ్మదునన్ను సంతయున్ ॥ 395

వ॥ బలదేవునకుఁ బ్రశ్నయఁజై నవెనుక నీవఱిగ్రహించెదవు గాని మణిచూపు
మనిన నక్రూరుండవ్వేళమణి తనవద్దన యుండుటంజేసి యిట్లనిచింతించె. 396

క॥ లేదనిబొంకినమాటలు, గాదనిశోధించి మానికముగొనునీదా !
మోదరుడిదానవకుల, భేదికిఁగీడాచరింప భీతియొదవదే ॥ 397

వ॥ అనినిశ్చయించుకొని యక్రూరుండిట్లనియె. 398

గీ॥ నేటరేపటనెల్లుండి నీరజాత, నయనుఁడడిగెడునిచ్చె ద నాకుదాఁపఁ !
దడమెయనిదాఁచిదాఁచి వేసరితిననుచు, ముందటంబెట్టెమణితన ముల్లేవిడిచి ॥

వ॥ దివ్యరత్న ప్రభాప్రభావితులై సభాసదులు సాధువాదంబుల నగ్గించిరప్పడ
బలదేవుండు కృష్ణునకుం దనకు సమానంబైనను నమృణియందభిలాషంబిడియె
పితృధనంబుగావున సత్యభామ సకామయయ్యె. ఇన్విధంబు చిత్తగించి ముక్కు
దుండు గాందిసీనందనున కిట్లనియె॥ 400

సీ॥ ఓదానపతివిను నుగ్రాంశుకారుణ్య, దత్తమానీస్యమంత కముదాల్చు !
నాతఁడుశుచియు నుద్యద్బ్రహ్మచర్యుండు, కావలెనారీతి గానివాఁడు !
ధరియించెనేనియుఁ దాననాశమునొందుఁ, గావుననిది తాల్ప నీవెతగుర్గు!
వరయరాముఁడు మదిరాస్వాదముఖభోగ, ములుమానలేడు నాకొలఁదిచూడ

గీ॥ ఊడశసహస్రవనితల జోడువదల, నెన్నివిధములమేము వహింపలేము !
మారుమాటాడవల్దుమా మనవివినుము, సారమణిపూనులోకోపకారమునకు

వ॥ అనిన సగుంగాక యని యక్రూరుండు నిర్భయంబున మణికంఠపథంబు సందరిం
తేజోవిరాజ మానుంజై వెలింగె ॥ 40

గీ॥ జలజలోచన, మిథ్యాభిశ స్తిహరణ, మైనయీచరితమువిన్న యనఘమతికి !
జగతి నెన్నఁడు మిథ్యాభిశ స్తిలేదు, పాపహరమునునగు మునిప్రవరతిలక ॥ 40

వ॥ అనమిత్రునకుశని, శనికి సత్యకుండు, సత్యకునకు సాత్యకి, కలిగె. అతండయ
యుధానుండును ననంబరఁగు. ఆ సాత్యకికినంజయుండు. సతనికిఁగు కుణి, య
నికి యుగంధరుడుగల్గిరి. వీరలు శైవేయులు, అనమిత్రుని యన్వయంబున
వృష్ణి, వృష్ణికి శ్వఫల్కుండు గలిగె. అతనిప్రభావంబు వింటివికదా ! ఆశ
ఫల్కునికిఁ గనిష్ఠభ్రాత చిత్రకుండు, శ్వఫల్కునివలన గాందినియందు నక్ర
రుండు కలిగె. మఱియును పమద్ధ మృదామదవిశ్వారి మేజయ గిరిక్షతోఁ
త్తత్ర శతఘ్నూరి మర్దన ధర్మభృగ్ భృష్టధర్మగంధ మోజవాహ ప్రతివ
హాఖ్యులు పుత్రులు సుతారయను కన్యకయుంగలిగె. అక్రూరునకు వేదవంతు
డును, సుపవేదుండును నను నిక్షలు పుత్రులుకలిగిరి. చిత్రకునకు పృథు విపృథ

ముఖ్యులు పుత్రులుగలిగిరి. అంధకులకు గుకుర, భజమాన, శుచి, కంబల, బర్హి ముఖ్యులు నలుగురుగలిగిరి. కుకురునకు ధృష్టుడు నతనికిఁ గ్రహోత్సోమండు, నతనికి విహోమండు నతనికిఁ దుంబురు నఖింజై న యనుండు ననునకు నానక ధుండుభి, నతనికి నభిజత్తు, నతనికి బునర్వసుండు నతనికి నాహుకుండును, నాహుకియను కన్యయుంగలిగిరి. అయ్యాహుకునికి దేవకుండును సుగ్రసేనుండును గలిగిరి. దేవపదుపదేవ, సహదేవదేవ రక్షితాఖ్యులు నలుగురు పుత్రులు దేవకునకుం గలిగిరి. ఈనలుగురికి వృకదేవ యువదేవ, దేవరక్షిత, శ్రీదేవ, శాంతిదేవ, సహదేవ దేవకియను నేడ్వరుతో బుట్టిన కన్యకలు. ఈ యేడ్వరును వసుదేవుండు వెండ్లియాడె. ఉగ్రసేనునికిఁ గంస, న్యగ్రోధ, సునామానక, శంకు, సుభామి రాష్ట్రపాల, యుద్ధ, తుష్టిసుష్టిమత్సంజ్ఞలు పుత్రులు కలిగిరి. మఱియుఁ గంస, కంసవతి, సుతనువు రాష్ట్రపాలికయను కన్యకలుంగలిగిరి. భజమానునికి విదూరభుండు, నతనికి శూరుండు, నతనికి శేమి, యతనికిఁ బ్రతిక్షత్రుండు, నతనికి స్వయంభోజుండు, నతనికి హృదికుండు, నతనికిఁ గృతవర్ణ, శతధను దేవార్హదేవగర్భాదులు పుత్రులు గలిగిరి. దేవగర్భునకు శూరుండు, శూరునకు మారిషయను కాంతయందు వసుదేవాదులు పదుగురు పుత్రులు పుట్టిరి. అవ్వసుదేవుని జన్మకాలంబున భగవదం శావతారంబు నిరీక్షించి దేవతలు దివంబున నానకదుండుభులు మొఱయించిన వసుదేవునికి నానకదుండుభి నామంబుకలిగె. అవ్వసుదేవుని భ్రాతలు దేవభాగ, దేవశ్రవాష్టక కకుచ్చకవత్సధారక స్పంజయ, శ్యామ, శేమిక, గండాష సంజ్ఞలు తొమ్మండ్రుగలరు పృథ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవ, రాజాధిదేవి యను నామంబులంగల కాంతలు వసుదేవాదులకుఁ దోబుట్టినవారు. శూరునకుఁ గుంతియను సఖుండుకలఁడు. అతం డపుత్రకుంజై యుండ నిజపుత్రియైన పృథనతనికి విధిపూర్వకంబుగఁ బుత్రింగానిచ్చె ||

404

చ॥ భరితయశోవిశాలుఁడగు పాండునృపాలుఁడు వెండ్లియాడెభా
స్వరకమలేక్షణం బృథనవంధ్యత ధర్మమగున్నరుత్పతి
స్ఫురదతులప్రభావమునఁ బుట్టిరి ధర్మజ భీమఫల్గునుల్
వరగుణలాపుధాసతికి వారిజవైరికులప్ర దీపులై ||

405

గీ॥ కన్యయగుచుఁడండ్ర కడనుండియావృథా, వనితకమలబంధు వరమువలన ।
కర్ణుఁగనియెజగతిఁ గానీనుండననాతఁ, డధికకీర్తిశాలి యగుచుఁబరఁగె ||

406

క॥ ధవళాయతాక్షి యావృథ, సవతికిమాద్రకి సురూపసంపన్నులుసం ।

ధవిలిరినందను లిద్దఱు, సవినయ్యలూశ్వినులు. వకులసహదేవులనన్ ||

407

వ॥ శ్రుతదేవను, వృద్ధధర్మ యనుకారాశుండు వెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు
దంతవక్త్రుండను మహాసురుండుపుట్టె. శ్రుతకీర్తిని గేకయరాజు వెండ్లియాడె.
అయ్యంగనయందు సంతర్దనాదులు కైకయులేవురు పుట్టిరి. రాజాధిదేవిని నవంతి
పతి పెండ్లియాడె, అయ్యంగన యందు విందానువిందు లననిద్దఱుపుట్టిరి. శ్రుత
శ్రవను జేదిపతియగు దమఘోషుండు వెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు శిశు
పాలుండు పుట్టె ॥ 408

సీ॥ ఆదిపూరుషుఁడొక్కఁడాది హిరణ్యక, శివునామదైత్యుఁడై విపులబుద్ధి ।
క్షేలోక్యజనులబరాభవింపఁగ రమా, ధిపుఁడుశ్రీనరసింహ దేహుఁడగుచు ।
విదళింపన మ్మేనువిడిచి యవక్రప, రాక్రమ క్రముఁడునర్వజగదధిక ।
సంపత్తిధుర్యతాశ్లాఘ్యుండునగురావ, నాసురుండయి పుట్టివాసవాది ॥

గీ॥ సురలబ్ధింప హరియుదాశరథియగుచు, తలలుద్రుంచిన దమఘోషధరణిపతికి ।
బుట్టశిశుసాలుండై వానిబట్టిచంపె, చక్రిశ్రీకృష్ణుండై వాఁడుచనియెదివికి॥ 409

వ॥ భగవంతుండు ప్రసన్నుండై భక్తుని కభిలషితంబు లేవిధంబు ననొసంగునవి
ధంబున, నప్రసన్నుండయ్యును వధించి యభిలషితంబు లొసంగునని చెప్పి
శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ • • 410

మ॥ అరవిందాక్షునిచే హిరణ్యకశిపుండై రావణుండై మహా
పురుషుఁకాహవ భూమిఁజచ్చివిలసదోగ్ధి గౌఘముల్పెందిని
స్థురవృత్తినిశుసాలుండై బుధజనిస్తుత్పారి ధారాహతిన్
త్వరసాయుజ్యము చెం దెనంటిరిగదా ధర్మజ్ఞ చర్చింపఁగన్ ॥ 411

క॥ మునుపటిరెండు భవంబుల, వనజాక్షుండుచంపె నపుడువరసాయుజ్యం ।
బాసరక యూడవ భవమున, నొసరుటకిదియేమి హేతుప్రామునినాథా ॥ 412

వ॥ ఈ యర్థంబు సమర్థింప మీరెనమర్థులని స్థాధించిన శ్రీపరాశరుండు మైత్రే
యున కిట్లనియె ॥ 413

చ॥ పురుబలుఁడాహిరణ్య కశిపుండురణాంగణ భూమిశ్రీన్మకే
నరినతిఘోరవిక్రమ విశంకటబంతువుగాఁ దలంచి భీ
కరుఁడుదశాస్యుఁడా హవముఖంబున రామునినొక్కమర్త్యుగా
గరిమఁదలంచి ముక్తినిధిగానక గాంచిరభీష్మభోగముల్ ॥ 414

వ॥ ఇట్లు హిరణ్యకశిపుండు శ్రీనరసింహదేవుని జంతుమాత్రంబుగాఁ దలంచిరావ
ణుండు రామచంద్రు మర్త్యుగాఁ దలంచి కామాతురుండై జానకీసమానక్ర
చిత్తుండై మృతింభొంది ముక్తిచేరక హరిచేతంజచ్చుట కారణంబుగా నభ్యా

హతైశ్వర్య సంపన్నుండగు శిశుపాలుండై పుట్టి భగవన్నామంబులందు విరో
ధంబుచేసి యనేకజన్మ సంవర్ధిత విద్యేషానుబంధి చిత్తుండై వినింజనతర్జ
నాదులయందుఁ దన్నామంబు నుచ్చరించుచు || 415

సీ॥ సజలజీమూతభాస్వర దేహునురువిభాలాలి తాజాను ప్రలంబిబాహు ।
వలమానమకరకుండలకర్ణుఁ ద్రిజగతీకమనీయదివ్యశృంగారపూర్ణ ।
పై జయంతీసముజ్జ్వలవక్షు శరదాగమావదాతాంభోరుహాయతాక్షు ।
పేనుకాశేయసంహితకటీరు నుదారహీరణిటీరోరుతారహారు ॥

గీ॥ శంఖచక్రగదాహస్త సకలలోక, సుప్రశస్తని శ్రీకృష్ణజూచివై ద్యుః ।
డనిశవైరానుబంధుండై యాత్మదలఁచి, చక్రమునఁ ద్రుంగిసాయుజ్యనరణిఁజెందె

వ॥ ఇతైః అంగు నీకుం జెప్పితి; వినుము॥ 417

గీ॥ పలుకఁదలపోయ వైరానుబంధకలనఁ, జలముగొనితూలనాడ నే చందమైన ।
పుండరీకాక్షుఁడిచ్చు, నద్భుతవిముక్తి, భక్తులకునిచ్చునను చుఁజెప్పంగనేల ॥

వ॥ పనుడేవునకుఁ జారనీ, రోహిణీ, మదిరా, భద్ర, దేవకీ ప్రముఖలు బహు
భాగ్యులకలరు. అందు రోహిణికి బలభద్ర, శతసారణ, దుర్గదాదులు
పుత్రులు కలిగిరి. అందు బలదేవుండు రేవతియందు విశోల్లుకుల నుపుత్రుల
నిర్వహంగనియె. మఱియు సార్వమాన్యశిశు సత్యసత్యధృతి ప్రముఖులు సారణ
పుత్రులు. భద్రాశ్వ, భద్రబాహు, దుర్దమ, భూతాదులు రోహిణీకుల
జాతులు. నందోపనందకృతకాదులు మదిరాపుత్రులు. ఉపనిధి, గదాదులు
భద్రాపుత్రులు. కాశికుండు వైశాలీపుత్రుఁడు. దేవకీదేవికి గీర్తిమత్సు
పేణోదాయు భద్రసేనముజదాన భద్రదేవాఖ్యులార్వురు పుత్రులు పుట్టిరి.
వారలఁ గంనుండు చంపె. అనంతరంబ భగవత్ప్రహితయై యోగనిద్ర
యర్ధరాత్రంబున దేవకినప్తమ గర్భంబుఁగొనివచ్చి రోహిణిభరంబునం
బెట్టిన బలభద్రుండు పుట్టి గర్భసంకర్షణంబున సంకర్షణుండనంబరఁగె. అనం
తరంబ ॥ 419

సీ॥ స్థావరజంగమాత్మక జగత్తరుమూల మనమవేదాంతవేద్యాభిధాన ।
మమలయోగీంద్ర చిత్తాంభోజవాస్తవ్య, మనుపమానంద కందాలవాల ।
మఖిలసురాసురాభ్యర్చితాంఘ్రిసరోజ, మవితర్క్యనిబిడమాయానిధాన ।
మాశ్రితశ్రమపరిహారిభూరి మహీధ్ర మసురాంధతమన బాలార్కబింబ ॥

గీ॥ మాద్యమవాసుదేవాఖ్యమైనబ్రహ్మ, మజుండుప్రార్థింప భూమిభారాపహరి
మాచరింపంగ నవతారమయ్యె దేవకీవధూటికి శ్రీకృష్ణదేవుండనఁగ ॥ 420

చ॥ హరిమహితప్రభావ మహిమావివర్ధితయోగనిద్రస్థం,
దరసుగుణాభిరామయగు నందవధూనుణికుక్షిబుట్టెన ।
త్రతీగ్రహతారకాళి, విశదస్థితిబాల్యై, నవేతభీతియై,
పరః శైవగంబు భర్తమయపద్ధతివ ర్తిజనానుభావ్యమై ॥

421

గీ॥ భూమిభారంబువారింప భూతలమున, నవతరించినఁ బుండరీకాక్షునకును ।
భూరిశృంగారవతులు పదాఱువేలు, నూఱునొక్కరుభార్యలై నారునుమ్ము ॥

ప॥ ఇందురుక్మిణీ సత్యభామాజాంబవతీ ప్రముఖలెనమండ్రు పట్టమహిమలైరి,
అనాదినిధనుండై నహరి యక్కాంతలయందు నెనుబదిలక్షల పుత్రులం
గనియె, వారిలోఁ బ్రద్యుమ్న, చారుధేష్ఠ, సాంబాదులు పదుముగ్గురు శ్రే
ష్ఠులు, అందు. 423

గీ॥ ఘనుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁడధిక విఖ్యాతిమేన, మామరుక్మితనూభవ మహితసద్వి ।
నయకుముద్వతియ నెడుకన్యాలలామఁ, బ్రేమదళుకొత్తఁగా వేడ్కబెండ్లియాడ

ప॥ వారలకు ననిరుద్ధుండు పుట్టె. ఈయనిరుద్ధుండు రుక్మిణీపౌత్రి సుభద్రంబెండ్లి
యాడె. వారికివజ్రండు వజ్రనకుఁ బ్రతిబాహుండుపుట్టె. ప్రతిబాహునకు
సుచారుండు గలిగె. ఇట్లనేక పురుషసంఖ్యగల యదుకులంబు పుత్రసంఖ్య
వర్షశతంబులకైన లెక్కింపశక్యంబుగాదు. అక్కుమారవర్గబులకు విద్య
లఁగఱపు గురువులు మూఁడు కోట్ల యెనుబది యెనిమిదిలక్షలు దేవాసుర
యుద్ధంబున హతులైనమహాబలు లగు దైతేయులు మనుజులొకంబునంబుట్టి
జనోపద్రవకారులై యుండ వారలవధించి భూభారంబుఁబాపుటకై భగవం
తుండగు హరి యదుకులంబు ననవతరించి ముఖ్యంబైన యదుకుల శతంబునకుఁ
బ్రభువై యుండె. ఇట్లుయాదవులు వృద్ధింబొందిరి. ఈయాదవ సంపత్తి విన్న
వారు పాపంబులంబాయు దురనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥

క॥ యదువంశం బెఱిగించితి, బదపడిదుర్వసుని వంశపద్ధతినీకున్ ।

విదితంబుగ నెఱిగించెద, హృదయంబే కాగ్రవృత్తి నెనఁగఁ గవినుమా ॥ 426

ప॥ తుర్వసునకువహ్ని, వహ్నికిభాద్రుండు, భాద్రునకు భానుండు, భానునకుఁగర్గం
దముండు, కర్గందమునకు మరుత్తుండుపుట్టె. అతం డనపత్యుండై పౌరవుండైన
దుష్యంతుని బుత్రునింగాఁ గల్పించుకొనియె, ఇట్లు యయాతిశాపంబున
దుర్వసువంశంబు పౌరవవంశంబునాశ్రయించె, ద్రుహ్యునికి బభ్రువు నతనికి
సేతువును గల్గిరి. సేతువునకారబ్ధుండు, నతనికి గాంధారుండు, నతనికిధర్మండు,
నతనికి ఘృతుండు, ఘృతునకు దుర్ధముండు, నతనికిఁ బ్రచేతుండు, నత

స్పండుపుట్టె నతఁడు ధర్మబహుళులైన యుదీచ్య మేచ్ఛులకు
నిచ్చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 427

సయాతికిఁ గలఁ, డనుఁడను నాలవకుమారుఁడతనికిఁ బుత్రుల్ ।
స్కూలు మువ్వరు, సునిశితబుద్ధి ప్రణతులు శూరాగ్రసరుల్ ॥

'నల చతుఃపరమేషు సంజ్ఞలు. అందు సభానలునకుఁ గాలానలుండు
కు సృంజయుండు నతనికిఁ బురంజయుండు నతనికి జనమేజ
తనికి మహాశాలుండు నతనికి మహామనుండు నతనికి సుశీనర,
నిరువురు పుత్రులుపుట్టిరి. ఉశీనరునకు శిబి, నృగ, నవ, కృమి,
లైదుగురు పుత్రులు గలిగిరి. అందు శిబికి వృషదర్భ, సువీర,
ద్రకులు నల్వరు పుత్రులు గలిగిరి. తితిత్తునకుఁ రుశద్రఘండు
యుండు హేమునకు సుతపుండు నతనికి బలిపుట్టిరి. అతని తేత్ర
గ్గుతమసాంగ, వంగ, కళింగ, సుహ్య, పాండ్రాఖ్యం బైనబాలే
లంబుపుట్టె. తన్నామ సంతతి సంజ్ఞలంగలిగి యైదు విషయంబులు
లయ్యె. అంగునకు ననపానుండు నతనికి దివిరఘండు నతనికి ధర్మ
తనికి జిత్రరఘండు గలిగెనతండు రోమపాదసంజ్ఞంబరంగు. అనప
మారోమపాదునకె కదా యజపుత్రుండైన దశరఘండు శాంతయను
పాతుంగా నిచ్చె. రోమపాదునకుఁ దురంగుండు తురంగునకుఁబృథు
నతనికిఁ జంపుండుగలిగె. అతఁడు చంపనామనగరంబు నిర్మించె.
హర్యంగుండు. హర్యంగునకు భద్రరఘండు నతనికి బృహద్ర
తనికి బృహత్కర్కుండు బృహత్కర్కునకు బృహద్భానుండు నత
న్మనుండు నతనికి జయద్రఘండు జయద్రఘునకు విజయుండు
ధృతి ధృతికి ధృతవ్రతుండు నతనికి సత్యకర్మ సత్యకర్మకు
పుట్టె. అయ్యతిరఘండుకదా గంగకువచ్చి మందసంబులోఁ దేలి
భాపవిధునిఁ గర్ణ నామధేయుఁ బుత్రునిగాఁ కైకొనియె. కర్ణునకు
ండు గలిగె. వీరలంగపతులు. పూరునివంశంబు వినుము. 429

గల్గెఁ బుత్రుఁడు, ధీరుఁడు జనమేజయుం డు దీర్ఘత, నతఁడ ।

లీలఁగాంచెన్, శ్రీరాజితగుణగణుని బ్రచిన్వంతు సుతున్ ॥ 430

తునకుఁ బ్రవీరుండు, ప్రవీరునకు మనస్యుండు, మనస్యునకుఁ
డు వానికి సుద్యుండు నతనికి బహుగతుండు, బహుగతునకు
సంయాతికి నహంయాతి, యహంయాతికి రాద్రాశ్వుండు,
స్యనకు, బుభేషు ప్రముఖులు పదుండుపుత్రులు గలిగిరి. అందుఋతే

షునకు నంతినారుండు నంతినారునకు సుమేత్య ప్రతిరథ ధృవులనః మువ్వరు కొడుకులు గలిగిరందు అప్రతిరథునకుఁ గణ్వండు కణ్వనకు మేఘాతిథిగల్గిరి. ఆతనివలనఁ గణ్వాయనులగు ద్విజులు గల్గిరి. అప్రతిరథునకు మఱియునై లీ నుండను పుత్రుండు గలిగె. అతనికి దువ్యంతాదులు నలుగురు పుత్రులు కలిగి రందు దువ్యంతాండు ముఖ్యుండయ్యె॥ 431

శా॥ ఆదువ్యంతథరాతలాధి పతి కుద్యద్బాహుశౌర్యోజ్జ్వల,

శ్రీదుర్వారుండఖర్వగర్వ రిపురాజభ్రాజ తత్తాధర ।

హోదిన్యాభుండు సంభవించె భరతుండాశాంతదంతావళ,

పోదగ్ర శ్రుతిమూలచామరిత విస్ఫుర్జద్య శోభారుండ్త ॥

432

ప॥ ఆభరతునకు మువ్వరుభార్యలయందుఁ దొమ్మండ్రు పుత్రులు గలిగిన భరతుండుమూచి యిప్పత్రులు నాకుందగిన వారుకారనిన వారితల్లులు నిజపరిత్యాగభయంబునఁ బుత్రులంజంపిరి. ఇట్లు పుత్రజన్మంబు వితథంబైనఁబుత్రార్థియై భరతుండు మరుత్తులఁగూర్చి యాగంబుచేసిన బృహస్పతి తేజంబు ననుతద్యపత్నియైన మమతయందుఁబుట్టిన భరద్వాజుని మరుత్తులనుగ్రహించిరి. ఆభరతునకుఁ దొల్లి పుత్రజన్మంబు వితథంబగుటంజేసి వితథుండను నామాంతరంబు గలిగె. అవ్వితథునకు మన్యుండు, మన్యునకు బృహత్క్షత్ర, మహావీర్య, సగర గర్గులన నలువురు పుత్రులుగలిగిరి. అందునగరునకు సంకృతి, సంకృతికి గురుప్రీతి రంతిదేవులు గలిగిరి. గర్గునకు శిని, యతనికి శైన్యులను క్షత్రోపేతులైన ద్విజులుకలిగిరి. మహావీర్యునకు దురుక్షయుండు నతనికిఁ ద్రయ్యారుణి పుష్కరణ కపులను యనుపుత్రత్రయంబుగల్గి విప్రత్వంబు నొందె. బృహత్క్షత్రునకు సుహోత్రుండు నతనికిహస్తీ, కలిగెను. అతండు హస్తీనాపురంబు నిర్మించె. ఆహస్తీకి నజామీధ, ద్విజమీధ, పురుమీధులన ముగ్గురునందనులు గల్గిరి. అందజామీధునకుఁ గణ్వండు నతనికి మేఘాతిథి గల్గెను. ఆతనివలన గణ్వాయన నాములైన ద్విజులుపుట్టిరి. అజామీధునకు మఱియును బృహదిషుండను పుత్రుండు గలిగె. అతనికి బృహద్ధనుండు నతనికి బృహత్కర్క, యతనికి జయద్రథుండు నతనికి విశ్వజిత్తు నతనికి శేన జిత్తు నతనికి రుచిరాశ్వ, కాశ్వ, దృఢహనువత్స హనుసంజ్ఞులు గలిగిరి. అందు రుచిరాశ్వనకుఁ బృథుసేనుండు నతనికిఁ బారుండు నతనికి నీలుండు అతనికి నూర్గురుపుత్రులుగల్గిరి. అందుఁ బ్రధానుండు కాంపిల్యాధిపతియైన సమరుండు. సమరునకుఁ బౌర, సుపౌర, సదశ్వలను మువ్వరు పుత్రులు గలిగిరి. అందు సుపౌరునకుఁ బృథుండు, పృథునకుసుకృతి, సుకృతికి విభ్రాజుండు, విభ్రాజునకు ననుహుండు పుట్టిరి. అతండు శుకునిపుత్రికయగు శుక్తినిబెండ్లి

యాడె అయ్యనుహునకు బృహదత్తుండు నతనికి విష్వక్సేనుండు నతనికి నుద
క్సేనుండు నతనికి భల్లాభుండుకలిగె. ద్విప్రమీథునకు యవీనరుండు నతనికి
ధృతిమంతుండు నతనికి సత్యధృతి యతనికి దృఢనేమి యతనికి సుచార్మ్యుండు
నతనికి. సుమతి యతనికి సన్నతిమంతుండు నతనికి గృతుండు కలిగె. ఆకృతు
నకు హిరణ్యనాభుండు యోగంబునేర్చెను. ఆకృతుండు చతుర్వింశతి సామ
సంహితలుచేసె. అట్టికృతునకు నుగ్రాయుధుండు గలిగె. అతండు సీపక్షత్రియ
క్షయంబుచేసె. అయుగ్రాయుధునకు క్షేమ్యుండు నతనికి సుధీరుండు నతనికి
రిపురజయుండు నతనికి బహురథుండు కలిగె. వీరలుపారవులు. అజామీథు
నకు నళినియనుపత్నియందు నీలుండను పుత్రుండుగలిగె, అతనికిశాంతి, శాంతికి
సుశాంతి, సుశాంతికి బురంజయుండు నతనికి ఋక్షుండు నతనికి హర్యశ్వుండు.
నతనికి ముద్గలిస్తంజయ బృహదిషు యవీనరకాంపిల్లులు గలిగిరి. వీరలీపంచవిష
యంబులు రక్షింపనమధులని పితృదత్తనామంబున పాంచాలనంజుంబొందిరి.
ముద్గలునకు, మాద్గలులన, క్షత్రోపేతులైన ద్విజాలుగలిగిరి. ముద్గలునకు
హర్యశ్వుండు నతనికి దిప్రొదాసుండును, సహల్యయనన మిధునంబుపుట్టె,
ఆయహల్యను గౌతముండు వరించె. ఆయహల్యయందు గౌతముండు శతా
స్థుండుగనియె. శతానందునకు ధనుర్వేదపారగుండైన సత్యధృతి గలిగెను॥

సీ॥ యేవాభుఁడుగుసత్యధృతియొక్క నాడప్ప, రశ్మేష్టయైన ను ర్వశి నిజాగ్ర ।
ధగఁజూచినపుడరేతః పాతమయ్యె నత్తేజంబురెల్లు వైఁడెట్లు గట్టి ।
రెండుభాగములై పరి స్ఫుటంబుగఁ గన్య, కయఁగుమారుండునై రయనియుక్తి ।
కురుపతిశంతను ఖోణీశ్వరుండువెంట వచ్చియా శిశువులవంకఁజూచి ॥

గీ॥ కృపకతంబునవారికి గృపియుఁ గృపుండు ననుచుఁజేరిడిముద మునఁబెనిచెనందుఁ ।
గృపినిద్రోణుండువరియించి పృథుభుజాచ, లాభిశోభితుఁబుత్ర కునధిపుఁగాంచి॥

వ॥ అశ్వత్థామయను పేరిడియె, దిప్రొదాసునకు మిత్రాయువు మిత్రాయువునకుఁ
జ్యవనుండు, చ్యవనునకు సుదాసుండు సుదాసునకు సౌదాసుండు, సౌదాసు
నకు సహదేవుండు, సహదేవునకు సోమకుండు, సోమకునకు జంతుండు పుత్ర
శతజ్యేష్ఠుండై పుట్టె. వారలలోఁ గనిష్ఠుండు పృషతుండు. పృషతునకు ద్రుప
దుండు, ద్రుపదునకు ధృష్టద్యుమ్నుండు, ధృష్టద్యుమ్నునకుదృష్టకేతుండుపుట్టె.
అజామీథునకు మతియును రుక్షనామకుండు పుత్రుండు గలిగె. రుక్షునకు
సంవరణుండు, సంవరుణునకుఁ గురువుకలిగె. అతండ కదా తనపేరఁ నిక్కురు
క్షేత్రంబుచేసె. కురువునకు సుధనుర్జహ్ను పరీక్షిత్రముఖులు గలిగిరి. సుధ
నువునకు సుహోత్రుండు నతనికి జ్యవనుండు నతనికి గృతకుండు నతనికుపరి

చరనసుపు నతనికి బృహద్రథ, ప్రత్యగ్ర, కుశాంబ, కుచేలమాత్యస్య ప్రముఖు. లేడ్వరు గలిగిరి. బృహద్రథునకుఁ గుశాన్ముండు నతనికి వృష భుండు నతనికిఁ బుష్పవంతుండు నతనికి సత్యహితుండు నతనికి సుధన్వుండు నతనికి జతుండుగలిగె. మఱియు బృహద్రథునకుఁ గుమార శకలద్వయంబు పుట్టె. అది జరచేత సంధింపం బడుటంజేసి జరాసంధుండనఁ బుత్రుండు గలిగె. అతనికి సహదేవుండు నతనికి సోమపుండు నతనికి శ్రుతిశ్రవుండు. కలిగ్గ వీరలు మాగధులను భూపాలురై రనిచెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రేయీన కీటనియె ॥ 435

క॥ వినుము మునీంద్ర ! పరీక్షి, జ్ఞననాథునకా త్తజాలు విశాలయశస్కుల్ ।
జనియించిరి నలువురు, తన్వనచరితమునీకుఁ జెప్పెదం బరిపాటిన్ ॥ 426

వ॥ పరీక్షితునకు జనమేజయ శ్రుతసేనోగ్రసేన, భీమసేనులు నల్వరుపుత్రులు కలిగిరి. జహ్నునకు సురభుండు సురభునకు విదూరభుండు, విదూరభునకు సార్వభౌముండు, సార్వభౌమునకు జయత్సేనుండు, జయత్సేనునకు నారాధితుండు, నారాధితునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు సక్రోధనుండు సక్రోధనునకు దేవాతిథి, దేవాతిథికి ఋక్షుండు, ఋక్షునకు భీమసేనుండు, భీమసేనునకు దిలీపుండు నతనికిఁ బ్రతీపుండు, ప్రతీపునకు దేవ్దాశి, శంతను, బాహ్లికులు ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరి. అందుదేవాశి కొండుకనా డరణ్యంబు ప్రవేశించిన శంతనుండు రాజయ్యె వినుము ॥ 437

క॥ శంతనుఁ డశేషశాత్రవ, కృంతనుఁడై జలధివృత నిఖిలభూవలయా ।
క్రాంతిమహనీయతర వి, క్రాంతి విభాసితుఁడు వెలసె రవి చందమునన్ ॥ 438

గీ॥ చేతనంటినవృద్ధుండు చిటుతవయసు, నొందిమహనీయశాంతిఁ జెంపొందుకతన ।
శంతనుండనితనుజనుల్ సన్నుతింప, వెలసెఁగొనియాడదర మెయవ్విభునిమహిమ ॥

వ॥ ఇట్లు రాజ్యంబేలుచున్నంత ॥ 440

ఉ॥ శంతనుఁడేలు దేశము ప్రజల్ బెగడొందఁగ వృష్టిమాన్య జం,
భాంతకుఁ డద్భుతంబొదవ నబ్దములాటును నాటునమ్మహి ।
కాంతుఁడునంత విప్రతీతిగన్గొని నాయపరాధ మేమి దు,
ద్దాంతనితాంతలోక భయదప్రళయావహ వృష్టిహానికిన్ ॥ 441

క॥ అని తము నడిగిన యాశం, తనుఁగనుగొని విప్రవరులు, నరనాయక! యీ ।
యనుపమితా వగ్రహ మిట్లొనరుటకుంగలదు, హేతువైక్యటివినుమా ॥ 442

గీ॥ అన్నదేవాపియాది రాజ్యాన్తుఁడుండ, నీవు మేదిని నేలుచున్నావు ?
 పవనినాయక ! పరివేత్తవైతి వేత, దళముకలన నవాన్పన్నీయఁడెన్నఁడు ?

వ॥ త్రినిశ శంతనుండింక నేనేమి చేయవలయుననిన నెంతకాలము దేవా
 పతనాది దోషములచేత నభిభూతుండు గాకయు నా రాజ్యము
 రాజ్యంబునకు నతండద్దుండతనికి రాజ్యంబీయవలయునని నేమి చేయు
 మంత్రప్రవరుం డరణ్యంబునకుంబోయి తపస్సుల చేసినా నా రాజ్యము
 లంగాఁ బ్రయోగించిన వారిచేత దేవాపి ఋజుమతి యయ్యెను, గని
 భ్రంశంబునొంది నేదనాదంబులు దూషించి పతింబుయ్యె. నీవు
 నులు శంతను పాలికింజని యిట్లునిరి ॥

గీ॥ రమ్మనృపవరయింత నిర్బంధమేల, శాంతమయ్యె నవగ్రహాంత్రాతివోప !
 మితరమింక నేలదేవాపి పతితుడయ్యె, కేరివేదంబు దూషించుకారణమని ॥ 445

వ॥ అన్న, పతితుండైనఁ దమ్మునికిఁ బరివేత్తత్వంబు లేదు, రమ్మనిపించిన శంతనుండు
 పురంబునకు వచ్చి రాజ్యంబుచేసె. దేవాపి పతితుండైనఁ బర్జన్యుండు పైకింక.
 అఖిలధరా మండలంబున సస్యసంపదలు పైచివె. బాహ్లికునకు సోమదత్తుండు
 సోమదత్తునకు భూరి భూరిశ్రవశ్వల్య సంజ్ఞలుగల పుత్రత్రయంబు గలిగె.
 శంతనుండు జాహ్నువియందు నుదారకీర్తియు నశేషశాస్త్రాగ్ర వేదియుడైన
 భీష్ముండు గలిగె. ఆశంతనునకే సత్యవతియందు చిత్రాంగదవిచిత్ర వీర్యులను
 నిద్దలు పుత్రులుగలిగిరి. అందుఁ జిత్రాంగదుండు బాలత్వంబున చిత్రాంగ
 దుండను గంధర్వునితోఁ బోరి తెగిన విచిత్రవీర్యుండు రాజై కాశరాజమహి
 తల, నంబి కాంబాలికలం బెండ్లియాడి నిరంతరతదుపభోగంబున రాజయిన్పు
 గృహీతుండై యస్తమించిన సత్యవతీదేవి తత్పుత్రుండైన కృష్ణదైవాయను
 నియోగించిన మాతృవచనంబు పాటించి విచిత్రవీర్య ధైర్యంబుల ధృతరాష్ట్ర
 పాండులను, దత్తరచారికయందు విదురునిం గనియె. ధృతరాష్ట్రుండును దుర్యో
 ధనదుశ్శాసన ప్రధానంబైన పుత్రశతంబుం గనియె. పాండుండును సరణ్యం
 బున మృగశాపోపహత ప్రజనసామర్థ్యండ్ల, ధర్మ, వాయు, శక్రులవలనఁ
 గుంతియందు యుధిష్ఠిరభీమసేనార్జునులం గనియె. అశ్వినులవలన మాది
 యందునకుల సహదేవులం గనియె. ఇట్లు పాండవులేవునైరి. వారలకు వ్రాపది
 యందు, గ్రమంబునఁ బ్రతివింధ్య, శ్రుతసేన, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతానీక శ్రుత
 కర్ములనం గలిగిరి. మఱియును యుధిష్ఠిరుండు యకాధేయియను కాంతయందు
 దేవకుండను పుత్రుంగనియె. భీమసేనుండు హిడింబయందు ఘటోత్కచుం
 గనియె. మఱియు భీమసేనుండు కాశియను కాంతవలన సర్వగుండన
 పుత్రునింబడెనె. సహదేవుండు విజయయందు సుహోత్రునింగనియె. నళ

లుండు రేణుమతి యందు నిరమిత్రునింగనియె. అర్జునుండుబాపియను నాగకన్యకయందు నిలావంతుండను పుత్రునింగనియె. ముతీయు సర్జునుండు మణిపూరపతి పుత్రియైన చిత్రాంగదయందుఁ బుత్రికాధర్మంబున బభ్రు వాహనుం గనియె, సుభద్రయందు బాలుండయ్యును సతిబలపరాక్రమ సమ స్తాపిరథ విజేతయైన యభిమన్యునిం గనియె ॥ 446

౪॥ ఉత్తర పెండ్లియైగో, కోత్తరుండభిమన్యుడు రుగుణోజ్వలుధరణీ ।
భృత్తిలకాయితఁ గరుణా, యత్తుపరిక్షిత్తుంగనియె నద్భుతచరితుఁ ॥ 447

వ॥ అప్పరిక్షితుండు తల్లిగర్భంబున నున్న యష్టాశ్వత్థామ యపాండవంబుగా దివ్యాస్త్రంబు ప్రయోగించినఁ జరాచరగురుండగు హరికరుణించి రక్షించె, కులంబు క్షీణించు తఱింబుట్టుటంజేసి పరిక్షిన్నామం బితనికింగలిగె. అప్ప రిక్షితుం డిష్టాడు ధర్మక్రమంబున భూమండలం బేలుచున్నాడని శ్రీపరా శరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 448

౪॥ భరితవివేక భవిష్య, స్మరపాలురవినుము సజ్జన స్తవనీయో ।
త్తరకీర్తికా ముదీవుత, ధరణీకకుబంతరుల సుధాకరనిధులన్ ॥ 449

వ॥ ఇష్టాడు భూమండలంబేలు పరిక్షిత్తునకు జనమేజయ, శ్రుతసేనో, గ్రసేన, భీమ సేనులన సలుపురు పుత్త్రులు పుత్తైరరు. అందు జనమేజయునకు శతానీకుండు పుట్టును. ఆ జయసమేజయుండు యాజ్ఞవల్క్యునివద్ద వేదంబుచదివి కృపుని వలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి విషయవిరక్తచిత్తుండై శౌనకోపదేశంబున నాత్మవిజ్ఞాన ప్రవీణుండై పరమ నిర్వాణంబునొందఁగలండు. శతానీకునకు నశ్వమేధ దత్తుండు సతనికి సధినీమ కృష్ణుండు, సతనికి, నిచక్నుండు పుట్టును. అతఁడు హస్తిపురము గంగాపహృతము కాఁగాఁగౌశాంబియందు నివసింపఁ గలండు. అతనికినుష్టుండు, సతనికి విత్రరథుండు నాతనికి శుచిరథుండు సతనికి వృష్ణిమంతుండు సతనికిసుపేణుండు సతనికి సునీధుండు సతనికి నృపచ యుండు సతనికి సుఖిబలుండు సతనికిఁ బరిష్లవుండు సతనికి సునయుండు సతనికి మేధావియు సతనికి రిపుంజయుండు సతనికి మర్వుండు సతనికిఁ దిగ్గుండు శత నికి బృహద్రథుండు సతనికి వసుదానుండు సతనికి శతానీకుండు సతని కుదయ నుండు సతనికి విహీనరుండు సతనికి దండపాణి, యతనికి నిమిత్తుండు సతనికి త్తేమకుండునుగలుగం గలరు. ఇట్లు బ్రహ్మత్ర కారణంబును, దేవర్షి సత్కృతంబును నైన సోమవంశంబు త్తేమకుని నుండి నాశంబు నొందంగల ధనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 450

॥ వరతపోధన యిత్యైకువంశ్యులైన, భావిభూతలపతుల సేర్పఱుతువినుము ।
చటుల భారత రణమహీస్థలినిశాత, బాణహతుడయ్యెనాబ్రహ్మద్యులుఁడుఘనుఁడు॥

॥ ఆబ్రహ్మద్యునికి బ్రహ్మ యందు నతనికి మరుక్షయండు నతనికి వత్సవ్య
హండు నతనికిఁ బ్రతివ్యాయుఁడు నతనికిఁ దివాకరుండు నతనికి సహ
దేవుండు నతనికి బ్రహ్మదశ్యుండు నతనికి భానురథుండు నతనికిఁ బ్రతీతా
శ్యుండు నతనికి సుప్రతీకుండు నతనికి మరుదేవుండు నతనికి మనక్ష
త్రుండు నతనికిఁ గిన్నరుండు నతనికి సంతరిక్షుండు నతనికి స్వపర్ణుండు,
నతనికిమిత్రజిత్తు నతనికి బ్రహ్మద్యాజుండు నతనికిధర్మి, యతనికిఁ గృతం
జయుండు నతనికి రణంజయుండు నతనికి సంజయుండు నతనికి శాకున్యుండు,
నతనికి శుద్ధోదనుండు నతనికి రాహులుండు నతనికిఁ బ్రసేనజిత్తు నతనికి
క్షుద్రకుండు నతనికిఁ గుండకుండు నతనికి సురభుండు నతనికి సుమిత్రుం
డునుం గలిగెదరు॥ 452

॥ పరమసూత్ర యిత్యైకు వంశమవని, కలియుగమున, సుమిత్రుండుకడపలగను
నాశమొందెడు మగధ భూనాధవంశ, భావిభూతలపతుల సేర్పఱుతువినుము ॥

॥ పుగ్ధవంశ ప్రభుండగు జరాసంధునకు సహదేవుండు, సహదేవునకుసోమాపి,
సోమాపికి శ్రుతశ్రవుండు, శ్రుతశ్రవునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు
నిరమిత్రుండు, నిరమిత్రునకు సునేత్రుండు, సునేత్రునకు బ్రహ్మత్కర్ముండు,
బ్రహ్మత్కర్మునకు సేనజిత్తు, సేనజిత్తునకు శ్రుతంజయుండు, శ్రుతంజయునకు
విపుండు, విపునకు శుచి, శుచికి క్షేమ్యుండు క్షేమ్యునకు సువృతుండు,
సువృతునకు ధర్ముండు, ధర్మునకు సుశ్రవుండు, సుశ్రవునకు దృఢసే
నుండు, దృఢసేనునకు సుబలుండు, సుబలునకు సునీతుండు, సునీతునకుసత్య
జిత్తు, సత్యజిత్తునకు విశ్వజిత్తు, విశ్వజిత్తునకు రిపుంజయుండును బుట్టఁగలరు.
వీరలు బార్హద్రథులు; రాజులై వెయ్యెండ్లు భూపాలనంబు చేయంగలరు.
ఆరిపుంజయుని యమాత్యుండు మునికుండనువాఁడు స్వామియైన రిపుంజ
యునిం జంపి ప్రద్యోతుండను తనపుత్రునింబట్టంబు కట్టంగలండు. ఆ ప్రద్యో
తునకు బలాకుండను పుత్రుండు గలుగు, వానికి విశాఖయూపుండు, వానికి
జనకుండు, వానికి నందివర్ధనుండు, వానికి నందియుఁ గలుగుదురు. ఈ ప్రద్యోత
వంశ్యులు నూటముప్పదియాతేండ్లు భూమి పాలింతురు. తదనంతరంబ శిశు
నాభుండు, వానికిఁ గాకవర్ణుండు, వానికి క్షేమధర్ముండు, వానికి క్షత్రాజుండు,
వానికి విధిసారుండు వానికి సజాతశత్రుండు, వానికి సర్భకుండు, వానికుదయనుండు,
వానికి నందివర్ధనుండు, వానికి మహానంది, పుత్రుగరు. వీరు శిశునాభ వంశంబు
భూపాలకులు. మున్నూట యిరువదాతేండ్లు భూమిపాలించెదరు. అంత॥ 454

గీ॥ మునివరేణ్య మహాపద్మండ నెడురాజు, ధరణియేకాత పత్రమైతనధుచుండఁ
దనదుశాసన మొరులకు దాటరాక, యుండఁబాలించునత్కిర్తులుప్పతిల్లి ॥ 41

వ॥ ఆమహాపద్మనకు సుమాల్యాదు లెనమండ్రు పుత్రులుపుట్టి నూతేండ్లు భు
మండలం బేలెదరు. తొమ్మండ్రు నందులను గౌటిల్యుండను శ్రాష్టాణుని
సముద్ధరింపంగలండు. వారుపైయిన పిమ్మట మార్కులుపుధివి యనుభవింపఁ
గలరు. ఆక్కౌటిల్యుండు, చంద్రగుప్తునికి రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు గట్ట
గలండు, చంద్రగుప్తునకు బిందుసారుండు, నతనికి నశోకవర్ధనుండు, నతని
సూయశుండు, నతనికిదశరథుండు, నతనికిసంయుతుండు, నతనికిశాలి శూకుండు
నతనికి సోమశర్మండు, నతనికి శతధన్వుండు, నతనికి బృహద్రథుండును
గలిగెదరు. ఇట్టి మార్కులు పదుండ్రును నూటముప్పదేడు సంవత్సరంబు
భూమి యనుభవించెదరు. తదనంతరంబ శుంగులు భూమి యను భవించెదరి
పుష్యమిత్రుని సేనాపతి స్వామింజంపి రాజ్యంబుచేయఁ గలడు. అతనికి న
మిత్రుండు, నతనికి సుజ్యేష్ఠుండు, నతనికి వసుమిత్రుండు, నతనికి ఘడంకుండ
నతనికిఁ బులిందకుండు, నతనికి ఘోషవసుండు, నతనికి వజ్రమిత్రుండు, న
నికి భాగతుండు, నతనికి దేవభూతియుం గలిగెదరు. వీరు పదువురు శుంగులు
నూటపండ్రెండేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. అంతట నివ్వసుంధుశుక్ల
పాలుకాఁగలదు. శుంగ రాజైన దేవభూతి వ్యసనియై యుండ నతని యమ
త్యుండు కణ్వా వసుదేవనామకుండు, నిజస్వామియైన దేవభూతిం జంపి యవ
యనుభవింపఁగలడు. అతనికి భూమిమిత్రుండు, నతనికి నారాయణుండ
నతనికి సుశర్మండునుం గలిగెదరు. ఈ కాణ్వాయనులు నలువురును నలువ
యేనేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. ఆసుశర్మని దద్భృత్యుండు నాంధ్ర
జాతీయుండు బలిరపుచ్చక నాముండు చంపి వసుధ యనుభవింప
గలడు. తదనంతరం బాతని భ్రాత కృష్ణ నామధేయుండు రాజుకాఁగలడు
అతనికి శ్రీశాతకర్ణి, యతనికిఁ బూర్ణోత్సంగుండు, నతనికి శాతకర్ణి, యతని
లంబోదరుండు నతనికి పిలకుండు నతనికి మేఘస్వాతి, యతనికిఁ బట
మంతుండు, నతనికి సరిప్తకర్తుండు నతనికి హలాహలుండు, నతనికిఁ బలలకుండ
నతనికిఁ బులిందసేనుండు, నతనికి సుందరుండు నతనికి శాతకర్ణి, యతని
శివస్వాతి యతనికి గోమతిపుత్రుండు, నతనికి నలిమతుండు, నతని
శాంతకర్ణి, యతనికి శివశ్రీతుండు నతనికి శిరస్కంధుండు నతనికి యజ్ఞశ్రీయు
నతనికి ద్వియజ్ఞుండు, నతనికిఁ జంద్రశ్రీయు నతనికిఁ పులమాపియును
గలిగెదరు. వీరు నన్నూట యేబదియాతేండ్లు భూమి యనుభవింపం గలరు
ఆంధ్రభృత్యులేడ్వరును ఆభీరులు పదుండ్రును, గర్దభులును భూభుజులుగా

అనంతరంబ యెనమండ్రు యవనులు, పదునలుగురు తురుష్కారులు
గ్గురు ముండ్లు పదునొకండ్రు మానులునను వీరిందలు వెయ్యి
ట తొరిబడేండ్లు భూమి యనుభవించెదరు. వీరు పోయిన కైంకిలు
యవనులు సమూహభిషిక్తులు భూపతులు కాఁగలరు. వారలకు
క్రీ. వింధ్యశ క్రికిఁ బురంజయుండు వానికి రామచంద్రుండు నత
ండు సతనికి వంగుండు సతనికి నందనుండు సతనికి సునంది పుట్టెదరు.
సౌతయగునంది యశుండు శుక్రుండుప్రవీరుండును వీరుండును నూట
వర్షంబులు భూమి యనుభవించెదరు. వారి పుత్రులు పదు మువ్వరు
యు మువ్వరు తదనంతరంబ పుష్యమిత్ర, పటుమిత్రులు పదుమువ్వరు,
శ్రేష్ఠులగు కోసలయందుఁ దొమ్మండ్రును భూపతులు కాఁగలరు. వారె
లు. మాగధయందు విశ్వస్థటిక సంజ్ఞుం డన్యవర్ణంబులఁ గల్పింపఁ
బ్రలక్షిత్రకులంబు నణంచి మగధులు గంగాప్రయాగ సమీపం
బద్వావతీ పురంబున, నుండి భూమి సనుభవింపఁగలరు. కోసలాంధ్ర
కామ్రలిప్త సమతట పురములను దేవరక్షితయను వాఁడు రక్షింపఁ
కలింగ మాహిష మహేంద్రజనపదంబులను, భామపురంబును
ను భవించెదరు. నైపథనైమిషక కాలకోశక జనపదంబులను మణి
వంశబులను భవింపఁగలరు. త్రైరాజ్య ముషికజనపదంబులను కన
మీండు భుజించును. సౌరాష్ట్రావంత్య శూద్రాభీరదేశములను సర్వదా
మి విషయములను వ్యాత్యద్విజ్ఞా భీరశూద్రాదు లనుభవించెదరు.
ట దావికోర్వి చంద్రభాగా కాశ్మీర విషయంబులను వ్యాత్యమేచ్ఛ
దులనుభవించెదరు. వీరు కలియుగమున సకాలికులగు రాజులుకాఁ
నినుము.

456

సాదులు సధికకోపులు సర్వకాలాన్యతాధర్మలోలమతులు!
లగోవధాదిక పాపకర్తలు పరధన హరణస్వభావరుచులు!
రకు లుదితాస్తమితప్రాయు లల్పతరాయుష్యు లధికకాము,
గ్ధారంభులగుదురు భూపతుల్ వారేలుజన పదవాసులెల్ల ॥

వడి నన్యాయపథచరిష్టు, లగుచు మ్లేచ్ఛుల నడవడి నధికకలుష
నాశ మొందంగఁ గలరుపరమ, యోగసంపన్న! యక్కలియుగమునందు॥

కార్యంబులే వ్యవహారహేతువులుగా స్త్రీ త్వంబే యుపభోగ హేతువుగా
కామూలంబే వృద్ధిహేతువుగా బ్రహ్మసూత్రంబే బ్రాహ్మణత్వ
యగా లింగధారణంబే యాశ్రమ హేతువుగా నన్యాయంబే వృత్తి
యగా సభయప్రగల్భోచ్ఛారణంబే పాండిత్య హేతువుగా, స్నాన

మాత్రంబే ప్రసాదసహేతువుగా, స్వీకరణమాత్రంబే వివాహ సర్వేభ్య ధారణమాత్రంబే పాత్రంబుగా, మూల నయనోదక తీర్థంబుగా నిట్లనేక దోషంబులుగలిగి కలివేళ భూమండలంబు బులు షీణంబులు కాగలవు. వినుము.

క॥ ఏహితియైనగానీ, భూజనములలోన బలిమిపొదలినవాడే ।

రాజగు కలియుగవేళధ, రాజనములనొడిచికొని కరముగైకొనుచున్
ప॥ ఇవిభంబున ॥

ఉ॥ లోలనిహారశీలు లతిలోభులు క్రూరులునై నసీచభూ ,
సాలకులేచఁ బీడవడిపాడియుఁ బంటయులేక భూప్రభల్ ।
శైలవనప్రదేశములచక్కి వసింతురుగాక కందముల్,
మూలఫలంబు లున్నధువులుస్తల పుష్పములున్ భుజించుచున్ ॥

క॥ తరువల్కు పర్ణచీరా, వరణులగుచు శీతవాత వర్షాత పదు
ర్భర పీడకోర్చిగాఢా, తురత, నశరణత్వమందుదురు ప్రజలెల్లన్ ॥

గీ॥ ఏడనై నను నిరువదిమూడువత్స, రములు బ్రతుకఁడునరుఁడు ధరా
గలియుగవసానమున నిట్లుఖిలజగంబు, లనుదినంబును నాశంబునంద

ప॥ శ్రౌతస్తార్థ ధర్మంబులు విప్లవంబునొందిన సచరాచరంబై న
ప్రాయంబై న కలియుగంబు సంతంబున ॥

సీ॥ అఖిలజగత్సృష్టయై చరాచరగురుండై సర్వమయుఁడయి యప్రక
డై బ్రహ్మమై సముద్యచ్ఛక్తిచేనొప్పు వానుదేవుని యనిర్వాచ్యుడై
యంశంబు శంబరాఖ్యగ్రామముఖ్యుడొ విష్ణుయశుండను విప్రు
కల్కినాజనియించి కలుషాస్పదీభూతకలివ సానోద్భూత కలితవా

గీ॥ కాఖిలమైచ్చతతుల దీవ్యత్కరాగ్ర, జాగ్రదుగ్రలనన్తండ లాగ్ర
ధారణకాడిధారుణీస్థలమునందు, బొందుగానిల్పుగ్రతధర్మము

ప॥ అనంతరం బ శేషకల్యవసాననిశావసానంబున జనపదంబులయంద
ప్రజలకు విమల బుద్ధిజనించు, కృతయుగంబునకు బీజభూత
మనుష్యులకుఁ దత్కాలంబున నపత్యంబులుపుట్టి కృతయుగ ధ
వృద్ధిఁజొందుదురు. వినుము ॥

గీ॥ అబ్బుడర్కుండు తివ్యంబు సమరగురుఁడు, నేకరాశిస్థులయ్యెడ
నాడైకృతము ప్రవేశించునవ్యధర్మ, జననకారణనిజసముచ్చయము

ప॥ అతీతవర్తమానానాగత భూపాలుర నీకెఱింగించితి. పరిక్షిత్తుజన్
కొని సందాభిషేకపర్యంతంబు వేయునేబది వత్సరంబులు

హోవలను బూర్వోదితులగు నిద్దఱినడును సమంబుగా నే నక్షత్రంబు గానం
బడు దానితోఁగూడి యూన ప్తర్షులు మనుష్యమానంబున నూతేండ్లుండుదురు.
పరీక్షిత్తునికాలంఁచిన సప్తర్షులు మఘానక్షత్రమున నుండుదురు. అదిమొదలు
వ్యాదశాబ్ద శతాత్త కంబైన కలిప్రవేశించి యుండు || 468

రవసరసీజనేత్రుండు జనస్తవనీయుండు కృష్ణుండెన్నఁడే
రవమునకేగు నాఁడె జగతింగలి వైంఛె దదీయదివ్య ప
భవరజమంటి మేదిని శుభస్థితినుండెడునాఁడు చేర రా,
రవిరళ పాపయుక్తిగల యక్కలికిన్ మునిలోకపూజితా || 469

రగవంతుండైన పుండరీకాక్షుండు దివంబునకుంబోయిన కలిప్రవేశించిన
దనంతరంబ విపరీతంబులగు దుర్నిమిత్తంబులుచూచి యుధిష్ఠిరుండు పరీక్షిత్తు
భిషిక్తుంజేసి మహాప్రస్థానంబుచేసె. ఎన్నఁడేని సప్తర్షులు పూర్వాషాఢం
బ్రవేశించెదరు నాడనందుండు కడచను. అచ్చటనుండి కలిప్రవృద్ధంబగు.
బట్టి కలియుగ సంఖ్యవినుము || 470

రయఁగ, లక్షత్రయమును, నఱువదివేలునగు మానుషాబ్దంబులు నీ |
కైంకుము, కలియుగమునకున్, సరిఁజెబ్బది రెండువేలు సంధ్యబ్దంబుల్ || 471

తత్పరిణామంబగు కలియుగంబు నిశ్శేషంబైన కృతయుగంబు ప్రవేశించు,
యగయుగంబున మహాత్ములగు బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యులుగలరు. వారికులం
బులు నామధేయంబులును సనేకంబులగుటంజేసి యెఱింగింపనై తినని చెప్పి
, పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె || 472

రవవంశసంభవుండు దేవాపియు, నిత్యైకుకులజుండై యెసఁగుమరుండు |
రమ యోగాభ్యాస పరతకలాపక, గ్రామంబునందుండి కలియుగంబు |
న్నచోఁగృతయుగ సమయంబునందు, క్షత్రప్రసర్తకులయ్యెదరు మునీంద్ర |
యగముల మూఁటియందుర్విపాలింతురు, మనుతనూభవలీక్రమంబు వెలయ ||
యగంబున నితరజాతులు ధరిత్రి, యేలుదురు నీకుఁ జెప్పితి నెల్ల నృపుల |
శకర్తల సంక్షేపవర్ణనమున, సంతయును జెప్పనలవియెయజునకైన || 473
ధివిగీతల యర్థంబు వినుము || 474

దినాభూమి మదీయపుత్రకుండు వీఁడేలంగలం డింకఁజం,
దవిద్వేషులఁ దధరాస్థలముపేర్కింబెంపుతో నేలెదన్ |
యంబొందెదనంచు నయ్యుగ చతుష్కృత్యపతిశ్రేణి దు
దమోహంబులఁ ద్రుంగెఁగాని పరమార్థజ్ఞానిగాఁ డెవ్వఁడున్ || 475

- గీ॥ ధరణీపై ఘోర సంగరస్థలములందు మడియురాజులఁ జూచియిప్పుడఘ్నిఁ
సహహతమసామ్ననానే సనర్థమైన, మమతనూరక మూఁడులై సమసిరఁ
- ఉ॥ ఎంతనియెంచవచ్చు ధరణీశులమోహ మహాతమంబు, వి
భ్రాంతినమాత్యభృత్యులను బొరులఁగెల్చి యనంతరంబ, వి
క్రాంతినరాతులఁగెలిచి గహ్వరియంతయు నాక్రమించి ని
శ్చింతత నేలువారమని శీఘ్రమచెందుదు రుగ్రమృత్యువున్ ॥
- వ॥ సాగర సంవృతంబైన భూమండలం బాక్రమించినను జిత్తశాంతికల్లుఁ
శాంతిగల్గి యాత్మజయంబుచేసి ముక్తిఫలంబు చెందవలయు ॥
- గీ॥ తాతతండ్రులొకింతయుఁద్రవ్వినన్నఁ గొంచుఁబోవుటలేదుగాఁ గుటిలు
దనయులేటికి మనస్సమతాలతాని, బద్ధులై కూలెదరు ఘోరయుద్ధభూమి
- క॥ ఎన్నకతండ్రులఁ దమ్ముల, నన్నలనై నన్వధింతు రక్కటనాకై ।
మున్నేనర పతులై నను, నన్నుసతముచేసి నిలిచినారాయెందున్ ॥
- గీ॥ మమతనఖలొర్వి యేలినమనుజపతులు, పోవఁజూచియు నిలిచినభూమి
నిదిమదీయమహీస్థలియేమయనుభ, వింతుమనినాశ మొం దెందరెంతవి
- ఉ॥ నామహినీకు నేలనగునా, యిదెవేగనతిక్రమించినా
నామదమోఘ సాయక, గణంబులమున్ను వధించికొందునా ।
భూమియటంచుదూతలఁ, బ్రభుత్వమునం బరరాజుపాలి కు
ద్దామతనంపువారిఁ గని, తాల్తుదయారస మందహాసముల్ ॥
- వ॥ అని యిట్లుతోల్లి యంసకుండనుముని జనకునకుం జెప్పిన పృథివీగీ
చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥
- క॥ ధరణీగీతార్థము విను, పురుషులహృదయముల మమతపొలియు, నుదయ
ధరశిఖరారూఢాహ, స్కరుఁగని హిమచయముపొలియుకై వడిమఱిఁ
- వ॥ ఇమ్మను వంశంబునీకుఁ జెప్పితి, ఇందు భగవదంశ భూతులైన రాజు
వీరిచరితంబు విన్ననశేషపాప త్తయంబును బుత్రపౌత్ర ధనధా
రారోగ్యంబులును, సభివృద్ధియునగు, సూర్యసోమాన్వయసంభవులగు
జహ్ను, మాంధాతృ, సగరావిషీత రఘువులను, యయాతి సహుష
విన్నఁ బురుషునకు మమత్వాది దోషంబులు పొరయకుండు ॥
- గీ॥ క్రతువులొనరించి దానధర్మములుచేసి, ఘోరరణముల వైరులఁగూఁ
వనుమతియు నేలి మేదినివరులుపొలిసి, పోయిరేకాక నిలిచిరే భూమిమి

- సీ॥ అఖిలలోకముల నవ్యాహతగతియైన, వైస్యండునిలిచెనే వసుధమీఁద ।
ఇలయేడుదీపులు నేలినకార్తవీ, ర్యాస్తునుండుండెనే యవనిమీఁద ।
సార్వభౌమత్వ ప్రశస్తృఁడౌమాంధాత్మ, ధరణీశుండుండెనే ధరణిమీఁద ।
సంగౌతరణవిఖ్యాతి మంతుఁడుభగీ, రథుండునిల్చెనే యుర్వరాష్ట్రలమున ॥
- గీ॥ గురుయశస్కులు సగరకకుత్స్థరామ, రావణయుధిష్ఠిరాది భూరమణిలిపుడు ।
నామమాత్రావశేషులై నారుగాని, నిలిచియుండుటలేదు మానికులవర్య ॥ 487
- వ॥ ఇది యెఱింగి పండితుండు సమస్తవస్తువుల యందు మమత్వంబు నొందండని
శ్రీపరాశరుం డానతిచ్చిన ॥ 488

శా॥ శ్రీమద్దారవదేహ దేహభృదతేజేమాప వర్గప్రదో
ద్దామాశ్చర్యపదోహ దోహనవిధాంత స్తోమసంవర్ధిత ।
ప్రేమప్రాపితమాహ మాహనమయ క్రిడార్థసంకల్పభ
ద్రామాంగశ్య విఘాహవాహవిత తీంద్రస్నేహమోహవహా ॥ 489

- క॥ శాండిల్య కండుమునిమా, ర్కంఠేయాదిక మునీంద్రరక్షణచణమా ।
రాండ్రున మండలాంత, ర్నండితమణిసౌధ మధ్యమస్థిరినిలయా ॥ 490

వనమయూరము.

భాసురమణి విసరబద్ధమహితోద్య
స్త్రిసహితసౌధ ఘన శృంగనిహితాయు
గ్భాసిరుచిదీప్తితనభఃకకుబిలాంతా
హసరుచిరాసన సుధాంశురుచికాంతా ॥ 491

- గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్వపవిత్ర వేంకటామాత్య
పుత్ర, కందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర, సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చర
ణారవింద వందన పరాయణ కలిదింసి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణు
పురాణంబునందు మనువంశావ తారంబును, బురారవ జన్మంబును, మరుత్
తృణబిందుల చరిత్రంబును, రేవతివివాహంబును, నిత్యౌకు చరితంబును,
బురంజయో పాఖ్యానంబును, గువలయాశ్వ, యవనాశ్వ మాంధాత్మల చరి
త్రంబును, సౌభరిచరితంబును, పురుకుత్సత్రిశంకు సగరులచరితంబును, గపిల
ప్రభావంబును, భగీరథుండు భాగీరథి దెచ్చుటయును, మిత్రసహ ఖట్వాంగుల
చరితంబును, శ్రీమద్రామాయణ కథనంబును, నిమిచరిత్రంబును, జంద్రవంశ
సూచనంబును, జంద్రునిచరిత్రంబును, బుధజన్మంబును జహ్నుప్రభావంబును
గాధిచరితంబును, విశ్వామిత్ర, జమదగ్ని రాములజన్మ ప్రకారంబును, రజ

చరిత్రంబును, నహువయయాతుల చరిత్రంబును, యదువంశావతారం
 శశిబిందు జ్యోతిషుల చరిత్రంబును, దేవాపినీత్రాజిత్తుల చరిత్రం
 స్యమంతకమణి ప్రభావంబును, నక్రూరవనుజేనాదుల జన్మప్రకారం
 గర్జచండవ శిశుపాల జన్మప్రకారంబును, శ్రీకృష్ణావతార సూక్ష్మనం
 దుర్వస్తుద్రుప్యను పూరులవంశ ప్రకారంబును శంతను చరిత్రం
 దుర్యోధనాదుల జన్మ ప్రకారంబును, బొండునంతాన ప్రకారంబును
 పృథ్వాజ వర్ణనంబును, గలియుగరాజ కథనంబును, గలియుగలక్షణంబు
 భృధివిగీతలును ననుకథలంగల చతుర్థాంశంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము

మంగళమహాశ్రీ

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీసీతారామార్పణ మస్తు॥

విష్ణు పురాణము.

తద్వ్యాఖ్యలపట్టిక.

పేజీ.	పంక్తి.	తద్వ్యా.	విష్ణు.
1	6	అధిక	నధిక
1	12	ప్రతిభతో	ప్రభలతో
5	10	బిల్ల	నొల్ల
5	16	దక్షణంబ	దక్షణంబ
6	19	దురిచ్చిత	దుచ్చరిత
7	6	కోరలు	గోరలు
7	26	ప్రేరితు	ప్రేరితు
10	27	త్తత్వం	త్తత్వం
13	8	వెలు	వేల
13	18	నల	నల
13	19	బర్వేతా	బర్వేదా
14	11	సుస్థాన	సుస్థాన
18	30	బూనిక	బూనిక
„	„	మీర	మీరి
20	30	టచెసి	టచేసి
21	10	నపుటై	నఁబుటై
21	15	పద	పదు
22	20	నిర్వా	నిర్వాహ
22	30	నత్యంతి	నాత్యంతి
28	12	ప్రజా	ప్రజా
28	16	చని	ఁజని
29	25	తెలిగన్నుగొ	దెలిగన్నుగొ
30	16	లుబూ	లఁబూ
30	27	డక	డఁక
32	23	క్షేత్రల	క్షేత్రల
34	9	డక్కప	డక్కఁబ
34	30	సిని	సిని

వే.సం.	పం.సం.	త.ప.	ఓ.ప.
37	23	క్షత్రి	క్షత్రి
37	24	స్నగా	స్నగా
38	12	ఆరా	ఆరా
38	21	ఎండే	యెండే
38	22	ఎండే	నెండే
"	"	శత్రు	శత్రు
41	5	జను	జను
42	7	చుపా	చుపా
42	8	నేలజాగి	నేలజాగి
43	24	చ్చుచు	చ్చుచు
44	3	అని	యని
45	12	విను	విని
46	14	త్తుజం	త్తుజం
46	16	కపా	కపా
52	4	కేలి	కేలు
52	7	బల	బలు
54	10	యుపం	యు, బం
54	30	లప్రే	లప్రే
55	4	లచ	లజ
55	10	పాడు	పాడు
55	21	గపా	గపా
56	15	గంగకల్ల	గంగకల్ల
57	11	ల్లచి	ల్లజి
58	16	మాత్రపా	మాత్రపా
61	16	తరుణ	దరుణ
62	5	దొక్క	దొక్క
62	10	వేడు	వేడు
63	28	తలప	తలప
64	9	చుడి	పుడి
64	25	యివ్వు	యివ్వు
65	16	పద	పదు
66	12	తండ్రి	దండ్రి
87	10	పుట్టెప	పుట్టెబ
69	20	పతీ	పదీ
72	21	లక్ష్మీ	లక్ష్మీ

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
73	24	కరుడ	కరుడ
74	22	లపె	లపె
76	15	మిటికి	మింటికి
76	29	గతిమా	గతిజా
77	17	చుచె	చుచె
79	15	చత	చద
79	17	యుత	యుద
79	18	బెల్లత	బెల్లద
94	9	డుక	డుగ
96	25	క్షత్రియ	క్షత్రియ
100	7	నూరు అంగు	నూరుంగు
100	21	పుచు	చుచు
104	19	ల్లక	ల్లగ
105	20	జుమ్మ	సుమ్మ
105	21	దలచు	దలచు
109	17	ద్వైమంత	ద్వైమంత
110	3	యుతు	యుదు
111	26	కోరి	గోరి
111	30	చుప్రా	చుప్రా
118	22	లప్ర	లప్ర
121	12	టప్ర	టప్ర
121	13	ప్రైత్వ	ప్రైద్వ
121	15	సుక	సుగ
124	25	సుత్ప	నుదృ
128	15	పరుతు	పరుతు
150	28	మెహి	మైహి
154	20	నన్నిధి	సన్నిధి
154	23	చు, కా	చు, గా
155	9	నిహూ	నిబూ
159	32	పత్ర	పత్య
160	20	మానిని	మానుని
160	28	ప్రీహలు	ప్రీహలు
161	24	కుత్ప	కుదృ
174	5	మపచార	యపచార
175	14	ముజ్య	ముజ్య

శ్రే.సం.	పం.సం.	త.పం.	త.పం.
175	16	ద్యోతి	ద్యోతి
182	4	తమతో	తమతో
199	7	డుయ	డున
199	11	గృతియా	గృతిపుట్టె. ఆ
207	7	కెవ్వవి	కెవ్వసి
209	29	యిద్దలు	యిద్దలు
212	30	పుత్రులు	పుత్రులు పుట్టిరి.
216	1	దలునొసంగు	దలనొసంగు
228	20	యనుపుత్ర	పుత్ర
230	22	యాడద	యాడద
231	32	బడెనె	బడెనె
235	4	వారలకు	వారలలో
235	11	మాగధ	మగధ
238	14	దెంద	దెద
239	17	దీప్తిత	దీప్తిత

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమోద్ధ్యాయము, కేశవనిజజనకేశవహరిణ
సమర్పణము, విష్ణుదేవ సమన్వేషవేద్యుఁడు ॥

అప్పుడు హృషీకేశయనుచునెపుడు, పలుకుఁగాని యొకప్పుడుకలలైన న ।
 ద్విధానులు నల్కుఁడబలుగుణ, రాశి కీర్తి విభాసి యారాచుపని ॥ 185
 తఁడవ్యము, లగుకర్మములాచరింపఁ డాదరలీలన్
 నవస్థానానిహితము, లగుకర్మము లాచరింపు నహరహముతగన్ ॥ 186

పాపాన్ని పాపకార్యం, బతుట్టులుడా రావతపసి యతిశుద్ధజలా ।
 శుద్ధిని మహాశివుని, తృప్తమతిచనిచేసె బెంపుతోనెత్త్య విధుల్ ॥ 187

శ్రీ విమల, స్వాంతంబున మంత్ర రాజజప తత్పరుడై ॥ 188

౬. అట్లుగా పోనకేనోగిలి యప్పుడు గర్భిణియైన లేడియొ
 ప్పైనుంచి ప్రాంతటగాఢ దురాసదమార్గమైనత !
 త్రటికి లుడ్డిగ మొదంచిత లీలదదీయవారియు
 త్పాద గతిద్రాగుచుండగ, నుదగ్రమహోగ్రతరత్వరార్యటిన్ ॥ 189

తల్లి! మృగపతిగర్జించిన భీతగతిన్ గడుపవియ, నెగసిధరణిన్ నలిగెద । 190
 స్వప్నోపశమమృతి నొంజెను, మృగశాబమునీటి దండమెదలుచుఁ బడియెన్ ॥

రాజ్యమును బురాని యారాచిత్రపతి, దానినప్పుడ యాశ్రమస్థులకిఁ దెచ్చి ।
వెనిచెను యును దినదినంబునకువృద్ధిఁ, బాదలెనితపక్షశశిరేఖ పాలుపుగలిగి ॥

శ్రీ గంగా నుటజాంగణమున గంతులువేయు, మరియుచు, నవకుశమృష్టి మేయు ।
 కింహితైవ్రా ఖురాస్త్రముల నంగముగోకుర, బెజమ్మగంబులఁ జూచిబెడరిపఱచు ।
 తిరునానాలోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారు కుంజగర్భములదూఱు ।
 దూరముగాఁటవీరాజిపడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ॥

తేలవతననీడఁ గన్గొని క్రొల్లుదాటు, నేలమూర్కొని పలుమారు నింగిచూచు ।
 కలశియనించినోమంధిమాచరించు, దరుణవృగశాబమారాచతపసియొడుట॥

నామోలయు నతలవైధన, వితతులవైఁ జేమవిడిచి విసినమునఁదహా ।
వ్రతనియోనినన్నవముని, యశోమమతపహిం చెమిగులనామృగముపయిన్ ॥

అంతఃకృతానామగ్రంథం వనంబునకుం బోయిరాకతడసిన ॥ 194

ప్రసాదబళిచేసే వ్యక్త పరంపర లంపటపెట్టెనొప్పుకేం ।